

PROVINCIE FLEVOLAND

PROGRAMMABEGROTING 2019

2019

Aan Provinciale Staten van Flevoland

Voor u ligt de Programmabegroting 2019, een jaar waarin Statenverkiezingen gehouden worden. Dit is daarmee de laatste begroting van het huidige college en staat dan ook in het teken van de afronding van het College uitvoeringsprogramma 2015-2019.

Afgelopen voorjaar zijn in de Perspectiefnota voorstellen gedaan voor de jaren 2019-2022. Voor zover deze voorstellen betrekking hebben op het jaar 2019 en voldoende geconcretiseerd zijn hebben we deze voorstellen, samen met de uitkomsten van de Algemene Beschouwingen, verwerkt in deze begroting. De overige voorstellen vragen nog een nadere uitwerking of worden overgelaten aan het in 2019 nieuw te vormen bestuur. Een totaaloverzicht van de manier waarop de perspectiefnota in de begroting is verwerkt, vindt u in bijlage E.

Binnen de programmaplannen zijn indicatoren opgenomen. Naast de eigen Flevolandse indicatoren betreft dit ook de door het besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) verplicht voorgeschreven indicatoren. In het voorjaar van 2018 is door Provinciale Staten het initiatief genomen om te komen tot een aantal aanvullende indicatoren, die (nog) beter aansluiten bij de sturingsbehoefte. Hiertoe is vanuit Provinciale Staten een Begeleidingscommissie P&C ingesteld die tezamen met de Statencommissies een selectie van nieuwe indicatoren heeft gemaakt. Naar aanleiding hiervan zijn een aantal nieuwe indicatoren aan de begroting toegevoegd. De overige indicatoren vragen eerst nog een nadere uitwerking.

De Programmabegroting 2019 vindt u in zijn geheel terug op www.flevoland.nl/begroting. Een toegankelijke digitale webversie kunt u raadplegen via www.begroting2019.flevoland.nl

Wij verwachten dat u met deze begroting voldoende sturingsmiddelen heeft om weloverwogen keuzes te maken en goede besluiten te nemen.

Gedeputeerde Staten van Flevoland,

de secretaris,

de voorzitter,

Origineel getekend d.d. 2 oktober 2018

Inhoudsopgave

I Samenvatting	5
I. Beleidsprogramma's	5
II. Financiën	7
III. Weerstandsvermogen	8
IV. Samenstelling college van Gedeputeerde Staten	9
V. Leeswijzer	10
II Programmaplan	13
1 Ruimtelijke ontwikkeling en waterbeleid	14
Inleiding	15
1.1 Ruimtelijke ontwikkeling	17
1.2 Water	19
1.3 Totale lasten en baten	20
2 Landelijk gebied en natuur	21
Inleiding	22
2.1 Leefbaarheid landelijk gebied	24
2.2 Natuur en landschap	25
2.3 Totale lasten en baten	28
3 Economie	29
Inleiding	30
3.1 Ondernemerschap en groei	32
3.2 Recreatie en toerisme inclusief gebiedspromotie	34
3.3 Totale lasten en baten	35
4 Cultuur, samenleving en sport	36
Inleiding	37
4.1 Cultuur	38
4.2 Samenleving en sport	40
4.3 Totale lasten en baten	41
5 Energie, milieu en klimaat	42
Inleiding	43
5.1 Milieu inclusief omgevingsdiensten	45
5.2 Energie en klimaat	46
5.3 Totale lasten en baten	48
6 Mobiliteit	49
Inleiding	50
6.1 Openbaar vervoer	53
6.2 Mobiliteitsbeleid	54
6.3 Nieuwe infrastructuur	57
6.4 Bestaande infrastructuur	58
6.5 Totale lasten en baten	59
7 Gebiedsontwikkeling	60
Inleiding	61
7.1 Noordelijk Flevoland	63
7.2 Midden Flevoland	64
7.3 Zuidelijk Flevoland	66
7.4 Nieuwe Natuur	69
7.5 Totale lasten en baten	70

8 Kwaliteit openbaar bestuur	71
Inleiding	72
8.1 (Inter)nationale samenwerking en bestuurlijke positionering.....	74
8.2 Bestuurszaken.....	77
8.3 Algemene dekkingsmiddelen.....	79
8.4 Onvoorzien en stelposten.....	80
8.5 Bedrijfsvoering	81
8.6 Reserves	82
8.7 Totale lasten en baten	84
III Paragrafen	84
1 Lokale heffingen	86
2 Weerstandvermogen en risicobeheersing	90
3 Onderhoud kapitaalgoederen.....	102
4 Financiering	108
5 Bedrijfsvoering.....	112
6 Verbonden partijen.....	114
7 Grondbeleid	124
IV Financiële begroting.....	126
1 Overzicht baten en lasten	127
1.1 Financieel overzicht.....	127
1.2 Grondslagen waarop de ramingen zijn gebaseerd	133
1.3 Incidentele baten en lasten.....	134
2 Uiteenzetting financiële positie	135
2.1 Uitgangspunten voor de Programmabegroting 2019.....	135
2.2 Geprognosticeerde begin- en eindbalans.....	137
2.3 Bijdrage EMU-saldo.....	138
2.4 Jaarlijks terugkerende arbeidsgerelateerde verplichtingen	138
2.5 Investerings in vaste activa	139
2.6 Financiering	140
2.7 Reserves en voorzieningen	140
2.8 Financiële diagnose en kengetallen	142
Bijlagen.....	145
A. Aanvaarde moties en amendementen Algemene Beschouwingen 2018	146
B. Overzicht reserves en voorzieningen	148
C. Specificatie van de verdeling van de lasten en baten over de taakvelden.....	162
D. Specificatie van incidentele baten en lasten 2019-2022	165
E. Perspectiefnota 2019-2022 en stelpost Nieuw Beleid	169

I Samenvatting

I. Beleidsprogramma's

1. Ruimtelijke ontwikkeling en waterbeleid

Momenteel treft de provincie Flevoland belangrijke voorbereidingen voor de invoering van de nieuwe Omgevingswet, die vanaf 1 januari 2021 landelijk van kracht is. Deze enorme wetgevingsoperatie van afstemming en toepassing geven we vorm in de Omgevingsvisie FlevolandStraks, de strategische langetermijnvisie voor de provincie. Hiermee definiëren wij de bovenlokale opgaven met zowel een provinciaal belang als een langetermijnperspectief: het gaat over de periode tot 2030 en verder. De visie geeft richting aan de provinciale inzet in – deels verplichte – (gebieds-)programma's, plannen en gerelateerde activiteiten. Met deze Omgevingsvisie vervangen we het visiedeel uit het Omgevingsplan 2006. Vervolgens worden de beleids- en uitvoeringsdelen uit het Omgevingsplan 2006 gefaseerd vervangen door onder meer programma's en regels in een omgevingsverordening. Hierbij bieden we waar mogelijk en wenselijk lokaal maatwerk.

Sinds de vaststelling van deze Omgevingsvisie, 8 november 2017, werken we vanuit de geest van deze visie. Minstens zo belangrijk is de manier waarop we met elkaar aan de toekomst van Flevoland gaan werken. De toekomst is afhankelijk van de inzet van velen: inwoners, organisaties, ondernemers, overheden. De Omgevingsvisie is een uitnodiging van het provinciaal bestuur van Flevoland aan iedereen, die wil bijdragen. Samen vormen we de omgeving van deze visie: de Omgevingsvisie FlevolandStraks.

Belangrijk is gevoel te houden met maatschappelijke en technische ontwikkelingen. Maatschappelijk zien we een steeds bewustere en assertieve burger (social media, Oostvaardersplassen). Technisch worden we gesteld voor grote uitdagingen (circulair, uitputting aarde, datagebruik en klimaatverandering). Voor Flevoland is het van belang tijdig en actueel betrokken te zijn in relevante netwerken en kennisgebieden om vroegtijdig trends te onderkennen, bewezen technologie te zien en als eerste grootschalig toe te passen.

In het waterrijke Flevoland krijgen we te maken met vraagstukken als bodemdaling, klimaatverandering en waterkwaliteit. We moeten dat water dus steeds weer met een frisse blik bezien. Daarom werken we samen aan het behoud van de bodemkwaliteit en een robuust watersysteem. We voeren bijvoorbeeld het Actieplan Bodem en Water uit en denken mee over oplossingen voor de dalende bodem op Schokland. Ook moedigen we burgers en ondernemers uit om deze thema's op zich te laten inwerken. In 2019 starten we met het opstellen van een nieuw provinciaal waterprogramma voor de periode 2021-2027.

2. Landelijk gebied en natuur

De provincie ziet graag dat Flevoland een gebied is met vitale en aantrekkelijke natuur. In dat gebied moet iedereen op een goede manier kunnen wonen, werken, ondernemen en recreëren. Vanuit deze ambitie wordt allereerst de sociaaleconomische structuur van het landelijk gebied verbeterd. De provincie voert namelijk onder meer een Agenda Vitaal Platteland uit en maakt zich sterk voor een glasvezelnetwerk in Zuidelijk Flevoland.

Ook de recreatieve waarde van Flevoland neemt toe. Samen met haar partners werkt de provincie aan de ontwikkeling van Nationaal Park Nieuw Land. Een ander terrein waar de provincie bijzondere aandacht voor heeft is de Oostvaardersplassen. De commissie-Van Geel heeft medio 2018 advies uitgebracht over het beheer in dit gebied. Op basis van deze aanbevelingen legt de provincie ook in 2019 een hoge prioriteit bij de realisatie van maatregelen. Bij de vorming van beleid worden dierenwelzijn, de Natura 2000-doelen en de landschappelijke en recreatieve ontwikkelingen voor het Nationaal Park in onderlinge samenhang besproken.

Ten slotte wil de provincie ook de internationale natuurwaarden voldoende beschermen. Het fundament van het natuurbeleid wordt gevormd door het Natuurnetwerk Nederland (NNN) en de Natura 2000-gebieden. Binnen dat netwerk zet de provincie zich in voor robuuste, aantrekkelijke en beleefbare natuur, waarin mensen graag verblijven. Voor behoud en versterking worden faunabeheer en agrarisch natuurbeheer toegepast.

3. Economie

Met het oog op ondernemers heeft de provincie Flevoland verschillende maatregelen genomen om innovatie, groei, het vinden van geschikt personeel en internationalisering te stimuleren. Binnen het programma Win4All versterkt de provincie het zogenoemde ecosysteem voor ondernemers. De verschillende lijnen van Win4All worden breed gedragen door verschillende partners.

Ook toerisme is voor Flevoland een belangrijk thema. Het beleidsplan Recreatie en Toerisme Flevoland moet zorgen dat de provincie meer bezoekers naar het gebied haalt en hen ook aanmoedigen om langer in de provincie te blijven. Daarom krijgt Flevoland in de komende tijd een nadrukkelijker profiel op het gebied van recreatie.

Deze koers van de provincie sluit ook geheel aan bij verschillende opgaven uit de Omgevingsvisie. Aan de hand van het economische beleid wordt het ondernemersklimaat in de provincie ook in 2019 verder verrijkt.

4. Cultuur, samenleving en sport

De provincie wil haar unieke identiteit uitdragen door middel van kunst en cultuur. De Cultuurnota 2017-2020 vormt de basis van dat beleid. Het ontstaan, groeien en verrijken van Flevolandse identiteit staan hierin centraal. We gaan door met het opbouwen van de Flevolandse culturele infrastructuur en het cultureel erfgoed. Sport is een ander aandachtspunt voor de provincie. Omdat sporten voor ons allemaal belangrijk is, spant de provincie zich in om het voor iedereen aangenaam en toegankelijk te maken.

Flevoland heeft als doelstelling om een gebied te zijn waar het goed wonen, werken en recreëren is. Gerichte gebiedspromotie moet leiden tot grotere bekendheid, hogere bezoekersaantallen en meer kansen voor ondernemers en bewoners.

5. Energie, milieu en klimaat

In 2050 wil Flevoland graag een energieneutrale en gasvrije provincie zijn. Op verschillende plaatsen in het gebied doet zij daarom haar winst met windenergie. Bovendien wordt het gemeenten mogelijk gemaakt stapsgewijs duizend hectare aan oppervlakte vrij te maken voor grondgebonden zon in het landelijk gebied.

Verder leven Flevolandse in een gezond milieu, dat beschermd moet worden. Daarom let ook de provincie scherp op ons leefklimaat. Alle nieuwe ontwikkelingen worden zo zorgvuldig mogelijk ingepast binnen de omgeving. Tegelijkertijd sluiten deze ontwikkelingen nog altijd goed aan bij de economische ambities van de provincie, die gekoppeld zijn aan een goed vestigingsklimaat.

Het resultaat van dit beleid moet zich al in 2020 aftekenen. Dan hoopt Flevoland evenveel hernieuwbare energie te produceren als door bewoners, bedrijven en instellingen exclusief transport aan energie wordt gebruikt. De provincie ontwikkelt zich richting 2030 door tot een energieneutraal gebied, inclusief transport.

6. Mobiliteit

De opgaven ten aanzien van Mobiliteit zijn in het Programma Mobiliteit en Ruimte 2018-2022 uitgewerkt. Extra aandacht zal in 2019 uitgaan naar landelijke regelgeving en ons provinciaal beleid op het vlak van duurzame energie en circulaire economie.

Binnen de provinciale infrastructuur gaan we aan de slag met (de voorbereiding van) een aantal (grote) infrastructuurprojecten, zoals verdubbeling van de Gooiseweg tussen de A27 en de Nijkerkerweg en de voorbereiding van de reconstructie van de Hanzeweg in samenhang met de Roggebotsluis. De provincie houdt de kwaliteit van de bestaande (vaar)wegen en fietspaden op peil.

In samenwerking met de provincies Gelderland en Overijssel wordt het openbaar vervoer in de drie provincies aanbesteed voor de periode 2020 – 2030. In 2019 vindt de gunning van de concessies plaats.

7. Gebiedsontwikkeling

De Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland zal een belangrijke bijdrage aan de economische structuurversterking leveren. Om bedrijven in de maritieme sector in Noordelijk Flevoland vast te houden en uitbreidingsmogelijkheden te bieden maakt de provincie de ontwikkeling van deze nieuwe haven mogelijk.

De luchthaven, bedrijventerrein Lelystad Airport Businesspark en Flevokust Haven zijn van bovenregionaal belang en versterken de economische structuur van de regio.

In de Bestuursovereenkomst Rijk-Regioprogramma Amsterdam, Almere, Markermeer (RRAAM) zijn afspraken vastgelegd over de uitvoering van de drievoudige ambitie:

- verdere verstedelijking: de verdere groei van Almere met in principe 60.000 woningen;
- verbetering bereikbaarheid: uitbreiding van de weg en het spoor tussen Schiphol, Amsterdam en Almere en met een IJmeerverbinding als stip op de horizon;
- uitbreiding natuur- en recreatiemogelijkheden in het Markermeer en IJmeer.

In het jaarprogramma 2019 van het Fonds Verstedelijking Almere wordt samen met de partners verder gewerkt aan realisatie van deze ambitie. Het project Floriade Werkt! heeft tot doel om de economische spin-off voor de regio zo groot mogelijk te maken.

Het programma Nieuwe Natuur verbetert de kwaliteit van de woon- en leefomgeving in heel Flevoland, met een maximale benutting van de ecologische en economische potentie. Het programma is middels een adaptief proces ontstaan en resulteert in nieuwe natuur voor en door Flevolandse. Het jaar 2019 zal voornamelijk in het teken staan van (de voorbereiding van) de realisatie van de gehonoreerde projecten.

8. Kwaliteit openbaar bestuur

In algemene zin behartigt de provincie de Flevolandse belangen in diverse Europese netwerken. Flevoland is niet alleen in EU-verband actief, maar ook in de Raad van Europa. We participeren in diverse instituten en netwerken, waaronder het Comité van de Regio's, Conference of Peripheral Maritime Regions (CPMR) en de Assembly of European Regions (AER). De commissaris van de Koning is lid van het Congres van Lokale en Regionale Overheden van de Raad van Europa, voorzitter van de Monitoring Committee en woordvoerder op het gebied van voorkoming van radicalisering.

II. Financiën

De Programmabegroting 2019 is gebaseerd op het huidige financiële kader, bestaande uit de reeds door Provinciale Staten (of in mandaat) vastgestelde begrotingswijzigingen. Vervolgens zijn de uitkomsten van de Perspectiefnota 2019-2022, effecten uit de meicirculaire 2018 en nieuwe ontwikkelingen in deze begroting verwerkt. De wijzigingen ten opzichte van het vastgestelde financiële kader zijn in de begroting van een toelichting voorzien. In deze programmabegroting wordt een sluitend (meerjaren) beeld gepresenteerd.

Saldo lasten en baten per programma	Rekening 2017	Begroting 2018 na wijziging	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
1 Ruimtelijke ontwikkeling en waterbeleid	1.928	4.057	3.873	779	779	579
2 Landelijk gebied en natuur	8.896	14.379	11.338	8.941	8.941	8.940
3 Economie	4.695	8.758	4.389	4.077	3.810	3.544
4 Cultuur, samenleving en sport	10.722	7.750	6.928	6.708	6.550	6.550
5 Energie, milieu en klimaat	6.613	8.323	6.885	6.059	5.616	5.616
6 Mobiliteit	36.452	58.602	61.372	57.565	49.878	51.100
7 Gebiedsontwikkeling	19.635	14.793	11.964	2.843	2.543	2.443
8 Kwaliteit openbaar bestuur	-116.347	-102.215	-99.156	-100.055	-96.993	-96.076
Saldo (- = voordelig saldo)	-27.406	14.446	7.593	-13.083	-18.875	-17.304
Stortingen in reserves	82.678	35.503	91.360	65.173	65.652	64.935
Onttrekkingen aan reserves	-62.473	-49.949	-98.953	-52.091	-46.777	-47.631
Saldo reservemutaties	20.206	-14.446	-7.593	13.083	18.875	17.304
Geraamd resultaat (- = overschot)	-7.201	0	0	0	0	0

x €1.000

In de Perspectiefnota 2019-2022 was een aantal bestedingsdoelen opgenomen welke in deze begroting zijn verwerkt ten laste van de stelpost Nieuw Beleid en de reserve Strategische projecten. Naast de effecten uit de Perspectiefnota zijn bij het nader uitwerken van de Programmabegroting 2019 overige voor- en nadelige effecten ontstaan. Deze effecten zijn, conform de bestendige gedragslijn, eveneens verrekend met de stelpost Nieuw Beleid. De vrije ruimte in deze stelpost bedraagt circa € 0,2 mln. voor 2019, en structureel circa € 1,2 mln. vanaf 2022. Voor de nieuwe bestuursperiode is daarbovenop structureel € 2,0 mln. beschikbaar voor nieuwe initiatieven (oormerk C) en op termijn structureel € 10,0 mln. voor de uitwerking van het Interbestuurlijk Programma (oormerk D).

Onderstaand is het saldo van stelpost Nieuw Beleid weergegeven, inclusief de binnen deze stelpost nog aanwezige oormerken. Voor een totaaloverzicht van de verwerkingwijze van de Perspectiefnota, alsmede een gedetailleerd verloopoverzicht van de stelpost Nieuw Beleid, wordt verwezen naar bijlage E.

		Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Eindsaldo stelpost Nieuw Beleid in begroting 2019	A	11.083	12.265	12.767	14.375
Waarvan geoormerkt:					
A. Oormerken n.a.v. Perspectiefnota 2017-2021		4.300	435	435	435
B. Oormerken overig (MAB en schokland)		650	650	650	650
C. Oormerk nieuwe Collegeperiode (nieuw beleid vanaf 2019)		1.000	2.000	2.000	2.000
D. Oormerk Interbestuurlijk Programma (IBP)		4.910	6.780	8.150	9.980
Totaal nog geoormerkt	B	10.860	9.865	11.235	13.065
Vrije ruimte stelpost Nieuw Beleid in begroting 2019	A -/- B	223	2.400	1.532	1.310

x € 1.000

In onderdeel IV Financiële begroting is een toelichting op de mutaties in de stelpost Nieuw Beleid opgenomen als ook een uiteenzetting van de financiële positie.

III. Weerstandsvermogen

De paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing geeft een overzicht van de belangrijkste risico's van de provincie. Het risicoprofiel van de provincie is ten opzichte van de vorige paragraaf (Jaarstukken 2017) per saldo niet gewijzigd (€ 16,4 mln.). De weerstandscapaciteit is ten opzichte van de Jaarstukken 2017 licht gestegen van € 22,8 mln. naar € 23,0 mln. De dekkingsgraad blijft daarmee afgerond 1,4 en ligt binnen de bandbreedte van 1,1 tot 2,0, zoals vastgelegd in de nota Reserves en voorzieningen 2015-2019.

IV. Samenstelling college van Gedeputeerde Staten

De samenstelling van het college (inclusief bijbehorende portefeuillevverdeling) is als volgt:

Naam	Portefeuille
Dhr. L. (Leen) Verbeek <i>Commissaris van de Koning</i>	Voorzitter Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten met in portefeuille: Integriteit, Veiligheidsregio's, Lobby, Rijkstaken (samenwerking in de provincie, werkbezoeken gemeenten, burgemeesters aangelegenheden, Koninklijk huis, KO's, bezwaarschriften & klachten), P&O, Inkoop en aanbesteding, Facilitaire zaken, Interbestuurlijk toezicht Archiefwet, Coördinatie IFA, IPO portefeuillehouders overleg werkgeverszaken, en GR Regionaal Historisch Centrum Het Flevolands Archief.
Dhr. J.N.J. (Jan-Nico) Appelman	Gedeputeerde met in portefeuille: Economische Zaken (coördinatie handelsmissies, Topsectoren/MKB en EFRO), Maritieme Strategie (Flevokust Haven, Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland en Kornwerderzand), Landbouw en Visserij, Nieuwe Natuur, Floriade, Hoger onderwijs, OMALA (inclusief Airport Garden City C.V.), Ontwikkelingsmaatschappij Flevoland B.V., IPO BAC Regionale Economie, Bestuurlijk Overleg Platform Economie MRA en 1 ^e loco commissaris van de Koning.
Dhr. M.A. (Michiel) Rijsberman	Gedeputeerde met in portefeuille: Recreatie en Toerisme, Gebiedspromotie, Nationaal Park Nieuw Land, Kunst en cultuur, Europa (Comité van Regio's, Coördinatie Interreg en Assembly of European Regions), Markermeer-IJmeer, Bestuurlijke Zaken (Flevolandse samenwerkingsagenda, bestuurlijke vernieuwing, coördinatie Verbonden Partijen en coördinatie Interbestuurlijk Toezicht), Digitale infrastructuur buitengebied, Communicatie en ICT, Huis van de Nederlandse Provincies, IPO BAC Cultuur, Agendalid IPO BAC Financiën en E-provincies, en 2 ^e loco commissaris van de Koning.
Dhr. H.J. (Harold) Hofstra	Gedeputeerde met in portefeuille: Financiën, Krachtige Samenleving, Vitaal Platteland (POP3 en Fonds leefbaarheid landelijk gebied), Natuur en Landschap, Dierenwelzijn Oostvaardersplassen, IPO BAC Vitaal Platteland, IPO BAC Financiën en E-provincies, Provinciaal Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen Flevoland, Alliander N.V., N.V. Bank voor Nederlandse Gemeenten, Vitens N.V. en 3 ^e loco commissaris van de Koning.
Dhr. J.A. (Jop) Fackeldey	Gedeputeerde met in portefeuille: Milieu, Klimaat en Duurzaamheid, Vergunningverlening, toezicht en handhaving, Windenergie, Energietransitie, Openbaar Vervoer, IPO-bestuur, IPO BAC Energie, IPO BAC VTH, N.V. Afvalzorg Holding, Provinciaal Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen Flevoland, Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek en 4 ^e loco commissaris van de Koning.
Dhr. J. (Jan) de Reus	Gedeputeerde met in portefeuille: Ruimtelijke ordening, Wonen, Mobiliteit (exclusief OV), Amsterdam Lelystad Airport, OMALA (inclusief Airport Garden City C.V.), Schaalsprong Almere/RRAAM, IJsseldelta-Zuid, Rijksvastgoedbedrijf, Water, Sport, IPO BAC Duurzame Ruimtelijke Ontwikkeling en Waterbeheer, IPO BAC Mobiliteit en 5 ^e loco commissaris van de Koning.
Dhr. T. (Tjeerd) van der Wal	Provinciesecretaris / algemeen directeur

Gedeputeerde Staten van Flevoland verrichten naast hun bestuurlijke functie een aantal nevenfuncties. Zie voor een volledig overzicht: www.flevoland.nl

V. Leeswijzer

Doelstelling programmabegroting

De programmabegroting is een belangrijk instrument voor Provinciale Staten. Hierin worden de keuzes vastgelegd voor de inzet van de financiële middelen die de provincie ter beschikking staan. Deze keuzes worden op grond van het budgetrecht door Provinciale Staten gemaakt. De keuzes houden verband met de doelstellingen en activiteiten van de provincie. De programmabegroting is daarmee een belangrijk instrument om inhoud te geven aan de kaderstellende rol van Provinciale Staten.

Plaats programmabegroting in de planning en control cyclus

In de *programmabegroting* wordt vastgelegd wat de provincie wil bereiken, wat daarvoor wordt gedaan en welke financiële middelen daarvoor beschikbaar worden gesteld. Dit document wordt door Provinciale Staten vastgesteld. In de *productenraming*, die door Gedeputeerde Staten wordt vastgesteld, is een nadere detaillering van de geraamde budgetten opgenomen.

Tussentijds kunnen plannen worden bijgesteld aan actuele ontwikkelingen. Dat kan als onderdeel van de reguliere planning en control cyclus gebeuren via de *perspectiefnota* en de *zomernota*, maar ook incidenteel op basis van door Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten genomen besluiten. Deze bijstellingen krijgen hun financieel beslag via begrotingswijzigingen die door Provinciale Staten worden vastgesteld (of in mandaat door Gedeputeerde Staten, conform de financiële verordening).

In de *jaarstukken* wordt eindverantwoording afgelegd over de uitvoering van de ambities, zoals verwoord in de programmabegroting en eventueel bijgesteld bij de perspectief- en zomernota of separate voorstellen. Er wordt aangegeven in welke mate de doelstellingen zijn gerealiseerd en er wordt verantwoording afgelegd over daarvoor uitgevoerde activiteiten en de inzet van financiële middelen. Dit document vormt de basis voor de controlerende rol van Provinciale Staten.

Structuur programmabegroting

De structuur van de programmabegroting wordt bepaald door wettelijke en niet-wettelijke voorschriften.

Wettelijke voorschriften: het BBV

Het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) bevat voorschriften voor de programmabegroting. Deze dient de volgende onderdelen te bevatten:

- het *programmaplan*, waarin per beleidsprogramma expliciet wordt ingegaan op de beoogde maatschappelijke effecten en de wijze waarop zal worden getracht deze te verwezenlijken en de betrokkenheid van de verbonden partijen hierbij. Het geheel wordt gecombineerd met de raming van de baten en lasten. Een programma is een samenhangend geheel van activiteiten om de beoogde maatschappelijke effecten te bereiken. Tevens zijn in het programmaplan de verplicht voorgeschreven BBV beleidsindicatoren opgenomen.
- de *paragrafen*, bedoeld als nadere toelichting op onderwerpen die van wezenlijk belang zijn voor het inzicht in de financiële positie. Zij geven de beleidsuitgangspunten van beheersmatige activiteiten en lokale heffingen weer. De wettelijk verplichte paragrafen zijn: Lokale heffingen, Weerstandvermogen en risicobeheersing, Onderhoud kapitaalgoederen, Financiering, Bedrijfsvoering, Verbonden partijen en Grondbeleid. Daarnaast kan besloten worden om additionele paragrafen op te nemen, hier is voornamelijk geen gebruik van gemaakt.
- een *overzicht van baten en lasten*, dat alle baten en lasten van de in het programmaplan opgenomen activiteiten bevat, ter ondersteuning van de autorisatiefunctie van Provinciale Staten;
- een *uiteenzetting van de financiële positie en de toelichting daarop*, waarin speciale aandacht wordt geschonken aan investeringen, financiering, reserves en voorzieningen;
- de bijlage met het *overzicht van de geraamde lasten en baten per taakveld* en de *specificatie van incidentele lasten en baten*.

De drie laatste onderdelen vormen samen de Financiële begroting. Deze ondersteunt niet alleen de autorisatiefunctie van Provinciale Staten, maar vormt ook de basis voor de verantwoording na afloop van het boekjaar (inclusief de controle van de rechtmatigheid en het getrouwe beeld van de jaarrekening door de externe accountant).

Niet-wettelijke vormeisen

Ieder hoofdstuk uit het programmaplan begint met een inleiding met daarin de doelenboomen de indicatoren horende bij het programma. Dit wordt gevolgd door de programmaonderdelen waarbinnen aandacht is voor de doelstellingen en activiteiten, zoals deze zijn opgenomen in het College uitvoeringsprogramma 2015-2019 (CUP), te herkennen aan de tussen haakjes aangegeven UP nummering. In een aantal gevallen zijn hier aanvullende doelen en activiteiten opgenomen.

Nieuw en gewijzigd in 2019

- Naast de geplande activiteiten die voortvloeien uit het College uitvoeringsprogramma (UP-nummers) zijn ook de in de Perspectiefnota 2019-2022 opgenomen voorstellen die in 2019 een bijdrage leveren aan de beoogde maatschappelijke effecten, verwerkt in het programmaplan. Bij deze activiteiten wordt naar de nummers uit de Perspectiefnota 2019-2022 verwezen (PN-nummers). In bijlage E van deze begroting is een totaaloverzicht opgenomen van de (financiële) verwerkingswijze van de Perspectiefnota 2019-2022.
- Doordat de Zomernota met ingang van 2018 reeds voor het zomerreces wordt vastgesteld, zijn ook de meerjarige effecten uit de vastgestelde Zomernota 2018 (incl. aangenomen moties en amendementen) reeds verwerkt in het financieel kader van de Programmabegroting 2019.
- De budgetten 2019 en verder zijn (waar van toepassing) gecompenseerd voor prijsontwikkelingen, ten laste van de daarvoor beschikbare stelpost loon- en prijsontwikkeling. Met ingang van de Programmabegroting 2019 is deze loon- en prijscompensatie reeds in het gepresenteerde financiële kader verwerkt, conform de uitgangspunten zoals opgenomen in de Perspectiefnota 2019-2022.
- Vanwege de behoefte van Provinciale Staten om inzicht te verkrijgen in het meerjarig verloop van de Flevolandse indicatoren zijn meerdere jaarschijven toegevoegd aan de indicatorenentabellen (gelijk aan de indeling van de BBV-indicatoren). Waar van toepassing zijn de streefcijfers voor 2018 (naar boven) bijgesteld op basis van de werkelijke realisatie in 2017.
- In het voorjaar van 2018 is door Provinciale Staten het initiatief genomen om te komen tot een aantal aanvullende indicatoren. Hiertoe is vanuit Provinciale Staten een Begeleidingscommissie P&C ingesteld die tezamen met de Statencommissies een selectie van nieuwe indicatoren heeft gemaakt. Naar aanleiding hiervan zijn in de Programmabegroting 2019 een aantal nieuwe indicatoren toegevoegd aan de programma's 3, 4 en 5. De overige indicatoren vragen eerst nog een nadere uitwerking alvorens deze opgenomen kunnen worden.
- Op 30 augustus 2018 heeft de Commissie BBV de vernieuwde notitie 'Structurele en incidentele baten en lasten' gepubliceerd, met als doel het onderscheid tussen incidentele- en structurele baten en lasten te verduidelijken. De begroting van de provincie Flevoland voldeed reeds aan de uitgangspunten van deze (vernieuwde) notitie. Wel is de in de notitie opgenomen aanbeveling opgevolgd om middels een separaat overzicht expliciet inzicht te verschaffen in het structurele begrotingsaldo. Dit overzicht is toegevoegd aan paragraaf 1.3 van onderdeel IV Financiële begroting. Verder zijn er recent geen wijzigingen in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) doorgevoerd die van invloed zijn op de Programmabegroting 2019.

Autorisatie programmabegroting

Provinciale Staten hebben een kaderstellende en controlerende taak. In de Provinciewet is opgenomen dat Provinciale Staten de begroting (inclusief programmaplan, paragrafen en financiële begroting) vaststellen. Het financiële autorisatieniveau van de programmabegroting ligt per programmaonderdeel op het totaal van lasten en baten. Dit houdt in dat Gedeputeerde Staten per programmaonderdeel niet meer mogen besteden dan het voor dat onderdeel geraamde totaal van de lasten. Dit bedrag is per programmaonderdeel weergegeven in de programmabegroting. Dit bedrag kan – meestal op grond van een voorstel van Gedeputeerde Staten - via begrotingswijziging door Provinciale Staten worden gewijzigd. Uiteraard dient de besteding te passen binnen de door Provinciale Staten vastgestelde doelen en activiteiten. In de jaarrekening verantwoorden wij in hoeverre wij binnen het geautoriseerde bedrag blijven.

Mandaatverlening

Door eerdere besluitvorming van Provinciale Staten zijn er uitzonderingen ontstaan op de algemene lijn zoals hiervoor beschreven. Deze uitzonderingen hebben betrekking op gedelegeerde reserves en gemandateerde begrotingswijzigingen.

1. Gedelegeerde reserves

De provincie beschikt over een aantal reserves. Het besteden van de middelen binnen deze reserves is voorbehouden aan Provinciale Staten. Dit houdt in dat wij eerst een voorstel aan Provinciale Staten moeten voorleggen, alvorens wij verplichtingen ten laste van reserves aan mogen gaan.

Om de doelmatigheid en slagvaardigheid van de provincie te vergroten hebben Provinciale Staten bij het vaststellen van de nota Reserves en voorzieningen 2015-2019 (Provinciale Staten van 16 december 2015), besloten de beslissingsbevoegdheid tot besteding en het aangaan van verplichtingen voor een aantal reserves bij Gedeputeerde Staten neer te leggen. Het betreft hier de reserves Personeel, Sportaccommodaties c.a., Gladheidsbestrijding, Flevokust Haven, Doorgeschoven activiteiten en Mobiliteit. Nadien is bij de instellingsbesluiten van de reserves Economisch Programma en Dekking afschrijvingslasten besloten deze te delegeren aan Gedeputeerde Staten. De besteding van de gedelegeerde reserves vindt plaats in overeenstemming met de doelstellingen die Provinciale Staten daarvoor hebben vastgelegd.

2. Gemandateerde begrotingswijzigingen

Provinciale Staten hebben – via de Financiële verordening provincie Flevoland 2018 – het college gemandateerd om de onderstaande begrotingswijzigingen door te voeren. Dit heeft tot doel om het aantal begrotingsmutaties dat in de loop van een begrotingsjaar via een begrotingswijziging ter vaststelling aan Provinciale Staten wordt voorgelegd, te verlagen. In veel gevallen gaat het om technische (detail)wijzigingen of wijzigingen waarbij de provincie geen beïnvloedingsmogelijkheden heeft. Het gaat daarbij om de volgende typen wijzigingen:

- doorgeven bijdragen van derden met specifiek doel;
- reeds genomen Statenbesluiten;
- gedelegeerde onttrekkingen aan reserves (zie hierboven);
- begrotingsvoordelen uit lagere uitgaven en/of hogere inkomsten.

Om Provinciale Staten volledig op de hoogte te stellen van de gemandateerde begrotingswijzigingen, stellen wij haar van gemandateerde wijzigingen in kennis (via de besluitenlijst).

Bij de vaststelling van de Programmabegroting 2018 hebben Provinciale Staten besloten om Gedeputeerde Staten mandaat te verlenen om begrotingswijzigingen vast te stellen die betrekking hebben op oormerken in de stelpost Nieuw Beleid en de reserve Strategische projecten, voor zover deze voortvloeien uit de Perspectiefnota 2017-2021 (met uitzondering van het onderdeel Energieagenda).

Peildatum

De Programmabegroting 2019 kent als peildatum 23 mei 2018. Dit houdt in dat in de ramingen rekening is gehouden met de structurele financiële doorwerking van besluiten die tot die datum genomen zijn of reeds onderweg waren voor besluitvorming door Provinciale Staten, bijvoorbeeld de Perspectiefnota 2019-2022 en de Zomernota 2018. Tevens is in de ramingen rekening gehouden met de volgende zaken:

- Effecten van de Meicirculaire 2018;
- Effecten van het Voertuigenoverzicht Motorrijtuigenbelasting (MRB) per 1 juli 2018;
- Actualisatie van de benodigde stelpost voor Loon- en prijsontwikkeling;
- Resultaatbestemming Jaarstukken 2017;
- Statenvoorstel Beleidskader beheer Oostvaardersplassen (11 juli 2018);
- Statenvoorstel Medefinanciering aanleg glasvezel oostelijk en zuidelijk Flevoland (18 juli 2018), en
- Alle op peildatum 23 mei 2018 onderhanden, en inmiddels vastgesteld, zijnde mandaatbesluiten van Gedeputeerde Staten.

Verklaring verschillen per programmaonderdeel

Bij de toelichting op de middelen geven wij conform de vereisten in het BBV – indien van toepassing – een verklaring bij het verschil tussen de nieuwe begrotingsraming en het financieel kader. Conform de bestendige gedragslijn zijn alle verschillen groter dan € 100.000 van een verklaring voorzien. Hiermee krijgt Provinciale Staten inzicht in de aard en achtergrond van begrotingswijzigingen die in deze begroting zijn doorgevoerd.

II Programmaplan

1 RUIMTELIJKE ONTWIKKELING EN WATERBELEID

Inleiding

In dit hoofdstuk staan de belangrijkste activiteiten beschreven die bijdragen aan de ruimtelijke ontwikkelingen in Flevoland.

Omgevingsvisie

De Omgevingsvisie FlevolandStraks is de strategische langetermijnvisie voor de provincie. Hiermee zijn de provinciale strategische opgaven met een langetermijnperspectief gedefinieerd. De horizon voor de opgaven is de periode tot 2030 en verder. De visie geeft richting aan de provinciale inzet in – deels verplichte – (gebieds-) programma's, plannen en activiteiten die hiermee in het verlengde staan. Denk bijvoorbeeld aan de ontwikkeling van de Oostrandzone, regionaal waterplan, ontwikkeling van Lelystad en de Floriade. Onze inzet draagt bij aan de strategische opgaven Regionale Kracht, Ruimte voor Initiatief, Duurzame Energie, Landbouw Meerdere Smaken, Circulaire Economie, Verhaal van Flevoland en Krachtige Samenleving. Onze inzet op de strategische opgaven voor de korte, middellange en lange termijn staat hierbij in elkaars verlengde en brengt samenhang aan in de doelen die we willen bereiken. Door actief te participeren in relevante netwerken, het hebben van juiste contacten in relevante vakgebieden en het volgen van best practices in de voor ons belangrijke thema's zullen trends en maatschappelijke ontwikkelingen bijdragen tot voorstellen om de visie actueel, levendig en agile te houden.

Voorbereidingen voor de Omgevingswet

De invoering en implementatie van de Omgevingswet is een enorme wetgevingsoperatie die ook invloed heeft op de rol en bevoegdheden van de provincie. Provincies en gemeenten krijgen meer mogelijkheden voor maatwerk en experimenten. De Omgevingswet vraagt van alle overheden een zorgvuldige implementatie, zodat ondernemers en bewoners ook daadwerkelijk kunnen profiteren van de nieuwe wet. De minister gaat uit van invoering van de Omgevingswet op 1 januari 2021. Van de provincies wordt verwacht dat zij hun beleid en regels reeds voor inwerkingtreding van de Omgevingswet in lijn brengen met het nieuwe stelsel van instrumenten, die digitaal vorm gegeven moeten worden. In dat kader is in 2018 een technische en beleidsarme omzetting van beleid en regelgeving voor de fysieke leefomgeving naar instrumenten van de Omgevingswet (programma's en omgevingsverordening) uitgevoerd. Hiermee is 'de basis op orde gebracht'. Het is vervolgens zaak deze basis op orde te houden en door te ontwikkelen. Dit zal zijn beslag in de organisatie krijgen. Voor een goede samenwerking binnen de provincie wordt ambtelijk en bestuurlijk afgestemd met Flevolandse ketenpartijen. Dit gebeurt in het (ambtelijk) Platform Omgevingswet Flevoland en de Bestuurderstafel Omgevingswet Flevoland.

Water

Klimaatverandering, bodemdaling en waterkwaliteit dwingen de provincie anders naar water te kijken. De grenzen aan het gebruik van het water komen in zicht: niet alles kan meer overal. Dit vraagt om nieuwe keuzes van de provincie, gemeenten en het waterschap waarbij duidelijk wordt hoever hun verantwoordelijkheid en inspanning gaan. Dit betekent vaker een beroep op de eigen verantwoordelijkheid van burgers en (agrarische) ondernemers. Dit is een van de onderwerpen die centraal staat in een nieuw provinciaal waterprogramma voor de periode 2021-2027, waarmee in 2019 wordt aangevangen.

Maatschappelijk effect

Behoud van het gevarieerde aanbod van de leefomgeving door een evenwichtige en duurzame doorontwikkeling van ons stedelijk en landelijk gebied als aandeel in de regionale ontwikkeling.

Effect van ons beleid

Er is goed afgewogen waar voor welke ontwikkelingen ruimte is in Flevoland en dat is helder en makkelijk te vinden voor alle betrokkenen.

Indicatoren Flevoland

Indicator	Omschrijving	2015	2016	2017	Streef- cijfer 2018	Streef- cijfer 2019	2020 - 2022
Evenwichtige en duurzame door-ontwikkeling	Harde planvoorraad bedrijventerreinen: in 2030 < 6 jaar <i>Toelichting: Indicator conform RO Visie Werklocaties Flevoland 2015 en Convenant</i>	28 jaar	19 jaar	18 jaar	18 jaar	14 jaar	10 jaar
	Leegstand kantoren Almere en Lelystad <i>Bron: IBIS, Monitor Plabeka</i>	30,6%	31,2%	28,9%	23,0%	<20%	<20%
	Percentage regionale keringen dat voldoet aan de normen <i>Bron: Provincie Flevoland</i>	49%	98%	98%	99%	100%	100%

Beleidsindicatoren BBV

Indicator	Omschrijving	2015	2016	2017	Streef- cijfer 2018	Streef- cijfer 2019	2020 - 2022
Water-kwaliteit (oppervlakte-water)	Percentage van de waterlichamen met een ecologische kwaliteit:						
	• goed	0%	0%	0%	0%	>0%	>0%
	• matig	84%	83%	83%	83%	<83%	<83%
	• ontoereikend	16%	17%	17%	17%	<17%	<17%
	• slecht	0%	0%	0%	0%	0%	0%
	<i>Bron: waarstaatjeprovincie.nl</i>						

Doelenboom

Programma	Programmaonderdeel	Doelen	Relatie met andere programmaonderdelen
1. Ruimtelijke ontwikkeling en waterbeleid	1.1 Ruimtelijke ontwikkeling	Een integrale omgevingsvisie als bijdrage aan nieuwe ontwikkelkracht voor Flevoland	Alle andere programmaonderdelen
		Een overheid die zich openstelt naar de samenleving	Alle andere programmaonderdelen
		Zuinig omgaan met ruimte	2.1 Leefbaarheid landelijk gebied 2.2 Natuur en Landschap 3.1 Ondernemerschap en Groei 5.2 Energie en klimaat
		Bij het (her)ontwikkelen van gebouwde omgeving handelen wij waterrobuust en klimaatbestendig	5.2 Energie en klimaat
	1.2 Water	Behoud van bodemkwaliteit en een robuust watersysteem	2.1 Leefbaarheid landelijk gebied 2.2 Natuur en landschap 5.1 Milieu

Verbonden partij(en)

De Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek geeft uitvoering aan onze wettelijke verantwoordelijkheid voor vergunningverlening, toezicht en handhaving op het gebied van water. Zij draagt daarmee bij aan het doel van het behoud van een robuust watersysteem.

1.1 Ruimtelijke ontwikkeling

Portefeuillehouder

J. de Reus (Ruimtelijke ontwikkeling)

M. Rijsberman (Ruimte voor Initiatief)

Doel (2015-2019)

Een integrale omgevingsvisie met een langetermijnvisie voor Flevoland en doelen en prioriteiten voor de ruimtelijk-economische ontwikkeling, zodat er een nieuwe basis ontstaat voor de ontwikkelkracht van de provincie.

Activiteiten 2019

- We geven, op basis van de Keuze/Koersnotities, uitvoering aan (UP 1.1.4, PN 1a):
 - het programma "Het Verhaal van Flevoland" & de aanpak gebiedsbranding;
 - het programma "Regionale Kracht";
 - het programma "Circulaire Economie";
 - het programma "Landbouw Meerdere Smaken";
 - het programma "Duurzame Energie";
 - het programma "Krachtige Samenleving" en het pilottraject Krachtige Samenleving;
 - het programma "Ruimte voor Initiatief".
- We werken mee aan de uitvoeringsagenda en de kennis- en innovatieagenda van de Agenda IJsselmeergebied 2050 (PN 1b).
- We anticiperen op de Omgevingswet zodat we als organisatie klaar zijn als de wet in werking treedt (verwacht 2021). We geven daartoe invulling aan het hiervoor opgestelde Uitvoeringsprogramma Omgevingswet (PN 2g).
- We werken de impact van de Omgevingswet op het instrumentarium, de informatievoorziening en het databaseer verder uit. Dit doen we in samenspraak met de Flevolandse ketenpartijen (PN 2g).
- Binnen het ambtelijk Platform Omgevingswet Flevoland en de Bestuurderstafel Omgevingswet Flevoland wordt de samenwerking tussen overheden onder de Omgevingswet nader vorm gegeven.
- We werken een verdeelsystematiek uit van de structuurvisie "Zon op land".

Doel (2015-2019)

Een overheid die zich openstelt naar de samenleving, die de dialoog zoekt met haar inwoners, die ontvankelijk is voor nieuwe ideeën en die uitnodigt en meedenkt.

Activiteiten 2019

We haken aan bij goede ideeën uit de samenleving waarbij de provincie kan helpen om die ideeën om te zetten in concrete resultaten. De Omgevingsvisie gaat uit van een bestuursstijl die wordt getypeerd door samen te werken aan de toekomst van Flevoland. Specifiek is de Maatschappelijke opgave 'Ruimte voor Initiatief', gericht op de beweging van 'Nee, tenzij' naar 'Ja, mits' in relatie tot initiatieven uit de samenleving.

Doel (2015-2019)

We zijn zuinig omgegaan met ruimte op basis van de Ladder voor Duurzame Verstedelijking.

Activiteiten 2019

- We voeren de Ruimtelijke Visie Werklocaties 2015 uit en monitoren de resultaten (UP 1.2.2).
- We zetten de beschikbare middelen ten behoeve van herstructureringsprojecten in conform de Nadere Regel Herstructureringsprojecten Flevoland. Zo verhogen we de kwaliteit van de bestaande bedrijventerreinen en bevorderen we het zorgvuldig ruimtegebruik (UP 1.2.1).
- We geven uitvoering aan het Convenant Voorraadbeheersing en Afstemming Werklocaties Flevoland en aan de Uitvoeringsstrategie Plabeka 2010-2040, zodat we overschot aan bedrijventerreinen en kantorenlocaties tegengaan en tegelijk ervoor zorgdragen dat er voldoende goede locaties zijn voor bedrijven die zich willen vestigen.
- We passen de opschaling en sanering van windmolens landschappelijk goed in, zodat een betere ruimtelijke structuur ontstaat en verrommeling van het landschap wordt tegengegaan (UP 1.2.4).
- We dragen bij aan de aanpak van de opgaven binnen de Metropool Regio Amsterdam, bij de bestuurlijke platforms Regionaal Economisch Structuur (PRES), Bereikbaarheid (PBM) en Ruimtelijke Ordening (PRO).

Doel (2015-2019)

In 2020 handelen wij waterrobuust en klimaatbestendig bij het (her)ontwikkelen van de gebouwde omgeving.

Activiteiten 2019

We integreren waterrobuust en klimaatbestendig handelen in de ruimtelijke ordening en geven zo nadere uitwerking aan het vigerende regionale waterbeleid, de Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie en de Flevolandse intentieverklaring Ruimtelijke Adaptatie. Dit betekent dat we stimuleren dat steden en dorpen beter bestand zijn tegen de gevolgen van klimaatverandering (wateroverlast, watertekort en hittestress) door bij (her)inrichting slimme keuzes te maken (UP 5.4.1).

Middelen

1.1 Ruimtelijke ontwikkeling	Rekening 2017	Begroting 2018 na wijziging	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	2.015	3.999	3.911	911	911	711
Baten	-81	-32	-22	-22	-22	-22
Saldo	1.933	3.967	3.888	888	888	688
Kader (saldo na Zomernota)		3.967	688	688	688	688
Verschil t.o.v. kader			3.200	200	200	0
1. Opgaven FlevolandStraks			3.000	0	0	0
2. Omgevingswet			200	200	200	0

x €1.000

Toelichting

1. Opgaven FlevolandStraks (Perspectiefnota 1a1)

In 2019 zetten we de voorbereiding en uitvoering van de opgaven voort volgens de door Provinciale Staten vastgestelde opdrachten en kaders. De opgaven uit de Omgevingsvisie krijgen hun betekenis in de uitvoering. Deze realisatie wordt samen met partners opgezet. In vergelijking met 2017 en 2018 zal de uitvoering en realisatie in een hogere versnelling komen. Om dit te bereiken verwachten wij dat voor de opgaven een totaal bedrag van € 3,0 mln. nodig zal zijn in 2019. Hiertoe wordt de uitwerkingsagenda "Samen maken we Flevoland" opgesteld waarin onze inzet op de strategische opgaven vertaald wordt naar uitvoering. De opgaven Krachtige Samenleving en Duurzame Energie zijn niet in deze € 3,0 mln. meegenomen, omdat hiervoor bij de begroting 2018 reeds bedragen beschikbaar zijn gesteld. Voor Krachtige Samenleving bedraagt dit € 1,5 mln. ten laste van de reserve Strategische projecten. Voor Duurzame Energie is vanuit de stelpost Nieuw Beleid incidenteel € 7,3 mln. beschikbaar (waarvan € 3,3 mln. in 2018), en structureel € 0,53 mln. binnen programma 5 Energie, milieu en klimaat.

2. Omgevingswet (Perspectiefnota 2g)

Van de provincies wordt verwacht dat zij hun beleid en regels reeds voor inwerkingtreding van de Omgevingswet in lijn brengen met het nieuwe stelsel van instrumenten, die digitaal vorm gegeven moeten worden. Voor de implementatie hiervan is er bij de Statenvergadering van 16 juli 2017 totaal € 1,25 mln. beschikbaar gesteld voor 2017 en 2018. De beleidsarme omzetting zal voor een deel nog zijn beslag in 2019 krijgen. Vanwege het uitstellen van de Omgevingswet (verwacht 2021) lopen de werkzaamheden voor de Omgevingswet langer door. Conform de Perspectiefnota 2019-2022 is daarom tot en met 2021 een bedrag van € 0,2 mln. per jaar opgenomen.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
1.1.1 Omgevingsvisie	3.050	0	3.050
1.1.2 Ruimtelijke kaderstelling	650	0	650
1.1.3 Ruimtelijke informatievoorziening	212	-22	189
Totaal	3.911	-22	3.888

x €1.000

1.2 Water

Portefuillehouder

J. de Reus

Doel (2015-2019)

We werken samen met alle betrokkenen bij bodem en water aan behoud van bodemkwaliteit en een robuust watersysteem, zodanig dat er ruimte is voor ontwikkeling en dat de kwaliteiten van Flevoland worden beschermd.

Activiteiten

- We voeren het Actieplan Bodem en Water uit samen met LTO-Noord en Waterschap Zuiderzeeland, zodanig dat agrariërs in staat worden gesteld om te werken aan een gezond bodem- en watersysteem (UP 1.3.1).
- We geven samen met het waterschap uitvoering aan de maatregelen in het kader van de Kaderrichtlijn Water (KRW) en werken aan doelen voor de overige wateren.
- We participeren in een gebiedsproces rondom bodemdalingsgebied Noordwest Schokland en denken mee over oplossingen (UP 1.3.1).
- We bevorderen water- en bodembewustzijn bij inwoners en ondernemers, zodat zij beter in staat zijn eigen afwegingen te maken (UP 1.3.3).
- We voeren samen met het Waterschap Zuiderzeeland het maatschappelijk proces uit om bekendheid te geven aan de nieuwe status van de Knardijk en de toegenomen ruimtelijke ontwikkelingskansen die dit biedt.
- We starten de voorbereidingen van een nieuw provinciaal programma dat in 2021 conform de Omgevingswet zal worden vastgesteld. Hierin wordt waar nodig het waterbeleid herzien en geactualiseerd.

Middelen

1.2 Water	Rekening 2017	Begroting 2018 na wijziging	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	546	560	454	361	361	361
Baten	-551	-470	-470	-470	-470	-470
Saldo	-5	91	-16	-109	-109	-109
Kader (saldo na Zomernota)		91	-16	-109	-109	-109
Verschil t.o.v. kader			0	0	0	0

x €1.000

Toelichting

Niet van toepassing.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit onderstaand product:

Product	Lasten	Baten	Saldo
1.2.1 Water	454	-470	-16
Totaal	454	-470	-16

x €1.000

1.3 Totale lasten en baten

Hieronder zijn per programmaonderdeel de lasten, baten en saldi opgenomen.

	L/B/H	Rekening 2017	Begroting 2018 na wijziging	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
1.1 Ruimtelijke ontwikkeling	Lasten	2.015	3.999	3.911	911	911	711
	Baten	-81	-32	-22	-22	-22	-22
	Saldo	1.933	3.967	3.888	888	888	688
1.2 Water	Lasten	546	560	454	361	361	361
	Baten	-551	-470	-470	-470	-470	-470
	Saldo	-5	91	-16	-109	-109	-109
Totaal programma 1	Lasten	2.561	4.560	4.365	1.272	1.272	1.072
	Baten	-633	-502	-492	-492	-492	-492
	Saldo	1.928	4.057	3.873	779	779	579

x € 1.000

2 LANDELIJK GEBIED EN NATUUR

Inleiding

In dit hoofdstuk staan de belangrijkste activiteiten beschreven die bijdragen aan de sociaal-economische ontwikkeling van het landelijke gebied en de toename van de natuur- en recreatieve waarden waarbij de internationale natuurwaarden zijn beschermd.

Vitaal Platteland

Activiteiten in het landelijk gebied van Flevoland zijn belangrijke aanjagers voor de lokale economie. Met de Agenda Vitaal Platteland worden vraagstukken op de kaart gezet, betrokken partijen gemobiliseerd en ruimte voor onderzoek en visievorming gecreëerd. Sinds de vaststelling van de Agenda Vitaal Platteland, in 2015, is de provincie bezig met de uitvoering van deze agenda samen met de gebiedspartners, vanuit één gezamenlijk doel: een vitaal en aantrekkelijk Flevolands platteland waar het goed leven, ondernemen, werken en recreëren is.

Digitale ontsluiting landelijk gebied

In Noordelijk Flevoland is het hele buitengebied inmiddels voorzien van een glasvezelnetwerk. In Oostelijk en Zuidelijk Flevoland nog niet. Alleen glasvezel kan de exponentiële groei in de vraag naar data bijhouden. In nauwe samenwerking met de gemeenten en vertegenwoordigers uit het gebied (zowel individueel als vanuit LTO) wil de provincie zich inzetten voor het optimaliseren van de omstandigheden voor de realisatie van een glasvezelnetwerk.

Natuur

Het fundament van het natuurbeleid wordt gevormd door het Natuurnetwerk Nederland (NNN) en de Natura 2000-gebieden. Binnen dit netwerk staan de natuurwaarden voorop en zet de provincie zich samen met gebiedspartners in voor bescherming, beheer en kwaliteitsverbetering die samengaat met een toename van de bekendheid en de toegankelijkheid. Dit leidt tot robuuste, aantrekkelijke en beleefbare natuur. Ook buiten het Natuurnetwerk zijn natuurwaarden aanwezig. Voor behoud en versterking worden faunabeheer en agrarisch natuurbeheer toegepast.

Nationaal Park Nieuw Land

Onder onze regie werken we samen met Natuurmonumenten (Marker Wadden), Staatsbosbeheer (Oostvaardersplassengebied), Het Flevo-landschap (Lepelaarplassen en omgeving), Rijkswaterstaat (Markermeer) en de gemeenten Lelystad en Almere aan de ontwikkeling van het Nationaal Park Nieuw Land. Inzet is een Nationaal Park van wereldklasse dat bijdraagt aan een verbeterde ecologische kwaliteit, een sterk imago, een economische impuls door meer toerisme en een aantrekkelijk vestigingsklimaat.

Beleidskader Oostvaardersplassen

Specifieke aandacht is er voor de Oostvaardersplassen. De commissie Van Geel heeft medio 2018 advies uitgebracht ten behoeve van een integraal beleidskader, waarbij dierenwelzijn, de Natura 2000 doelen en landschappelijke en recreatieve ontwikkelingen voor het nationaal park in onderlinge samenhang zijn bekeken. Wij leggen een hoge prioriteit bij de realisatie van maatregelen.

Maatschappelijk effect

Een vitaal en aantrekkelijk landelijk gebied met een vitale en aantrekkelijke natuur waar het goed wonen, werken, ondernemen en recreëren is.

Effect van ons beleid

De sociaal-economische structuur van het landelijk gebied is verbeterd, de natuur- en recreatieve waarden zijn toegenomen. De internationale natuurwaarden zijn voldoende beschermd.

Indicatoren Flevoland

Indicator	Omschrijving	2015	2016	2017	Streef- cijfer 2018	Streef- cijfer 2019	2020 - 2022
Vitaal en aan-trekkelijk landelijk gebied	Aantal inwoners in het landelijk gebied <i>Toelichting: incl. kleine kernen, excl. AZC's.</i>	37.935	38.030	38.480	≈ 38.000	≈ 38.000	≈ 38.000
	Aantal bedrijven in het landelijk gebied <i>Toelichting: incl. kleine kernen.</i>	5.302	5.256	5.305	> 5.200	> 5.200	> 5.200
	Aantal landbouwbedrijven met niet-agrarische nevenactiviteiten <i>Bron: CBS, Vestigingenregister</i>	n.b.	36,2%	n.b.	> 39,8%	> 39,8%	> 39,8%
	Aantal hectaren Nationaal Natuurnetwerk <i>Bron: Provincie Flevoland/VRN</i>	26.501	26.273	26.273	≈ 26.000	≈ 26.000	≈ 26.000

Beleidsindicatoren BBV

Indicator	Omschrijving	2015	2016	2017	Streef- cijfer 2018	Streef- cijfer 2019	2020 - 2022
Beheerde natuur	Het beheer van natuurwaarden (uitgedrukt in hectares), binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN), met contract	23.206	23.452	23.464	≈23.500	≈23.500	≈23.500
Ont-wikkelde nieuwe natuur*	De ontwikkeling van nieuwe natuurwaarden uitgedrukt in hectares <i>Toelichting: dit betreft compensatie binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN)</i> <i>Bron: Provincie Flevoland/VRN</i>	0	27	0	0	37	104,5 (totaal)

* Flevoland streeft een hogere kwaliteit na, niet een grotere oppervlakte beheerde natuur.

Doelenboom

Programma	Programmaonderdeel	Doelen	Relatie met andere programmaonderdelen
2. Landelijk gebied en natuur	2.1 Leefbaarheid landelijk gebied	Agenda Vitaal Platteland is uitgewerkt	1.1 Ruimtelijke ontwikkeling 1.2 Water 4.1 Cultuur 4.2 Samenleving en sport 5.1 Milieu 6.1 Openbaar Vervoer
		Digitale ontsluiting landelijk gebied en kleine kernen	3.1 Ondernemerschap en Groei 4.2 Samenleving en sport
	2.2 Natuur en landschap	De natuurwaarden zijn behouden en de beleefbaarheid van natuurgebieden is toegenomen	1.2 Water 3.2 Recreatie en toerisme 5.1 Milieu 7.3 Zuidelijk Flevoland 7.4 Nieuwe Natuur
		Opstellen en indienen van de aanvraag voor status Nationaal Park	3.2 Recreatie en toerisme 7.3 Zuidelijk Flevoland
		Karakterbepalende landschapselementen zijn gehandhaafd	1.1 Ruimtelijke ontwikkeling 5.1 Milieu 6.3 Nieuwe infrastructuur 6.4 Bestaande infrastructuur

Verbonden partij(en)

De Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek geeft uitvoering aan onze wettelijke verantwoordelijkheid voor toezicht en handhaving op het gebied van natuur. Zij draagt daarmee bij aan het doel om de natuurwaarden te behouden.

2.1 Leefbaarheid landelijk gebied

Portefeuillehouder

H.J. Hofstra (Leefbaarheid landelijk gebied)

M.A. Rijsberman (Digitale ontsluiting buitengebied)

Doel (2015-2019)

De Agenda Vitaal Platteland is uitgewerkt, zodanig dat de vitaliteit van het landelijk gebied verbetert.

Activiteiten 2019

- We voeren de regeling voor het Fonds Leefbaarheid Landelijk Gebied uit (UP 2.1.2).
- We voeren ruimtelijk-economische onderdelen van de Agenda Vitaal Platteland uit (UP 2.1.3).

Doel (2015-2019)

De digitale ontsluiting buitengebied en de kleine kernen is gerealiseerd.

Activiteiten 2019

We maken, op basis van het onderzoek naar de digitale ontsluiting in het landelijk gebied van Oostelijk en Zuidelijk Flevoland, de aanleg van glasvezel mede mogelijk (UP 2.3.1, UP 2.3.2 en PN 2f).

Middelen

2.1 Leefbaarheid landelijk gebied	Rekening 2017	Begroting 2018 na wijziging	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	76	850	1.025	0	0	0
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	76	850	1.025	0	0	0
Kader (saldo na Zomernota)		850	775	0	0	0
Verschil t.o.v. kader			250	0	0	0
1. Landelijk gebied			250	0	0	0

x €1.000

Toelichting

1. Fonds Leefbaarheid Landelijk Gebied

Het Fonds Leefbaarheid Landelijk Gebied is opgesplitst in twee tranches. Het restant van de eerste tranche en het niet bestede deel van de uitvoeringskosten worden in 2019 toegevoegd aan het subsidieplafond van de tweede tranche van het Fonds Leefbaarheid. De verhoging van € 0,25 mln. wordt onttrokken aan het oormerk dat hiervoor in de reserve Strategische projecten is opgenomen.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
2.1.1 Leefbaarheid landelijk gebied	1.025	0	1.025
2.1.2 Digitale infrastructuur buitengebied	0	0	0
Totaal	1.025	0	1.025

x €1.000

2.2 Natuur en landschap

Portefeuillehouder

H.J. Hofstra (Natuur en landschap)

M.A. Rijsberman (Nationaal Park Nieuw Land)

Doel (2015-2019)

De natuurwaarden zijn behouden en zo mogelijk versterkt, de beleefbaarheid van natuurgebieden is toegenomen en de economische activiteiten in natuurgebieden ondersteunen een succesvol beheer zonder de natuurwaarden te bedreigen. En de activiteiten van het programma dienen te voldoen aan de vereisten van de nieuwe Wet Natuurbescherming.

Activiteiten 2019

- We zetten het beheer van de Flevolandse natuur voort op het huidige niveau en sturen dit aan via het natuurbeheerplan (UP 2.4.3 en PN 2a).
- We bieden binnen de bestaande kaders ruimte voor initiatieven die bijdragen aan het meer toegankelijk en beleefbaar maken van de natuur (UP 2.4.2).
- We verkennen of er opties zijn om de bestaande uitvoeringsstructuren effectiever en efficiënter te organiseren.
- In 2019 is het nieuwe faunabeheerplan van kracht. Wij zien toe op een goede uitvoering door de wildbeheereenheid Flevoland, de Stichting Faunabeheer Flevoland en de faunabeheerders in dienst van een terreinbeherende organisatie of Amsterdam Lelystad Airport (PN 2d).
- We komen met voorstellen hoe binnen onze regio om te gaan met de problematiek van essentaksterfte.
- We onderzoeken, samen met andere Flevolandse partners, op welke wijzen de nationale bijenstrategie een onderdeel kan vormen van het reguliere natuurbeleid en hoe we initiatieven kunnen stimuleren (PN motie 11).

Ten aanzien van het beleidskader Oostvaardersplassen vinden de volgende drie activiteiten plaats (PN 2c):

- De noodzakelijke N2000-maatregelen (o.a. moerasreset) worden in samenwerking met Staatsbosbeheer (SBB), het Waterschap Zuiderzeeland en ecologische experts tot uitvoering gebracht (UP 2.4.3).
- De in 2018 door ons gegeven opdracht aan SBB tot een reset van het aantal grote grazers en vervolgens een zodanige aanpassing van het beheer dat grote wintersterfte door voedselschaarste wordt voorkomen zal mogelijk in 2019 nog doorlopen.
- We overleggen met SBB, zodat zij op basis van het beleidskader een nieuw managementplan opstellen, waarbij wordt gewerkt vanuit een integrale visie op het beheer van het Oostvaardersplassengebied, afgestemd op overige ontwikkelingen zoals het Nationaal Park Nieuw Land. We toetsen het managementplan van SBB voordat zij overgaan tot vaststelling.

Risico

Door gedetailleerde en complexe wetgeving en de grote betrokkenheid van maatschappelijke groepen worden besluiten over natuur en natuurgebieden vaak aangevochten, hierdoor kan vertraging ontstaan bij gewenste ontwikkelingen. Door vroegtijdig rekening te houden met de juridische aspecten en zorgvuldig te communiceren, beperken we mogelijke vertraging.

Doel (2015-2019)

De aanvraag voor status Nationaal Park is samen met de gebiedspartners opgesteld en ingediend bij het Rijk, uitgaande van een balans tussen beschermen en beleefbaarheid.

Activiteiten 2019

- We ronden samen met zes partners het ontwikkelingsplan voor het Nationaal Park Nieuw Land af en leggen deze ter besluitvorming voor aan Provinciale Staten.
- We investeren in (voorzieningen voor) de ontwikkeling van het Nationaal Park. Daarbij richten we ons in ieder geval op de ecologische ontwikkeling, de ruimtelijke structuur, duurzaamheid, onderzoek, educatie, marketing en communicatie (UP 2.5.3 en PN 2b).
- We maken afspraken over een governancestructuur die passend is voor de verdere ontwikkeling van het Nationaal Park.

Doel (2015-2019)

Karakterbepalende landschapselementen zijn gehandhaafd.

Activiteiten 2019

- We werken het onderdeel landschap uit in het kader van de kernopgave 'Het verhaal van Flevoland' van de Omgevingsvisie (UP 2.6.1).
- We voeren het landschapsbeleid uit, zodat landschapsbepalende elementen behouden blijven (UP 2.6.2).

Middelen

2.2 Natuur en landschap	Rekening 2017	Begroting 2018 na wijziging	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	8.795	13.579	10.363	8.991	8.991	8.940
Baten	25	-50	-50	-50	-50	0
Saldo	8.820	13.529	10.313	8.941	8.941	8.940
Kader (saldo na Zomernota)		13.529	8.415	8.391	8.391	8.390
Verschil t.o.v. kader			1.899	550	550	550
1. Landschapsbeheer Flevoland			50	50	50	50
2. Faunabeheereenheid Flevoland			75	0	0	0
3. Nationaal Park Nieuw Land			450	0	0	0
4. Natura 2000 maatregelen OVP			824	0	0	0
5. Dierenwelzijn OVP			500	500	500	500

x €1.000

Toelichting

1. Extra middelen Landschapsbeheer Flevoland (Perspectiefnota 2a)

Op basis van de Perspectiefnota 2019-2022 is structureel € 50.000 extra budget opgenomen voor de uitvoering van het natuurbeleid door Landschapsbeheer Flevoland. Daarbij geldt voor Landschapsbeheer Flevoland de inspanningsverplichting om waar mogelijk andere financieringsbronnen te benutten.

2. Faunabeheereenheid Flevoland (Perspectiefnota 2d)

In de jaren 2018 en 2019 is een bedrag van € 75.000 per jaar nodig voor de extra taken van de Faunabeheereenheid (FBE) en de herijking van de huidige structuur van het faunabeheer. Dit wordt gedekt uit de reserve Beheer en ontwikkeling natuur.

3. Nationaal Park Nieuw Land (Perspectiefnota 2b)

In 2018 wordt een masterplan Nationaal Park Nieuw Land in procedure gebracht. Om dit plan realiteit te laten worden en de organisatie, uitvoering en financiering langjarig te kunnen garanderen zal hier een uitvoeringsprogramma met een aantal onderliggende overeenkomsten aan worden gekoppeld. De provincie is als gebiedsregisseur daarvoor de eerst aangewezen. Het Nationaal Park Nieuw Land vraagt daarnaast om meer redenen om provinciale regie. Ten eerste om de sociaaleconomische verbindingen met de gemeenten Almere en Lelystad en de overige delen van de MRA te versterken. Ten tweede om optimaal gebruik te maken van de kwaliteiten van Nieuw Land om het imago van de provincie te versterken en daarmee de aantrekkelijkheid voor bezoekers, nieuwe bewoners en bedrijven te vergroten. Ten derde om voor het landzijdige deel van het Nationaal Park tot een integrale aanpak te komen van de noodzakelijke dan wel gewenste ruimtelijke ingrepen nabij de Oostvaardersplassen in relatie tot de natuur- en recreatiegebieden van de gemeenten Almere en Lelystad. Daarnaast wordt verder gewerkt met alle betrokken partijen in de Stuurgroep Markermeer IJmeer aan de ecologische verbindingen tussen de Lepelaarplassen en Oostvaardersplassen met het Markermeer, terwijl na de afronding van de eerste fase van Marker Wadden ook desgewenst meegedacht kan worden over ideeën voor een vervolg zoals voor het Nationaal Park Nieuw Land wordt voorzien. Het Nationaal Park Nieuw Land versterkt het toeristische recreatieve aanbod van Flevoland alsook van de Metropoolregio Amsterdam, maar ook de aantrekkelijkheid en ontwikkelmogelijkheden van Flevoland als gebied om te wonen en te werken in de nabijheid van grootschalige beleefbare natuurgebieden. Nationaal Park Nieuw Land is daarmee een impuls voor de economie van Flevoland. Het voeren van regie vergt zowel financiële ruimte voor het ontwikkelen en uitvoeren van activiteiten op het gebied van marketing, onderzoek, beleid en (wetenschappelijk) onderwijs als voor het coördineren en regisseren tussen de betrokken partners in Nieuw Land. Voor een goede invulling van de activiteiten in 2019 is een bedrag van € 450.000 benodigd. Dit bedrag is als volgt opgebouwd:

Projectleiding: € 200.000, Communicatie, marketing, educatie, onderzoek: € 200.000, Ondersteuning financieringsafspraken, e.d.: € 50.000. Daarnaast zullen ook de partners bijdragen aan de ontwikkeling van Nieuw Land. De noodzaak van eventuele aanvullende middelen voor de jaren 2020 en verder is afhankelijk van de manier waarop de governance rond het nationaal park wordt ingericht. Als hier meer duidelijkheid over is, wordt hiervoor een separaat voorstel aan Provinciale Staten voorgelegd. Vooralsnog hanteren wij hiervoor een pm-raming (conform Perspectiefnota 2019-2022, zie bijlage E).

4. Natura 2000 maatregelen Oostvaardersplassen

Naar aanleiding van het rapport Beleidskader beheer Oostvaardersplassen van de commissie Van Geel vindt er een intensivering van activiteiten plaats in het gebied (onder andere moerasreset). Op basis van de Zomernota 2018 is hiervoor in 2018 een bedrag van € 800.000 beschikbaar. In 2019 is hiervoor een bedrag benodigd van € 824.000, welke gedekt wordt uit de reserve Beheer en ontwikkeling natuur.

5. Dierenwelzijn Oostvaardersplassen (Perspectiefnota 2c)

Zoals aangekondigd in de Perspectiefnota 2019-2022 hebben Provinciale Staten op 11 juli 2018 het Beleidskader beheer Oostvaardersplassen vastgesteld. Het Beleidskader beheer Oostvaardersplassen geeft aan dat er jaarlijks een bedrag van € 900.000 nodig is voor het regulier beheer en de exploitatie van voorzieningen. Het aangepaste beheer grote grazers, de personele kosten die samenhangen met toezicht en handhaving, de monitoring van ontwikkelingen in het gebied en de intensivering van communicatie en educatie vragen naar inschatting (vooralsnog) een structurele bijdrage van de provincie van € 500.000. Op basis van nadere uitwerkingen dient nog vastgesteld te worden of er in de toekomst aanvullende provinciale middelen benodigd zijn.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit onderstaand product:

Product	Lasten	Baten	Saldo
2.2.1 Natuurbeheer	10.363	-50	10.313
Totaal	10.363	-50	10.313

x €1.000

2.3 Totale lasten en baten

Hieronder zijn per programmaonderdeel de lasten, baten en saldi opgenomen.

	L/B/H	Rekening 2017	Begroting 2018 na wijziging	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
2.1 Leefbaarheid landelijk gebied	Lasten	76	850	1.025	0	0	0
	Baten	0	0	0	0	0	0
	Saldo	76	850	1.025	0	0	0
2.2 Natuur en landschap	Lasten	8.795	13.579	10.363	8.991	8.991	8.940
	Baten	25	-50	-50	-50	-50	0
	Saldo	8.820	13.529	10.313	8.941	8.941	8.940
Totaal programma 2	Lasten	8.871	14.429	11.388	8.991	8.991	8.940
	Baten	25	-50	-50	-50	-50	0
	Saldo	8.896	14.379	11.338	8.941	8.941	8.940

x €1.000

3 ECONOMIE

Inleiding

In dit hoofdstuk staan de belangrijkste activiteiten beschreven die bijdragen aan het stimuleren van innovatie, groei, het vinden van personeel, internationalisering en het profileren van de vrijetijdseconomie.

Flevoland: ecosysteem voor ondernemerschap

Met het programma 'win4all' werken we systematisch aan het versterken van het ecosysteem voor ondernemerschap. De uitdagingen in relatie tot duurzame economische groei zoals geschetst in het economisch programma zijn door partners erkend en aangevuld. Naast inzet van onze eigen instrumenten werken wij samen met deze partners aan concrete projecten die gericht bijdragen aan: het vergroten van toegang tot kapitaal, de beschikbaarheid van geschoold personeel, versterken van internationaal ondernemerschap en het versterken van kennisdeling en crossovers.

Vrijetijdseconomie en gebiedspromotie

De vrijetijdssector is een sector die volop in beweging is. Het beleidsplan Recreatie & Toerisme Flevoland is erop gericht meer bezoekers aan te trekken en hen te stimuleren langer in de provincie te blijven. Hiermee kunnen de bestedingen in Flevoland toenemen. De provincie wil dit bereiken door een betere profilering van Flevoland.

Maatschappelijk effect

Het ondernemersklimaat en de verdien capaciteit van Flevoland zijn versterkt door het stimuleren van innovatie, groei, scholing, internationaal ondernemen en gebiedspromotie.

Effect van ons beleid

De provinciale stimuleringsmaatregelen voor innovatie, groei, vinden van personeel en internationalisering hebben zichtbaar gewerkt voor de ondernemers.

Indicatoren Flevoland

Indicator	Omschrijving	2015	2016	2017	Streef- cijfer 2018	Streef- cijfer 2019	2020 - 2022
Economie algemeen *	Bruto Binnenlands Product Flevoland (x € 1 mld.) <i>Bron: CBS - Regionale kerncijfers</i>	11,9	12,4	13,0	> 13,0	> 13,0	> 13,0
	Innovatiekracht <i>Bron: CBS/EU Regional Innovation Scoreboard</i>	n.b.	0,46	0,50	> 0,50	> 0,50	> 0,50
Recreatie en toerisme	Toerisme Flevoland: • Bereik (x 1 mln.) • Mediawaarde (x € 1.000) <i>Bron: Media Info Groep/ Toerisme Flevoland</i>	n.b. n.b.	n.b. n.b.	150 563	> 150 > 500	> 150 > 500	> 150 > 500
	Bezoekers: • Aantal vrijetijdsactiviteiten (x 1 mln.) <i>(meting eens in de drie jaar)</i>	81,6	n.b.	n.b.	≥ 95	≥ 95	≥ 95
	• Aantal overnachtingen (x 1 mln.)	2,27	2,63	n.n.b.	≥ 2,6	≥ 2,6	≥ 2,6

Indicator	Omschrijving	2015	2016	2017	Streef- cijfer 2018	Streef- cijfer 2019	2020 - 2022
	Economische impact: • Aantal banen • Omvang bestedingen (x € 1 mld.) <i>Bron: Vestigingenregister/ CVTO</i>	10.180 1,40	10.420 1,40	11.370 1,40	> 11.370 ≥ 1,40	> 11.370 ≥ 1,43	> 11.370 ≥ 1,43

* Het nieuwe Economisch Programma zet in op ondernemerschap en groei. Om het effect van dit programma meetbaar te maken oriënteren we ons op een andere set indicatoren met reële streefwaarden voor groei - gerelateerd aan de invloed die wij als provincie daarop hebben.

Beleidsindicatoren BBV

Indicator	Omschrijving	2015	2016	2017	Streef- cijfer 2018	Streef- cijfer 2019	2020 - 2022
Bruto Binnenlands Product	Percentage toename van het BBP ten opzichte van het voorgaande jaar	2,9%	2,6%	4,2%	> 0%	> 0%	> 0%
Werk-gelegenheid	Percentage banen ten opzichte van de totale beroepsbevolking <i>Bron: CBS</i>	71,3%	72,2%	71,6%	> 71,6%	> 71,6%	> 71,6%

Doelenboom

Programma	Programmaonderdeel	Doelen	Relatie met andere programmaonderdelen
3. Economie	3.1 Ondernemerschap en groei	Ondernemersklimaat gericht op groeiambitie	2.1 Leefbaarheid landelijk gebied 4.1 Cultuur 5.2 Energie& Klimaat 6.1 Openbaar vervoer 6.2 Mobiliteit 7.1 Noordelijk Flevoland 7.2 Midden Flevoland 7.3 Zuidelijk Flevoland
		Vergroten van de toegang tot kapitaal van 33% naar 40% in 2020	
		Op maat geschoold personeel beschikbaar voor bedrijven	7.1 Noordelijk Flevoland 7.2 Midden Flevoland
		Meer zichtbare (inter)nationale bedrijvigheid en vestiging van internationale bedrijven	4.1 Cultuur 7.1 Noordelijk Flevoland 7.2 Midden Flevoland 7.3 Zuidelijk Flevoland 8.1 (Inter-)nationale samenwerking en bestuurlijke positionering
		Meer groeiende bedrijven en het lerend vermogen van partijen is vergroot	2.1 Leefbaarheid landelijk gebied 4.1 Cultuur 6.1 Openbaar vervoer 6.2 Mobiliteit 7.1 Noordelijk Flevoland 7.2 Midden Flevoland 7.3 Zuidelijk Flevoland

Programma	Programmaonderdeel	Doelen	Relatie met andere programmaonderdelen
	3.2 Recreatie en toerisme inclusief gebiedspromotie	Er is een versterkte profilering van de vrijetijdseconomie	2.1 Leefbaarheid landelijk gebied 2.2 Natuur en landschap 4.1 Cultuur 6.1 Openbaar vervoer 6.2 Mobiliteit 7.1 Noordelijk Flevoland 7.3 Zuidelijk Flevoland 7.4 Nieuwe Natuur

Verbonden partij(en)

De Regionale Ontwikkelingsmaatschappij (ROM, werktitel voor de transitie van Ontwikkelingsmaatschappij Flevoland, de OMFL) geeft, in opdracht van de provincie, uitvoering aan onderdelen van het Economische Programma waarbij de sturingsfilosofie van het programma het vertrekpunt is. De vraag van de ondernemer staat daarbij centraal.

Toerisme Flevoland (afhankelijk van stadium ROM-transitie) promoot, in opdracht van ons, het vrijetijdsaanbod van Flevoland, zodanig dat Flevolandse beeld dragers van het unieke en onderscheidende karakter van Flevoland, goed voor het voetlicht worden gebracht bij de diverse kansrijke doelgroepen. Zij draagt daarmee bij aan het doel: een versterkte profilering van de vrijetijdseconomie.

3.1 Ondernemerschap en groei

Portefeuillehouder

J.N.J. Appelman

Doel (2015-2019)

Een ondernemersklimaat (ecosysteem) waar bedrijven met toekomst in Flevoland hun groeiambitie kunnen waarmaken.

Activiteiten 2019

- We bouwen de coalitie win4all voor groei en ondernemerschap uit en geven uitvoering aan het Economisch Programma (UP 3.1.2).
- We geven samen met partners vorm aan concrete initiatieven (bijvoorbeeld het Composietencluster), onder andere op het gebied van financiering, talent en imago, om de condities voor ondernemers met groeiambitie te verbeteren (PN 2h).
- We leveren een passende bijdrage aan verbreding en verdieping van de sluizen bij Kornwerderzand (UP 3.2.4).
- We ronden de transitie van de Ontwikkelingsmaatschappij Flevoland (OMFL) af en geven opdracht aan de nieuwe Regionale Ontwikkelingsmaatschappij (ROM) (PN 2i).

Doel (2015-2019)

Vergroten van de toegang tot kapitaal van 33% naar 40% in 2020.

Activiteiten 2019

- We stimuleren ondernemerschap en vereenvoudigen de weg naar expertise voor het Flevolandse MKB via de Voucherregeling Ondernemerschap Flevoland.
- We investeren in innovatieve bedrijven via het Proof-of-Conceptfonds (PoC-fonds).
- We organiseren durfkapitaal en matchen MKB en private financiers via de financieringstafel.
- We werken een plan uit voor de volgende fase van provinciale inzet op het MKB Doorstartfonds Flevoland op basis van de evaluatie die eind 2018 aan Provinciale Staten wordt gepresenteerd (UP 3.3.1).

Doel (2015-2019)

Op maat geschoold personeel beschikbaar voor bedrijven.

Activiteiten 2019

- We bevorderen dwarsverbanden tussen onderwijs, ondernemers en overheden en stimuleren netwerken en platforms waar bedrijven elkaar kunnen versterken (UP 3.2.1). We brengen daarbij de behoefte van bedrijven op het gebied van menselijk kapitaal in kaart (vraagarticulatie en vraagbundeling).
- We stimuleren in het kader van Leven Lang Leren dat ondernemers inzetten op het 'arbeidsvitaal' houden van hun personeel via de Voucherregeling Ondernemerschap Flevoland.
- We participeren in het Eurodissey programma zodat jongeren internationale werkervaring opdoen en bedrijven innovatieve- en internationale impulsen ontvangen (PN 2r, zie ook programmaonderdeel 8.1).

Doel (2015-2019)

Meer zichtbare (inter)nationale bedrijvigheid van Flevolandse ondernemers en hun producten en meer vestigingen van internationale bedrijven in Flevoland.

Activiteiten 2019

- We ontsluiten financiering, kennis, netwerken ter bevordering van het internationaal ondernemerschap van het Flevolands bedrijfsleven (UP 3.5.2).
- We dragen bij aan de versterking van de internationale en regionale acquisitie van Flevoland als dé provincie voor vestiging van bedrijven (UP 3.5.2).

Doel (2015-2019)

Het lerend vermogen van partijen in het economisch ecosysteem is vergroot.

Activiteiten 2019

- We organiseren, samen met partners, onafhankelijk groeimakelaarschap om de verbinding tussen de verschillende partijen en domeinen in het economisch ecosysteem te maken, te onderhouden en waar nodig te verbeteren.
- We stimuleren kennisdeling en netwerkvorming rondom groeivragen van ondernemers via een subsidieregeling voor het georganiseerde bedrijfsleven.
- Samen met partners dragen we succesvol ondernemerschap uit, door ambitieuze en succesvolle ondernemers in de schijnwerpers te zetten.

Middelen

3.1 Ondernemerschap en groei	Rekening 2017	Begroting 2018 na wijziging	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	3.810	7.300	3.081	2.822	2.555	2.288
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	3.810	7.300	3.081	2.822	2.555	2.288
Kader (saldo na Zomernota)		7.300	2.081	2.122	1.855	1.788
Verschil t.o.v. kader			1.000	700	700	500
1. OMFL			500	500	500	500
2. Composietencluster			300	0	0	0
3. AER Eurodissey			200	200	200	0

x € 1.000

Toelichting**1. Nieuwe Regionale Ontwikkelingsmaatschappij (ROM) (Perspectiefnota 2i)**

De afronding van de transitie van de Ontwikkelingsmaatschappij Flevoland (OMFL) af en de opdracht aan de nieuwe Regionale Ontwikkelingsmaatschappij (ROM) zal leiden tot een verhoging van de jaarlijkse provinciale bijdrage met € 0,5 mln.

2. Composietencluster (Perspectiefnota 2h)

De provincie wil een actieve rol blijven vervullen en zet daarbij in op ondersteuning van de innovatieve maakindustrie, voor zover composiet gerelateerd. De Stichting Compoworld heeft een nieuw Masterplan gemaakt voor de periode 2018-2022. Conform de Perspectiefnota 2019-2022 is voor 2019 een bedrag van € 0,3 mln. opgenomen.

3. AER Eurodissey (Perspectiefnota 2r)

Eurodissey is een reeds lang bestaande programma-activiteit van de Assembly of European Regions (AER), gericht op internationale uitwisseling van pas afgestudeerde jongeren, waarbij deze jongeren - in eerste aanleg tijdelijk - in dienst treden bij bedrijven. Om effectief te participeren in dit AER programma is een bedrag van € 0,2 mln. per jaar nodig. Wij gaan daarbij vooralsnog uit van een periode van 3 jaar (2019-2021).

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit onderstaand product:

Product	Lasten	Baten	Saldo
3.1.1 Ondernemerschap en groei	3.081	0	3.081
Totaal	3.081	0	3.081

x €1.000

3.2 Recreatie en toerisme inclusief gebiedspromotie

Portefeuillehouder

M.A. Rijsberman

Doel (2015-2019)

Er is een versterkte profilering van de vrijetijdseconomie van Flevoland, waarin het karakteristieke van Flevoland herkend wordt en gezamenlijk uitgedragen wordt met Flevolandse ondernemingen en evenementen.

Activiteiten 2019

- We voeren het beleidsplan Recreatie & Toerisme Flevoland, met bijbehorende uitvoeringsagenda die samen met de gemeenten is opgezet, in 2019 uit (UP 3.6.2 en 3.6.4).
- We faciliteren en stimuleren de (door)ontwikkeling van aantrekkelijke vrijetijdsproducten, die bijdragen aan groei in bezoekersaantallen en bestedingen en het unieke en onderscheidende karakter van Flevoland als toeristisch-recreatieve bestemming uitdragen (UP 3.6.3).
- We zorgen voor de ontvlechting en verzelfstandiging van Toerisme Flevoland in 2019.
- We ontwikkelen en promoten thematische routes rond onder andere landschapskunst, natuur en monumenten (UP 4.2.2).
- We dragen bij aan de bekendheid van de in 2018 gerealiseerde Toeristische overstappunten en het Flevolandse fiets- en wandelaanbod.
- We stimuleren waterrecreatie samen met onze gebiedspartners door een aanvaardbaar beheer van waterplanten en door in te zetten op structurele oplossingen. We begeleiden de uitvoering en volgen de (nieuwe) ontwikkelingen en communiceren duidelijk naar de doelgroep (PN 2e).

Middelen

3.2 Recreatie en toerisme inclusief gebiedspromotie	Rekening 2017	Begroting 2018 na wijziging	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	886	1.458	1.308	1.256	1.256	1.256
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	886	1.458	1.308	1.256	1.256	1.256
Kader (saldo na Zomernota)		1.458	1.128	1.076	1.076	1.076
Verschil t.o.v. kader			180	180	180	180
1. Waterplanten			180	180	180	180

x €1.000

Toelichting

1. Stimuleren Waterrecreatie (Perspectiefnota 2e)

De waterrecreatie ervaart overlast van de waterplanten. Voor het terugdringen c.q. beheersen van deze overlast is een structurele financiële bijdrage van de provincie nodig van € 180.000. Hiervan is € 120.000 bestemd voor het maaien van waterplanten binnendijks (vaarten) en buitendijks (IJmeer, Gooimeer, Wolderwijd, Veluwemeer en Eemmeer), € 30.000 voor structurele oplossingen zoals verdiepen (Eemmeer) en € 30.000 voor proceskosten.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit onderstaand product:

Product	Lasten	Baten	Saldo
3.2.1 Gebiedspromotie, recreatie en toerisme	1.308	0	1.308
Totaal	1.308	0	1.308

x €1.000

3.3 Totale lasten en baten

Hieronder zijn per programmaonderdeel de lasten, baten en saldi opgenomen.

	L/B/H	Rekening 2017	Begroting 2018 na wijziging	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
3.1 Ondernemerschap en groei	Lasten	3.810	7.300	3.081	2.822	2.555	2.288
	Baten	0	0	0	0	0	0
	Saldo	3.810	7.300	3.081	2.822	2.555	2.288
3.2 Recreatie en toerisme incl. gebiedspromotie	Lasten	886	1.458	1.308	1.256	1.256	1.256
	Baten	0	0	0	0	0	0
	Saldo	886	1.458	1.308	1.256	1.256	1.256
Totaal programma 3	Lasten	4.695	8.758	4.389	4.077	3.810	3.544
	Baten	0	0	0	0	0	0
	Saldo	4.695	8.758	4.389	4.077	3.810	3.544

x €1.000

4 CULTUUR, SAMENLEVING EN SPORT

Inleiding

In dit hoofdstuk staan de belangrijkste activiteiten beschreven die bijdragen aan de promotie van de culturele en toeristische-recreatieve sectoren en voorzieningen.

Krachtige Flevolandse samenleving

De uitdagingen voor een krachtige samenleving zijn complex en vragen van de vele organisaties die actief zijn op dit terrein de ambitie en het vermogen om over hun grenzen heen te kijken, zich te verbinden en samenspel te organiseren. De provincie bevordert, indien nodig, dit samenwerkend vermogen. En als de provincie een toegevoegde waarde heeft, doet ze mee. Bijvoorbeeld bij experimenten, die op bovenlokaal niveau bijdragen aan krachtiger samenleven.

Typisch Flevoland, net even anders

In de Cultuurnota 2017-2020 ligt het accent op het ontstaan, groeien en verrijken van de Flevolandse identiteit. Daarmee sluiten we aan bij de Flevoperspectieven: Het Verhaal van Flevoland en Krachtige Samenleving. We werken ook in 2019 aan een doorgaande opbouw van de Flevolandse culturele infrastructuur en het cultureel erfgoed.

Sport

Sport verbindt ons allemaal en is ook nog eens goed voor ons. Het draagt bij aan vitaliteit, economie en identiteit van de provincie. Daarom zet provincie Flevoland zich in om de inwoners van Flevoland het sporten zo aangenaam en toegankelijk mogelijk te maken en te beleven.

Maatschappelijk effect

In Flevoland is het goed wonen, werken en recreëren met een versterkte Flevolandse identiteit en een verbeterd imago.

Effect van ons beleid

De promotie van de culturele en toeristisch-recreatieve voorzieningen heeft geleid tot grotere bekendheid en hogere bezoekersaantallen en meer kansen voor ondernemers.

Indicatoren Flevoland

Indicator	Omschrijving	2015	2016	2017	Streef- cijfer 2018	Streef- cijfer 2019	2020 - 2022
Culturele kracht en identiteit	Totaal aantallen bezoekers van voorstellingen, festivals, culturele instellingen en -evenementen die met provinciale middelen mogelijk gemaakt zijn (incl. Batavialand).	n.b.	n.b.	240.285	240.000	240.000	240.000
	Aantallen bezoekers Batavialand	n.b.	n.b.	110.473	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.
Sport	Realisatie grootschalige (inter-) nationale sportevenementen	5	9	8	≥4	≥4	≥4
	Realisatie en/of verlenging Regionale trainingscentra	7	5	4	≥4	≥4	≥4
	Percentage mensen met een beperking dat aan sport doet <i>Toelichting: doel betreft 5% toename ten opzichte van 0-meting uit 2015. Vervolgmeting in 2018. Bron: Provincie Flevoland</i>	52%	n.b.	n.b.	57%	>57%	>57%

Beleidsindicatoren BBV

Indicator	Omschrijving	2015	2016	2017	Streef- cijfer 2018	Streef- cijfer 2019	2020 - 2022
Restauratie- volume	Rijksmonumenten (exclusief functie woonhuis): staat van het casco, categorie 'matig' en 'slecht'						
	1. Percentage	n.b.	n.b.	n.b.	6,8%	6,8%	6,8%
	2. Kubieke meters	n.b.	n.b.	n.b.	1.675	1.675	1.675
	Bron: Monumentenwacht						

Doelenboom

Programma	Programmaonderdeel	Doelen	Relatie met andere programmaonderdelen
4. Cultuur, samenleving en sport	4.1 Cultuur	Er is een goede bekendheid van de Flevolandse geschiedenis en draagvlak voor cultureel erfgoed, mede door de verdere ontwikkeling van Batavialand.	3.2 Recreatie en toerisme
		Er is een aantrekkelijke promotie van de Flevolandse culturele kracht en identiteit	2.1 Leefbaarheid landelijk gebied 2.2 Natuur en landschap 3.1 Ondernemerschap en Groei 3.2 Recreatie en toerisme
	4.2 Samenleving en sport	CMO Flevoland heeft bewezen bij te dragen aan de versterking van de samenleving	2.1 Leefbaarheid landelijk gebied
		De sport in Flevoland is onderscheidend	3.1 Ondernemerschap en groei

Verbonden partij(en)

Sportservice Flevoland (afhankelijk van transitie ROM) geeft uitvoering aan de nota Sportbeleid. Zij draagt daarmee bij aan het doel: de sport in Flevoland is onderscheidend, draagt bij aan de Flevolandse identiteit en leidt tot grotere bekendheid en aantal bezoekers.

Het Flevolands Archief behartigt de belangen van de deelnemers op grond van de Archiefwet 1995 en voert de archief wettelijke taken uit.

4.1 Cultuur

Portefeuillehouder

M.A. Rijsberman

Doel (2015-2019)

Er is een goede bekendheid van de Flevolandse geschiedenis en draagvlak voor cultureel erfgoed, mede door de verdere ontwikkeling van Batavialand.

Activiteiten

- We ondersteunen de doorontwikkeling van Batavialand en geven daarmee Batavialand een stevige basis voor doorontwikkeling.
- We gaan een subsidierelatie aan met Batavialand voor de museale en collectiebeheertaken. Dit doen we zonder structurele verhoging van de provinciale exploitatiebijdrage (UP 4.1.2), zoals die tot en met 1 juli 2017 werd verstrekt aan de Gemeenschappelijke Regeling (GR) Erfgoedcentrum Nieuwland (NLE) ten behoeve van de museale en collectiebeheertaken.

Doel (2015-2019)

Er is een aantrekkelijke promotie en versterking van de Flevolandse culturele kracht en identiteit.

Activiteiten 2019

- We dragen bij aan het proces om te komen tot een betekenisvolle verbinding tussen de bescherming van de archeologische waarden, het nieuwe natuurgebied, het werelderfgoed-centrum en de toeristisch-recreatieve voorzieningen op het zuidelijk duingebied van Schokland.
- We dragen bij aan de ontwikkelagenda Rijksmonument Waterloopbos.
- We gaan verder met de ontwikkeling van een doorgaande leerlijn cultuureducatie voor het vmbo.
- We realiseren een nieuwe traditie voor Flevoland: het tweejaarlijkse evenement Kunst en Techniek.
- Wij werken de Langetermijnvisie Erfgoed uit in het kader van de Kernopgave 'het Verhaal van Flevoland' van de Omgevingsvisie.
- Op basis van de positieve evaluatie over impuls Klassieke Muziek zetten wij ons in om de organisatie rond Festival Oude Muziek de komende jaren in Flevoland voort te zetten.

Middelen

4.1 Cultuur	Rekening 2017	Begroting 2018 na wijziging	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	8.972	6.192	5.139	4.918	4.761	4.761
Baten	0	-145	0	0	0	0
Saldo	8.972	6.047	5.139	4.918	4.761	4.761
Kader (saldo na Zomernota)		6.047	5.123	4.907	4.830	4.830
Verschil t.o.v. kader			16	11	-69	-69
1. Waterloopbos			85	80	0	0
Overig			-69	-69	-69	-69

x €1.000

Toelichting

1. Waterloopbos

Voor de ontwikkelingen in het Waterloopbos is procesgeld noodzakelijk voor het monitoren en beoordelen van de voortgang van de uitvoering van de gesubsidieerde activiteiten. Dit wordt gedekt uit het daartoe reeds bij de Programmabegroting 2018 getroffen oormerk in de stelpost Nieuw Beleid.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
4.1.1 Cultureel erfgoed	2.062	0	2.062
4.1.2 Kunst	3.077	0	3.077
Totaal	5.139	0	5.139

x €1.000

4.2 Samenleving en sport

Portefeuillehouder

H.J. Hofstra (Samenleving)

J. de Reus (Sport)

Doel (2015-2019)

Het Centrum voor Maatschappelijke Ontwikkeling Flevoland (CMO) heeft bewezen bij te dragen aan de versterking van de samenleving.

Activiteiten 2019

- We subsidiëren CMO en geven invulling aan onze rol als opdrachtgever, waarbij we de conclusies en aanbevelingen uit de evaluatie CMO uit 2017 hebben meegenomen en CMO verbinden met het sociaal domein van de Flevolandse gemeenten.
- We werken met CMO aan de kernopgave Krachtige Samenleving zoals in de startnotitie en de vervolgnote ter voorbereiding van het programma Krachtige Samenleving is vastgesteld.
- We geven uitvoering aan de (in 2018 op te stellen) beleidsnotitie Regenboogprovincie (PN 2n).

Doel (2015-2019)

De sport in Flevoland is onderscheidend, draagt bij aan de Flevolandse identiteit en leidt tot grotere bekendheid en aantal bezoekers.

Activiteiten 2019

- We blijven samen met Sportservice Flevoland uitvoering geven aan de Provinciale Sportnota (UP 4.4.1). Hiervoor dient de sportnota die in 2018 herijkt wordt als basis.

Middelen

4.2 Samenleving en sport	Rekening 2017	Begroting 2018 na wijziging	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	1.750	1.702	1.790	1.790	1.790	1.790
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	1.750	1.702	1.790	1.790	1.790	1.790
Kader (saldo na Zomernota)		1.702	1.740	1.740	1.740	1.740
Verschil t.o.v. kader			50	50	50	50
1. Regenboogprovincie			50	50	50	50

x € 1.000

Toelichting

1. Regenboogprovincie (Perspectiefnota 2n)

Op basis van de Perspectiefnota 2019-2022 wordt vanuit de stelpost Nieuwe Beleid structureel € 50.000 beschikbaar gesteld om uitvoering te geven aan de in 2018 op te stellen beleidsnotitie Regenboogprovincie, waarmee aandacht wordt gevraagd voor de acceptatie en gevoel van veiligheid van lesbische vrouwen, homoseksuelen, biseksuelen, transgenders en mensen met een interseksuele conditie (LHBTI).

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
4.2.1 Samenleving	1.142	0	1.142
4.2.2 Sport	647	0	647
Totaal	1.790	0	1.790

x € 1.000

4.3 Totale lasten en baten

Hieronder zijn per programmaonderdeel de lasten, baten en saldi opgenomen.

	L/B/H	Rekening 2017	Begroting 2018 na wijziging	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
4.1 Cultuur	Lasten	8.972	6.192	5.139	4.918	4.761	4.761
	Baten	0	-145	0	0	0	0
	Saldo	8.972	6.047	5.139	4.918	4.761	4.761
4.2 Samenleving en sport	Lasten	1.750	1.702	1.790	1.790	1.790	1.790
	Baten	0	0	0	0	0	0
	Saldo	1.750	1.702	1.790	1.790	1.790	1.790
Totaal programma 4	Lasten	10.722	7.894	6.928	6.708	6.550	6.550
	Baten	0	-145	0	0	0	0
	Saldo	10.722	7.750	6.928	6.708	6.550	6.550

x € 1.000

5 ENERGIE, MILIEU EN KLIMAAT

Inleiding

In dit hoofdstuk staan de belangrijkste activiteiten beschreven die bijdragen aan de stappen naar duurzame energie en het behouden van de goede uitgangspositie op gebied van bodem- en luchtkwaliteit, veiligheid en geluid.

Duurzame Energie

De opgave Duurzame Energie omvat drie koerslijnen die leiden tot energieneutraliteit in 2030: energie neutrale steden en dorpen, ruimte voor energie en het goede voorbeeld. Energieneutrale steden en dorpen staat voor de grote opgave om het energieverbruik van woningen, bedrijven en instellingen terug te brengen. Via de Flevolandse Energieagenda, het netwerk van regionale partners, wordt samengewerkt aan onder meer hoe we als regio van het gas af gaan, de bewustwording van de Flevolander en de verduurzaming van bedrijven. Binnen de koerslijn Ruimte voor Energie gaat het om de productie van duurzame energie. Dat betekent voldoende ruimte voor windenergie via Regioplan Wind, zonenergie via de Structuurvisie Zon op land (t.b.v. 1000 ha zon) en geothermie (pilots in Almere, Lelystad en Luttelgeest). In de koerslijn het goede voorbeeld gaat het om ambitieus aan de slag te gaan met een CO₂-neutrale provinciale organisatie.

Goede milieukwaliteiten koesteren

Flevoland kan zich nog steeds gelukkig prijzen met zijn goede milieu. Dat draagt er aan bij dat het in Flevoland prettig wonen, werken en recreëren is. Die goede uitgangspositie verdient bescherming. Dat betekent dat we nieuwe ontwikkelingen zorgvuldig willen inpassen, zodat zij zo min mogelijk ten koste gaan van de kwaliteit van de leefomgeving. Hierbij zetten we in op die kwaliteitsniveaus die ruimte creëren voor het versterken van de economie, die gekoppeld zijn aan een goed vestigingsklimaat en waarbij minimaal wordt voldaan aan de wet- en regelgeving.

Maatschappelijk effect

De bewoners en bedrijven van Flevoland profiteren van de energietransitie, de CO₂-uitstoot vermindert en de Flevolandse leefomgevingskwaliteit blijft behouden.

Effect van ons beleid

Flevoland produceert in 2020 evenveel hernieuwbare energie als door bewoners, bedrijven en instellingen exclusief transport aan energie wordt gebruikt, initiatiefnemers hebben de eerste stappen gezet op weg naar energieneutraliteit in 2030 inclusief transport en de leefomgevingskwaliteit is goed afgewogen bij nieuwe ontwikkelingen in de ruimte.

Indicatoren Flevoland

Indicator	Omschrijving	2015	2016	2017	Streef-cijfer 2018	Streef-cijfer 2019	2020 - 2022
Energie	Percentage hernieuwbare energie ten opzichte van het totale energieverbruik door bewoners, bedrijven en instellingen, exclusief transport	40,9%	41,1%	n.b.	90%	> 90%	100%
	Verbruikte energie totaal in petajoule (voertuigbrandstoffen, elektriciteit, warmte)	n.b.	36,0	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.
	Verbruik warmte en elektriciteit	n.b.	21,1	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.
	Hernieuwbare energie totaal in petajoule (biobrandstof vervoer, hernieuwbare warmte, hernieuwbare elektriciteit)	n.b.	8,8	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.
	Afspraak met het Rijk over productief vermogen windenergie in megawatt (MW) <i>Bron: monitor wind op land (WOL)</i>	963	1.186,4	1185,4	n.b.	n.b.	1.390,5

Indicator	Omschrijving	2015	2016	2017	Streef- cijfer 2018	Streef- cijfer 2019	2020 - 2022
	Bewoners en ondernemers in Flevoland krijgen gelegenheid financieel te participeren bij nieuwe windmolens* <i>Bron: provincie Flevoland</i>	n.b.	ja	ja	ja	ja	ja
Milieu	Luchtkwaliteit (aantal inwoners dat is blootgesteld aan hogere waarden dan toegestaan = 0) <i>Bron: waarstaatjeprovincie.nl</i>	0	0	0	0	0	0
	Aantal woningen met hoge geluidbelasting langs provinciale wegen zonder maatregelen <i>Toelichting: nieuwe indicator, komt voort uit het Actieplan Geluid</i> <i>Bron: provincie Flevoland</i>	n.b.	n.b.	n.b.	1.070	n.n.b.	730

* Volgens partiële herziening van het Omgevingsplan (2016)

Beleidsindicatoren BBV

Indicator	Omschrijving	2015	2016	2017	Streef- cijfer 2018	Streef- cijfer 2019	2020 - 2022
Emissie broeikasgassen	Totale emissie broeikasgassen (uitgedrukt in CO2 equivalenten) in absolute aantallen (in tonnen)	2.762.277	2.704.153	n.b.	n.b.	n.b.	2.500.000
Energie-neutraliteit	Totale productie van hernieuwbare energie in Petajoule (PJ) <i>Bron: Klimaatmonitor</i>	6,7	7,6	n.b.	n.b.	n.b.	8

Doelenboom

Programma	Programmaonderdeel	Doelen	Relatie met andere programmaonderdelen
5. Energie, milieu en klimaat	5.1 Milieu incl. omgevingsdiensten	Behoud van goede uitgangspositie omgevingskwaliteit (inclusief geluid en stikstof-depositie)	1.2 Water 2.1 Leefbaarheid Landelijk gebied 2.2 Natuur en landschap 6.2 Mobiliteitsbeleid 6.3 Nieuwe Infrastructuur 6.4 Bestaande Infrastructuur
	5.2 Energie en klimaat	De doelstelling voor het beleid van opschalen en saneren van windenergie is bereikt	1.1 Ruimtelijke ontwikkeling
		Er zijn stappen gezet op weg naar energieneutraliteit in 2030 (inclusief mobiliteit)	3.1 Ondernemerschap en groei 6.1 Openbaar vervoer 6.2 Mobiliteitsbeleid 8.5 Bedrijfsvoering
		De ondergrond is duurzaam beschermd en benut	3.1 Ondernemerschap en groei

Verbonden partij(en)

De Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek geeft uitvoering aan onze wettelijke verantwoordelijkheid voor vergunningverlening, toezicht en handhaving. Zij draagt daarmee bij aan het behoud van een goede uitgangspositie van de omgevingskwaliteit.

Het Provinciaal Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen Flevoland zorgt voor voldoende financiële middelen voor de eeuwigdurende nazorg van gesloten stortplaatsen. Daarmee draagt zij bij aan het behoud van een goede uitgangspositie voor de omgevingskwaliteit.

Stichting DE-on richt zich met behulp van een lening van de provincie op duurzame-energieprojecten en draagt daardoor bij aan energieneutraliteit in 2030 en het duurzaam benutten van de ondergrond.

5.1 Milieu inclusief omgevingsdiensten

Portefeuillehouder

J.A. Fackeldey

Doel (2015-2019)

Behoud van de goede uitgangspositie op gebied van bodem- en luchtkwaliteit, veiligheid en geluid zodat het prettig wonen en werken blijft in Flevoland. Hierbij wordt ingezet op die kwaliteitsniveaus die ruimte creëren voor het versterken van de economie, die gekoppeld zijn aan een goed vestigingsklimaat en waarbij wordt voldaan aan de wetten en regels.

Activiteiten 2019

- We geven opdracht voor de uitvoering van onze wettelijke verantwoordelijkheid voor vergunningverlening, toezicht en handhaving door de regionale uitvoeringsdiensten: de Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek (OFGV) en de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied (NZKG).
- We geven uitvoering aan de Programmatische Aanpak Stikstof 2015-2021 en ontwikkelen, beheren en onderhouden het rekeninstrument AERIUS (UP 5.7.1).
- We geven uitvoering aan de acties die opgenomen zijn in het Nationaal Actieplan Luchtkwaliteit. We continueren eveneens het verkleinen van de CO2-footprint van de mobiliteitssector (Zero-emissie openbaar vervoer) en verder stimuleren we het elektrisch vervoer.
- We voeren het actieplan geluid 2018-2023 uit, stellen hiervoor een subsidieregeling op en plaatsen geluidschermen.
- We dragen bij aan de ontwikkeling van een informatievoorziening over geluid, voor een goede inpassing van de uitbreiding van de luchthaven (UP 7.5.1).
- We maken afspraken over de wijze van behandeling van klachten over vliegtuigen van en naar Amsterdam Lelystad Airport.
- We geven uitvoering aan de Flevolandse Energieagenda. We vragen hiertoe in 2019 om een extra inzet van de OFGV op het gebied van energiebesparende maatregelen bij bedrijven.
- We hechten waarde aan adequaat toezicht, onder andere in en rond de Oostvaardersplassen. We kijken daarom of de bestaande opdracht voor de groene toezichthouders van de OFGV in 2019 moet worden uitgebreid om dit mogelijk te maken.

Middelen

5.1 Milieu inclusief omgevingsdiensten	Rekening 2017	Begroting 2018 na wijziging	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	5.174	5.292	4.955	4.945	4.945	4.945
Baten	-485	-499	-473	-473	-473	-473
Saldo	4.689	4.793	4.482	4.472	4.472	4.472
Kader (saldo na Zomernota)		4.793	4.485	4.474	4.474	4.474
Verschil t.o.v. kader			-2	-2	-2	-2

x €1.000

Toelichting

Niet van toepassing.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
5.1.1 Milieu	910	-473	437
5.1.2 Omgevingsdiensten	4.045	0	4.045
Totaal	4.955	-473	4.482

x € 1.000

5.2 Energie en klimaat

Portefeuillehouder

J.A. Fackeldey

J. de Reus (actieplan bodem en water)

Doel (2015-2019)

De doelstelling voor het beleid van opschalen en saneren van windenergie is bereikt en de uitvoering ligt op schema om het doel voor 2020 te behalen, namelijk 1.390 MW aan opgesteld (windenergie) vermogen.

Activiteiten 2019

We faciliteren het opstellen van rijksinpassingsplannen voor de realisatie van de windparken uit het Regioplan (UP 5.1.2 en PN 2k). Hierbij zijn de voorwaarden uit het Regioplan Windenergie Zuidelijk en Oostelijk Flevoland leidend.

Doel (2015-2019)

Er zijn stappen gezet op weg naar energieneutraliteit in 2030 (inclusief mobiliteit) en de stimuleringsregeling voor hernieuwbare energie voorziet aantoonbaar in een behoefte.

Activiteiten 2019

- We blijven in dialoog met Provinciale Staten waarbij keuzes worden voorgelegd op het moment dat het nodig is. Dit is nodig omdat dit terrein zo dynamisch in ontwikkeling is.
- In 2019 voeren we de voorstellen die in het najaar van 2018 zijn opgesteld, uit en ontwikkelen deze verder. Het gaat om de Flevolandse communicatiecampagne waar bewustzijn t.a.v. de nut- en noodzaak van de energietransitie centraal staat. Ook het Expertisecentrum start, waarbij Flevolandse terechtkunnen om advies en ondersteuning te krijgen bij het ontwikkelen van projecten op basis van goede business cases. Verder treden twee regelingen in werking, namelijk Zon voor asbest en Provinciale bijdrage aan projecten (afwegingskader). De provincie maakt door deze twee regelingen het mogelijk dat initiatiefnemers de volgende stap kunnen zetten.
- We geven invulling aan de in de Omgevingsvisie vastgestelde koerslijnen, te weten:
 - o Energieneutrale steden en dorpen; via de Flevolandse Energieagenda werken we samen met gebiedspartners aan de energietransitie, onder meer via verduurzaming van bedrijven, bewustwording bij de Flevolander en de benodigde warmtetransitie (van het gas af in 2050).
 - o Ruimte voor energie; via uitvoering Regioplan Wind, Structuurvisie Zon op land en pilots geothermie;
 - o Het goede voorbeeld; ambitieus veranderen naar een CO2-neutrale provinciale organisatie.
- We nemen de landelijke ontwikkelingen voortkomend uit het Klimaatakkoord mee in de doorontwikkeling van de Flevolandse Energieagenda. De opgave van twee van de vijf tafels in het Klimaatakkoord (elektriciteit en bebouwde omgeving) worden via regionale energiestrategieën gerealiseerd. Samen met de partners waarbij ieder vanuit zijn eigen rol en verantwoordelijkheid bijdraagt doen we in 2019 een regionaal aanbod aan het rijk. Met de andere aanbiedingen van ca. 30 RES-regio's realiseren we samen de nationale CO2-opgave. Als regio is ons aanbod aan het Rijk een strategie over hoe we tot 2030 en verder onze opgave (bijdrage aan nationale opgave) gaan realiseren. We werken samen met de partners, in het

bijzonder met de gemeenten en het waterschap, via een zorgvuldig proces naar een realistisch bod waarin de Flevolandse waarden goed worden vertegenwoordigd.

- We werken de motie "Koerslijn Mobiliteit" verder uit naar concrete acties en maatregelen. Hierbij sluiten we aan bij de landelijke ontwikkelingen aan de tafel Mobiliteit van het Klimaatakkoord en reeds bestaande programma's van de provincie of andere gremia zoals de MRA.

Doel (2015-2019)

De ondergrond is duurzaam beschermd en benut.

Activiteiten 2019

- We continueren het beleid van de nota Duurzaam gebruik van de Flevolandse ondergrond (UP 5.5.1).
- We voeren het uitvoeringsprogramma Duurzaam Gebruik van de Flevolandse Ondergrond 2016-2020 uit (UP 5.5.3 en PN 1c).

Middelen

5.2 Energie en klimaat	Rekening 2017	Begroting 2018 na wijziging	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	2.088	3.911	2.490	1.627	1.144	1.144
Baten	-164	-381	-87	-40	0	0
Saldo	1.924	3.530	2.403	1.587	1.144	1.144
Kader (saldo na Zomernota)		3.530	1.338	1.337	900	900
Verschil t.o.v. kader			1.065	250	243	243
1. Windenergie			250	250	250	250
2. Duurzaam Gebruik Ondergrond			815	0	0	0
Overig			0	0	-7	-7

x €1.000

Toelichting

1. Windenergie (Perspectiefnota 2k)

Voor de uitvoering van het windenergie-beleid schatten we nog tot en met tenminste 2022 jaarlijks € 0,25 mln. nodig te hebben. De verwachting is dat in 2022 alle projecten uit het Regioplan windenergie zijn uitgevoerd. Het betreft advies- en uitvoeringskosten omtrent de uitvoeringsaspecten van de windparken (zoals bemiddeling tussen gebiedspartijen, uitwerken van specifieke regelingen zoals het saneringsfonds voor windpark Zeewolde en advisering over financiële uitvoerbaarheid van projecten). De juridische ondersteuning in beroepsprocedures en inhuur voor extra provinciale begeleiding windprojecten valt hier eveneens onder.

2. Duurzaam Gebruik Ondergrond

In 2019 is naar schatting € 1,2 mln. nodig voor het Uitvoeringsprogramma Duurzaam Gebruik Ondergrond (DGO). Er zullen extra middelen ingezet worden voor de onderwerpen: landbouw en archeologie/aardkundige waarde. Voor landbouw (incl. onderwerp bodemdaling) geldt dat er een intensivering plaatsvindt van de uitvoering van bodem gerelateerde projecten, voortkomend uit het Actieprogramma Bodem en Water (ABW). Het aspect archeologie/aardkundige waarden heeft in de eerste jaren van het Uitvoeringsprogramma duurzaam gebruik van de ondergrond (UP DGO) tot minder uitgaven geleid dan geprogrammeerd; er is nu sprake van een intensivering. Het uitvoeringsprogramma DGO wordt bekostigd uit de bestemmingsreserve Bodem.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
5.2.2 Duurzaamheid, incl. duurzaam bodemgebruik en DE-on	2.490	-87	2.403
Totaal	2.490	-87	2.403

x €1.000

5.3 Totale lasten en baten

Hieronder zijn per programmaonderdeel de lasten, baten en saldi opgenomen.

	L/B/H	Rekening 2017	Begroting 2018 na wijziging	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
5.1 Milieu incl. omgevingsdiensten	Lasten	5.174	5.292	4.955	4.945	4.945	4.945
	Baten	-485	-499	-473	-473	-473	-473
	Saldo	4.689	4.793	4.482	4.472	4.472	4.472
5.2 Energie en klimaat	Lasten	2.088	3.911	2.490	1.627	1.144	1.144
	Baten	-164	-381	-87	-40	0	0
	Saldo	1.924	3.530	2.403	1.587	1.144	1.144
Totaal programma 5	Lasten	7.262	9.203	7.445	6.572	6.088	6.088
	Baten	-649	-880	-559	-513	-473	-473
	Saldo	6.613	8.323	6.885	6.059	5.616	5.616

x € 1.000

6 MOBILITEIT

Inleiding

In dit hoofdstuk staan de belangrijkste activiteiten beschreven die bijdragen aan de verbetering van de bereikbaarheid van Flevoland.

Programma Mobiliteit en Ruimte

De Mobiliteitsvisie Flevoland heeft het jaar 2030 als horizon. Innovatieve verkeersoplossingen en duurzaamheid zijn belangrijke thema's. De snelle ontwikkelingen in onze samenleving vragen ook bij verkeer om een flexibele planvorming, maar wel met duidelijke uitgangspunten en doelen. Dit biedt ruimte om in de programmering in te kunnen spelen op actuele ontwikkelingen en kansen. De opgaven zijn in het Programma Mobiliteit en Ruimte 2018-2022 uitgewerkt, inclusief de opgaven vanuit het coalitieakkoord. Extra aandacht zal er in 2019 uitgaan naar landelijke regelgeving en ons provinciaal beleid op het vlak van duurzame energie en circulaire economie. Waar het gaat om onze provinciale infrastructuur voeren we (de voorbereiding van) een aantal (grote) infrastructuurprojecten uit, zoals verdubbeling van de Gooiseweg tussen de A27 en de Nijkerkerweg en de voorbereiding van de reconstructie van de Hanzeweg in samenhang met de Roggebotsluis. We houden de bestaande (vaar)wegen en fietspaden kwalitatief op peil.

Innovatie openbaar vervoer

Met de aanbesteding van het openbaar vervoer (OV) voor de periode 2014-2024 (huidige concessie IJsselmond) en de OV-visie die Provinciale Staten in 2015 hebben vastgesteld, ligt er een goede basis voor het verbeteren van de bereikbaarheid met het OV binnen de financiële kaders. We verbeteren de bereikbaarheid van het landelijk gebied door samen met bewoners en organisaties te zoeken naar flexibelere en waar nodig kleinschaligere vervoersvormen om het OV beter te laten aansluiten bij de vervoersvraag. In samenwerking met de provincies Gelderland en Overijssel wordt het openbaar vervoer in de drie provincies aanbesteed voor de periode 2020 – 2030. In 2019 vindt de gunning van de concessies plaats.

Circulair

Voor beheer en onderhoud van infrastructuur wordt, waar mogelijk, gebruik gemaakt van duurzame materialen en hergebruik van materialen (cementloos beton, hoog percentage hergebruik asfalt, biodiesel, bij aanbestedingen worden duurzaamheidsaspecten meegewogen in de vorm van het toepassen van het instrument dubocalc light).

Maatschappelijk effect

Flevoland is goed bereikbaar, zowel voor regionaal, inkomend als uitgaand verkeer en via openbaar vervoer. Vlotte en veilige bereikbaarheid draagt bij aan de economie en aan de deelname van Flevolandse aan het maatschappelijke leven.

Effect van ons beleid

De bereikbaarheid van Flevoland (ook via openbaar vervoer) is op een duurzame manier verbeterd, waardoor betere randvoorwaarden zijn ontstaan voor wonen, werken en recreëren.

Indicatoren Flevoland

Indicator	Omschrijving	2015	2016	2017	Streef-cijfer 2018	Streef-cijfer 2019	2020 - 2022
Openbaar vervoer	Stiptheid: % ritten van de concessie IJsselmond dat voldoet aan stiptheidsnormen <i>Toelichting: De norm van $\geq 85\%$ is vastgelegd in de concessieovereenkomst voor de gehele contractperiode.</i> <i>Bron: OV-Oost/MIPOV</i>	93%	92,1%	92,1%	$\geq 85\%$	$\geq 85\%$	$\geq 85\%$
Doorstroom-tijden provinciale wegen	De norm is een reistijd tijdens de spits die maximaal 1,25 keer de reistijd in de dalperiode is. De reistijden worden gemonitord op de drukste provinciale wegen in Flevoland:						

Indicator	Omschrijving	2015	2016	2017	Streef- cijfer 2018	Streef- cijfer 2019	2020 - 2022
	• Stadsautowegen van Almere - o Hogering - o Tussenring - o Buitenring • Waterlandseweg/Gooiseweg (N305) • Nijkerkerweg (N301) • Ganzenweg/Larserweg (N302) • Hanzeweg (Roggebotsluis) <i>Toelichting: Tussen 2016 en 2017 is een andere methode van meten ingevoerd door middel van floating car data. De meetvakken zijn hierbij ook anders gedefinieerd (langere meetvakken). Mede hierdoor valt de Hanzeweg lager uit. Op de Ganzenweg treedt vertraging op door werkzaamheden aan het kruispunt Harderhaven.</i> <i>Bron: NDW</i>	1,11	1,50	1,16	< 1,25	< 1,25	< 1,25
		1,11	1,09	1,04	< 1,25	< 1,25	< 1,25
		1,11	1,05	1,12	< 1,25	< 1,25	< 1,25
		1,09	1,20	1,20	< 1,25	< 1,25	< 1,25
		1,04	1,17	1,15	< 1,25	< 1,25	< 1,25
		1,17	1,12	1,31	< 1,25	< 1,25	< 1,25
		1,33	1,36	1,13	< 1,25	< 1,25	< 1,25
Ernstige verkeers-slachtoffers	Aantal mensen dat door een verkeersongeval op provinciale wegen wordt opgenomen in een ziekenhuis of overlijdt. In dit verband wordt onderscheid gemaakt tussen: • Aantal verkeersgewonden (in ziekenhuis opgenomen) • Aantal verkeersdoden <i>Toelichting: Het relatief lage aantal maakt het lastig een trend waar te nemen, echter is de doelstelling een neerwaartse spiraal op het langjarig gemiddelde.</i> <i>Bron: ViaStat</i>	43	93	57	< 57	< 57	< 57
		1	3	3	< 3	< 3	< 3
Onderhouds-toestand	De provinciale wegen hebben ten minste het door Provinciale Staten vastgestelde onderhoudsniveau De provinciale kunstwerken hebben ten minste het door Provinciale Staten vastgestelde onderhoudsniveau De provinciale oeverconstructie heeft ten minste het door Provinciale Staten vastgestelde onderhoudsniveau <i>Toelichting: in 2019 worden de normen voor de onderhoudsniveaus geactualiseerd.</i> <i>Bron: Provincie Flevoland</i>	92%	97%	98%	98%	98%	98%
		84%	92%	98%	98%	98%	98%
		90%	91,3%	95%	98%	98%	98%
Door-stroming op vaarwegen	Het aantal sluizen waar de schuttijd meer dan 1,25 keer de normtijd bedraagt. <i>Toelichting: bij de Urkersluis wordt de normtijd structureel overschreden, omdat deze in de praktijk trager gesluisd (getrapt) wordt in verband met veiligheid voor de recreatievaart. In 2019 worden de kwaliteitsniveaus geactualiseerd.</i> <i>Bron: Provincie Flevoland</i>	1	1	1	1	1	0
Verkeers-	De provinciale wegen zijn voorzien van	68%	75%	80%	80%	85%	90%

Indicator	Omschrijving	2015	2016	2017	Streef- cijfer 2018	Streef- cijfer 2019	2020 - 2022
veiligheid	verkeersveiligheid bevorderende maatregelen						
	De provinciale wegen zijn bij gladheid binnen 4,5 uur gestrooid <i>Bron: Provincie Flevoland</i>	97%	98%	98%	98%	98%	98%

Beleidsindicatoren BBV

Indicator	Omschrijving	2015	2016	2017	Streef- cijfer 2018	Streef- cijfer 2019	2020 - 2022
Waardering openbaar vervoer	Klantenwaardering voor het openbaar vervoer waarvoor concessieverlening plaatsvindt door de provincies (concessie IJsselmond- Overijssel/Flevoland) <i>Toelichting: In 2017 was het landelijk gemiddelde (LG) 7,6</i> <i>Bron: KPPV/CROW</i>	7,4	7,5	7,5	LG	LG	LG

Doelenboom

Programma	Programmaonderdeel	Doelen	Relatie met andere programmaonderdelen
6. Mobiliteit	6.1 Openbaar vervoer	Het openbaar vervoer is goed toegankelijk en betaalbaar voor alle doelgroepen	2.1 leefbaarheid landelijk gebied 3.1 Ondernemerschap en groei 3.2 Recreatie en toerisme 8.5 Bedrijfsvoering
		Bedrijventerreinen zijn ook via openbaar vervoer goed ontsloten	2.1 Leefbaarheid landelijk gebied 3.1 Ondernemerschap en groei 3.2 Recreatie en toerisme 8.5 Bedrijfsvoering
	6.2 Mobiliteitsbeleid	De oplossingen van knelpunten in de bereikbaarheid van Flevoland zijn gerealiseerd of in voorbereiding	3.1 Ondernemerschap en groei 5.2 Energie en Klimaat 5.1 Milieu
		De bereikbaarheid van Flevokust Haven, de luchthaven, de ooststrand en de maritieme servicehaven is verbeterd	7.1 Noordelijk Flevoland 7.2 Midden Flevoland 7.3 Zuidelijk Flevoland
		De bediening van bruggen en sluizen veroorzaken zo min mogelijk files	3.2 Recreatie en toerisme
		De verkeersveiligheid is verbeterd	8.5 Bedrijfsvoering
		Het provinciale fietspadennetwerk is compleet en van goede kwaliteit	3.2 Recreatie en toerisme
	6.3 Nieuwe infrastructuur	De oplossingen van knelpunten in de bereikbaarheid van Flevoland zijn gerealiseerd of in voorbereiding	2.2 Natuur en Landschap 3.1 Ondernemerschap en groei 5.1 Milieu incl. omgevingsdiensten 5.2 Energie en Klimaat 7.1 Noordelijk Flevoland 7.2 Midden Flevoland 7.3 Zuidelijk Flevoland
	6.4 Bestaande infrastructuur	Kostenefficiënte instandhouding infrastructuur, zodat vlot en veilig verkeer op (vaar-)wegen mogelijk is	5.1 Milieu incl. omgevingsdiensten 5.2 Energie en Klimaat 7.1 Noordelijk Flevoland 7.2 Midden Flevoland 7.3 Zuidelijk Flevoland 8.5 Bedrijfsvoering

Verbonden partij(en)

Niet van toepassing.

6.1 Openbaar vervoer

Portefeuillehouder

J.A. Fackeldey

Doel (2015-2019)

Het openbaar vervoer is goed toegankelijk en betaalbaar voor alle doelgroepen. Door bij de reële mobiliteitsvraag aan te sluiten moet 40% kostendekking gehaald worden.

Activiteiten 2019

- We zorgen voor instandhouding, beheer en ontwikkeling van het regulier OV (UP 6.1.1 en PN 2m).
- We werken de doelstellingen van de OV-visie 2014-2024 uit (UP 6.1.2).
- We stellen Provinciale Staten voor om alternatieve, meer op de vervoervraag afgestemde, vervoersconcepten mogelijk te maken met behoud van werkgelegenheid in de vervoerssector (in een businesscase voor het OV)(UP 6.1.3).
- We zetten de mobiliteitscentrale in voor het collectief vraagafhankelijk vervoer (UP 6.1.5) en besteden de mobiliteitscentrale en de Regiotaxi opnieuw aan samen met de gemeenten Dronten, Lelystad, Noordoostpolder en Zeewolde.
- We besteden samen met de provincies Gelderland en Overijssel het stadsvervoer Lelystad en Dronten en het streekvervoer aan.
- We lobbyen voor de uitbreiding van de nachtelijke spoordienstregeling in 2020 vanaf Amsterdam naar Lelystad en Groningen (UP 6.1.6).

Doel (2015-2019)

Bedrijventerreinen zijn ook via openbaar vervoer goed ontsloten.

Activiteiten 2019

- We inventariseren de mogelijkheden om de bereikbaarheid van bedrijventerreinen te verbeteren binnen de bestaande kaders (UP 6.2.1).
- We implementeren samen met het bedrijfsleven de kansrijke verbeteringen in de bereikbaarheid van bedrijventerreinen (UP 6.2.2).
- In samenwerking met de gemeente Lelystad brengen we een snelle non-stop verbinding tot stand tussen station Lelystad en de terminal van Amsterdam Lelystad Airport met hoogwaardige haltes en specifieke shuttlebussen.

Middelen

6.1 Openbaar vervoer	Rekening 2017	Begroting 2018 na wijziging	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	32.403	33.592	35.383	35.865	36.163	36.282
Baten	-31.850	-8.160	-8.239	-8.261	-8.283	-8.305
Saldo	553	25.432	27.144	27.604	27.881	27.978
Kader (saldo na Zomernota)		25.432	26.893	27.198	27.684	27.684
Verschil t.o.v. kader			251	407	197	294
1. Hogere lasten Regiotaxi			82	82	82	82
2. IPO			0	100	100	100
3. OV IJsselmond			16	77	-113	-16
4. Toegankelijk maken bushaltes			128	128	128	128
5. Diverse kleine verschillen			25	20	0	0

x €1.000

Toelichting

1. Hogere lasten Regiotaxi

Op basis van de werkelijke vervoersgegevens over 2017 is gebleken dat het gebruik van het provinciale deel van de Regiotaxi is toegenomen. De begroting 2019 en verder is daarom aangepast voor deze toename.

2. Hogere lasten IPO inzake Kennisplatform Verkeer & Vervoer

In de meerjarenbegroting van het IPO is met ingang van 2018 rekening gehouden met een bijdrage van € 100.000 in het Kennisplatform Verkeer & Vervoer. Voor de jaren 2018 en 2019 was dit reeds in het financieel kader verwerkt. Deze bijdrage is in de begroting 2019 ook voor de jaren na 2019 structureel opgenomen.

3. Lasten en baten OV-IJsselmond

Op basis van de nieuw gesloten CAO voor het streekvervoer is er sprake van een aanzienlijke structurele toename van de kosten. Dit omdat de afgesproken indexering met de vervoerder hoger is dan de loon- en prijscompensatie zoals binnen de provincie wordt gehanteerd. Hier staat tegenover dat de baten inzake het openbaar vervoer conservatief werden ingeschat. Op basis van de ervaringscijfers over de afgelopen jaren is gebleken dat de opbrengsten structureel hoger waren dan vooraf ingeschat. De opbrengsten in de begroting 2019 en de meerjarenraming zijn aangepast op basis van deze ervaringscijfers. Per saldo is er meerjarig sprake van een beperkt effect.

4. Toegankelijk maken bushaltes

Op 20 maart 2018 hebben Provinciale Staten het programma Mobiliteit en Ruimte vastgesteld. Een van de maatregelen uit dit programma is het vergroten van de toegankelijkheid van bushaltes. Hiervoor wordt jaarlijks € 128.000 geraamd.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit onderstaand product:

Product	Lasten	Baten	Saldo
6.1.1 Openbaar vervoer	35.383	-8.239	27.144
Totaal	35.383	-8.239	27.144

x €1.000

6.2 Mobiliteitsbeleid

Portefeuillehouder

J. de Reus

Doel (2015-2019)

De knelpunten in de bereikbaarheid van Flevoland zijn in 2019 alle opgelost of er zijn voorbereidingen getroffen voor het oplossen ervan.

Activiteiten 2019

- We voeren de activiteiten behorende bij de Mobiliteitsvisie Flevoland 2016-2030 en zoals opgenomen in het Programma Mobiliteit en Ruimte uit.
- We programmeren de uit het onderzoek en de analyse voortkomende doorstromingsknelpunten op provinciale wegen (UP 6.3.1). De aanpak van doorstromingsknelpunten worden zoveel mogelijk gelijkgeschakeld met het onderhoudsprogramma.
- We participeren in de Vervoerregio Amsterdam-Almere 'in oprichting' (UP 6.3.4). Het in 2018 geëvalueerde convenant vormt het kader om de samenwerking met de vervoerregio vorm te geven.
- We onderzoeken welke behoefte er is aan verbinding van vaarvoorzieningen met attracties en welke locaties hiervoor kansrijk zijn.
- We voeren samen met Provincie Noord-Holland het programma MRA-elektrisch 2017-2020 uit.

Doel (2015-2019)

De verbeteringen in de bereikbaarheid van Flevokust Haven, de luchthaven en de maritieme servicehaven zijn gerealiseerd en/of voorbereid.

Activiteiten 2019

- We bevorderen een goede verkeersverbinding met Flevokust Haven door het programmeren van maatregelen die bijdragen aan de ontsluiting van Flevokust Haven (UP 6.4.2 en PN 2p).

- We voeren het convenant Bereikbaarheid Lelystad Airport (MOBLA) uit samen met het Rijk en gemeente Lelystad (UP 6.4.3 en 7.5.2).
- We verkennen samen met de gemeenten Urk en NOP hoe de bereikbaarheid van de Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland op lange termijn verder verbeterd kan worden (UP 6.4.4).
- We geven uitvoering aan Smart Mobility volgens het actieplan Smart Mobility 2017-2020.

Doel (2015-2019)

De bediening van bruggen en sluisen veroorzaakt zo min mogelijk files.

Activiteiten 2019

We voeren het resultaat uit van de lobby bij Rijkswaterstaat voor aanpassing van de bedieningstijden van de Roggebotsluis en de Nijkerkerbrug (UP 6.5.2). Het monitoren van wachttijden en het overleg met Rijkswaterstaat over het bevaarbaar houden van de Randmeren is een continu proces.

Doel (2015-2019)

De verkeersveiligheid is verbeterd.

Activiteiten 2019

- We verbeteren de verkeersveiligheid op provinciale wegen door uitvoering te geven aan de opgaven uit het Programma Mobiliteit en Ruimte.
- We voeren gedragsbeïnvloedende campagnes uit die aansluiten bij landelijke campagnes.
- We passen innovatieve oplossingen toe zodat de verkeersveiligheid verbetert, kosten worden bespaard, verkeershinder afneemt en de duurzaamheid toeneemt (UP 6.6.1). We geven hieraan uitvoering in het kader van Smart Mobility.
- We brengen bij communicatie over onderhoud en aanleg van wegen, verkeersveilig gedrag onder de aandacht.

Doel (2015-2019)

Het provinciale fietspadennetwerk is compleet en van goede kwaliteit.

Activiteiten 2019

- We stellen samen met de gemeenten en andere partners een programmatische aanpak op voor het verbeteren van de zwakke schakels in het regionale fietspadennetwerk c.q. het aanleggen van ontbrekende schakels. In het programma Mobiliteit en Ruimte zijn de zwakke schakels in het fietsnetwerk benoemd.

Middelen

6.2 Mobiliteitsbeleid	Rekening 2017	Begroting 2018 na wijziging	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	1.290	1.728	3.739	1.945	1.778	4.036
Baten	-46	0	0	0	0	0
Saldo	1.245	1.728	3.739	1.945	1.778	4.036
Kader (saldo na Zomernota)		1.728	1.237	1.212	1.125	820
Verschil t.o.v. kader			2.502	733	653	3.216
1. Betere fietsvoorzieningen			1.394	0	0	2.500
2. Planvorming infrastructuur			96	96	77	77
3. Smart Mobility			257	151	151	154
4. Extra onderzoeken mobiliteit			564	425	366	326
5. Educatie & communicatie			40	40	40	40
6. Mobiliteitsmanagement			130	0	0	100
Overig			21	21	19	19

x €1.000

Toelichting

1. Betere fietsvoorzieningen

Een van de doelen in het coalitieakkoord is het verbeteren van de fietsvoorzieningen. In het vastgestelde programma Mobiliteit en Ruimte is opgenomen dat in 2019, samen met de Flevolandse gemeenten en andere partners, wordt ingezet op het in kaart brengen en het aanpakken van zwakke en ontbrekende schakels in het fietsnetwerk, het verbeteren van fietsvoorzieningen bij Flevolandse stations en het versterken van de snelfietsroute van Almere naar Amsterdam Lelystad Airport. In 2019 wordt bijgedragen aan het aanpakken van de fietsbruggen bij Almere, hetgeen gedekt wordt uit de daartoe in de reserve Strategische projecten beschikbare oormerk. In 2022 wordt ingezet op het traject tussen Lelystad en de luchthaven.

2. Planvorming infrastructuur

Het programma Mobiliteit en Ruimte heeft onder andere als doel om bij de planvorming voor nieuwe infrastructuur en verbetering van bestaande infrastructuur rekening te houden met de ruimtelijke kwaliteit van het landschap. Om dit mogelijk te maken zijn de budgetten conform het vastgestelde programma structureel verhoogd.

3. Smart Mobility

In 2017 is het actieplan Smart Mobility vastgesteld. Ook binnen het platform Mobiliteit van de Metropoolregio Amsterdam wordt ingezet op Smart Mobility. De provincie draagt als lid van het platform bij aan dit programma. Daarnaast is er een stelpost opgenomen van € 50.000 om kleine initiatieven of investeringen die niet waren voorzien mogelijk te maken.

4. Extra onderzoeken vanuit het programma Mobiliteit en Ruimte.

In het programma Mobiliteit en Ruimte zijn diverse extra onderzoeken benoemd op verschillende mobiliteitsgebieden. Om deze onderzoeken uit te voeren is het onderzoeksbudget aangepast naar de bedragen zoals genoemd in de financiële bijlage bij het programma.

5. Extra inzet op educatie en communicatie

In het kader van de verkeersveiligheid wordt er extra ingezet op educatie en communicatie.

6. Mobiliteitsmanagementprojecten

Het tweede half jaar van 2017 is onderzocht welke maatregelen er getroffen kunnen worden om de bereikbaarheid van de Oostrand Dronten te verbeteren. In 2018 zijn de eerste maatregelen getroffen, waaronder de aanleg van een extra toe- en afrit naar het evenemententerrein. Ook in 2019 zullen naar verwachting maatregelen worden gerealiseerd om de bereikbaarheid te verbeteren. Deze kosten (€ 130.000) worden gedekt uit het daartoe in de reserve Strategische projecten beschikbare oormerk. De komende jaren zijn er diverse mobiliteitsmanagementprojecten, zoals de bereikbaarheid Lelystad Airport Businesspark, reeds begroot. Met ingang van 2022 is een stelpost van € 100.000 in het programma Mobiliteit en Ruimte opgenomen om in de toekomst ook mobiliteitsmanagementprojecten uit te kunnen voeren.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
6.2.1 Mobiliteit en verkeersmanagement	2.602	0	2.602
6.2.2 Verkeersveiligheid en verkeershinder	1.137	0	1.137
Totaal	3.739	0	3.739

x € 1.000

6.3 Nieuwe infrastructuur

Portefeuillehouder

J. de Reus

Doel (2015-2019)

De oplossing van de knelpunten in de bereikbaarheid van Flevoland wordt voorbereid, zodanig dat in 2019 alle knelpunten opgelost zijn of de voorbereidingen voor het oplossen ervan zijn afgerond.

Activiteiten 2019

- We voeren investeringsprojecten uit van het addendum Provinciaal Investeringsprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (p-MIRT jaarschijf 2019):
 - Amsterdam Lelystad Airport: voorbereiding halve aansluiting Verbindingsweg met A6;
 - Realisatie fietsbrug Waterlandseweg;
 - Stedelijke bereikbaarheid Almere: capaciteitsuitbreiding Hogering;
- We bereiden de werkzaamheden voor van de volgende jaarschijven (2020 t/m 2023):
 - Voorbereiding realiseren aanvaarbeveiliging Zuidersluis (PN 2I)
 - Voorbereiding reconstructie Hanzeweg (Roggebotsluis);
 - Voorbereiding reconstructie Kruispunt Ganzenweg-Knardijk;
 - Verdubbeling Gooiseweg 3e fase.

Risico's

In de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing is aandacht voor de (financiële) risico's die we lopen op enkele infrastructurele projecten en de daarbij behorende beheersmaatregelen.

Middelen

6.3 Nieuwe infrastructuur	Rekening 2017	Begroting 2018 na wijziging	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	16.767	12.291	11.470	9.653	4.576	5.387
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	16.767	12.291	11.470	9.653	4.576	5.387
Kader (saldo na Zomernota)		12.291	11.736	9.524	4.474	4.474
Verschil t.o.v. kader			-266	128	102	912
1. Kapitaallasten			-167	177	102	912
Overig			-99	-49	0	0

x €1.000

Toelichting

1. Kapitaallasten

De kapitaallasten zijn aangepast op basis van de geactualiseerde investeringsplannen. Door wijzigingen in de fasering van projecten ontstaan er verschuivingen tussen de jaren. Door het bovengemiddelde investeringsvolume in 2019 en latere jaren stijgen de kapitaallasten. Dit komt vooral tot uitdrukking in de nieuw toegevoegde jaarschijf 2022. Deze effecten worden gedekt uit de daartoe ingestelde reserve Dekking afschrijvingslasten.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
6.3.1 Investering provinciale infrastructuur	11.470	0	11.470
Totaal	11.470	0	11.470

x €1.000

6.4 Bestaande infrastructuur

Portefeuillehouder

J. de Reus

Doel (2015-2019)

De instandhouding van de bestaande provinciale infrastructuur op de afgesproken kwaliteitsniveaus, zodanig dat vlot en veilig verkeer op alle provinciale wegen en vaarwegen mogelijk is.

Activiteiten 2019

- We voeren reguliere onderhoudswerkzaamheden uit (onder andere jaarlijks onderhoud, gladheidbestrijding, calamiteitendienst, maaien bermen, bediening bruggen en sluisen).
- We voeren jaarschijf 2019 uit van het Meerjarenprogramma Beheer en Vervanging Infrastructuur (MBVI).
Een greep uit de projecten:
 - o Programma Groot Onderhoud Bruggen en Sluisen: voorbereiden van de renovatiewerkzaamheden. Eind 2019 worden de werkzaamheden op de Friese Sluis, de Urkersluis en op de Bediencentrale gestart;
 - o Onderhoud verharding rijbaan en aanbrengen verkeersveiligheidsmaatregelen diverse wegen waar onder Zuidwesterringweg, Noorderringweg, Biddingringweg, Larserweg, Vogelweg, Spiekweg;
 - o Onderhoud verharding fietspaden Houtribweg en Dronterweg;
 - o Vervangen diverse trajecten oeverbeschoeiing bij de Zwolsevaart, Urkervaart, Lage Vaart en Hoge Vaart;
 - o Aanleg natuurvriendelijke oever bij de Zwolsevaart;
 - o Revisie van meerdere aanlegsteigers;
 - o Diverse boomvervangingen bij de Gemaalweg, Biddingringweg en Buitenring;
 - o Aanleg faunavoorzieningen bij Repelweg en Spiekweg;
 - o Vervanging diverse verkeersregelinstallaties (verkeerslichten) Larserweg, Hanzeweg en Repelweg;
 - o Verbeteren verkeersveiligheid onder andere door scheiding weg en fietsstrook op enkele bruggen en afscherming van pijlers van viaducten op enkele risicolocaties.Het complete overzicht staat in het MBVI dat gelijktijdig met de begroting wordt aangeboden.
- We dragen bij aan de verduurzaming van de provinciale infrastructuur en de vermindering van CO2-uitstoot, door uitvoering te geven aan een maatregelenpakket duurzame infrastructuur.
- We stellen een kadernota op over veiligheid en gezondheid voor eigen mensen en personeel van de aannemer voor de uitvoering van regulier werk (toezicht, schouwen) en uitvoering van projecten.
- We bereiden de werkzaamheden van de volgende jaarschijven (2020-2023) voor.

Risico

In de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing is aandacht voor de (financiële) risico's die we lopen door de toename van het volume en de complexiteit van de reguliere activiteiten.

Middelen

6.4 Bestaande infrastructuur	Rekening 2017	Begroting 2018 na wijziging	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	20.495	19.624	19.493	18.837	16.117	14.174
Baten	-2.607	-474	-474	-474	-474	-474
Saldo	17.887	19.149	19.019	18.363	15.643	13.700
Kader (saldo na Zomernota)		19.149	19.390	18.753	16.082	16.082
Verschil t.o.v. kader			-371	-391	-439	-2.382
1. Bediening bruggen en sluisen			26	26	26	26
2. Voorziening NJO Infrastructuur			0	0	0	-2.349
3. Kapitaallasten			-347	-367	-415	-9
Overig			-50	-50	-50	-50

x €1.000

Toelichting

1. Bediening bruggen en sluizen (Perspectiefnota 3e2)

In de Perspectiefnota 2019-2022 is voorgesteld de bedieningstijden van de bruggen en sluizen te verruimen. Hiervoor is structureel een bedrag van € 26.000 nodig, hetgeen gedekt wordt uit de stelpost Nieuw Beleid.

2. Voorziening NJO Infrastructuur

Vanwege een tijdelijk tekort in de voorziening Niet Jaarlijks Onderhoud (NJO) Infrastructuur is in de Programmabegroting 2017 besloten deze voorziening in de jaren 2017 tot en met 2020 tijdelijk aan te vullen vanuit de egalisatiereserve VVI, hetgeen in de jaren 2021 en 2022 weer teruggestort wordt. In het financieel kader was de storting in de voorziening NJO met ingang van 2021 daarom reeds met € 1,876 mln. verlaagd ten gunste van de storting in de egalisatiereserve VVI. In 2022 wordt aanvullend € 2,349 mln. teruggestort (totaal € 4,225 mln. in 2022), waarna de terugstorting volledig heeft plaatsgevonden. Met ingang van 2023 zullen voor zowel de reserve als de voorziening weer de reguliere stortingen plaatsvinden.

3. Kapitaallasten

Het Meerjarenprogramma Beheer en Vervanging Infrastructuur (MBVI) dient als basis voor de kapitaallasten. Jaarlijks actualiseren wij het MBVI. Het MBVI 2019 is in deze begroting verwerkt. De afschrijvingslasten zijn op basis hiervan gewijzigd en verrekend met de reserve vervangingsinvesteringen infrastructuur.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit onderstaand product:

Product	Lasten	Baten	Saldo
6.4.1 Instandhouding en realisatie provinciale infrastructuur	19.493	-474	19.019
Totaal	19.493	-474	19.019

x €1.000

6.5 Totale lasten en baten

Hieronder zijn per programmaonderdeel de lasten, baten en saldi opgenomen.

	L/B/H	Rekening 2017	Begroting 2018 na wijziging	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
6.1 Openbaar vervoer	Lasten	32.403	33.592	35.383	35.865	36.163	36.282
	Baten	-31.850	-8.160	-8.239	-8.261	-8.283	-8.305
	Saldo	553	25.432	27.144	27.604	27.881	27.978
6.2 Mobiliteitsbeleid	Lasten	1.290	1.728	3.739	1.945	1.778	4.036
	Baten	-46	0	0	0	0	0
	Saldo	1.245	1.728	3.739	1.945	1.778	4.036
6.3 Nieuwe infrastructuur	Lasten	16.767	12.291	11.470	9.653	4.576	5.387
	Baten	0	0	0	0	0	0
	Saldo	16.767	12.291	11.470	9.653	4.576	5.387
6.4 Bestaande infrastructuur	Lasten	20.495	19.624	19.493	18.837	16.117	14.174
	Baten	-2.607	-474	-474	-474	-474	-474
	Saldo	17.887	19.149	19.019	18.363	15.643	13.700
Totaal programma 6	Lasten	70.956	67.236	70.084	66.299	58.634	59.879
	Baten	-34.503	-8.634	-8.713	-8.735	-8.757	-8.779
	Saldo	36.452	58.602	61.372	57.565	49.878	51.100

x €1.000

7 GEBIEDSONTWIKKELING

Inleiding

In de gebiedsontwikkeling brengen we onze ruimtelijke economische ambities tot uitvoering. Vanuit de gebiedsprogramma's werken we innovatief en ondernemend mee met het Rijk, onze gemeenten en het waterschap. De Europese programma's zetten we in als middel om de beleidsdoelen te behalen en de gebiedsontwikkeling van Flevoland te versterken. Alle gebiedsprogramma's bieden kansen om met kracht aan de slag te gaan met de Omgevingsvisie FlevolandStraks. Zo dragen ze bij aan de strategische regionale opgaven.

Noordelijk Flevoland

Toen de aanleg van de geplande spoorlijn (de Zuiderzeelijn) niet doorging, heeft het Rijk geld beschikbaar gesteld om Noordelijk Flevoland extra economische impulsen te geven. Dit gebied kent sterke sectoren zoals Agrofood, visserij en High Tech Systems and Materials (onder andere composieten). Vanuit de kracht van dit gebied zetten we de Zuiderzeelijngelden (ZZL/NF-gelden) in. De Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland (MSNF) zal een belangrijke bijdrage aan de economische structuurversterking leveren. Om bedrijven in de maritieme sector in Noordelijk Flevoland vast te houden en uitbreidingsmogelijkheden te bieden maken we de ontwikkeling van deze nieuwe haven mogelijk. Inmiddels is een aanvraag voor een Regio Deal Noordelijk Flevoland ingediend waarin naast de versterking van het Maritieme Cluster in Urk ook ontwikkelopgaven met betrekking tot een Mobiliteit en Infrastructuur Test Centrum (MITC) in Marknesse zijn opgenomen. De regio schetst in de aanvraag voor een Regio Deal een perspectief waarin zich rond het MITC bedrijven, kennisinstellingen, onderwijsinstellingen en overheidsdiensten vestigen. Zo ontstaat een nieuw robuust economisch cluster van activiteiten met bovenregionale impact rond het thema Smart Mobility.

Midden Flevoland

In Midden Flevoland werken we aan drie gebiedsprogramma's: Amsterdam Lelystad Airport/OMALA, Flevokust Haven en Rijksvastgoedstrategie Lelystad. De luchthaven, het bedrijventerrein Lelystad Airport Businesspark en de overslaghaven zijn van bovenregionaal belang en versterken de economische structuur van de regio.

Zuidelijk Flevoland

In de Bestuursovereenkomst Rijk-Regioprogramma Amsterdam, Almere, Markermeer (RRAAM) zijn afspraken vastgelegd over de uitvoering van de drievoudige ambitie:

- verdere verstedelijking: de verdere groei van Almere met in principe 60.000 woningen;
- verbetering bereikbaarheid: uitbreiding van de weg en het spoor tussen Schiphol, Amsterdam en Almere en een IJmeerverbinding als stip op de horizon;
- uitbreiding natuur- en recreatiemogelijkheden in het Markermeer en IJmeer.

Het project Floriade Werkt! heeft tot doel om de economische spin-off voor de regio zo groot mogelijk te maken.

Nieuwe Natuur

Het programma Nieuwe Natuur verbetert de kwaliteit van de woon- en leefomgeving in heel Flevoland, met een maximale benutting van de ecologische en economische potenties. Het programma is via een adaptief proces ontstaan en resulteert in nieuwe natuur voor en door Flevoland.

Maatschappelijk effect

De ruimtelijke economische structuur is versterkt door integrale grootschalige gebiedsprogramma's.

Indicatoren Flevoland

Indicator	Omschrijving	2015	2016	2017	Streef- cijfer 2018	Streef- cijfer 2019	2020 - 2022
Noordelijk Flevoland	Besluiten over besteding ZZL/NF-gelden <i>Toelichting: Het percentage van de afgegeven beschikkingen ten opzichte van de beschikbare middelen.</i>	n.v.t	0%	42%	85%	100%	100%
	De Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland is planologisch mogelijk en aanbesteed. <i>Toelichting: Er loopt nog een beroepsprocedure bij de Raad van State tegen het vastgestelde inpassingsplan.</i>	n.v.t	n.v.t	90%	90%	100%	100%
Midden Flevoland	Operationele luchthaven <i>Toelichting: Operationeel betekent dat de faciliteiten en de benodigde infrastructuur gereed zijn.</i>	n.v.t	n.v.t	0%	90%	100%	100%
	Uitgifte Lelystad Airport Businesspark <i>Toelichting: In totaal 100 hectare uit te geven terrein.</i>	0%	n.v.t	n.v.t	n.v.t	35%	100%
	Operationele multimodale overslaghaven Flevokust Haven	n.v.t	n.v.t	75%	100%	100%	100%
	Een gedragen samenwerkingsagenda voor de Rijksvastgoedstrategie Lelystad	n.v.t	n.v.t	100%	100%	100%	100%
Zuidelijk Flevoland	Een vastgesteld jaarprogramma Almere 2.0 op basis van het meerjarenprogramma	100%	100%	100%	100%	100%	100%
	Het innovatiepaviljoen Floriade Werkt! is gebouwd en in gebruik.	n.v.t	n.v.t	20%	20%	100%	100%
	Marker Wadden fase 1 is gerealiseerd.	0%	30%	75%	75%	99%	100%
Nieuwe Natuur	Met de initiatiefnemers van de gehonoreerde projecten zijn overeenkomsten afgesloten.	27%	n.b.	45%	100%	100%	100%
	<i>Bron: Provincie Flevoland</i>						

Doelenboom

Programma	Programma-onderdeel	Doelen	Relatie met andere programmaonderdelen
7. Gebieds-ontwikkeling	7.1 Noordelijk Flevoland	De economische structuur van Noordelijk Flevoland is versterkt	3.1 Ondernemerschap en groei 3.2 Recreatie en toerisme 6.3 Nieuwe infrastructuur
		De Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland is operationeel	3.1 Ondernemerschap en groei 6.2 Mobiliteitsbeleid
	7.2 Midden Flevoland	De luchthaven is operationeel	3.1 Ondernemerschap en groei 6.2 Mobiliteitsbeleid 6.3 Nieuwe infrastructuur 8.1 (Inter)nationale samenw.
		De overslaghaven Flevokust Haven is operationeel	3.1 Ondernemerschap en groei 6.2 Mobiliteitsbeleid 6.3 Nieuwe infrastructuur

Programma	Programma-onderdeel	Doelen	Relatie met andere programmaonderdelen
		Rijksvastgoed in Lelystad is optimaal ingezet	
	7.3 Zuidelijk Flevoland	Realiseren ambities RRAAM m.b.t. de ontwikkeling van Almere	3.1 Ondernemerschap en groei 6.3 Nieuwe infrastructuur
		Floriade Werkt! benut de kansen die zich voordoen met de komst van de Floriade	8.1 (Inter)nationale samenwerking
		In het Markermeer-IJmeer zijn natuur- en recreatiemogelijkheden ontwikkeld	2.2 Natuur en landschap 3.2 Recreatie en toerisme
	7.4 Nieuwe Natuur	Toegankelijke natuur met ruimte voor recreatie is ontwikkeld	2.2 Natuur en landschap 3.2 Recreatie en toerisme

Verbonden partij(en)

Ook via onze participatie in de verbonden partijen OMALA N.V. en Airport Garden City C.V. houden wij directe invloed op de ontwikkelingen rondom Amsterdam Lelystad Airport om de economische, infrastructurele en duurzaamheidsdoelstellingen van deze ontwikkeling te realiseren.

7.1 Noordelijk Flevoland

Portefeuillehouder

J.N.J. Appelman
J. de Reus (MITC)

Zuiderzeelijngelden Noordelijk Flevoland

Doel (2015-2019)

Versterken van de economische structuur van Noordelijk Flevoland.

Activiteiten 2019

- We beslissen over de besteding van de ZZL/NF-gelden (UP 7.7.2) en betrekken daarbij de ontwikkelingen in de aanvraag Regio Deal Noordelijk Flevoland: ontwikkelopgaven Mobiliteit en Infrastructuur Test Centrum (MITC) en de versterking Maritiem Cluster Urk.
- We monitoren de uitvoering van projecten en rapporteren over de voortgang van het programma (UP 7.7.3).

Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland

Doel (2015-2019)

De Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland is operationeel.

Activiteiten 2019

- We ronden de aanbesteding van de Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland af.
- We begeleiden de realisatie van de haven.
- We positioneren en profileren de Maritieme Servicehaven en Flevokust Haven in het concept '1 port – 2 locations'.
- Met het Rijk en met regiopartijen werken we een gezamenlijke strategische agenda uit om de economische en maatschappelijke spin-off van de maritieme sector te verbreden en te verbinden aan andere domeinen.

Risico

We onderkennen het risico dat de aanbesteding niet zal leiden tot gunning van het werk, als gevolg van de aantrekkende economie wat leidt tot hogere prijzen en minder beschikbare opdrachtnemers. In het businessplan voor de Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland is een risicoreservering opgenomen. Mocht de aanbesteding niet slagen, dan wordt aanvullende besluitvorming gevraagd. De aanbesteding kent nog een voorbehoud, namelijk dat er overeenstemming wordt bereikt met de huidige grondeigenaren.

Middelen

7.1 Noordelijk Flevoland	Rekening 2017	Begroting 2018 na wijziging	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	4.701	2.375	2.275	2.050	2.050	2.050
Baten	-678	-50	-50	-50	-50	-50
Saldo	4.023	2.325	2.225	2.000	2.000	2.000
Kader (saldo na Zomernota)		2.325	2.000	2.000	1.535	1.535
Verschil t.o.v. kader			225	0	465	465
1. Procesgelden			225	0	0	0
2. Projectbijdragen ZZL-NF			0	0	465	465

x € 1.000

Toelichting

1. Procesgelden Noordelijk Flevoland en Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland

De mutatie van € 225.000 betreft de procesgelden van Noordelijk Flevoland (€ 75.000) en Maritieme Servicehaven (€ 150.000), die worden onttrokken aan de reserve Procesgelden gebiedsontwikkeling. Dit budget wordt jaarlijks bij de opstelling van de begroting geraamd. Het bedrag voor Noordelijk Flevoland betreft, conform vigerend beleid, 75% van het totaal beschikbare procesgeld. De overige 25%, evenals de procesgelden 2020 en verder, blijven beschikbaar in de reserve Procesgelden gebiedsontwikkeling. Het procesgeld voor Maritieme Servicehaven bedraagt € 150.000, dit is het bedrag wat naar verwachting voor 2019 nog resteert van het daarvoor geoormerkte bedrag in de reserve.

2. Projectbijdragen programma Zuiderzeelijngelden Noordelijk Flevoland

De bijdragen aan projecten zijn jaarlijks gemiddeld geraamd op € 2,05 mln. Dit is bepaald op basis van de stand van de reserve, de afgegeven beschikkingen en de lopende aanvragen. Voor de jaren 2021 en 2022 hebben we nu ook het jaarlijkse gemiddelde aangehouden (verhoging van € 0,465 mln. ten laste van de reserve Zuiderzeelijngelden).

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit onderstaand product:

Product	Lasten	Baten	Saldo
7.1.1 Noordelijk Flevoland	2.275	-50	2.225
Totaal	2.275	-50	2.225

x € 1.000

7.2 Midden Flevoland

Portefeuillehouder

J. de Reus (Amsterdam Lelystad Airport/OMALA, Rijksvastgoed)

J.N.J. Appelman (Flevokust Haven, OMALA)

Amsterdam Lelystad Airport/OMALA

Doel (2015-2019)

De luchthaven Amsterdam Lelystad Airport is operationeel; de faciliteiten en de benodigde infrastructuur zijn gereed.

Activiteiten 2019

- We nemen deel aan bestuurlijk overleg met het Rijk, de Omgevingsraad Schiphol en de Commissie Regionaal Overleg Luchthaven Lelystad en blijven verantwoordelijk voor de bij ons belegde werksporen van de Alderstafel Lelystad.
- Via Ontwikkelingsmaatschappij Airport Lelystad Almere (OMALA) stimuleren we het bedrijfsleven zich te vestigen op Lelystad Airport Businesspark (LAB).

- We zetten in op verdere verkenning en ontplooiing van economische kansen, onder meer door deelname aan bovenregionale netwerken zoals de Amsterdam Airport Area (AAA).
- We stimuleren en faciliteren het gebruik van Europese fondsen (EFRO, INTERREG) voor een duurzame ontwikkeling van de luchthaven en LAB (UP 8.3.3).
- We bewaken een goede inpassing van Amsterdam Lelystad Airport in de leefomgeving met betrekking tot gezondheid en milieu (UP 7.5.1).
- We ondersteunen en stimuleren de inzet van Amsterdam Lelystad Airport bij het bereiken van een zo hoog mogelijke ambitie op het punt van duurzaamheid (UP 7.5.3).
- We werken gezamenlijk met de luchthaven, OMALA en andere gebiedspartners aan een programma duurzame ontwikkeling (UP 7.5.4).
- We stimuleren en faciliteren kennisontwikkeling en innovatie op en rond de luchthaven met betrekking tot de omgeving en luchtvaart- en luchthavensystemen.
- We leveren inbreng vanuit de regio bij de herziening van het Nederlandse luchtruim door het Rijk.

Risico

Uitstel van de opening van de luchthaven voor vakantievluchten vertraagt de ontwikkeling van het bedrijventerrein en activiteiten op het gebied van duurzaamheid, economie, opleidingen en kennisontwikkeling.

Flevokust Haven

Doel (2015-2019)

De buitendijkse multimodale haven met containerterminal is operationeel.

Activiteiten 2019

- We zetten het tweede terreindeel in de markt voor tijdelijke verhuur en/of langjarige ondererfpacht.
- We onderzoeken de mogelijkheden om de infrastructuur rond Flevokust Haven te optimaliseren.
- We stimuleren de ontwikkeling van het binnendijkse bedrijventerrein door de gemeente Lelystad (UP 7.6.3).
- We onderzoeken het vervoer van ladingstromen om de benutting van Flevokust Haven te optimaliseren (UP 7.6.4).
- We onderzoeken de mogelijke beheer- en organisatie modellen voor de doorontwikkeling van Flevokust Haven.
- We richten, afhankelijk van het onderzoek naar organisatie modellen, in samenwerking met de gemeente Lelystad een Havenbedrijf op.
- We gaan actief in gesprek met strategische partners voor samenwerkingsmogelijkheden om bovenregionale potentie te benutten.
- We bereiden - afhankelijk van de marktvraag - de doorgroei van Flevokust Haven voor (UP 7.6.5).
- We faciliteren en stimuleren clustervorming, ketenverbreding en cross-overs door middel van goede samenwerking met marktpartijen en medeoverheden.

Risico

Wij onderkennen het risico dat de exploitatie van Flevokust Haven tegenvalt door tegenvallende marktvraag en ladingstromen. Het gevolg daarvan kan zijn dat de economische en maatschappelijke potentie van Flevokust Haven niet optimaal wordt benut. Daarnaast levert een tegenvallende marktvraag voor het businessplan van Flevokust Haven een risico op.

Rijksvastgoed

Doel (2015-2019)

Het leeggekomen Rijksvastgoed in Lelystad is gevuld met nieuwe activiteiten die passen binnen gezamenlijk (Rijk, provincie, gemeente) geformuleerde voorkeursscenario's.

Activiteiten 2019

In de eerste helft van 2019 ronden we de gezamenlijke verkenningen naar nieuwe activiteiten af. Het Rijksvastgoedbedrijf en de gemeente Lelystad implementeren de voorkeursscenario's. Hiermee eindigt de provinciale betrokkenheid.

Middelen

7.2 Midden Flevoland	Rekening 2017	Begroting 2018 na wijziging	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	231	602	825	482	482	482
Baten	0	-150	-358	-357	-357	-357
Saldo	231	452	468	125	125	125
Kader (saldo na Zomernota)		452	124	125	125	125
Verschil t.o.v. kader			343	0	0	0
1. Procesgeld ALA			112	0	0	0
2. Luchthaven Fonds			181	0	0	0
Overig			50	0	0	0

x €1.000

Toelichting

1. Procesgelden Amsterdam Lelystad Airport

Het budget voor procesgeld wordt jaarlijks bij de opstelling van de programmabegroting geraamd. Het procesgeld voor 2019 bedraagt € 112.500 en wordt onttrokken aan de reserve Procesgelden gebiedsontwikkeling. Het bedrag betreft, conform vigerend beleid, 75% van het beschikbare procesgeld voor dit jaar. De overige 25%, evenals de procesgelden 2020 en verder, blijven beschikbaar in de reserve Procesgelden gebiedsontwikkeling.

2. Luchthaven Fonds

In 2016 is het Luchthaven Fonds ingesteld. De besteding wordt jaarlijks bij de opstelling van de programmabegroting geraamd. In 2019 verwachten we het restant van het fonds ad. € 181.000 volledig in te kunnen zetten. Dit bedrag wordt onttrokken aan het hiervoor nog beschikbare oormerk in de reserve Zuiderzeelijngelden.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
7.2.1 Amsterdam Lelystad Airport/OMALA	329	0	329
7.2.2 Concentratie Rijksvastgoed Lelystad	50	0	50
7.2.3 Flevokust Haven	446	-358	89
Totaal	825	-358	468

x €1.000

7.3 Zuidelijk Flevoland

Portefeuillehouder

J. de Reus (RRAAM /Almere 2.0)
M.A. Rijsberman (Markermeer-IJmeer)
J.N.J. Appelman (Floriade Werkt!)

Almere 2.0

Doel (2015-2019)

Samen met het Rijk en de gemeente Almere realiseren van de ambities uit de Rijksstructuurvisie Amsterdam-Almere-Markermeer over de verdere ontwikkeling van Almere, conform de uitvoeringsovereenkomst Almere 2.0.

Activiteiten 2019

- Voor het Fonds Verstedelijking Almere (FVA) werken we vanuit een meerjarenprogramma en jaarlijks vastgestelde jaarprogramma's (UP 7.2.2).
- We voeren (samen met partners) het vastgestelde jaarprogramma FVA uit (UP 7.2.3).
- Met onze samenwerkingspartners evalueren we in 2019 het huidige Meerjarenprogramma 2017-2021. Met name door de grondverkopen in Oosterveld is op dit moment meer geld beschikbaar dan oorspronkelijk geraamd.

Floriade Werkt!

Doel (2015-2019)

De kansen die de Floriade biedt voor het versterken van de Flevolandse kenniseconomie op het gebied van AgroFood & Tuinbouw zijn benut.

Activiteiten 2019

- We verstrekken opdracht voor het bouwen van het provinciale paviljoen en zorgen voor ingebruikname.
- We verkennen samen met Aeres hoe de bouw van de nieuwe school naast het paviljoen en de inhoudelijke doorontwikkeling van het onderwijs- en onderzoeksprogramma een zo goed mogelijke basis kan zijn voor de Flevo Campus-ontwikkeling.
- Vanuit dat streven gaan we de beschikbare middelen voor het economisch programma Floriade Werkt! inzetten (challenges, proeftuinen, flex- en netwerken in het paviljoen).

Markermeer-IJmeer

Doel (2015-2019)

In het Markermeer-IJmeer zijn natuur- en recreatiemogelijkheden ontwikkeld als onderdeel van een Toekomstbestendig Ecologisch Systeem.

Activiteiten 2019

- We stimuleren het op termijn (inschatting 30-50 jaar) realiseren van een Toekomstbestendig Ecologisch Systeem (TBES) in het Markermeer en IJmeer om de ruimtelijk-economische structuur van Flevoland te versterken.
- Als gebiedsregisseur onderzoeken we samen met onze partners de mogelijkheden voor een ecologische verbinding tussen Markermeer en Lepelaarplassen/Oostvaardersplassen, waarbij we kansen voor de koppeling met andere regionale doelen meenemen.
- We leveren een bijdrage aan de totstandkoming en ingebruikname van Marker Wadden fase 1 door het proces te ondersteunen en geldelijke middelen beschikbaar te stellen (UP 7.4.1).
- We registreren (en monitoren waar nodig) de effecten van de ruimtelijke ingrepen op het Markermeer-IJmeer (UP 7.4.3).
- We zoeken met samenwerkingspartners naar de vergroting van de samenhang tussen de verschillende ontwikkelingen in het Markermeer-IJmeer, ook in relatie tot de ontwikkelingen in het IJsselmeergebied.

Risico

De realisatie van het Toekomstbestendig Ecologisch Systeem is vanwege de natuurlijke omstandigheden niet volledig te garanderen. Effecten van maatregelen zoals Marker Wadden en de kwaliteit van het Markermeer-IJmeer worden daarom gemonitord.

Middelen

7.3 Zuidelijk Flevoland	Rekening 2017	Begroting 2018 na wijziging	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	15.197	8.507	7.118	1.018	743	643
Baten	-288	-325	-200	-300	-325	-325
Saldo	14.909	8.182	6.918	718	418	318
Kader (saldo na Zomernota)		8.182	618	643	343	343
Verschil t.o.v. kader			6.300	75	75	-25
1. Markermeer-IJmeer			100	0	0	-100
2. Fonds Verstedelijking Almere			6.200	0	0	0
3. Lasten Floriade Werkt!			125	0	0	0
3. Baten Floriade Werkt!			-125	0	0	0
Overig			0	75	75	75

x € 1.000

Toelichting

1. Procesgelden Markermeer-IJmeer

Het verschil van € 0,1 mln. betreft procesgelden Markermeer-IJmeer 2019, die worden onttrokken aan de reserve Procesgelden gebiedsontwikkeling. Dit budget wordt jaarlijks bij de opstelling van de programmabegroting geraamd. De procesgelden worden in 2019 onder andere ingezet voor het verkennen van een verbinding tussen de binnendijkse natuur van Oostvaardersplassen en Lepelaarplassen met de buitendijkse natuur van het Markermeer en het hierbij koppelen met andere functies. De financiële bijdrage aan de 1ste fase Marker Wadden loopt tot en met 2021. Zodoende wordt er vanaf 2022 geen budget meer geraamd voor de bijdrage aan de 1ste fase Marker Wadden.

2. Fonds Verstedelijking Almere (FVA)

De provincie heeft vanuit het IFA-programma tot en met 2020 totaal € 31 mln. beschikbaar gesteld voor het FVA, waarvan gemeente Almere fondsbeheerder is. De jaarlijkse bijdrage aan het fonds is gebaseerd op projectvoorstellen die voortvloeien uit het meerjarenprogramma en die voor uitvoering in een jaarprogramma staan. De middelen worden onttrokken aan de reserve Almere 2.0 en overgemaakt naar de fondsbeheerder. Informatie over de projecten 2019 staat in het jaarprogramma FVA 2019.

3. Floriade Werkt!

Vanuit het (provinciaal aandeel in het) Fonds Verstedelijking Almere is totaal € 2,0 mln. beschikbaar gesteld voor het project Floriade Werkt!, waarvan de uitvoeringsperiode loopt tot en met 2022. De initiële fasering van de uitgaven is geactualiseerd. Uit die actualisatie blijkt dat zowel de lasten als de baten € 0,125 mln. lager zullen zijn. De nog niet bestede middelen staan op de balans als vooruit ontvangen doeluitkering.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
7.3.1 Zuidelijk Flevoland	6.618	-200	6.418
7.3.2 Markermeer /IJmeer	500	0	500
Totaal	7.118	-200	6.918

x € 1.000

7.4 Nieuwe Natuur

Portefeuillehouder

J.N.J. Appelman

Doel (2015-2019)

Toegankelijke natuur met ruimte voor recreatie is ontwikkeld.

Activiteiten 2019

- We beheren de provinciale eigendommen in het voormalig plangebied OostvaardersWold door zorg te dragen voor onder andere onderhoud en verpachting.
- We borgen de compensatieverplichtingen (totaal 365 ha) voor onder meer de Hanzelijn, verbreding A6 en foerageergebieden in de gesloten realisatieovereenkomsten.
- We helpen de projecteigenaren bij het concretiseren van de gehonoreerde projecten Nieuwe Natuur (UP 7.8.1).
- We faciliteren blijvend de dynamiek in het programma Nieuwe Natuur en spelen in op ontwikkelingen (UP 7.8.2).
- We staan voor de criteria die aan de projecten zijn gesteld en monitoren de uitvoering van de gehonoreerde projecten Nieuwe Natuur (UP 7.8.3).

Middelen

7.4 Nieuwe Natuur	Rekening 2017	Begroting 2018 na wijziging	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	828	7.250	3.783	129	129	129
Baten	-358	-3.416	-1.429	-129	-129	-129
Saldo	471	3.834	2.353	0	0	0
Kader (saldo na Zomernota)		3.834	0	0	0	0
Verschil t.o.v. kader			2.353	0	0	0
1. Procesgelden Nieuwe Natuur			153	0	0	0
2. Projectbijdragen			3.500	0	0	0
3. Compensatiegelden			-1.300	0	0	0

x €1.000

Toelichting

Algemeen: het saldo op dit programmaonderdeel wordt volledig gedekt door een onttrekking aan de reserve Nieuwe Natuur.

1. Procesgelden Nieuwe Natuur

Gelijk aan voorgaande jaren wordt het surplus van de pachtinkomsten binnen het programma beschikbaar gesteld voor procesgelden om de realisatie van het programma Nieuwe Natuur mogelijk te maken. Daarnaast is binnen de reserve Nieuwe Natuur een reservering hiervoor opgenomen. Ten opzichte van het kader is er € 0,153 mln. aanvullend budget begroot, waarmee het totaal hiervoor in 2019 op € 0,25 mln. komt. Dit budget is voornamelijk voor de ondersteuning van de initiatiefnemers in het proces tot realisatie.

2. Verstrekken van bijdragen aan projecten

Na het door Provinciale Staten op 17 december 2014 genomen toewijzingsbesluit is samen met de initiatiefnemers voortvarend toegewerkt naar realisatie van de projecten. Bijdragen aan de projecten worden pas geleverd nadat een realisatieovereenkomst is gesloten binnen de kaders van het door Provinciale Staten genomen toewijzingsbesluit. Voor 2019 wordt voorsnog uitgegaan van € 3,5 mln. aan bijdragen. Dit krijgt bijstelling naar gelang de voortgang, zodra daar aanleiding toe is. Dit is voornamelijk afhankelijk van de voortgang van de projecten, uit te voeren door de initiatiefnemers.

3. Compensatiegelden

In eerdere jaren hebben we van Rijkswaterstaat compensatiegelden ontvangen. Deze dienen ter dekking van te realiseren natuurcompensatieverplichtingen. Binnen het programma Nieuwe Natuur worden de verplichtingen door de initiatiefnemers gerealiseerd, waarmee de compensatiegelden onderdeel zijn van het

programmakapitaal Nieuwe Natuur. De nog niet bestede middelen staan op de balans als een vooruit ontvangen doeluitkering. Een deel van de middelen (€ 1,3 mln.) wordt nu via de exploitatie ingezet voor projecten waarbinnen compensaties in 2019 gerealiseerd worden.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit onderstaand product:

Product	Lasten	Baten	Saldo
7.4.1 Nieuwe Natuur	3.783	-1.429	2.353
Totaal	3.783	-1.429	2.353

x €1.000

7.5 Totale lasten en baten

Hieronder zijn per programmaonderdeel de lasten, baten en saldi opgenomen.

	L/B/H	Rekening 2017	Begroting 2018 na wijziging	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
7.1 Noordelijk Flevoland	Lasten	4.701	2.375	2.275	2.050	2.050	2.050
	Baten	-678	-50	-50	-50	-50	-50
	Saldo	4.023	2.325	2.225	2.000	2.000	2.000
7.2 Midden Flevoland	Lasten	231	602	825	482	482	482
	Baten	0	-150	-358	-357	-357	-357
	Saldo	231	452	468	125	125	125
7.3 Zuidelijk Flevoland	Lasten	15.197	8.507	7.118	1.018	743	643
	Baten	-288	-325	-200	-300	-325	-325
	Saldo	14.909	8.182	6.918	718	418	318
7.4 Nieuwe Natuur	Lasten	828	7.250	3.783	129	129	129
	Baten	-358	-3.416	-1.429	-129	-129	-129
	Saldo	471	3.834	2.353	0	0	0
Totaal programma 7	Lasten	20.958	18.734	14.000	3.679	3.404	3.304
	Baten	-1.323	-3.941	-2.037	-836	-861	-861
	Saldo	19.635	14.793	11.964	2.843	2.543	2.443

x €1.000

8 KWALITEIT OPENBAAR BESTUUR

Inleiding

Algemeen

In dit programma wordt ingegaan op relevante aspecten en ambities in de ontwikkeling van de kwaliteit van het bestuur van deze provincie. Als provincie kijken wij steeds hoe we kunnen bijdragen aan de ontwikkeling en bloei van het eigen gebied. De provincie profileert zich als een regionale speler, een medeoverheid die bij uitstek geschikt is om de regionale belangen te behartigen, en verbindingen te leggen tussen lokale, regionale en (inter)nationale opgaven. Het denken in dergelijke opgaven stimuleert op regionale schaal de samenwerking tussen provincie en gemeenten. Duidelijk is wel dat regio's op verschillende manieren worden ingevuld en doorgaans niet samenvallen met provinciegrenzen.

Samenwerken aan ontwikkeling

Flevoland is als jongste provincie nog volop in ontwikkeling. Tegelijkertijd is er ook al veel tot stand gebracht. Daarin is een nieuwe fase aangebroken. De Omgevingsvisie verwoordt dit als de fase waarin Flevoland meer dan voorheen door de inwoners wordt ontwikkeld. Samen met de gemeenten, inwoners en andere belanghebbenden hebben wij ons in de afgelopen jaren verdiept in wat de belangrijke opgaven voor deze regio zijn. Deze zijn verwoordt in de Omgevingsvisie, die een kader en een toekomstperspectief biedt voor de gezamenlijke aanpak van de benoemde regionale hoofdogaven. De opgaven kijken vooruit naar 2030 en verder. Provinciale Staten hebben richting gegeven door het vaststellen van de hoofdogaven. Wij faciliteren deze ontwikkeling van onze regio in de concrete uitvoering. Na de inventarisatie in de eerste fase en de definitie van de grootste opgaven werken wij aan het definiëren van de uitvoerende activiteiten in samenspraak met de maatschappelijke partners en geven we richting aan onze uitwerkingsagenda met onze gebiedspartners.

Europa

Europa is een belangrijke partner voor Flevoland. De afgelopen jaren hebben wij de nodige ambitie en bestuurlijke inzet gepleegd in de ontwikkelingen op Europese schaal. Flevoland speelt een actieve rol in de belangenbehartiging voor Europese Fondsen in de volgende programmaperiode 2020-2027. Verder volgen wij de ontwikkelingen rond de Brexit en de gevolgen daarvan voor onze regio nauwgezet. Daarnaast proberen wij voor concrete programma's en projecten in Flevoland aandacht en middelen te vragen in Europa. In algemene zin behartigen we de Flevolandse belangen in diverse Europese netwerken. Het wordt steeds belangrijker – tegen de achtergrond van Brexit en de nieuwe programmaperiode van de EU – om de belangen van Flevoland in Brussel goed onder de aandacht te brengen.

Flevoland is niet alleen in EU-verband actief, maar ook in de Raad van Europa. De commissaris van de Koning is lid van het Congres van Lokale en Regionale Overheden van de Raad van Europa, voorzitter van de Monitoring Committee en woordvoerder voorkoming radicalisering.

Bestuursstijl

In ons Coalitieakkoord hebben wij niet alleen onze inhoudelijke ambities beschreven, maar ook hoe wij willen werken aan de verwezenlijking daarvan. Met een bestuursstijl die past bij de opgaven waarvoor we staan: open en constructief, samen met onze partners, vanuit vertrouwen. Bij de vorming van de nieuwe coalitie hebben wij afgesproken ons in te zetten voor bestuurlijke vernieuwing, belemmerende regelgeving en participatie van de samenleving.

Provinciale Staten/Statengriffie

2019 staat voor Provinciale Staten in het teken van de Statenverkiezingen en de verkiezingen voor de Eerste Kamer. De nieuwe Staten zullen hun eigen agenda bepalen, zowel inhoudelijk als mede op welke wijze men wil vergaderen en binnen welke structuur. Dit zal in hoge mate de gewenste ambitie en inzet van de Statengriffie bepalen. Uitgangspunt blijft het adagium Ruimte voor de politiek. Een Statengriffie die de politiek optimaal in positie brengt, teneinde de rollen als volksvertegenwoordiger, kadersteller en controleur in te vullen en waar te maken.

Maatschappelijk effect

Flevoland wordt goed bestuurd.

Effect van ons beleid

Een verbeterde (inter)nationale positie van Flevoland.

Beleidsindicatoren BBV

Indicator	Omschrijving	2015	2016	2017	2018	Streef- cijfer 2019	2020 - 2022
Gemeenten onder preventief financieel toezicht	Aantallen gemeenten onder preventief toezicht	0	0	0	0	0	0
Opkomst bij verkiezingen	De opkomstcijfers van verkiezingen tweede kamer / provinciale staten / gemeenteraden weergegeven in percentage kiezers / stemgerechtigden	45,6% (PS)	n.v.t	79,3% (TK)	51,1% (GR)	> 45,6% (PS)	n.n.b
	<i>Bron: Provincie Flevoland</i>						

Doelenboom

Programma	Programmaonderdeel	Doelen	Relatie met andere programmaonderdelen
8. Kwaliteit openbaar bestuur	8.1a Provinciale Staten / Statengriffie	Optimaal gefaciliteerde Staten in haar verschillende rollen	
		Optimaal ondersteunde besluitvorming	
		Kwalitatief goed functionerende Statengriffie	
	8.1b (Inter)nationale samenwerking en bestuurlijke positionering	De belangenbehartiging van de provincie Flevoland is versterkt	
		Flevoland is een actieve regionale partner in de EU	
		Flevoland benut de mogelijkheden van Europese structuurfondsen	3.1 Ondernemerschap en groei 3.2 Recreatie en toerisme 7.2 Midden Flevoland 7.3 Zuidelijk Flevoland
		Provinciale Staten zijn intensiever betrokken bij onze Europese activiteiten	
	8.2 Bestuurszaken	Een versterkte effectiviteit van het openbaar bestuur	
		Een adequaat functionerend interbestuurlijk toezicht	
	8.3 Algemene dekkingsmiddelen	Een solide financieel beleid en een efficiënte begroting	
	8.4 Onvoorzien en stelposten		
	8.5 Bedrijfsvoering	Het inkoop- en aanbestedings-beleid is verder verduurzaamd	
	8.6 Reserves		

Verbonden partij(en)

In dit bestuurlijk programma zijn enkele verbonden partijen te noemen die bijdragen aan het doel 'kwaliteit van het openbaar bestuur'. De Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO) is belangenbehartiger op de kerntaken van de provincies richting het Rijk en andere koepelorganisaties. In IPO-verband werken de provincies op diverse onderdelen intensief samen en zorgen voor inbreng in wetgevingsprocessen en profilering van de provinciale belangen op regionaal en (inter)nationaal niveau. Daarnaast zorgt het IPO voor de coördinatie en uitvoering van gezamenlijke projecten en databestanden.

De provincie is aandeelhouder van de N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG). Deze systeembank verzorgt voor de decentrale overheden het betalingsverkeer. Ook het schatkistbankieren loopt via deze instelling.

8.1 (Inter)nationale samenwerking en bestuurlijke positionering

A. Provinciale Staten / Statengriffie

Beoogd effect:

- a) Optimaal gefaciliteerde Staten: kaderstellende, volksvertegenwoordigende en controlerende rol.
- b) Optimaal ondersteunde besluitvorming door Provinciale Staten.
- c) De Statengriffie garandeert haar going concern taken op benodigd kwaliteitsniveau.

Doel (a)

- Faciliteren van de provinciale verkiezingen en verkiezingen Eerste Kamer
- Faciliteren van de nieuwe Staten, gericht op de kaderstellende, volksvertegenwoordigende en controlerende rol
- Positioneren Provinciale Staten op majeure dossiers.

Activiteiten 2019

- Uitvoering van het project Verkiezingen, bestaande uit de navolgende 6 deelprojecten:
 - o Ontwikkelen en uitvoeren opkomst bevorderende campagne, in samenhang met campagneactiviteiten door het IPO;
 - o Procedurele ondersteuning Statenverkiezingen, Statenwisseling en organisatie Uitslagenavond;
 - o Ontwikkeling en uitvoering Introductieprogramma nieuwe Staten, in samenhang met te organiseren Statenconferentie;
 - o Ondersteuning informatie- en formatiefase nieuwe coalitie;
 - o Uitlevering faciliteiten voor nieuwe Staten- en burgerleden;
 - o Organisatie en uitvoering verkiezingen Eerste Kamer.
- Continueren van de strategisch inhoudelijke advisering op majeure dossiers, in overleg met de nieuwe Staten en agendacommissies.
- In overleg met de nieuwe Staten, implementeren van de statenbesluiten en activiteiten inzake de thema's rapporteurschap, scenaristen, indicatoren, herijking P&C cyclus en burgerschap.
- In overleg met de nieuwe Staten, ambities formuleren ten aanzien van:
 - o Regionalisering;
 - o De samenwerking met het college van GS (de samenwerkingscultuur).

Doel (b)

Stateninstrumenten digitaal ondersteund, daar waar dit meerwaarde heeft in efficiency en voor de eindgebruiker.

Activiteiten 2019

- Afronding van het project Digitale Ondersteuning Staten (DOS), waaronder implementatie van digitale toepassing van moties, amendementen en toezeggingen.
- Aanbesteding audio- en video webcast commissie- en Statenvergaderingen.
- Implementatie verbetering en uitbreiding Audiovisuele infrastructuur in Statenzaal en vergaderzaal commissies.

- Actualiseren en digitaal beschikbaar stellen van alle voor de Staten relevante Verordeningen, Reglementen en Mandaten.

Doel (c)

Formatie, taakverdeling en competenties afgestemd op going concern en behoefte Provinciale Staten.

Activiteiten 2019

- In overleg met en in opdracht van de nieuwe Staten, herijken van de dienstverlening door de Statengriffie.
- Doorvertaling van deze herijking in termen van formatie, taakverdeling en competenties medewerkers Statengriffie.

B. (Inter)nationale samenwerking en bestuurlijke positionering

Portefeuillehouder

M.A. Rijsberman (Europa, INTERREG)

J.N.J. Appelman (EFRO)

H.J. Hofstra (POP3)

Doel (2015-2019)

De mogelijkheden om via samenwerking met andere overheden de belangenbehartiging van de provincie Flevoland te versterken zijn benut.

Activiteiten 2019

- We behartigen onze belangen in Den Haag en Brussel en zetten in op onze prioritaire thema's (zoals duurzaamheid, energietransitie en economische ontwikkelingen in de topsectoren en het MKB).
- Met de Randstad-provincies werken we nauw samen in onze Europese belangenbehartiging op de lobbythema's vastgesteld in de Europastrategie Regio Randstad. Het accent ligt op lobby voor regionale investeringsfondsen na 2020. We stemmen beleid af met onze samenwerkingspartners, en waar gewenst en mogelijk opereren we gezamenlijk in Den Haag en Brussel (UP 8.1.2).
- We participeren in het IPO die namens de gezamenlijke provincies gesprekspartner voor het Rijk en andere overheden is en wet- en regelgeving beïnvloedt.
- We participeren in regionale en nationale samenwerkingsverbanden die bijdragen aan de ontwikkeling van dit gebied, waaronder de Metropoolregio Amsterdam en de regio Zwolle en doen richting het Rijk voorstellen in het kader van het Interbestuurlijk Programma (IBP) en de regio-enveloppes (UP 8.1.4 en PN 2j).
- Op 5 mei 2019 is de provincie Flevoland gastheer van de Nationale viering van de Bevrijding. Samen met het Nationaal Comité 4 en 5 mei wordt een programma rond het thema 'vrijheid' georganiseerd en is de provincie verantwoordelijk voor het programma. In opdracht van de commissaris heeft Flevoland een herkenbare plek in de opzet van de Nationale Viering, met zoveel mogelijk betrokkenheid vanuit de samenleving. Belangrijkste onderdelen zijn de 5 mei lezing en het ontsteken van het Nationaal Bevrijdingsvuur bij het Bevrijdingsfestival (PN 3b).

Doel (2015-2019)

Flevoland is een actieve regionale partner in de Europese Unie.

Activiteiten 2019

- We voeren lobby om de regelgeving en wetgeving te beïnvloeden en richten ons met name op de thema's uit de Europa-strategie (UP 8.2.1).
- We participeren in diverse instituten en netwerken, waaronder het Comité van de Regio's, Conference of Peripheral Maritime Regions (CPMR) en de Assembly of European Regions (AER).
- We organiseren activiteiten in het kader van het rapporteurschap EFRO (Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling) namens de Comité van de Regio's die in verband met de besluitvorming over de nieuwe meerjaren EU-begroting doorloopt in 2019. De inzet op rapporteurschappen wordt de komende jaren voortgezet. In de afgelopen periode zijn drie rapporteurschappen vervuld.
- We participeren in het Eurodyssey programma (AER) zodat jongeren internationale werkervaring opdoen en bedrijven innovatie- en internationale impulsen ontvangen. Deze vorm van internationale uitwisseling draagt bovendien bij aan grotere cohesie binnen Europa (PN 2r, zie ook programmaonderdeel 3.1).

- We lobbyen om Europese investeringsfondsen in de volgende programmaperiode na 2020 zodanig vorm te geven dat deze gunstig zijn voor Flevoland (UP 8.2.3). Voor Flevolandse projecten worden de mogelijkheden voor Europese bijdragen verkend.
- We participeren met een integraal lobbyprogramma in de Europese Week van Regio's en Steden.

Doel (2015-2019)

Flevoland benut de mogelijkheden van Europese structuurfondsen.

Activiteiten 2019

- We benutten de thematische fondsen en structuurfondsen optimaal en zodanig dat met name aanvragen op het gebied van onze topsectoren en MKB worden ingediend (UP 8.3.1).
- We steunen EFRO /Kansen voor Flevoland-projecten, waarmee we een innovatieve en duurzame impuls aan de regionale economie geven en het MKB ondersteunen (UP 8.3.2).
- We werken aan INTERREG-projecten (innovatieprojecten en projecten ter verduurzaming van de Europese economie), waarmee we grensoverschrijdende (MKB-)samenwerking en regionale ontwikkeling bevorderen (UP 8.3.3).
- We verstrekken en stimuleren het gebruik van POP3-subsidies, waarmee we de agrarische sector stimuleren, de bodem- en waterkwaliteit verbeteren en lokale en sociale netwerken op het Flevolandse platteland versterken (UP 8.3.4 en PN 2q).
- We sluiten aan bij de kaders van het Fonds Leefbaarheid Landelijk Gebied en streven zo veel mogelijk naar een maximaal multipliereffect (UP 8.3.5).

Doel (2015-2019)

Provinciale Staten zijn intensiever betrokken bij onze Europese activiteiten.

Activiteiten 2019

- We hebben periodiek overleg met de Statenwerkgroep Europa en informeren dan over de resultaten van Europese belangenbehartiging (UP 8.4.2). Daarnaast rapporteren we twee keer per jaar aan de commissie Bestuur over de Europese lobbyactiviteiten.
- De Statenwerkgroep Europa brengt in P4-verband een verdiepend werkbezoek aan de Europese instellingen (Brussel).
- We maken informatie over de EU-lobby toegankelijk via de provinciale site.
- Voor de Provinciale Staten van de vier Randstadprovincies organiseren we jaarlijks een Forum Europa.

Middelen

8.1 (Inter)nationale samenwerking en bestuurlijke positionering	Rekening 2017	Begroting 2018 na wijziging	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	4.915	8.609	9.095	7.120	7.146	7.106
Baten	-989	-1.033	-1.117	-1.022	-959	-952
Saldo	3.926	7.576	7.978	6.098	6.188	6.155
Kader (saldo na Zomernota)		7.576	6.794	5.852	5.950	5.950
Verschil t.o.v. kader			1.184	245	238	204
1. Uitvoeringskosten POP3			576	0	0	0
2. Digitalisering Statenwerk			100	0	0	0
3. IPO			188	158	155	155
4. Bevrijdingsdag 5 mei			250	0	0	0
Overig			70	87	83	49

x € 1.000

Toelichting

1. Uitvoeringskosten POP3

Het budget voor de uitvoeringskosten POP3 is verhoogd met € 576.000, ten laste van de daartoe beschikbare reserve p-MJP/POP. Dit is onder andere nodig voor de bijdrage aan de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO). In het financieel kader zijn wij uitgegaan van een jaarlijks nagenoeg gelijke besteding

daaraan, maar het RVO heeft aangegeven dat het kasritme wijzigt. De reden daarvan is een verschuiving van de werkzaamheden in de tijd, overeenkomstig de voortgang van het programma. In de Zomernota 2018 is hierover al gecommuniceerd.

2. Digitalisering Statenwerk

In het verleden is binnen de reserve Strategische projecten totaal € 400.000 geormerkt als ontwikkelbudget voor Provinciale Staten. Eind 2016 is gestart met het project Digitalisering Statenwerk. Inmiddels zijn de deelprojecten 'Digitale verantwoording fractievergoedingen' en 'Digitaal declareren voor staten- en burgerleden' opgeleverd. De deelprojecten 'Digitale Stateninstrumenten' en 'Digitaal vergaderen' zijn in de ontwikkelfase en kennen een doorloop in 2019. De omvang van de verdere digitalisering ten behoeve van Provinciale Staten hangt onder meer af van de businesscase. Vooralsnog wordt voor 2019 uitgegaan van een benodigd budget van € 100.000. Hiermee is het in de reserve Strategische projecten opgenomen oormerk volledig benut.

3. Inter Provinciaal Overleg (IPO) (Perspectiefnota 3a)

Het budget is verhoogd (Perspectiefnota 2019-2022) als gevolg van een hogere benodigde bijdrage, gebaseerd op de Kadernota van het IPO waarin de nadere ontwikkelingen in IPO-verband zijn geschetst. Een aanscherping en meer zichtbaar IPO brengt grotere inzet met zich mee.

4. Nationale viering Bevrijdingsdag 5 mei (Perspectiefnota 3b)

Het programma rondom de Nationale Viering wordt elk jaar vormgegeven door een andere provincie. In 2019 neemt de provincie Flevoland de organisatie van het programma op zich. Op basis van de Perspectiefnota 2019-2022 is voor 2019 een budget opgenomen van € 250.000 ten laste van de vrije ruimte van de stelpost Nieuw Beleid. In 2018 is reeds een bedrag van € 100.000 beschikbaar.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
8.1.1 Provinciale Staten	2.037	0	2.037
8.1.2 Gedeputeerde Staten	1.046	-27	1.019
8.1.3 (Inter)nationale bestuurlijke samenwerking	1.144	0	1.144
8.1.4 Europees programma: POP3 Flevoland	3.660	0	3.660
8.1.5 Europees programma: Kansen voor West	1.129	-954	175
8.1.6 Europees programma: Interreg	78	-136	-58
Totaal	9.095	-1.117	7.978

x € 1.000

8.2 Bestuurszaken

Portefeuillehouder

M.A. Rijsberman (Bestuurlijke zaken)

L. Verbeek (Kwaliteit openbaar bestuur - rijkstaak)

Doel (2015-2019)

Een versterkte effectiviteit van het openbaar bestuur.

Activiteiten 2019

- We intensiveren de bestuurlijke samenwerking in de regio (UP 8.5.1) en ondersteunen initiatieven daartoe. Als overheden in de regio treden wij in bestuurlijke opgaven in toenemende mate gezamenlijk op en vullen elkaar daarbij aan.
- In het kader van transparantie komen we met een aanpak om inhoud te geven aan 'open overheid' voor Flevoland (UP 8.5.3). We onderzoeken wat we samen met de gemeenten kunnen oppakken. Het onderdeel 'open data' is opgenomen in het programma Meerjaren Aanpak Bedrijfsvoering (MAB, zie ook 8.5).
- In voorbereiding op de verkiezingen heeft de commissaris van de Koning gesprekken gehad met alle partijen over onder andere het toetsen van de integriteit van kandidaat Statenleden. Verder heeft de commissaris partijen een overzicht aangeboden van de belangrijkste strategische vraagstukken voor de provincie voor de komende jaren genaamd Vensters op Flevoland. Begin 2019 zal de commissaris nog een notitie aanbieden aan alle partijen met de stand van zaken, financieel en inhoudelijk, van de diverse beleidsvelden als input voor de vorming van een coalitieakkoord.

- Vanuit zijn rijkstaken bevordert de commissaris van de Koning de bestuurlijke verhoudingen en bestuurlijke integriteit in de provincie. Het onderwerp integriteit wordt regelmatig besproken in overleggen met colleges, raden en burgemeesters.
- We participeren in het convenant Regionaal Informatie- en Expertisecentrum (RIEC) Midden-Nederland in de aanpak van de georganiseerde en ondermijnende criminaliteit en delen daarin informatie. Eind 2018, begin 2019 zal met de hulp van het RIEC een scan van de organisatie worden gedaan om risico's op ondermijning binnen de provinciale organisatie in beeld te brengen. Op basis daarvan zullen in opdracht van de commissaris verdere voorstellen worden gedaan om indien nodig hier verdere uitwerking aan te geven.
- We zorgen voor een verdere professionalisering van de provinciale rol op veiligheid en de positie van de commissaris als rijksheer daarin. Het gaat hier met name om het onderhouden van de relevante netwerken op landelijk en interprovinciaal niveau en in de eigen regio. Onze inzet is om daarbij aan de hand van verschillende provinciale casussen ook de organisatie en het bestuur mee te nemen. Meer in brede zin focussen wij op een weerbare overheid en de bestuurlijke aanpak van ondermijning.

Middelen

8.2 Bestuurszaken	Rekening 2017	Begroting 2018 na wijziging	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	45	146	148	148	148	148
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	45	146	148	148	148	148
Kader (saldo na Zomernota)		146	148	148	148	148
Verschil t.o.v. kader			0	0	0	0

x € 1.000

Toelichting

Niet van toepassing.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
8.2.1 Kabinet, openbare orde en veiligheid, rechtsbescherming	130	0	130
8.2.2 Interbestuurlijk toezicht	19	0	19
Totaal	148	0	148

x € 1.000

8.3 Algemene dekkingsmiddelen

Portefeuillehouder

H.J. Hofstra

Doel (2015-2019)

Een degelijk en solide financieel beleid zodanig dat er jaarlijks een sluitende begroting wordt aangeboden en dat onze reserves op een verantwoord niveau blijven.

Activiteiten 2019

We passen de zeventien 'Financiële uitgangspunten provincie Flevoland' toe die zijn opgenomen in het Coalitieakkoord 2015-2019.

Middelen

8.3 Algemene dekkingsmiddelen	Rekening 2017	Begroting 2018 na wijziging	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	449	-348	34	34	34	34
Baten	-165.027	-160.031	-165.470	-169.843	-170.117	-174.290
Saldo	-164.578	-160.378	-165.436	-169.809	-170.083	-174.257
Kader (saldo na Zomernota)		-160.378	-163.632	-167.828	-168.149	-172.799
Verschil t.o.v. kader			-1.804	-1.981	-1.934	-1.458
1. Meicirculaire PF			97	-56	16	546
2. Opcenten MRB			-1.982	-2.002	-2.022	-2.102
3. Rentebaten			188	184	179	205
4. Dividend BNG			-107	-107	-107	-107

x €1.000

Toelichting

1. Meicirculaire Provinciefonds

Op grond van de Meicirculaire 2018 treden er beperkte mutaties op in de geraamde uitkeringen voor 2019 en volgende jaren ten opzichte van de aannames in de Perspectiefnota 2019-2022. Deze hangen vooral samen met ontwikkelingen in de rijksuitgaven welke volgens de geldende normeringsmethodiek (trap-op, trap-af) van invloed zijn op de omvang van het provinciefonds. Voorts is rekening gehouden met de verwachte effecten op de verdeling van het Provinciefonds van het voertuigenoverzicht MRB per 1 juli 2018. Een nadere toelichting is opgenomen in par. 2.1 van onderdeel IV Financiële begroting.

2. Opcenten motorrijtuigenbelasting (MRB)

De raming in de Perspectiefnota 2019-2022 was gebaseerd op het voertuigenoverzicht van 1 januari 2018. Op basis van het voertuigenoverzicht per 1 juli 2018 (waarin sprake is van een toename van het aantal voertuigen met circa 2,7%) en de werkelijke ontvangsten in de eerste helft van 2018 kan de raming structureel worden verhoogd met circa € 2,0 mln. De toename van het aantal voertuigen heeft vooral betrekking op het aantal leaseauto's.

3. Rentebaten

Op uitstaande leningen hebben vervroegde aflossingen plaatsgevonden (o.a. OMA en Reedewaard), waardoor de verwachte rentebaten teruglopen.

4. Dividend BNG

De dividenduitkeringen van de Bank Nederlandse Gemeenten zijn in de afgelopen jaren toegenomen. Om die reden is de raming vanaf 2019 structureel verhoogd naar € 150.000. De nieuwe raming is gebaseerd op het gemiddelde dividend over de afgelopen twee jaren.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit onderstaand product:

Product	Lasten	Baten	Saldo
8.3.1 Algemene dekkingsmiddelen	34	-165.470	-165.436
Totaal	34	-165.470	-165.436

x € 1.000

8.4 Onvoorzien en stelposten

Portefeuillehouder

H.J. Hofstra

Middelen

8.4 Onvoorzien en stelposten	Rekening 2017	Begroting 2018 na wijziging	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	0	4.236	13.533	18.190	22.242	27.625
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	0	4.236	13.533	18.190	22.242	27.625
Kader (saldo na Zomernota)		4.236	14.050	18.776	22.725	27.979
Verschil t.o.v. kader			-517	-586	-482	-354
1. Stelpost loon- en prijsontwikk.			1.011	1.000	1.000	1.007
2. Nieuw beleid			-1.528	-1.586	-1.482	-1.361

x € 1.000

Toelichting

1. Stelpost Loon- en prijsontwikkeling

Bij het opstellen van de Programmabegroting 2019 is een deel van de stelpost ingezet om de begroting en meerjarenramingen op het prijspeil 2019 te brengen. Vervolgens is de stelpost weer meerjarig op het juiste niveau gebracht op basis van de loon- en prijsontwikkelingen zoals opgenomen in het Centraal Economisch Plan 2018 van het Centraal Planbureau, alsmede ontwikkelingen met betrekking tot de CAO provincies en de verwachte pensioenpremies. In onderdeel IV Financiële begroting is deze post nader toegelicht.

2. Stelpost Nieuw Beleid

Op basis van de voorstellen uit de Perspectiefnota 2019-2022 en ontwikkelingen gedurende het begrotingsproces is deze stelpost gemuteerd. Ook het effect van de Meicirculaire 2018 en het voertuigenoverzicht MRB per 1 juli 2018 zijn hierin verwerkt. De stelpost wordt voornamelijk ingezet voor de realisatie van de intensiveringen en ambities zoals gepresenteerd in de Perspectiefnota 2019-2022. In onderdeel IV Financiële begroting is deze post nader toegelicht.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit onderstaand product:

Product	Lasten	Baten	Saldo
8.4.1 Onvoorzien en stelposten	13.533	0	13.533
Totaal	13.533	0	13.533

x € 1.000

8.5 Bedrijfsvoering

Portefeuillehouder

H.J. Hofstra (Financiën)

L. Verbeek (Inkoop- en aanbestedingsbeleid)

M.A. Rijsberman (Effectiviteit openbaar bestuur)

In het programmaonderdeel Bedrijfsvoering zijn de genoemde doelen en activiteiten opgenomen uit het College uitvoeringsprogramma 2015-2019 en is een overzicht gegeven van de begrote middelen en bijhorende verschillenanalyse. Meer informatie over de bedrijfsvoering is terug te vinden in de daarvoor wettelijk voorgeschreven paragraaf Bedrijfsvoering.

Doel (2015-2019)

Ons inkoop- en aanbestedingsbeleid is verder verduurzaamd, zodat de CO2-voetafdruk van aan ons te leveren diensten, werken en producten één van de afwegingscriteria is en zodat mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt worden betrokken.

Activiteiten 2019

- We voeren het programma Het Goede Voorbeeld uit. Hierin geven wij invulling aan onze ambities voor een energieneutrale en circulaire provinciale organisatie. Dit programma is tot stand gekomen vanuit de opgaven Duurzame Energie en Circulaire Economie zoals vastgesteld in de Omgevingsvisie FlevolandStraks.
- We realiseren binnen de financiële mogelijkheden die we hebben dat provinciale inkopen en aanbestedingen bijdragen aan de toename van hernieuwbare energieproductie, minder energieverbruik, het minimaliseren van de milieubelasting, de inzetbaarheid van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en het stimuleren van de bio- en circulaire economie (UP 8.10.2).
- We richten onze aanbestedingen zodanig in, dat we vergeleken met de huidige situatie verbeteringen bereiken in het gebruik van materialen en energie (UP 8.10.3).
- We betrekken de uitvoering van de Participatiewet bij de uitvoering van inkopen en aanbestedingen (UP 8.10.4).

Doel (2015-2019)

Een versterkte effectiviteit van het openbaar bestuur.

Activiteiten 2019

We stimuleren de samenwerking met en tussen de Flevolandse gemeenten. We maken daarbij gebruik van het onderzoek dat Platform 31 op ons verzoek heeft gedaan naar de gemeenschappelijke opgaven van de provincie en de gemeenten.

Middelen

8.5 Bedrijfsvoering	Rekening 2017	Begroting 2018 na wijziging	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	47.501	49.452	47.696	48.393	47.587	47.327
Baten	-3.242	-3.247	-3.074	-3.075	-3.075	-3.075
Saldo	44.259	46.205	44.622	45.318	44.512	44.252
Kader (saldo na Zomernota)		46.205	44.764	44.932	44.182	44.182
Verschil t.o.v. kader			-143	387	330	70
1. Salarislasten			258	194	144	196
2. Beheer werkplekken			100	100	100	100
3. Kapitaallasten			-570	24	17	-295
Overig			69	69	69	69

x €1.000

Toelichting

1. Salarislasten (Perspectiefnota 3d)

De toename bestaat onder andere uit indexatie van de salarissen. Daarnaast is op basis van de afspraken die zijn gemaakt in de Zomernota 2015 het budget voor de uitvoering van de participatiewet in 2022 verhoogd met € 51.000, om zo te kunnen blijven voldoen aan de hieruit voortvloeiende banenafpraak.

2. Beheer nieuwe werkplekken (Perspectiefnota 3e5)

Door de gemaakte keuze om de huidige (volledig afgeschreven) vaste ICT-werkplekken te vervangen door nieuwe mobiele werkplekken (laptops), wordt de beheerlast van de werkplekken groter. Dit extra beheer zal, conform het ICT-sourcingbeleid, als een dienst worden afgenomen. Conform de Perspectiefnota 2019-2022 is hiervoor naar schatting structureel € 0,1 mln. benodigd, gebaseerd op een geraamde werklast van 1,5 fte.

3. Omzetten afschrijvingslasten naar exploitatielasten ICT (Perspectiefnota 3e4)

Conform het ICT-sourcingsbeleid wordt software (en in toenemende ook hardware) steeds minder vaak in fysieke vorm aangeschaft, maar afgenomen als een dienst. Hierdoor dalen de afschrijvingslasten, maar stijgen de exploitatielasten. Deze beweging is budgetneutraal doorgevoerd. Daarnaast zijn de kapitaallasten geactualiseerd op basis van de werkelijke investeringen in voorgaand jaar en actuele investeringsplannen. Doordat de gerealiseerde investeringen in huisvesting en facilitaire zaken later plaatsvinden dan voorheen begroot, kan het budget voor 2019 omlaag worden bijgesteld.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
8.5.1 Personeel en organisatie	38.398	-2.078	36.320
8.5.2 Financiën	86	0	86
8.5.3 Communicatie	104	0	104
8.5.4 Bestuurlijk-juridische zaken	221	0	221
8.5.5 Facilitaire zaken en financiële administratie	4.975	-996	3.979
8.5.6 Informatievoorziening	3.913	0	3.913
Totaal	47.696	-3.074	44.622

x € 1.000

8.6 Reserves

Portefeuillehouder

H.J. Hofstra

Middelen

8.6 Reserves	Rekening 2017	Begroting 2018 na wijziging	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	82.678	35.503	91.360	65.173	65.652	64.935
Baten	-62.473	-49.949	-98.953	-52.091	-46.777	-47.631
Saldo	20.206	-14.446	-7.593	13.083	18.875	17.304
Kader (saldo na Zomernota)		-14.446	10.121	14.038	19.930	19.699
Verschil t.o.v. kader			-17.714	-955	-1.055	-2.394
1. p-MJP/POP (storting)			3.000	0	0	0
2. Strategische projecten			-13.233	1.850	727	674
3. Zuiderzeelijngelden			-181	0	-465	-465
4. Procesgelden gebiedsontw.			-438	0	0	0
5. p-MJP/POP (onttrekking)			-576	0	0	0
6. Bodem			-815	0	0	0

7. Nieuwe Natuur			-2.353	0	0	0
8. Almere 2.0			-6.200	0	0	0
9. Beheer en ontwikkeling natuur			-899	0	0	0
10. Egalisatie verv.investeringen			347	367	415	2.358
11. Mobiliteit			-13.100	6.407	6.770	6.322
12. Dekking afschrijvingslasten			16.735	-9.577	-8.501	-11.282
Overig			-1	-2	-1	-1

x € 1.000

Toelichting

1. p-MJP/POP (storting)

Op basis van de Perspectiefnota 2017-2021 is in de reserve Strategische projecten nog € 1,9 mln. beschikbaar als additionele cofinanciering voor het programma POP3. In de Perspectiefnota 2019-2022 is voorgesteld additioneel € 1,1 mln. beschikbaar te stellen en het totaalbedrag van € 3,0 mln. over te hevelen naar de reserve p-MJP/POP3.

2. Strategische projecten

Deze mutatie heeft betrekking op onttrekkingen die voortvloeien uit voorstellen uit de Perspectiefnota 2019-2022 (o.a. voor de omgevingsvisie) alsmede onttrekkingen ten laste van bestaande oormerken binnen deze reserve. Voor een gedetailleerd overzicht wordt verwezen naar de toelichting op de reserve Strategische projecten zoals opgenomen in bijlage B.

3. Zuiderzeelijngelden

De mutatie in 2019 heeft betrekking op de geraamde middelen voor de bijdrage aan het Luchthaven Fonds in 2019. Daarnaast zijn de budgetten voor de uitvoering van het programma Zuiderzeelijngelden Noordelijk Flevoland voor de jaren 2021 en 2022 aangepast op basis van het jaarlijks gemiddelde niveau, ten laste van de daarvoor beschikbare middelen in deze reserve (zie programmaonderdeel 7.1).

4. Procesgelden gebiedsontwikkeling

Dit betreft de onttrekking aan deze reserve ter dekking van de procesgelden voor Noordelijk Flevoland, Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland (oormerk), Amsterdam Lelystad Airport en Markermeer/IJmeer (zie programma 7).

5. p-MJP/POP (onttrekking)

Deze mutatie heeft betrekking op een onttrekking aan de reserve p-MJP/POP ter dekking van de extra uitvoeringskosten voor het programma POP3, zoals gerapporteerd in de Zomernota 2018 (zie programmaonderdeel 8.1)

6. Bodem

Om het Uitvoeringsprogramma Duurzaam Gebruik Ondergrond ook in 2019 uit te kunnen voeren is een extra onttrekking aan deze reserve nodig van € 0,815 mln. (zie programmaonderdeel 5.2)

7. Nieuwe Natuur

De budgetten voor de uitvoering van het programma Nieuwe Natuur in 2019 zijn geactualiseerd. Het totale saldo van het programma Nieuwe Natuur ad. € 2,232 mln. wordt gedekt uit de reserve Nieuwe Natuur (zie programmaonderdeel 7.4).

8. Almere 2.0

Deze mutatie heeft betrekking op de provinciale bijdrage in 2019 aan het Fonds Verstedelijking Almere voor de uitvoering van het jaarprogramma 2019 (zie programmaonderdeel 7.3)

9. Beheer en ontwikkeling natuur

Naar aanleiding van het rapport Beleidskader beheer Oostvaardersplassen vindt er een intensivering van activiteiten plaats in het gebied (onder andere moerasreset). Deze middelen worden onttrokken aan de hiervoor beschikbare reserve (zie programmaonderdeel 2.2).

10. Egalisatiereserve activering vervangingsinvesteringen

Dit betreft de instandhouding van bestaande provinciale infrastructuur op de afgesproken kwaliteitsniveaus (zie programmaonderdeel 6.4). De ramingen zijn aangepast op basis van de geactualiseerde investeringsplanning en staat van activa. In 2022 is de storting verhoogd ten laste van de storting in de voorziening NJO infrastructuur, conform besluitvorming bij de Programmabegroting 2017 (destijds is de voorziening verhoogd ten laste van deze reserve, hetgeen nu gecompenseerd wordt).

11. Mobiliteit

Het verschil tussen de beschikbare middelen voor mobiliteit (uit het Provinciefonds) en de daaruit te dekken kosten en investeringen wordt geëgaliseerd via deze reserve. Met ingang van deze begroting worden deze niet meer gesaldeerd, maar afzonderlijk gestort in en onttrokken aan deze reserve. Op basis van het p-MIRT en de

geactualiseerde budgetten (programma 6) zijn de reservemutaties aangepast. De voor de investeringen in het p-MIRT geraamde bedragen worden overgeheveld naar de reserve Dekking afschrijvingslasten. Een nadere specificatie is opgenomen in bijlage B.

12. Dekking afschrijvingslasten

Als gevolg van het vorig jaar gewijzigde BBV mogen bijdragen uit reserves niet meer direct in mindering gebracht worden op het te activeren bedrag, hetgeen leidt tot hogere kapitaallasten. Op basis van het geactualiseerde p-MIRT worden de geraamde bijdragen uit de reserves Strategische projecten en Mobiliteit gestort in de reserve Dekking afschrijvingslasten, zodat hieruit in de toekomst deze hogere kapitaallasten gedekt kunnen worden.

Voor een gedetailleerd inzicht in de reserves wordt verwezen naar bijlage B Overzicht reserves en voorzieningen.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit onderstaand product:

Product	Lasten	Baten	Saldo
8.6.1 Mutaties reserves	91.360	-98.953	-7.593
Totaal	91.360	-98.953	-7.593

x € 1.000

8.7 Totale lasten en baten

Hieronder zijn per programmaonderdeel de lasten, baten en saldi opgenomen.

	L/B/H	Rekening 2017	Begroting 2018 na wijziging	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
8.1 (Inter)nationale samenwerking en bestuurlijke positionering	Lasten	4.915	8.609	9.095	7.120	7.146	7.106
	Baten	-989	-1.033	-1.117	-1.022	-959	-952
	Saldo	3.926	7.576	7.978	6.098	6.188	6.155
8.2 Bestuurszaken	Lasten	45	146	148	148	148	148
	Baten	0	0	0	0	0	0
	Saldo	45	146	148	148	148	148
8.3 Algemene dekkingsmiddelen	Lasten	449	-348	34	34	34	34
	Baten	-165.027	-160.031	-165.470	-169.843	-170.117	-174.290
	Saldo	-164.578	-160.378	-165.436	-169.809	-170.083	-174.257
8.4 Onvoorzien en stelposten	Lasten	0	4.236	13.533	18.190	22.242	27.625
	Baten	0	0	0	0	0	0
	Saldo	0	4.236	13.533	18.190	22.242	27.625
8.5 Bedrijfsvoering	Lasten	47.501	49.452	47.696	48.393	47.587	47.327
	Baten	-3.242	-3.247	-3.074	-3.075	-3.075	-3.075
	Saldo	44.259	46.205	44.622	45.318	44.512	44.252
8.6 Reserves	Lasten	82.678	35.503	91.360	65.173	65.652	64.935
	Baten	-62.473	-49.949	-98.953	-52.091	-46.777	-47.631
	Saldo	20.206	-14.446	-7.593	13.083	18.875	17.304
Totaal programma 8	Lasten	135.589	97.599	161.865	139.059	142.810	147.175
	Baten	-231.730	-214.261	-268.614	-226.031	-220.927	-225.948
	Saldo	-96.142	-116.662	-106.749	-86.972	-78.117	-78.772

x € 1.000

III Paragrafen

De indeling van de provinciale begroting is voor een belangrijk deel voorgeschreven in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) inclusief een zevental verplichte paragrafen. In de paragrafen worden onderwerpen behandeld (als dwarsdoorsnede van de begroting) die van belang zijn voor het inzicht.

De paragrafen bevatten de beleidsuitgangspunten van beheersmatige activiteiten en de lokale heffingen. Ook de onderwerpen die in de afzonderlijke paragrafen beschreven moeten worden, zijn in belangrijke mate voorgeschreven in het BBV. Het gaat om de volgende paragrafen:

1. Lokale heffingen;
2. Weerstandsvermogen en risicobeheersing;
3. Onderhoud kapitaalgoederen;
4. Financiering;
5. Bedrijfsvoering;
6. Verbonden partijen;
7. Grondbeleid.

1 Lokale heffingen

1.1 Beleid ten aanzien van heffingen

De provincie kent in 2019 de volgende heffingen:

- Algemene heffing: Opcenten Motorrijtuigenbelasting (MRB)
- Bestemmingsheffingen: Leges, Grondwaterheffing en Nazorgheffing

Opcenten Motorrijtuigenbelasting

De provincie heft een opslag (de zogenoemde opcenten) op de motorrijtuigenbelasting. Het Rijk stelt jaarlijks de maximale hoogte vast. Dit maximumtarief wordt jaarlijks geïndexeerd. Het maximumtarief voor 2019 bedraagt naar verwachting circa 113,2 opcenten. De provincie bepaalt met inachtneming hiervan zelf het tarief. Het tarief voor de opcenten kan jaarlijks worden aangepast. Met ingang van 1 januari 2019 zal het tarief voor Flevoland 79,8 bedragen. Het tarief is ten opzichte van 2018 verhoogd met 1% wegens indexering in verband met loon- en prijsontwikkelingen, overeenkomstig het Coalitieakkoord 2015-2019.

De geraamde MRB-inkomsten bedragen in 2019 totaal € 73,7 mln. De zogenoemde onbenutte belastingcapaciteit (het verschil tussen de opbrengst bij het huidige tarief en de opbrengst bij het maximaal toegestane tarief) bedraagt dan circa € 30,8 mln.

In de begroting en meerjarenraming wordt verondersteld dat er in 2019 en latere jaren geen sprake zal zijn van groei of krimp in het voertuigenbestand binnen de provincie. Voorts wordt conform het huidige beleid rekening gehouden met een jaarlijkse indexering van 1%.

Leges

De provincie heft leges voor diverse diensten en producten (op basis van de Legesverordening provincie Flevoland). Bij de tariefstelling in de legesverordening zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- de leges voor vergunningen, ontheffingen en dergelijke zijn zoveel mogelijk gebaseerd op het gemiddeld tijdsbeslag dat met het verlenen hiervan is gemoeid, vermenigvuldigd met het gemiddelde uurtarief van de daarmee belaste medewerkers;
- bij de berekening van de tarieven wordt maximaal een percentage van 100% kostendekkendheid gehanteerd, zodat de ter zake geraamde baten niet hoger zijn dan de geraamde lasten;
- de tarieven worden jaarlijks geïndexeerd (aangepast aan loon- en prijsontwikkelingen);
- naast de indexering van de tarieven wordt er, indien dat nodig wordt geacht, aanvullend getoetst op kostendekkendheid.

De provincie heft en int de leges deels zelf en heeft hiervoor deels mandaat gegeven aan Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek (OFGV), BIJ12 en de Rijksdienst voor het Wegverkeer (RDW).

Grondwaterheffing

De provincie belast het onttrekken van grondwater aan de bodem op basis van de Grondwaterheffingsverordening 2010. Deze verordening heeft de Waterwet als wettelijke grondslag. De provincie belast onttrekkingen vanaf 20.000 m³, waarvan de eerste 10.000 m³ is vrijgesteld van heffing. Het tarief is enerzijds gebaseerd op een raming van de lasten van het grondwaterbeheer op langere termijn en anderzijds op een inschatting van het volume van de jaarlijkse grondwateronttrekkingen. Sinds 1 januari 2010 bedraagt het tarief € 1,41 per 100 m³.

Voor zover de gerealiseerde opbrengst uit de grondwaterheffing afwijkt van de daaraan toerekenbare kosten, wordt het verschil toegevoegd of onttrokken aan de Voorziening grondwaterbeheer. Hiervan is in de Programmabegroting 2019 geen sprake, omdat op begrotingsbasis wordt uitgegaan van kostendekkende tarieven. In bijlage B Overzicht reserves en voorzieningen wordt het verloop van deze voorziening weergegeven.

Nazorgheffing

De provincie heeft te maken met drie afvalstortplaatsen die vallen onder het Stortbesluit, te weten: Het Friese Pad (Emmeloord), Zeeasterweg (Lelystad) en Braambergen (Almere). De provincie heeft een 'eeuwigdurende' nazorgplicht voor afvalstortplaatsen die zijn gesloten (afgedicht). Voor dit doel is het Provinciaal Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen (hierna Nazorgfonds) opgericht.

De stortplaatsexploitanten dragen de lasten via een jaarlijkse nazorgheffing. Deze heffing wordt door de provincie in het Nazorgfonds gestort. Het college van Gedeputeerde Staten vormt het bestuur van dit fonds (zie ook de paragraaf Verbonden partijen). Het is de bedoeling dat het fonds op het moment dat de afvalstortplaats wordt gesloten, voldoende financiële middelen heeft om eeuwigdurend het onderhoud aan de stortplaats te kunnen bekostigen. De hoogte van de nazorgheffing is afhankelijk van het benodigde doelvermogen en de beleggingsresultaten van het Nazorgfonds. Het benodigde doelvermogen wordt gebaseerd op de kosten die voortvloeien uit de door de stortplaatsexploitanten ingediende nazorgplannen, waar Gedeputeerde Staten mee dienen in te stemmen. De nazorgheffing is een voorlopige heffing. Voorafgaand aan het afgeven van de sluitingsverklaring wordt de definitieve heffing opgelegd en voldaan, om zeker te stellen dat het doelvermogen is bereikt. Tot het moment van definitieve sluiting ligt het (financiële) risico dus bij de exploitant.

Het Friese Pad is een gesloten stortplaats waarvoor geen nazorgheffing meer wordt ontvangen. Voor Braambergen is inmiddels het doelvermogen bereikt en wordt geen heffing meer opgelegd. Hoewel hier geen afval meer wordt gestort is deze stortplaats, vanwege deelname aan de landelijke pilot Introductie Duurzaam Stortbeheer (IDS), nog niet gesloten. Hierdoor kan er voor deze stortplaats nog wel een eindheffing plaatsvinden.

Begin 2016 zijn de rekenmodellen voor het bepalen van onder andere de te verwachten onderhoudskosten in IPO-verband geactualiseerd en in 2017 zijn de modellen gevalideerd. In 2018 hebben wij voor Zeeasterweg en voor Braambergen geactualiseerde nazorgplannen ontvangen van de exploitant (Afvalzorg). De nazorgplannen hebben invloed op de bepaling van de doelvermogens. Voor Zeeasterweg hebben Gedeputeerde Staten op 17 juli 2018 ingestemd met het nieuwe nazorgplan. Op basis van het geactualiseerde nazorgplan is het te realiseren doelvermogen vooralsnog geschat tussen de € 19,4 en € 23,0 mln. De controle op het doelvermogen en de financiële effecten daarvan is nog niet afgerond. De jaarlijkse nazorgheffing is daarom vooralsnog niet aangepast en bedraagt voor 2019 € 0,4 mln. Voor Braambergen loopt de procedure tot het instemmen met het nazorgplan nog. Dit zal naar verwachting eind 2018 worden afgerond, waarna de controle op het doelvermogen en de financiële effecten nog plaats zal vinden.

1.2 Kwijtscheldingsbeleid

Voor de lokale heffingen bestaat er geen mogelijkheid tot kwijtschelding. De legesverordening kent een zogenaamde hardheidsclausule. Hierin is geregeld dat het college van Gedeputeerde Staten tegemoet kan komen aan onbillijkheden van overwegende aard, welke zich bij de toepassing van de verordening kunnen voordoen.

1.3 Overzicht tarieven

Tabel 1.1: Heffingstarieven

Lokale heffing*	Tarief	2018	2019	2020	2021	2022
Opcenten MRB	per 1-1 (aantal)	79,0	79,8	80,6	81,4	82,2
Grondwaterheffing	per 100 m3	1,41	1,41	1,41	1,41	1,41
Nazorgheffing (€)	Friese Pad (gesloten)	0	0	0	0	0
	Braambergen (pilot IDS)	0	0	0	0	0
	Zeeasterweg (open)	400.000	400.000	400.000	400.000	400.000

* De individuele legesstarieven zijn terug te vinden in de Legesverordening provincie Flevoland.

1.4 Lokale lastendruk

Onder lokale lastendruk wordt verstaan hoe de tarieven van de provinciale belastingen en heffingen zich verhouden tot de tarieven in de andere provincies. Voor de opcenten MRB is de situatie in 2018 en 2019 (voorlopige cijfers) weergegeven in onderstaande tabel 1.2.

Tabel 1.2: Provinciale opcenten MRB

Provincie	2018	2019 (voorlopig)	Stijging in %
Noord-Holland	67,9	67,9	0,0%
Friesland	70,0	71,1	1,6%
Utrecht	72,6	72,6	0,0%
Noord-Brabant	76,1	76,1	0,0%
Limburg	77,9	77,9	0,0%
Flevoland	79,0	79,8	1,0%
Overijssel	79,9	79,9	0,0%
Zeeland	82,3	89,1	8,3%
Gelderland	89,2	89,2	0,0%
Groningen	89,3	90,2	1,0%
Zuid-Holland	90,4	90,4	0,0%
Drenthe	92,0	92,0	0,0%
Gemiddeld	80,5	81,3	1,0%

Van laag naar hoog gerangschikt neemt Flevoland in 2019 de zesde plaats in voor wat betreft het tarief van de opcenten MRB. Het landelijke gemiddelde tarief is in 2019 naar verwachting 81,3 opcenten.

Voor de grondwaterheffing lopen de tarieven tussen de provincies uiteen van € 0,50 per 100 m³ tot € 3,17 per 100 m³. Het tarief in Flevoland bedraagt per 1 januari 2010 € 1,41 per 100 m³, waarmee Flevoland van laag naar hoog gerangschikt de zevende plaats inneemt. De hoogte van de uiteindelijk opgelegde heffing is niet alleen afhankelijk van de hoogte van het tarief, maar ook van een mogelijk minimum bedrag en vrijstellingen. In Flevoland is geen minimum bedrag vastgesteld en zijn onttrekkingen kleiner dan 20.000 m³ grondwater vrijgesteld van de provinciale grondwaterheffing.

Voor interprovinciale vergelijking zijn alleen de opcenten MRB en de grondwaterheffing relevant vanwege de omvang en/of de hoogte van de heffing. De activiteiten waarvoor leges worden gevraagd (zoals toezending provinciale documenten) verschillen tussen de provincies, waardoor vergelijking niet goed mogelijk is. Gelet op het specifieke karakter van de nazorgheffing is een vergelijking met andere provincies evenmin zinvol.

1.5 Opbrengst van de lokale heffingen

Tabel 1.3: Opbrengst lokale heffingen

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Opcenten MRB	69.836	71.068	73.700	74.400	75.100	75.900
Leges; mandaat OFGV	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Leges; mandaat BIJ12	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Leges; mandaat RDW	14	14	14	14	14	14
Leges; heffing door provincie	24	24	24	24	24	24
Grondwaterheffing	457	470	470	470	470	470
Nazorgheffing	400	400	400	400	400	400
Totaal	70.731	71.976	74.608	75.308	76.008	76.808

x €1.000

Toelichting leges OFGV en BIJ12

Conform afspraak wordt aan de OFGV en BIJ12 een subsidie verstrekt onder aftrek van de legesopbrengst. Deze heffing komt daarom niet in de begroting en jaarstukken van de provincie tot uitdrukking.

Toelichting leges RDW

Van de RDW wordt in het kader van het aan hen gegeven mandaat op grond van artikel 149b 7e lid van de Wegenverkeerswet 1994 jaarlijks een afdracht ontvangen.

Kostendekkendheid leges in 2019

Voor de aan BIJ12 en RDW gemandateerde heffing en inning van leges geldt het tarievenbeleid van BIJ12 respectievelijk RDW, waardoor kostendekkendheid niet bekend is.

Bij de berekening van de overige tarieven wordt in beginsel een percentage van 100% kostendekkendheid gehanteerd, zodat de ter zake geraamde baten niet hoger zijn dan de geraamde lasten. In de jaarstukken leggen wij jaarlijks verantwoording af over de werkelijke kostendekkendheid van de leges, welke sterk afhankelijk is van het daadwerkelijke aantal aanvragen in enig jaar.

2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

2.1 Algemeen

De provincie heeft in het College uitvoeringsprogramma 2015-2019 (CUP) ambities geformuleerd en wil haar doelstellingen realiseren. In een aantal gevallen zijn er risico's en onzekerheden die ervoor kunnen zorgen dat die doelen niet of niet geheel kunnen worden gerealiseerd. Deze risico's zijn opgenomen in deze begroting. In deze paragraaf wordt beschreven in welke mate de financiële positie van de provincie toereikend is om de financiële effecten van de risico's die de provincie loopt op te kunnen vangen. Risico's waarvoor voorzieningen zijn getroffen of waarmee al rekening is gehouden binnen specifieke reserves of stelposten, worden in deze paragraaf buiten beschouwing gelaten. De paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing wordt tweemaal per jaar (bij begroting en jaarstukken) geactualiseerd.

Korte samenvatting

Het actief toepassen van risicomanagement draagt bij aan het lerend vermogen (risico's worden sneller geïdentificeerd en beter ingeschat) en maakt ook dat er meer aandacht wordt besteed aan het beheersbaar maken en houden van risico's. Deze ontwikkelingen kunnen zowel een opwaarts als een neerwaarts effect hebben op de hoogte van het risicoprofiel. De hoogte van het weerstandsvermogen is naast het risicoprofiel afhankelijk van de onbenutte belastingcapaciteit, de omvang van de Algemene reserve en de ruimte binnen de stelpost voor onvoorziene uitgaven.

Deze paragraaf borduurt voort op de versie uit het Jaarverslag 2017, zijnde de laatst uitgevoerde actualisatie. Vergeleken met het Jaarverslag 2017 is het risicoprofiel in de Begroting 2019 per saldo gelijk gebleven (€ 16,4 mln.). De weerstandsratio bedraagt 1,4 en ligt daarmee binnen de door Provinciale Staten vastgestelde bandbreedte van 1,1 tot 2,0 (nota Reserves en voorzieningen 2015-2019).

Provinciale Staten hebben in december 2017 de nota Risicomanagementbeleid 2017 vastgesteld, waarin de uitgangspunten voor het risicomanagement zijn vastgelegd. Deze nota vormt het vertrekpunt voor de verdere uitwerking in deze paragraaf.

2.2 Risicobeleid en risicomanagement

De provincie heeft als doel zich te ontwikkelen tot een risicovolwassen organisatie. Concreet betekent deze ambitie dat risicomanagement integraal onderdeel uitmaakt van beleidsvoorbereiding, besluitvorming en uitvoering. Een van de uitgangspunten in dit beleid is dat risico's op een verantwoorde manier in de besluitvorming worden betrokken. De provincie wil bewust met risico's omgaan en ze in beeld brengen. Om ook goed zicht te hebben op de mate waarin de risico's worden beheerst, worden bij de risico's ook de gehanteerde beheersmaatregelen in beeld gebracht.

Enkele uitgangspunten op het gebied van risicomanagement

Eind 2017 hebben Provinciale Staten de nota Risicomanagement beleid vastgesteld. De voornaamste uitgangspunten zijn:

- een classificatieschema (onder andere voor inschatting van de kans) met een vijf puntsschaal;
- een berekeningswijze waarbij voortaan de financiële gevolgen worden ingeschat en niet meer worden gemaximeerd;
- structurele risico's kennen een vermenigvuldigingsfactor van drie. Er wordt voldoende incidentele weerstandscapaciteit aangehouden om, als het risico zich aandient, de financiële effecten daarvan gedurende drie jaar te kunnen opvangen;
- ook niet financiële risico's (gekwantificeerd) kunnen een onderdeel vormen van deze weerstandsparagraaf;
- afkomen van de beschikbare weerstandscapaciteit. Om te voorkomen dat de weerstandsratio zich langdurig boven de bovengrens van 2,0 bevindt, wordt deze (indien van toepassing) na drie aaneengesloten jaren afgeroomd tot factor 2.

Een plan van aanpak voor verdere implementatie van risicomanagement is in het najaar 2017 opgesteld en vanaf 2018 ter hand genomen.

2.3 Risicoprofiel

Het risicoprofiel is een actueel overzicht van verschillende risico's die de provincie loopt. Het is uiteraard een momentopname, omdat de risico's in de loop van de tijd veranderen. Het geschetste risicoprofiel is een actualisatie van het risicoprofiel uit het Jaarverslag 2017.

De omvang van de risico's wordt bepaald door de combinatie van kans en financiële impact of met behulp van een probabilistische raming (Monte Carlo-methode). Op deze wijze worden de risico's gekwantificeerd, waarna er op basis van omvang een volgorde in de risicolijst wordt aangebracht. Dit leidt in deze begroting 2019 tot een 'top tien' van risico's. De kwantificering is een instrument om gewicht te geven aan de genoemde risico's en dit af te zetten tegen de weerstandscapaciteit. Als de risico's zich daadwerkelijk voordoen, zal van geval tot geval worden gezien wat de daadwerkelijke financiële impact is en op welke wijze hiermee wordt omgegaan. Dit kan leiden tot bijstelling van de ambities, het opvangen van de financiële effecten binnen de bestaande budgetten of het inzetten van de weerstandscapaciteit.

In onderstaande tabel 2.1 is de onderverdeling in kanspercentages weergegeven.

Tabel 2.1: Classificatieschema kans

Score kans	Percentage
Zeer klein	10%
Klein	25%
Matig	50%
Groot	75%
Zeer groot	90%

De kwantificering van financiële (maar ook niet financiële) impact van de risico's is gebaseerd op het classificatieschema zoals weergegeven in tabel 2.2.

Tabel 2.2: Classificatieschema impact

Score impact	Schades (financieel/ juridisch)	Imago (het bereik ervan)	Informatieveiligheid	Veiligheid (letsel)	Proces
1 Zeer klein	< € 250.000	Enkele personen binnen de provincie	Openbaar: alle informatie die algemeen toegankelijk is voor eenieder. Er is geen schending van deze classificatie mogelijk.	EHBO	Weinig tot geen vertraging in het proces
2 Klein	≥ € 250.000 – < € 500.000	Gehele provincie	Bedrijfsvertrouwelijk: informatie die toegankelijk mag of moet zijn voor alle medewerkers van de eigen organisatie(s). Vertrouwelijkheid is gering. Schending van deze classificatie kan enige (in)directe schade toebrengen.	Gering letsel	Lichte vertraging in het proces
3 Matig	≥ € 500.000 – < € 3.000.000	Plaatselijke pers	Vertrouwelijk: informatie die alleen toegankelijk mag zijn voor een beperkte groep gebruikers. De informatie wordt ter beschikking gesteld op basis van vertrouwen. Schending van deze classificatie kan serieuze (in)directe schade toebrengen	Blijvend invalide	Hinderlijke vertraging in het proces
4 Groot	≥ € 3.000.000 – < € 7.500.000	Regionale pers	Zeer vertrouwelijk: dit betreft gevoelige informatie die alleen toegankelijk mag zijn voor de direct	Catastrofaal (enkel persoon)	Ernstige vertraging in het

			geadresseerde. Schending van deze classificatie kan zeer grote schade toebrengen.		proces
5 Zeer groot	≥ € 7.500.000	Landelijke pers	Geheim: dit betreft zeer gevoelige informatie die alleen toegankelijk mag zijn voor de direct geadresseerde. Schending van deze classificatie kan catastrofale schade toebrengen.	Catastrofaal (meerdere personen)	Het proces stopt

In tabel 2.3 zijn de belangrijkste financiële risico's opgenomen. Een nadere toelichting op deze risico's is terug te vinden in paragraaf 2.5.

Tabel 2.3: Risicoprofiel

Nr	Omschrijving risico	Financiële impact	Kans	Incidenteel/ structureel (factor 3)	Risicobedrag (kans x impact x factor) PB 2019	Risicobedrag (kans x impact x factor) JR 2017	Opmerking
1	Auto-leasemaatschappijen	€ 7,1	25%	structureel	€ 5,3	€ 4,9	
2	Maritieme Servicehaven (MSNF)	n.v.t (MC)	n.v.t	incidenteel	€ 4,0	€ 4,0	
3	Flevokust Haven	n.v.t (MC)	n.v.t	incidenteel	€ 2,1	€ 2,1	
4	Grote Infrastructurele projecten	n.v.t (MC)	n.v.t	structureel	€ 1,3	€ 0,8	Jaarverslag 2017 alleen Hogering
5	Innovatiepaviljoen (Floriade)	€ 1,4	75%	incidenteel	€ 1,1	€ 1,1	
6	Informatie-voorziening	€ 7,5	10%	incidenteel	€ 0,8	€ 0,8	
7	Nazorgfonds	€ 1,2	50%	incidenteel	€ 0,6	€ 0,6	
8	OMALA	€ 2,6	10%	incidenteel	€ 0,3	€ 0,5	
9	APPA (Algemene Pensioenwet politieke Ambtsdragers)	€ 0,5	50%	incidenteel	€ 0,3	€ 0,3	Jaarverslag 2017 onder overige risico's
10	Privacy persoonsgegevens	€ 1,0	10%	incidenteel	€ 0,1	€ 0,5	
11	Overige risico's				€ 0,5	€ 0,8	
	Totaal				€ 16,4	€ 16,4	

x €1 mln.

Het actuele risicoprofiel van provincie Flevoland is € 16,4 mln. De weging van de risico's in tabel 2.3 is bepaald door de verwachtingswaardemethode. Uitzonderingen zijn Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland (MSNF), Flevokust Haven en Grote Infrastructurele Projecten, die zijn gebaseerd op een Monte Carlo simulatie. Bij de verwachtingswaarde methode wordt gerekend met de formule: kans x impact. Indien het een structureel risico betreft wordt de uitkomst van de kans x impact vermenigvuldigd met de factor 3.

Mutaties

De mutaties van de risico's (nieuwe en bestaande) ten opzichte van het Jaarverslag 2017 betreffen:

Nieuwe risico's:

- Er zijn geen nieuwe risico's geïdentificeerd (> € 0,3 mln.).

Gewijzigde risico:

- Risico Grote Infrastructurele Projecten: in het Jaarverslag 2017 was alleen nog het project Hogering opgenomen met de opmerking dat bij de Begroting 2019 alle infrastructurele projecten groter dan € 20 mln. worden opgenomen in deze paragraaf. Er vallen 3 projecten onder deze noemer, zie onder 2.5 Toelichting op de risico's.
- Risico APPA (Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers): dit risico was in Jaarverslag 2017 opgenomen onder de overige risico's, maar valt nu onder de Top-10 risico's (bedrag ongewijzigd).
- Risico Autoleasemaatschappijen: het risicobedrag is toegenomen als gevolg van een toename van het aantal leaseauto's. De kansinschatting is ongewijzigd.
- Risico OMALA: dit risico is afgenomen als gevolg van de versnelde aflossing van leningen en andere economische omstandigheden.
- Risico Privacy Persoonsgegevens: dit risico is afgenomen als gevolg van genomen beheersmaatregelen.

De post Overige risico's betreft de som van de overige financiële risico's (individueel < € 0,3 mln.).

In vergelijking met het Jaarverslag 2017 is het risicoprofiel van de provincie Flevoland per saldo gelijk gebleven op € 16,4 mln.

De risico's die zijn opgenomen in het risicoprofiel betreffen risico's die veelal het gevolg zijn van externe factoren. Hiertegen kan de provincie slechts in relatief beperkte mate beheersmaatregelen treffen. Voor risico's waarop de provincie meer invloed heeft, worden passende beheersmaatregelen genomen. Hierbij wordt een afweging gemaakt tussen de mate waarin het risico kan worden beperkt en de kosten hiervan.

2.4 Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen geeft de relatie weer tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de hoogte van de financiële risico's, zoals deze zijn weergegeven in het risicoprofiel.

Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken. Deze is op te delen in incidentele en structurele middelen.

Incidentele weerstandscapaciteit

De incidentele weerstandscapaciteit geeft inzicht in de middelen die eenmalig beschikbaar zijn om financiële effecten van risico's en onzekerheden af te dekken en bestaat thans uit de Algemene reserve (voor zover niet geoormerkt).

Structurele weerstandscapaciteit

De structurele weerstandscapaciteit geeft inzicht in de middelen die op structurele wijze beschikbaar kunnen komen om financiële effecten van risico's en onzekerheden af te dekken en bestaat uit de onbenutte belastingcapaciteit en de stelpost voor onvoorziene uitgaven.

De weerstandscapaciteit wordt in het begrotingsjaar per 1 januari en in de jaarrekening per 31 december weergegeven.

Tabel 2.4: Weerstandscapaciteit

	PB2016	JV2015	PB2017	JV2016	PB2018	JV2017	PB2019
Incidenteel							
Algemene reserve (vrij deel)	19,4	20,5	21,6	14,7	16,1	21,1	21,4
Incidentele weerstandscapaciteit	19,4	20,5	21,6	14,7	16,1	21,1	21,4
Structureel (jaarlijks)							
Belastingcapaciteit	1,9	1,9	1,8	2,0	1,5	1,5	1,4
Onvoorzien	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Structurele weerstandscapaciteit	2,1	2,1	2,0	2,2	1,7	1,7	1,6
Totaal	21,5	22,6	23,6	16,9	17,8	22,8	23,0

x €1 mln.

De weerstandscapaciteit is ten opzichte van het Jaarverslag 2017 gestegen als gevolg van een verhoging van de Algemene reserve (geraamde storting conform begroting 2018).

Weerstandsvermogen

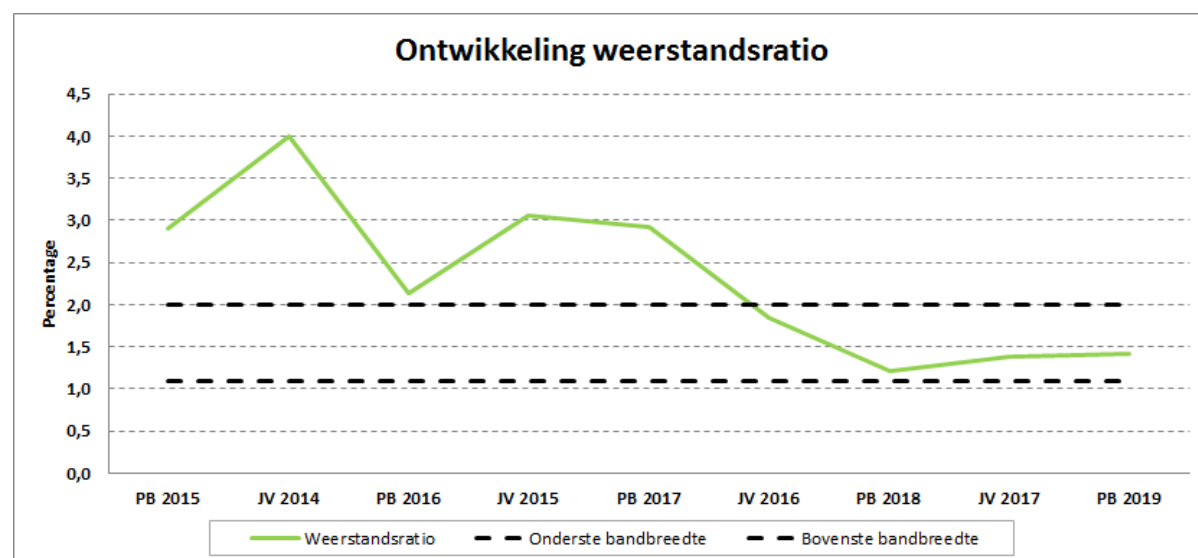
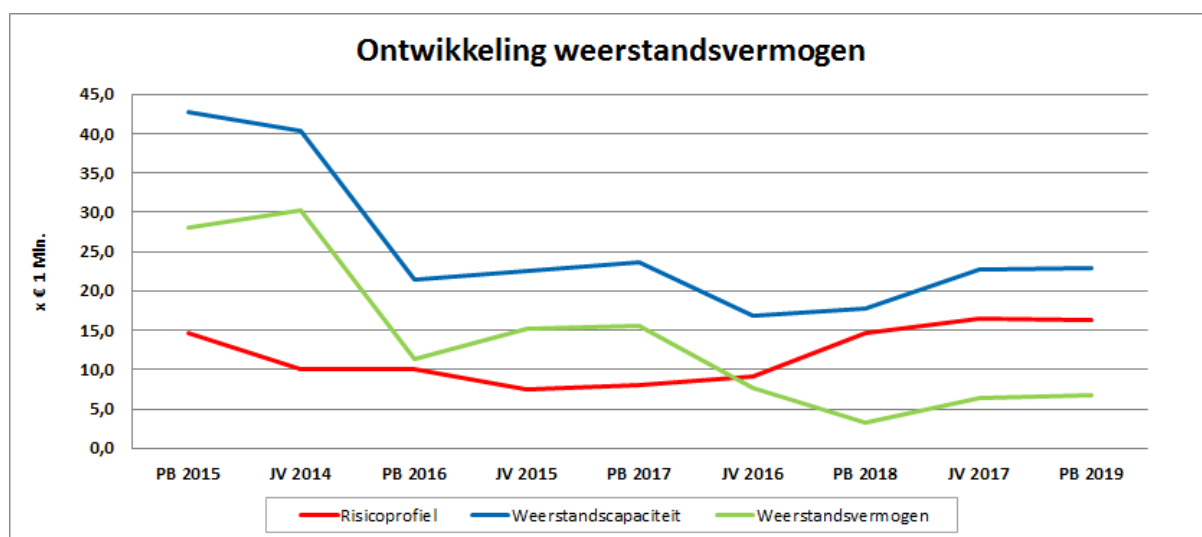
Door de beschikbare weerstandscapaciteit af te zetten tegen de benodigde weerstandscapaciteit (voor het afdekken van risico's) kan een uitspraak worden gedaan over het weerstandsvermogen. De weerstandratio bij de Programmabegroting 2019 bedraagt 1,4.

Tabel 2.5 Weerstandsvermogen

	PB2016	JV2015	PB2017	JV2016	PB2018	JV2017	PB2019
Risicoprofiel (A)	10,1	7,4	8,1	9,2	14,6	16,4	16,4
Weerstandscapaciteit (B)	21,5	22,6	23,6	16,9	17,8	22,8	23,0
Weerstandsvermogen (=B-A)	11,5	15,2	15,5	7,7	3,2	6,4	6,8
Weerstandratio (=B/A)	2,1	3,1	2,9	1,8	1,2	1,4	1,4

x €1 mln.

Tabel 2.5 is grafisch weergegeven in de grafieken 2.1 en 2.2.

2.5 Toelichting op de risico's

1. Autoleasemaatschappijen

Provinciale opcenten worden geheven bij de in de provincie wonende of gevestigde houders van personenauto's en motorrijwielen. Dit zijn auto's en motorrijwielen in bezit van particulieren, bedrijven en van grootwagencapiteelhouders (leasemaatschappijen). Om die reden is het financieel interessant om autoleasemaatschappijen binnen de provincie gevestigd te hebben. Een autoleasemaatschappij kan ervoor kiezen om een vestigingsplaats in een andere provincie te kiezen. Hiervoor kunnen meerdere redenen zijn, waarvan de hoogte van het provinciale belastingtarief ten opzichte van andere provincies er één is. Indien autoleasemaatschappijen de provincie verlaten, zal dat leiden tot een derving aan inkomsten uit de opcenten MRB.

Het provinciefonds kent een belastingmaatstaf. Deze heeft een compenserende invloed op de uitkering provinciefonds. Hoe lager de belastingcapaciteit van de provincie, hoe hoger de uitkering uit het provinciefonds. Bij vertrek van een autoleasemaatschappij daalt de belastingcapaciteit van de provincie. Als gevolg van de lagere belastingcapaciteit zal de provinciefondsuitkering juist toenemen. Deze toename is echter onvoldoende om de lagere belastingopbrengsten volledig te compenseren. Dit komt omdat het rekentarief voor het provinciefonds lager is dan het werkelijke opcenten tarief dat de provincie hanteert. Op basis van de tarieven voor 2019 zou de compensatie circa 83% van de gederfde MRB-inkomsten bedragen. Een tweede effect is dat ook de onbenutte belastingcapaciteit daalt. Immers, als er minder belastbare voertuigen zijn, is ook de opbrengst van een tariefsverhoging kleiner. In de berekening van het risico zijn beide effecten meegenomen.

Kans	Incidenteel / structureel	Financiële impact	Risicobedrag
25%	Structureel	€ 7,1 mln.	€ 5,3 mln.

Het risico is ten opzichte van Jaarverslag 2017 toegenomen als gevolg van de toename van de opbrengsten MRB (voornamelijk door de toename van het aantal leaseauto's).

Beheersmaatregelen

Door een gematigd opcententarief te hanteren kan de provincie de vestigingsplaatskeuze van autoleasemaatschappijen proberen te beïnvloeden. Het tarief in Flevoland bevindt zich in 2019 onder het landelijk gemiddelde (zie paragraaf Lokale heffingen).

2. Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland (MSNF)

Provinciale Staten hebben in juli 2017 besloten om de buitendijkse ontwikkeling van de Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland risicodragend te ontwikkelen. De aanbesteding wordt voorbereid en zal mogelijk begin 2019 plaatsvinden. De verwachting is dat de haven in 2021/2022 kan worden opgeleverd.

Wij onderkennen een aantal risico's. Op dit moment is er nog geen zekerheid over de wijze waarop de grond beschikbaar komt. Hierover worden momenteel gesprekken gevoerd met het Rijk. Dit heeft impact op de exploitatiefase. Daarnaast zal het inpassingsplan onherroepelijk moeten zijn. Indien de kosten voor de ontwikkeling hoger blijken te zijn dan het geraamde bedrag heeft dat effect op de jaarlijkse kapitaallasten.

Kans	Incidenteel / structureel	Financiële impact	Risicobedrag
n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	€ 4,0 mln.

De omvang en impact van de risico's is gebaseerd op een Monte Carlo risicoanalyse uit 2017. Vanwege de ontwikkeling in het dossier, zal de risicoanalyse vlak na de aanbesteding en voor de eventuele gunning worden geactualiseerd, omdat dan de risico's inzake de aanbesteding bekend zijn. Er resteren dan nog wel risico's voor de realisatie- en exploitatiefase.

Beheersmaatregelen

De onderstaande beheersmaatregelen worden (onder meer) getroffen:

Aanbestedingsfase:

- er is een samenwerkingsovereenkomst aangegaan met het consortium van de beoogde gebruikers van de haven voor de voorbereiding van het project tot aan de aanbesteding;
- afspraken met de huidige grondeigenaren en de beoogde gebruikers worden voor de gunning contractueel vastgelegd;
- er zal niet gegund worden bij een aanbestedingsresultaat dat boven budget is.

Realisatie- en exploitatiefase:

- monitoring van de financiële en fysieke voortgang van de ontwikkeling door een contractbeheersteam;
- het inzetten van technische specialisten die de ontwikkeling van de haven monitoren en specifieke toetsen op de werkzaamheden uitvoeren;
- periodieke rapportage over de voortgang van de realisatie van het project MSNF aan Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten.

3. Flevokust Haven

Provinciale Staten hebben in 2014 besloten om te investeren in de buitendijkse ontwikkeling van de multimodale overslaghaven Flevokust. De ontwikkeling (bouw) van de haven is eind 2016 gestart en de haven is medio 2018 opgeleverd.

Wij onderkennen een aantal risico's inzake de exploitatiefase vanaf 2019. Het kan zijn dat de verwachte opbrengsten uit de exploitatie niet kostendekkend zijn doordat een (eventuele) gedeeltelijke leegstand een lagere opbrengst tot gevolg heeft.

Kans	Incidenteel / structureel	Financiële impact	Risicobedrag
n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	€ 2,1 mln.

De omvang en impact van de risico's zijn geanalyseerd aan de hand van een Monte Carlo risicoanalyse. Eind 2018 wordt de risicoanalyse geactualiseerd nadat de gegevens inzake de financiële oplevering nagenoeg bekend zijn. Het risico is in vergelijking met Jaarverslag 2017 ongewijzigd.

Beheersmaatregelen

De onderstaande beheersmaatregelen worden (onder meer) getroffen:

Realisatie- en exploitatiefase:

- monitoring van de financiële dekkendheid van exploitatie;
- het plegen van acquisitie voor het vinden van aanvullende exploitanten;
- samenwerking met de gemeente Lelystad in positionering en profilering van Flevokust Haven bij private en publieke partijen;
- periodieke rapportage over de voortgang van de realisatie van het project Flevokust aan Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten.

4. Grote infrastructurele projecten

In het Jaarverslag 2017 is het risico van het programma Hogering opgenomen, waarbij is aangegeven dat naast de Hogering ook het programma Infrastructuur Luchthaven Lelystad, het programma Groot Onderhoud Bruggen en sluizen en de N307 Roggebot-Kampen zal worden opgenomen in de weerstandsparagraaf. Bovendien is aangegeven dat een nieuwe berekeningssystematiek zal worden geïntroduceerd.

Het risico van grote infrastructurele projecten (groter dan € 20 mln.) wordt van een probabilistische raming (Monte Carlo methode) voorzien. De uitkomst is een raming van de projectkosten die met een zekerheid van 85% niet worden overschreden en wordt vergeleken met het reeds beschikbaar gestelde krediet. Het verschil wordt meegewogen in de risicoberekening op concern niveau. Omdat dit risicobedrag, indien het zich eventueel manifesteert, over 40 jaar wordt afgeschreven, betreft het een structureel risico (ter hoogte van de extra jaarlijkse kapitaallast). Zoals in de het risicomanagementbeleid is bepaald, wordt dit structureel risico met een factor 3 vermenigvuldigd.

In het kader van de programmabegroting 2019 betreft het 3 infrastructurele programma's: Hogering, Infrastructuur Luchthaven Lelystad en Groot onderhoud Bruggen en Sluizen. Over het programma N307

Roggebot-Kampen zijn nog geen afspraken gemaakt over de uitvoering en is er nog geen risicobedrag opgenomen. Het verschil voor deze drie projecten tussen de verwachte projectkosten op basis van 85% zekerheid en het krediet bedraagt ca. € 17,2 mln. De hieruit voortvloeiende structurele extra kapitaallasten bedragen € 0,43 mln. Vermenigvuldigd met de factor 3 (conform beleid structurele risico's) leidt dit tot een risicobedrag van € 1,3 mln.

Kans	Incidenteel / structureel	Financiële impact	Risicobedrag
n.v.t.	Structureel	€ 17,2 mln.	€ 1,3 mln.

Beheersmaatregelen

Een grondige (integrale) voorbereiding met stakeholders zorgt voor een beheerste voorbereiding en uitvoering van de projecten. Daarnaast worden de projecten risico gestuurd gemanaged en zijn ervaren projectteams geformeerd om de projecten voor te bereiden en te realiseren.

5. Floriade / Innovatiepaviljoen

Provinciale Staten hebben in 2014 besloten om te investeren in een Innovatiepaviljoen op het Floriadeterrein. Inmiddels zijn zowel het ontwerp als de berekening voor de benodigde investering opgesteld. Uit die berekening bleek dat het oorspronkelijk beschikbare krediet niet toereikend was. In december 2017 is door Provinciale Staten besloten om het investeringskrediet te verhogen. Tevens is vastgesteld dat een risicoreservering van € 1,1 mln. benodigd is, gebaseerd op de uitgevoerde risicoanalyse. In 2018 vindt de aanbesteding van de bouw plaats. De ontwikkeling (bouw) van het paviljoen is vooralsnog in 2019 gepland.

Wij onderkennen een aantal risico's die betrekking hebben op drie periodes, namelijk: de ontwikkelingsfase (bouw), de exploitatiefase en fase na afloop van de Floriade. De voornaamste risico's zijn:

- als gevolg van huidige marktomstandigheden bestaat het risico dat het paviljoen niet binnen het beschikbare krediet gerealiseerd kan worden. Wanneer de realisatiekosten hoger uitkomen dan het geraamde bedrag heeft dat effect op de jaarlijkse kapitaallasten met de kans dat de opbrengst uit de exploitatie niet kostendekkend is;
- afhankelijk van het gebruik van het pand bestaat het risico dat de omzetbelasting over de bouwkosten (deels) niet (volledig) verrekenbaar of compensabel is wat tot een kostenverhoging leidt;
- er is een risico op gedeeltelijke leegstand wat een lagere opbrengst tot gevolg kan hebben;
- het is de bedoeling om het gebouw na afloop van de Floriade in 2023 te verkopen. De verkoopwaarde van het pand is nu een schatting en is bijvoorbeeld mede afhankelijk van de omgeving waarin het pand dan staat.

Kans	Incidenteel / structureel	Financiële impact	Risicobedrag
75%	Incidenteel	€ 1,4 mln.	€ 1,1 mln.

Het risicobedrag is ten opzichte van het Jaarverslag 2017 ongewijzigd gebleven, omdat de volgende actualisatie zal worden uitgevoerd voordat de opdracht tot bouw wordt gegund.

Beheersmaatregelen

Voor de specifieke risico's zijn beheersmaatregelen getroffen zoals:

- eisen voor het kwaliteitsniveau zijn hoog, om aantrekkelijkheid voor potentiële gebruikers te vergroten;
- er worden aanvullende financieringsconstructies gezocht, bijvoorbeeld door uitbesteding (exploitatie / catering);
- wij rapporteren tweemaal per jaar aan Provinciale Staten over de voortgang van het project, vanuit het programma Floriade Werkt!;
- regelmatig wordt de risicoanalyse herhaald en geactualiseerd;
- het paviljoen wordt (met behulp van externe expertise) zo veel mogelijk aangesloten op de marktbehoefte;
- in de exploitatieberekening is bij de beoordeling van de haalbaarheid al uitgegaan van een gedeeltelijke leegstand;
- voor het gunnen van de opdracht tot bouw van het pand hebben wij een beslissingsmoment gepland waarbij de analyse wordt gemaakt of nog voldaan kan worden aan de randvoorwaarden van het toegekende krediet;
- een deel van de exploitatie kan worden gefinancierd vanuit het programma Floriade Werkt!;
- het voeren van verkennende gesprekken met Aeres Hogeschool over een overname na de Floriade.

6. Informatievoorziening

In de afgelopen periode is een groot aantal ontwikkelingen op de provincie afgekomen. Dit betreft onder andere digitalisering van de dienstverlening, basisregistraties, het digitale stelsel van de omgevingswet, open overheid en nieuwe privacywetgeving (AVG). Deze ontwikkelingen zullen doorgaan. Daarvoor moet er in de huidige digitale infrastructuur worden geïnvesteerd. Ook zijn er intern de nodige aandachtspunten op IT-gebied, waaronder wensen/behoefte van afdelingen, noodzakelijke rationalisatie van het systeemlandschap, nieuwe (mobiele) werkplekken maar ook informatieveiligheid en privacy. Daarnaast is nieuw beleid op het gebied van IT-sourcing vastgesteld, op basis waarvan de provincie Flevoland meer en meer gebruikt gaat maken van externe IT-diensten.

Deze ontwikkelingen vragen het nodige van de medewerkers die verantwoordelijk zijn voor de informatievoorziening en IT. Hiervoor moet specifieke kennis worden verworven, die goed moet worden geborgd. Het niet tijdig en/of goed aansluiten op deze ontwikkelingen zal leiden tot gebrekkige IT-voorzieningen bij alle afdelingen met alle risico's van dien, zoals verstoorde en niet transparante dienstverlening, onjuiste data of inbreuk in systemen. Naast juridische claims kan dit leiden tot extra benodigde investeringen in processen en systemen, waarvan de totale impact wordt geschat op € 7,5 mln.

Kans	Incidenteel / structureel	Financiële impact	Risicobedrag
10%	Incidenteel	€ 7,5 mln.	€ 0,8 mln.

Het risicobedrag is ten opzicht van het Jaarverslag 2017 ongewijzigd, deze blijft van toepassing totdat de nieuwe sourcingstrategie volledig is geïmplementeerd en de uitwijkvoorziening is ingericht.

Beheersmaatregelen

Door middel van het programma Meerjaren Aanpak Bedrijfsvoering (MAB) wordt de basis op orde gebracht en ingespeeld op de hiervoor genoemde interne en externe ontwikkelingen. Met het programma MAB wordt de basis gelegd voor het verbeteren en toekomst vast maken van de informatievoorziening van de provincie:

- het 1e plateau is uitgevoerd in de periode mei 2016 – maart 2017;
- het 2e plateau is januari 2018 afgesloten en heeft de nodige inzichten en resultaten opgeleverd;
- plateau 3 is begin februari 2018 gestart en loopt door tot en met december 2018. In dit plateau ligt de nadruk op het opleveren en in gebruik nemen van nieuwe IT-systemen.

Gezien de veelheid aan ontwikkelingen is in juli 2016 besloten om de IT-activiteiten te bundelen en onder professionele sturing te brengen van een nieuwe afdeling Informatievoorziening (IV). Op basis van adviezen uit begin 2017 is een inrichtingsplan voor de afdeling vastgesteld door de directie en zijn medewerkers benoemd op de nieuwe posities. Sinds april 2017 werkt de afdeling in de nieuwe opzet. Juni 2018 worden op alle vacante (eerder door externe inhuurkrachten bezette) posities eigen medewerkers ingezet. Deze (vaste) bezetting van de afdeling IV fungeert inmiddels als een goede “landingsbaan” voor borging van de resultaten van het programma MAB.

7. Nazorgfonds

Op basis van de wet Milieubeheer is de provincie verantwoordelijk voor de eeuwigdurende nazorg van gesloten stortplaatsen. Via bij de exploitant opgelegde heffingen wordt vermogen opgebracht om deze nazorg te bekostigen. Dit vermogen is ondergebracht in het Provinciaal Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen Flevoland (Nazorgfonds) en dient voldoende te renderen om de dekking van toekomstige uitgaven zeker te stellen. Het Nazorgfonds heeft (langjarig) een doelrendement van gemiddeld 4,4%. Wij onderkennen een risico dat het werkelijke rendement lager is, waardoor het vermogen van het Nazorgfonds niet toereikend zal zijn om aan de verplichtingen te kunnen voldoen.

Dit risico is tweeledig en ziet toe op de:

1. lange termijn (eeuwigdurend);
2. korte termijn ((meerjaren)begrotingshorizon).

Indien op lange termijn de rendementsdoelstelling niet haalbaar is, moet er een kapitaalstorting plaatsvinden om er voor te zorgen dat het vermogen over de totale looptijd toereikend is om de onderhoudskosten te dekken. Voor de reeds gesloten stortplaatsen (nu alleen Het Friese Pad) is de provincie risicodragend voor

dergelijke tekorten. Wij gaan er van uit dat over de lange termijn, namelijk een eeuwigdurende beleggingshorizon, het benodigde gemiddelde rendement van 4,4% haalbaar is.

Voor de korte termijn kunnen lagere rendementen leiden tot (tijdelijke) verliezen en daarmee tot een negatief eigen vermogen van het fonds. De rendementsinkomsten zijn dan ontoereikend om de jaarlijkse nazorgkosten en/of de benodigde aangroei van de voorziening te dekken. Gezien de huidige kapitaalmarkten en de restricties aan het beleggingsprofiel van het fonds bestaat het risico dat het doelrendement niet kan worden gerealiseerd waardoor de provincie het eigen vermogen van het Friese Pad dient aan te vullen. Voor het kwantificeren van dit risico wordt voor de jaren 2019-2022 uitgegaan van een rendement van gemiddeld 2,0%. Dit komt neer op een financiële impact van € 1,2 mln. waarvan de kans van optreden op 50% is geschat.

Kans	Incidenteel / structureel	Financiële impact	Risicobedrag
50%	Incidenteel	€ 1,2 mln.	€ 0,6 mln.

Het risico is ongewijzigd ten opzichte van het Jaarverslag 2017.

Beheersmaatregelen

Het vermogensbeheer is uitbesteed aan een deskundig vermogensbeheerder (ABN Amro MeesPierson). Samen met deze vermogensbeheerder wordt binnen de (wettelijke) kaders die gesteld zijn aan het beleggingsprofiel en risico gezocht naar een optimale samenstelling van de beleggingsportefeuille, om gegeven de huidige marktomstandigheden een optimaal rendement te realiseren.

8. OMA LA

OMALA N.V. is een verbonden partij van provincie Flevoland. De handelsnaam is Lelystad Airport Businesspark (LAB). Wij hebben twee financiële belangen, namelijk het verstrekte aandelenkapitaal en verstrekte leningen voor de financiering van het werkkapitaal. De ontwikkeling van LAB is in het verleden vertraagd door de latere besluitvorming omtrent het luchthavenbesluit en door de landelijke economische situatie. De ontwikkeling betreft zowel de verwerving als de ontwikkeling en verkoop van gronden.

Wij onderkennen het risico dat er door de vertragingen een negatief resultaat kan ontstaan in de grondexploitatie van de ontwikkelingsmaatschappij. Dit risico bestaat uit twee onderdelen, namelijk:

- de verkoop van de gronden wordt niet, later of tegen een lagere prijs gerealiseerd;
- de kosten voor de ontwikkeling blijken hoger dan geraamd.

Wanneer het risico zich voordoet kan het gevolg daarvan zijn dat de waardering van het door de provincie verstrekte kapitaal en de leningen naar beneden moet worden bijgesteld vanwege incurantheid of lagere marktwaarde.

De kans is geschat op basis van een aantal recente ontwikkelingen. Door de verkoop van een grote hoeveelheid grond is de achterstand in de grondexploitatie voor een groot deel ingehaald. De samenwerking met Schiphol Real Estate (SRE) in de ontwikkeling van het gebied is bekrachtigd door een getekende overeenkomst. Dit betekent dat de realisatiekans van de kavel Flight District (tegenover de terminal) ook verder is toegenomen. Het risicobedrag was hier al eerder op aangepast.

Kans	Incidenteel / structureel	Financiële impact	Risicobedrag
10%	Incidenteel	€ 2,6 mln.	€ 0,3 mln.

Als gevolg van reguliere en versnelde aflossing is het verschuldigde openstaande bedrag en het risico ten opzichte van het Jaarverslag 2017 verlaagd.

Beheersmaatregelen

Om risico's te beperken zijn de volgende beheersingsmaatregelen ingesteld:

- de bedrijventerreinen rond Amsterdam Lelystad Airport hebben de status 'bijzonder terrein' gekregen, waardoor er ruimere mogelijkheden zijn voor ontwikkeling;
- er zijn concrete beheersingsafspraken gemaakt tussen de betrokken aandeelhouders. Zo moeten alle investeringsbeslissingen betreffende grondverwerving en bouwrijp maken, vooraf worden goedgekeurd door de aandeelhouders;
- de kosten in de grondexploitatie zijn versoberd, onder andere voor het onderdeel bedrijfsvoering;

- de grondexploitatie wordt periodiek (met behulp van externe deskundigen) geactualiseerd en vervolgens door de bestuurders en aandeelhouders geëvalueerd;
- voor het verstrekken van leningen is een plafond overeengekomen;
- per kwartaal wordt er door OMALA gerapporteerd aan de aandeelhouders over de voortgang en de financiële positie. Deze rapportages worden zowel ambtelijk als bestuurlijk geëvalueerd en besproken;
- SRE heeft een aandeel overgenomen in Flight District, wat leidt tot risicobeperking voor de provincie.

9. Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers (APPA)

Het risico bestaat dat de middelen in de voorziening APPA (Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers) niet toereikend zijn om aan de toekomstige pensioenverplichtingen te voldoen. Jaarlijks wordt door Loyalis een actuariële berekening van de benodigde middelen in de voorziening APPA t.b.v. de jaarrekening opgesteld. Na controle door de accountant wordt het bedrag vastgesteld, zodat aan alle toekomstige verplichtingen kan worden voldaan. De onderliggende variabelen zijn onder meer de rente, de levensverwachting van de bestuurders, de huidige leeftijd van de uitkeringsgerechtigde en het behaalde rendement op de uitzettingen. Omdat deze variabelen constant aan verandering onderhevig zijn fluctueert het benodigde bedrag met als mogelijk gevolg dat er een extra storting moet plaatsvinden in de voorziening APPA om deze op peil te houden. Dit heeft zich in afgelopen jaren meerdere malen voorgedaan.

Kans	Incidenteel / structureel	Financiële impact	Risicobedrag
50%	Incidenteel	€ 0,5 mln.	€ 0,3 mln.

Het risico is ongewijzigd ten opzicht van het Jaarverslag 2017 (was toen onderdeel van de 'overige risico's').

Beheersmaatregel:

De frequentie van jaarlijkse actualisatie voorkomt grote schommelingen.

10. Privacy persoonsgegevens

Op 25 mei 2018 is de AVG (Algemene Verordening Gegevensbescherming) in werking getreden. Dit betreft Europese wetgeving waar alle organisaties aan moeten voldoen. Er kunnen boetes worden opgelegd bij overtreding. Ondanks het feit dat de provincie Flevoland zich grondig heeft voorbereid, blijft er een risico dat de organisatie in specifieke gevallen toch niet (volledig) voldoet aan de AVG. Het risico betreft de kans op ongeoorloofd gebruik van persoonsgegevens met als gevolg financiële schades (waaronder boetes), waarvan de impact is geschat op € 1,0 mln. Deze schatting is gebaseerd op basis van de aard van de processen van de provincie, de door de provincie Flevoland getroffen maatregelen en de inschatting van hoe de Autoriteit Persoonsgegevens zal omgaan met overtredingen in organisaties die zich goed hebben voorbereid op de AVG.

Kans	Incidenteel / structureel	Financiële impact	Risicobedrag
10%	Incidenteel	€ 1,0 mln.	€ 0,1 mln.

Het risicobedrag is ten opzichte van het Jaarverslag 2017 afgenomen van € 0,5 naar € 0,1 mln. als gevolg van de reeds genomen maatregelen.

Beheersmaatregelen

- (getroffen) maatregelen om compliant te zijn met de AVG;
- verder vergroten van het organisatiebewustzijn met betrekking tot de omgang met persoonsgegevens.

11. Overige risico's

De resterende financiële risico's vallen onder de overige risico's omdat deze individueel kleiner dan € 0,3 mln. zijn. Hieronder valt ook het hierna volgende risico, dat op dit moment nog niet nader gekwantificeerd kan worden.

De huidige voorziening NJO Infrastructuur is gebaseerd op de vastgestelde financiële kaders uit 2014 (Koepelnota). Deze afspraken lopen tot en met 2019. Begin 2019 worden de geactualiseerde financiële- en inhoudelijke kaders voor beheer & onderhoud (strategische uitvoeringsprogramma's) ter besluitvorming voorgelegd. Vanaf 2020 zal dit meerjarig worden vertaald in de begroting. Gelet op de huidige jaarlijkse dotatie (met ingang van 2018 structureel verlaagd door uitbreiding van de formatie) en de stand van de

voorziening (zie paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen) bestaat het risico dat de storting dan aangepast moet worden. Dit zal bezien worden bij de hiervoor genoemde actualisatie. Vooralsnog is het risico op PM gezet.

Kans	Incidenteel / structureel	Financiële impact	Risicobedrag
PM	Structureel	PM	PM

2.6 Niet financiële risico's

Naast de hiervoor beschreven financiële risico's zijn er ook bestuurlijk relevante niet-financiële risico's te identificeren. Bij het opstellen van de begroting 2019 zijn deze opnieuw geïnventariseerd.

Beheer grote grazers/dierenwelzijn

In de Oostvaardersplassen leven onder andere grote grazers (heckrunders, konikpaarden en edelherten). Staatsbosbeheer is als eigenaar van het gebied Oostvaardersplassen belast met de uitvoering van het beheer van de grote grazers. Gedeputeerde Staten zijn – met inachtneming van de toepasselijke regelgeving – verantwoordelijk voor het beleid ten aanzien van dierenwelzijn en zien toe op de uitvoering van het beheer van de grote grazers door Staatsbosbeheer. In bepaalde omstandigheden, zoals een strenge winter, kunnen genomen besluiten en maatregelen als impopulair worden ervaren. Het risico bestaat dat bij onvoldedige, onduidelijke of niet tijdige communicatie de 'impopulaire' maatregelen leiden tot imago schade van het gebied, Staatsbosbeheer en de provincie.

Eind 2017 / begin 2018 heeft Flevoland op een negatieve manier de landelijke pers gehaald als gevolg van de maatschappelijke onrust inzake het beheer. Op basis van het advies van de commissie Van Geel is een nieuw Beleidskader Beheer Oostvaardersplassen opgesteld, dat in juli 2018 door Provinciale Staten is vastgesteld. Op de korte termijn is het risico van onrust groter geworden als gevolg van de voorziene korte termijn maatregelen, mogelijke juridische procedures en een eventuele strenge en vroeg invallende winter 2018/2019.

Kans	Impact (korte termijn)
60%	Zeer groot

Op de langere termijn, nadat de populatie dieren is verminderd en de beschutting in het gebied weer is toegenomen, zal naar verwachting sprake zijn van een lager risico.

Kans	Impact (lange termijn)
10%	Zeer groot

Beheersmaatregelen

De onderstaande beheersmaatregelen zijn/worden (onder meer) getroffen:

- de provincie Flevoland zorgt ervoor dat de communicatie bij maatregelen helder, tijdig en juist is;
- het nieuwe Beleidskader Beheer Oostvaardersplassen is vastgesteld;
- er wordt voortvarend gestart met de invoering van nieuwe maatregelen, specifiek de maatregelen op korte termijn.

2.7 Financiële kengetallen BBV

Voor de financiële kengetallen en een toelichting daarop wordt verwezen naar paragraaf 2.8 Financiële diagnose en kengetallen van onderdeel IV Financiële begroting.

3 Onderhoud kapitaalgoederen

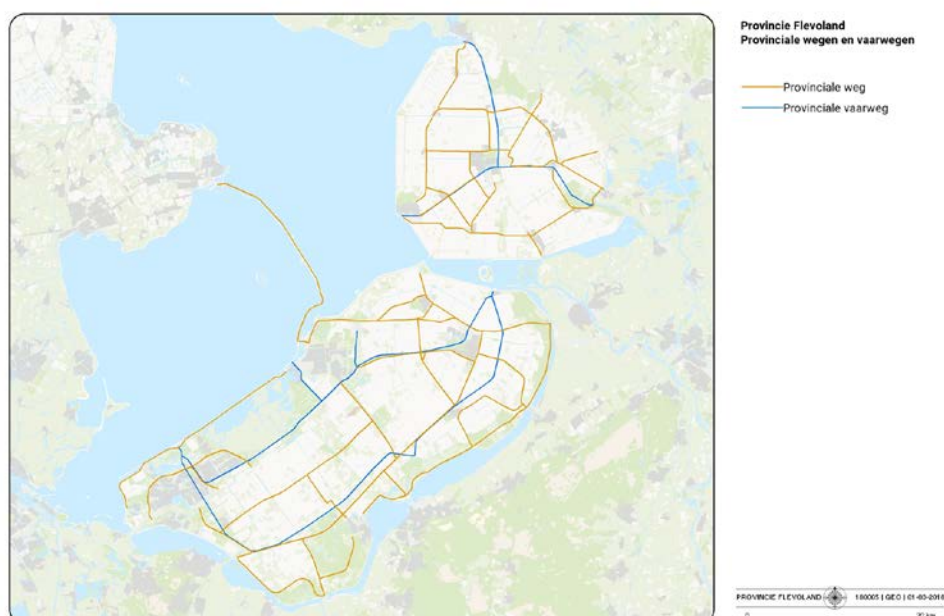
3.1 Algemeen

Kapitaalgoederen zijn bezittingen waarin de provincie heeft geïnvesteerd en die een maatschappelijke waarde vertegenwoordigen. De maatschappelijke waarden van de provinciale infrastructuur zijn mobiliteit, bereikbaarheid, doorstroming, veiligheid en leefbaarheid. Om de waarde van de kapitaalgoederen gedurende de levensduur te behouden, worden deze doelmatig, duurzaam en kostenefficiënt beheerd.

De provincie is verantwoordelijk voor het beheer en in stand houden van de provinciale infrastructuur. Deze infrastructuur omvat wegen, fietspaden, kunstwerken inclusief beweegbare bruggen en sluizen, vaarwegen, groen, verkeersregelinstanties en openbare verlichting. De provincie heeft de wettelijke zorgplicht voor deze kapitaalgoederen. Het provinciale areaal omvat onder andere:

Tabel 3.1: provinciaal areaal

Wegen	Weg	618 km
	Fietspad	371 km
	Rotondes	68 stuks
	Bruggen (civiele kunstwerken)	113 stuks
	Duikers (civiele kunstwerken)	95 stuks
	Verkeerslicht locaties	41 stuks
	Lichtmasten	130 locaties
Water	Vaarweg	169 km
	Beweegbare bruggen	10 stuks
	Sluizen	11 stuks
	Passantensteigers	29 stuks
	Oeverconstructies	328 km
	Natuurvriendelijke oevers	25 km
Groen	Bermen vlak en talud	1.140 hectare
	Bos en sierbeplanting	113 hectare
	Overige gronden	108 hectare
	Bomen	34.415 stuks

3.2 Beleidskader ten aanzien van het onderhoud

Infrastructuur

Koepelnota en kwaliteitsniveaus 2015-2019

In 2014 hebben Provinciale Staten de Koepelnota Integraal Infra Beheerplan en de Strategische Uitvoeringsplannen (SUP's) voor alle onderdelen van de provinciale infrastructuur vastgesteld. De SUP's beschrijven uniform per thema het beleid, het areaal, de functies, het kwaliteitsniveau van het onderhoud en de daarbij behorende kosten. In totaal zijn zes strategieën (SUP's) opgesteld:

- Weginfrastructuur;
- Kunstwerken;
- Groen langs provinciale wegen;
- Openbare verlichting;
- Verkeersregelinstallaties en andere sturingsmiddelen verkeersstromen;
- Vaarwegen.

Binnen de SUP's zijn verschillende onderdelen benoemd. Per onderdeel hebben Provinciale Staten een onderhoudsniveau vastgesteld (tabel 3.2). We maken onderscheid in 3 verschillende onderhoudsniveaus:

- Minimumniveau (kostenefficiënt, voldoet aan wat wettelijk is vastgelegd en wordt zodanig uitgevoerd dat schadeclaims worden geminimaliseerd);
- Basisniveau (minimumniveau aangevuld met maatregelen die overlast voor gebruikers beperken);
- Plusniveau (basisniveau aangevuld met maatregelen die de kwaliteit van de infrastructuur voor de gebruikers verhoogt).

Tabel 3.2: Weergave vastgestelde keuzes Provinciale Staten

SUP / Thema	Onderdeel	Vastgesteld ambitieniveau
		1 minimum 1+ minimum met onderdelen van basis 2 basis 3 plus
Weginfrastructuur	Kwaliteit wegen en fietspaden	1+
	Inrichting wegen en fietspaden	2
	Bebording en bewegwijzering	2
	Recreatieve voorzieningen	2
	Bushalteplaatsen	2
	Carpoolplaatsen	2
	Gladheidbestrijding	2
	Calamiteitenafhandeling	2
Kunstwerken	Vaste bruggen en viaducten	2
	Fietsbruggen	2
	Tunnels en onderdoorgangen	2
	Duikers	1
Groen langs provinciale wegen	Bomen	2
	Landschappelijke beplanting	2
	Bermen	1
	Sloten	1
	Rotondes	2
	Natuurmaatregelen	3
Openbare verlichting	Verlichting wegen	1
	Verlichting fietspaden	1
Verkeersregelinstallaties en andere sturingsmiddelen verkeersstromen	Verkeersregelinstallaties	1+
	Verkeer sturende middelen	1+

SUP / Thema	Onderdeel	Vastgesteld ambitieniveau
		1 minimum 1+ minimum met onderdelen van basis 2 basis 3 plus
Vaarwegen	Vaarwegbak	2
	Oeverconstructies	1
	Objecten	2
	Afmeervoorzieningen	2
	Taluds en plasbermen	1
	Bediening objecten	1
	Nautisch toezicht	1

Indicatoren

Op basis van de SUP's en de gekozen onderhoudsniveaus hebben Provinciale Staten indicatoren vastgesteld met een ambitieniveau. In de programmabegroting wordt jaarlijks per indicator weergegeven wat het vastgestelde ambitieniveau is. Twee keer per jaar, in het jaarverslag en in het Meerjarenprogramma Beheer en Vervangingsinvesteringen infrastructuur (MBVI), wordt verslag gedaan van de realisatie van dat ambitie niveau.

Het gaat daarbij om de volgende indicatoren:

- verkeersveiligheid (percentage van de provinciale wegen welke zijn voorzien van verkeersveiligheid bevorderende maatregelen en percentage van de provinciale wegen welke bij gladheid binnen 4,5 uur zijn gestrooid);
- kwaliteit wegen (percentage van de provinciale wegen welke ten minste het onderhoudsniveau minimum heeft);
- kwaliteit kunstwerken (percentage van de provinciale kunstwerken welke ten minste het onderhoudsniveau basis heeft);
- kwaliteit oeverconstructies (percentage van de provinciale oeverconstructies welke ten minste het onderhoudsniveau minimum heeft);
- doorstroming vaarwegen (aantal sluizen waarbij de schuttijd meer dan maximaal 1,25 keer de normschuttijd (in minuten) bedraagt).

De indicatoren met bijbehorende streefwaarden zijn terug te vinden in Programma 6 Mobiliteit. De streefwaarden liggen grotendeels tussen de 90 en 98%. Het is niet reëel en efficiënt om ervan uit te gaan dat 100% van het areaal altijd volledig voldoet aan het vastgestelde kwaliteitsniveau. Bijvoorbeeld door vorstschade, calamiteiten of kleine mankementen kan een beperkt gedeelte van het areaal (tijdelijk) onder het vastgestelde niveau zakken. Door middel van schouw en jaarlijks onderhoud ziet de provincie erop toe dat er geen gevaarlijke situaties optreden. Vanuit doelmatigheid en overlastbeperking wordt pas groot onderhoud uitgevoerd als de gemiddelde conditie van een langer tracé daar aanleiding toe geeft.

Strategisch Uitvoeringsprogramma beheer en onderhoud provinciale infrastructuur 2020-2023 (SUP 2.0)

In 2019 krijgen Provinciale Staten het Strategisch Uitvoeringsprogramma beheer en onderhoud provinciale infrastructuur 2020-2023 (SUP 2.0) ter bespreking en vaststelling aangeboden. Deze SUP 2.0 vormt een actualisatie van het huidige programma. Opnieuw wordt met kwaliteitsniveaus gewerkt, waarbij zoveel mogelijk wordt aangesloten bij landelijke standaarden conform de CROW, het kennisinstituut op dit gebied. Ook zal opnieuw de budgetbehoefte worden bepaald voor de drie vormen van onderhoud:

- jaarlijks onderhoud: kleinschalig onderhoud vooral gericht op verkeersveiligheid
- niet jaarlijks onderhoud: periodiek onderhoud vooral gericht op de technische staat van de asset
- vervangingsinvesteringen: vervangen van assets die aan het einde van hun levensduur zijn.

Op suggestie van de Randstedelijke Rekenkamer zal de budgetbehoefte en de dekking daarvan voor een langere periode in beeld worden gebracht dan bij de huidige koepelnota, zodat de provincie inzichtelijk maakt hoe zij ook over een langere periode de aan haar toevertrouwde zorg voor de infrastructurele kapitaalgoederen kan waarmaken.

Provinciehuis en vestigingen

In 2017 is het Meerjaren Onderhoudsplan Provinciehuis (MJOP) voor de periode 2018 tot en met 2021 vastgesteld. Met dit plan wordt gewaarborgd dat het gebouw, en de daarin aanwezige installaties en apparatuur op een goede wijze worden beheerd, geëxploiteerd en onderhouden. In het plan zijn een 3-tal zaken geïnterpreteerd, namelijk het jaarlijks onderhoud, het meerjaren ofwel niet-jaarlijks onderhoud en de vervangingsinvesteringen.

Het jaarlijks onderhoud is nodig om de bedrijfszekerheid van het gebouw en de installaties te waarborgen, de veiligheid te kunnen garanderen en de uitstraling van het gebouw in stand te houden. Tevens wordt dit onderhoud uitgevoerd om te voldoen aan wet- en regelgeving (bijvoorbeeld ARBO en NEN) en verzekerd te zijn van ondersteuning van de leverancier (bijvoorbeeld garantiebepalingen).

Het meerjaren onderhoud betreft het niet reguliere en groot onderhoud aan het gebouw, de installaties, apparatuur en inrichting. Dit onderhoud omvat onder andere schilderwerk, vervanging verlichtingsarmaturen, zonwering en dakbedekking. De uitvoering vindt plaats variërend tussen 5 en 20 jaar, afhankelijk van de voorgeschreven vervangingstermijn. De normering die de Rijksgebouwendienst hanteert voor dit type gebouwen is hierbij de leidraad. In 2018 is gestart met de herhuisvesting van een groot deel van het pand. Dit zal naar verwachting in 2019 worden afgerond. De eventuele gevolgen voor het onderhoud worden meegenomen in de eerstvolgende actualisatie van het onderhoudsplan.

In het MJOP zijn de vervangingsinvesteringen meegenomen. De vervanging is begroot op basis van de economische levensduur (afschrijvingstermijn), maar op het beslismoment van de feitelijke vervanging wordt ook bezien of het investeringsgoed langer mee kan. De afschrijvingstermijnen voor de investeringen zijn vastgelegd in de Financiële verordening provincie Flevoland 2018. Voorbeelden hiervan zijn de vervanging van de audiovisuele installaties, meubilair en apparatuur voor de repro en keuken.

De lasten van het jaarlijks onderhoud zijn opgenomen in de exploitatie. Het meerjaren onderhoud wordt rechtstreeks ten laste van de daarvoor gevormde voorziening gebracht. Om de voorziening op het juiste peil te houden, worden hieraan jaarlijks middelen toegevoegd. Op basis van het MJOP 2018-2021 wordt jaarlijks € 500.000 toegevoegd aan deze voorziening. Het jaarlijks onderhoud aan het provinciehuis, alsmede de jaarlijkse toevoeging aan de voorziening Niet jaarlijks onderhoud Provinciehuis, maken onderdeel uit van de kosten van de bedrijfsvoering.

Vestigingen

Bij de Perspectiefnota 2017-2021 is met betrekking tot het onderhoud van de vestigingen in Zeewolde, Dronten en Emmeloord een planmatige aanpak naar analogie van het Provinciehuis vastgesteld. Bij instelling van deze voorziening in 2017 is hier incidenteel een bedrag in gestort (€ 745.000). Jaarlijks wordt hier € 85.000 aan toegevoegd.

Voor de vestigingen is er in 2016 een meerjarig onderhoudsplan opgesteld. Dit wordt momenteel uitgevoerd, het meerjaren onderhoud is op dit moment in volle gang. Hieronder vallen zaken zoals het vervangen van daken en overheaddeuren, alsmede schilderwerkzaamheden.

Voormalig Nieuw Land Erfgoedcentrum

De provincie heeft in 2016 besloten een deel van het vastgoed van het Nieuw Land Erfgoedcentrum over te nemen van de Gemeenschappelijke Regeling Erfgoedcentrum Nieuw Land. Om de conditie van dit vastgoed te waarborgen is een voorziening gevormd voor het uitvoeren van het niet-jaarlijks onderhoud (voorziening Niet jaarlijks onderhoud NLE). Deze is bij de overname van het vastgoed gevoed met € 602.000, welke over is gekomen uit de hiervoor bestemde voorziening bij de latende partij. Daarnaast wordt jaarlijks € 180.000 aan deze voorziening toegevoegd.

Momenteel wordt door middel van een conditiemeting (NEN2676) inzichtelijk gemaakt wat de status is van het gebouw en de installaties. Eventuele manco's voortkomend uit deze conditiemeting zullen worden opgevolgd door de aannemers. Het doel is om binnen een aantal jaar hetzelfde conditieniveau te creëren als wordt aangehouden voor het provinciehuis.

3.3 Middelen

In onderstaande tabellen is weergegeven welke kosten geraamd zijn voor de instandhouding van de kapitaalgoederen van de provincie, gebaseerd op de daaraan ten grondslag liggende onderhoudsplannen.

Jaarlijks onderhoud

Het jaarlijks onderhoud komt ten laste van de jaarlijks daartoe in de exploitatie opgenomen onderhoudsbudgetten.

Tabel 3.3: Jaarlijks onderhoud (ten laste van de exploitatie)

	Rekening 2017	Begroting 2018 na wijziging	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Landwegen	5.571	6.318	6.161	6.161	6.161	6.161
Vaarwegen	2.406	1.644	1.931	1.931	1.931	1.931
Provinciehuis	408	426	433	433	433	433
Vestigingen	88	103	105	105	105	105
NLE	51	104	106	106	106	106
Totaal	8.524	8.595	8.736	8.736	8.736	8.736

x € 1.000

Niet jaarlijks onderhoud (NJO)

Voor de bekostiging van het niet jaarlijks onderhoud wordt jaarlijks ten laste van de exploitatie een bedrag toegevoegd aan de onderhoudsvoorzieningen NJO (dotatie). De kosten van het niet jaarlijks onderhoud worden vervolgens conform het BBV rechtstreeks ten laste van deze voorzieningen gebracht.

Tabel 3.4: Ontwikkeling voorziening Niet jaarlijks onderhoud Infrastructuur

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stand per 1/1	16.153	18.007	15.528	9.389	5.968	1.398
Dotatie aan voorziening t.l.v. exploitatie	12.247	11.069	10.832	9.809	6.772	4.423
Onderhoudskosten t.l.v. voorziening	-10.393	-13.547	-16.971	-13.229	-11.343	-11.257
Stand per 31/12	18.007	15.528	9.389	5.968	1.398	-5.436

x € 1.000

In tabel 3.4 is het verloop weergegeven van de voorziening NJO Infrastructuur op basis van de vastgestelde financiële kaders uit 2014 (Koepelnota). Deze afspraken lopen tot en met 2019. Begin 2019 worden de geactualiseerde financiële en inhoudelijke kaders voor beheer & onderhoud ter besluitvorming voorgelegd. Vanaf 2020 zal dit meerjarig worden vertaald in de begroting. Daarbij zal ook de geprognosticeerde (negatieve) stand van de voorziening in 2022 worden betrokken.

<i>Tabel 3.5: Ontwikkeling voorziening Niet jaarlijks onderhoud Provinciehuis</i>	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stand per 1/1	1.927	2.104	2.150	1.871	2.174	1.639
Dotatie aan voorziening t.l.v. exploitatie	316	465	465	465	465	465
Onderhoudskosten t.l.v. voorziening	-139	-419	-744	-162	-1.000	-427
Stand per 31/12	2.104	2.150	1.871	2.174	1.639	1.677

x € 1.000

Tabel 3.6: Ontwikkeling voorziening Niet jaarlijks onderhoud Vestigingen

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stand per 1/1	0	745	424	376	164	226
Dotatie aan voorziening t.l.v. exploitatie	745	85	85	85	85	85
Onderhoudskosten t.l.v. voorziening	0	-406	-133	-297	-23	-26
Stand per 31/12	745	424	376	164	226	285

x € 1.000

Tabel 3.7: Ontwikkeling voorziening Niet jaarlijks onderhoud NLE

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stand per 1/1	0	764	656	515	346	304
Dotatie aan voorziening t.l.v. exploitatie	783	181	181	181	181	181
Onderhoudskosten t.l.v. voorziening	-19	-289	-322	-350	-223	-126
Stand per 31/12	764	656	515	346	304	359

x € 1.000

4 Financiering

4.1 Algemeen

De Wet Financiering decentrale overheden (Wet Fido) en de ministeriële Regeling uitzetting derivaten decentrale overheden (Ruddo) stellen voorwaarden aan het financieringsgedrag van provincies. Deze regelgeving is vertaald in het door Provinciale Staten vastgestelde Treasurystatuut provincie Flevoland 2014. In deze paragraaf wordt inzicht gegeven in de treasuryfunctie van de provincie. Treasury is gericht op de financiering van de activiteiten die binnen de provincie worden uitgevoerd ter realisatie van het beleid en de bedrijfsvoering. De belangrijkste activiteit van de treasuryfunctie is het uitzetten van overtollige of het aantrekken van benodigde middelen. De basis hiervoor vormt een (meerjarige) liquiditeitenplanning.

4.2 Ontwikkelingen

Door het jaar heen worden de actuele zaken en ontwikkelingen binnen het vakgebied gevolgd. Dit vindt onder andere plaats door deelname aan het interprovinciale Vakberaad Treasury Provincies. Op deze wijze staan wij open voor (toegestane) mogelijkheden die zich aandienen. Dit uiteraard binnen de grenzen van de liquiditeitenplanning voor de lange termijn.

In 2019 zullen de uitkomsten (en effecten) bekend worden van de door het ministerie van Financiën uitgevoerde beleidsdoorlichting Schatkistbankieren. In 2018 is deze beleidsdoorlichting uitgevoerd, besproken in de Ministerraad en verzonden aan de Tweede Kamer.

4.3 Treasurybeleid

Mede als gevolg van investeringen en het verstrekken van bijdragen in grote projecten wordt verwacht dat de beschikbare hoeveelheid middelen de komende jaren daalt. Het voorspellen van de renteopbrengsten in de toekomst is in beperkte mate mogelijk en afhankelijk van de feitelijke ontwikkeling van de rentestand en de liquiditeitsomvang.

Voor de inschatting van het rendement over 2019 zijn we uitgegaan van de volgende aannames en uitgangspunten:

- de gemiddelde omvang van de liquide middelen in 2019 bedraagt € 111 mln.
- daarnaast is gemiddeld € 19,0 mln. uitgeleend aan gemeenten (lopende contracten) tegen een gemiddeld rendement van 0,7% en gemiddeld € 8,2 mln. aan leningen verstrekt vanuit de publieke taak tegen een gemiddeld rendement van 0,2% (waarvan het overgrote deel renteloos).
- de beschikbare liquide middelen zullen worden uitgezet op basis van de liquiditeitenplanning;
- de rentevisie voor 2019 is:
 - 0,00% per jaar voor rente rekening-courant bij de schatkist;
 - 0,10% per jaar voor rente Onderhandse Leningen Publieke Sector looptijd 1 jaar;
 - 0,60% per jaar voor rente Onderhandse Leningen Publieke Sector looptijd 5 jaar / fixe;
 - 1,20% per jaar voor rente Onderhandse Leningen Publieke Sector looptijd 10 jaar / fixe;
 - 0,90% per jaar voor rente Onderhandse Leningen Publieke Sector looptijd 10 jaar / lineair.

Op grond van deze aannames gaan wij voor het jaar 2019 uit van een totaalsaldo aan middelen van € 138,2 mln. en een renteopbrengst van € 126.000 (leningen aan gemeenten) en € 15.000 (leningen vanuit publieke taak), gebaseerd op lopende leenovereenkomsten.

Onderstaande tabel geeft meerjarig inzicht in de omvang van de middelen en het rendement.

Tabel 4.1: Omvang en rendement middelen

	2014	2015	2016	2017	Prognose 2018	Prognose 2019
Omvang middelen (gemiddeld, x € 1.000)	144.400	137.000	164.000	173.000	146.000	138.200
Rendement (%)	0,17%	0,12%	0,12%	0,11%	0,25%	0,10%

Risicobeheer

Het vigerende beleid binnen de provincie Flevoland geeft aan dat wij prudent omgaan met de financiële middelen. Wij trekken geen gelden aan om deze tegen een hoger rendement uit te zetten (bankieren). De provincie heeft geen leningen aangetrokken en een positief rekening courant saldo. In het huidige treasury statuut worden vier risico's onderkend waarbij de volgende maatregelen zijn getroffen:

Tabel 4.2: Risico's en maatregelen

Risico	Omschrijving	Maatregel
Renterisico	De kans dat rentewijzigingen nadelige financiële gevolgen hebben.	Dit gebeurt door gedurende het jaar de ruimte boven/onder de limiet te monitoren. <u>Kasgeldlimiet</u> : 7% van de omvang van de Programmabegroting 2019 bedraagt € 14,3 mln. <u>Kasgeldoverschot</u> : gemiddelde omvang vlottende middelen, dit bedraagt € 123,0 mln. Dit bedrag plus de kasgeldlimiet van € 14,3 mln. levert een ruimte onder de limiet op van € 137,3 mln. Gezien deze ruimte is er van een risico nagenoeg geen sprake. <u>Renterisiconorm</u> : niet van toepassing omdat er geen gelden worden geleend.
Valutarisico	Positieve dan wel negatieve gevolgen van koersschommelingen wanneer er gehandeld wordt met andere munteenheden dan de euro.	Er wordt uitsluitend gehandeld met de euro als munteenheid. Dit risico is dan ook uitgesloten.
Krediet-risico	De kans dat een debiteur de hoofdsom niet terugbetaalt als gevolg van betalingsproblemen en/of een faillissement.	Sinds 2014 worden al onze middelen, op het drempelbedrag van ca. € 1,6 mln. na, aangehouden bij de schatkist dan wel zijn/worden deze in het kader van onderling lenen uitgeleend aan medeoverheden. Het risico van niet terugbetalen is hierbij (nagenoeg) nihil. Voor reguliere debiteuren wordt een adequate incassoprocedure toegepast. Waar zich financiële risico's voordoen worden deze tijdig afgedekt.
Liquiditeit-risico	De kans dat er op korte en/ of lange termijn te weinig liquide middelen voorhanden zijn om te kunnen voldoen aan de betalingsverplichtingen.	Uitgaven en inkomsten worden zoveel mogelijk op elkaar afgestemd (plannen) door een liquiditeitenplanning voor de komende 10 jaren te maken.

4.4 Uitvoering treasurybeleid

De liquiditeitenplanning voor de lange termijn geeft inzicht in de ontwikkeling van de omvang van deze middelen voor de komende periode. Daarbij houden wij rekening met de verwachte uitgaven en inkomsten c.q. voorgenomen investeringen en een gefaseerde uitvoering van de projecten uit de investeringsagenda.

Uitzettingen

Er is een aantal onderhandse leningen verstrekt aan gemeenten met een relatief lange looptijd (8-10 jaar). Met het verstrekken van nieuwe onderhandse leningen zal, mede gezien de verwachte (lage) rentevergoedingen, zeer terughoudend worden omgegaan. Leidend hierbij is de ruimte voor nieuw te verstrekken onderhandse leningen binnen de meerjarige liquiditeitenplanning.

Kasbeheer

Voor de (zeer) korte termijn worden overschotten verplicht op rekening courant geplaatst bij de schatkist.

Cashflow

Vanuit de liquiditeitenplanning voor de lange termijn is onderstaand cashflowoverzicht voor 2019 opgesteld. Hieruit blijkt dat, naar verwachting, onze middelen in 2019 met zo'n € 69 mln. zullen afnemen.

Tabel 4.3: Cashflowoverzicht

	Bedragen
Liquiditeitenomvang per 31-12-2018	145
Bijdrage aan EMU saldo	-64
Majeure mutaties <u>niet</u> geraamd in EMU saldo	-20
Planningsoptimisme	15
Liquiditeitenomvang per 31-12-2019	76

x € 1 mln.

Bijdrage aan EMU saldo

De berekening van dit saldo wordt jaarlijks (verplicht) opgenomen in de begroting en geeft een goede indicatie van de verwachte in- en uitgaande geldstromen. Voor 2019 wordt een tekort verwacht van € 64 mln. Voor de berekening van het EMU saldo wordt verwezen naar onderdeel IV Financiële begroting.

Majeure mutaties niet geraamd in EMU saldo

Hierbij moet worden gedacht aan substantiële, nog niet in de begroting geprogrammeerde, onderdelen van de Investeringsagenda en grote mutaties in leningen. Deze verwachte uitgaven (negatief effect van € 20 mln.) worden bij dit onderdeel weergegeven.

Planningsoptimisme

In de praktijk blijken uitgaven, zowel exploitatie als investeringen, doorgaans achter te blijven bij de ramingen. Hoewel vooraf niet precies is aan te geven op welke onderdelen dit zal zijn wordt op basis van globale ervaringscijfers een indicatieve correctie op de uitkomsten toegepast van € 15 mln.

4.5 Renteschema

Conform voorschriften uit het BBV wordt met onderstaand renteschema inzicht gegeven in de rentelasten van externe financiering, het renteresultaat en de wijze van rentetoerekening. Omdat de provincie thans niet over (rentedragende) externe financiering beschikt beperkt dit overzicht zich tot de rentebaten.

Tabel 4.4: Renteschema

Omschrijving	Bedragen	Bedragen
De externe rentelasten over de korte en lange financiering		0
De externe rentebaten (idem)		-/- 141
Saldo rentelasten en rentebaten		-/- 141
De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-/- 0	
De rente van de projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	-/- 0	
De rentebaat van doorverstrekte leningen indien daar een specifieke lening voor is aangetrokken (=projectfinanciering), die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	+/+ 0	
Aan taakvelden toe te rekenen externe rente		0
Rente over eigen vermogen		+/+ 0
Rente over voorzieningen		+/+ 0
Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente		-/- 141
De aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)		-/- 0
Renteresultaat op het taakveld Treasury in 2019		-/- 141

x € 1.000

Externe rentebaten

Het betreft hier rentebaten uit leningen verstrekt aan gemeenten en uit leningen verstrekt vanuit de publieke taak. De overige componenten zijn niet van toepassing.

5 Bedrijfsvoering

5.1 Algemeen

Voor een adequate uitvoering van de provincietaken is een goede bedrijfsvoering onontbeerlijk en tegelijk niet altijd even zichtbaar. Een goede bedrijfsvoering is niet alleen kwalitatief op orde, maar is ook efficiënt; het legt zodoende geen groter beslag op de beschikbare middelen dan strikt noodzakelijk is. De opdracht aan het management is dan ook de kwaliteit en efficiëntie van de bedrijfsvoering te borgen en te optimaliseren. Dat is geen eenmalig project, maar vraagt voortdurende aandacht en inzet. Nieuwe ontwikkelingen, opgaven en wettelijke verplichtingen zorgen ervoor dat we permanent investeren in de bedrijfsvoering. In de cao van 2017-2018 zijn nieuwe ontwikkelingen op het gebied van arbeidsverhoudingen en modern werkgeverschap in gang gezet. In 2019 wordt hierop verder voortgebouwd. Ook de huisvesting en de ICT worden aangepast aan het moderne werken. De aanpassing hiervan is in 2018 gestart en zal in 2019 worden afgerond.

5.2 Onderdelen bedrijfsvoering

HRM

Als overheid hebben wij de plicht om goed aan te sluiten bij de ontwikkelingen in de samenleving. Waar de samenleving verandert, stelt dat ook andere eisen aan de manier waarop wij werken en de competenties die daarvoor nodig zijn; met nadruk op samenwerken in netwerken. Met de cao 2017-2018 spelen de provincies in op deze veranderingen. Kenmerkend hierin is de grotere eigen verantwoordelijkheid van de medewerker voor het inrichten van het werk en de keuze van opleidingen. Dit past beter bij het opgabegericht werken. Om dit mogelijk te maken wordt een aantal instrumenten aangepast, zoals het functiegebouw, de manier van beoordelen en duurzame inzetbaarheid.

Beheersing inhuur

Voor het uitvoeren van taken en opdrachten maken wij maximaal gebruik van de beschikbare vaste formatie. Daarbij is het uitgangspunt dat we vast werk door vaste formatie laten uitvoeren. Voor extra inzet of specifieke deskundigheid die incidenteel nodig is, is inhuur een oplossing. Het streven is het aandeel inhuur op de totale personeelsbezetting zo laag mogelijk te houden. Regelmatig toetsen we of dit nog het geval is.

Participatiewet

De implementatie van de Participatiewet verloopt voorspoedig. De aanpak met een adequate begeleiding van de geplaatste kandidaten blijkt goed te werken. Met momenteel 10,4 fte bezet door kandidaten uit de doelgroep van de Participatiewet loopt Flevoland in de pas met het volgens de quotumwet vereiste aantal. Speerpunten in de aanpak zijn onder meer het werven van hoog opgeleide kandidaten en het samenwerken met andere overheden bij het realiseren van banen voor deze doelgroep.

Automatisering en informatievoorziening

Sinds 2016 wordt gewerkt aan systematische verbetering van de kwaliteit van de informatievoorziening (IV). Vanwege het strategische belang wordt dit uitgevoerd in de vorm van een meerjarig programma, de Meerjaren Aanpak Bedrijfsvoering (MAB). Het programma heeft 3 doelstellingen:

1. Provincie Flevoland is op informatievoorzieningsgebied een betrouwbare en veilige (keten-) partner;
2. Bedrijven kunnen digitaal zaken doen met de provincie Flevoland;
3. Bij de provincie Flevoland is de informatie duurzaam, vindbaar en toegankelijk.

De fases 1 en 2 zijn uitgevoerd in 2017. De uitvoering van fase 3 vindt plaats in 2018. De nieuwe IV-organisatie is volledig bezet; de laatste functies die tot op heden vanuit MAB ad interim werden uitgevoerd zijn inmiddels structureel gemaakt (met name de datamanager, portfolio- en projectmanagement en functionaris gegevensbescherming). De nieuwe versie/inrichting van het Document Management Systeem (DMS) wordt na de zomer 2018 ingevoerd. Ook zijn grote stappen gezet op het gebied van bedrijfscontinuïteitsmanagement, inclusief de realisatie van een ICT-uitwijkvoorziening in geval van calamiteiten. In de 2e helft van 2018 worden meer provinciale diensten en producten digitaal aangeboden. In lijn met de keuze voor flexibel en ketengericht werken worden er nieuwe werkplekken geleverd, zowel software (met o.a. de nieuwste Office-producten) en hardware (laptops voor alle medewerkers). Het omzetten van software naar cloudversies wordt voortgezet en

de digitale vaardigheden van de gehele organisatie zijn in deze fase verbeterd via een gericht trainingsprogramma.

In 2019 zal de 4e en laatste fase van het MAB worden uitgevoerd. In de fasen 1-3 is de basis gelegd voor een toekomstvast informatievoorziening en ICT voor de provincie Flevoland, in fase 4 worden de nog resterende posten uitgevoerd. Het uitstel van de Omgevingswet tot 2021 heeft de nodige gevolgen voor het hiervoor voorziene digitale stelsel; ook dit schuift door en zal nu naar verwachting in fase 4 (2019) worden gerealiseerd. De uitrol van de nieuwe werkplekken naar de afdelingen zal nog doorlopen tot de zomer van 2019 en ook het omzetten van de eigen ICT-activiteiten naar diensten (in de cloud) zal nog de nodige aandacht vragen. Fase 4 is de laatste fase van het programma MAB.

Algemene verordening gegevensbescherming (AVG)

Sinds 25 mei 2018 is de AVG (Algemene verordening gegevensbescherming) van kracht. Inwoners en medewerkers hebben nu meer mogelijkheden om voor zichzelf op te komen bij de verwerking van hun persoonsgegevens. In januari 2016 zijn we intern gestart met de werkgroep Privacy, Informatieveiligheid en Archivering. In 2017 hebben wij met een bewustwordingscampagne medewerkers en managers bekend gemaakt met de nieuwe wet. In 2019 blijven wij monitoren of we als organisatie voldoen aan de wet.

Inkoop en aanbesteding

In 2019 besteden wij conform ons in 2017 vastgestelde inkoop- en aanbestedingsbeleid aan. Bij nieuwe aanbestedingen wordt, waar mogelijk, de productie van hernieuwbare energie, de bio- en circulaire economie en de inzetbaarheid van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt gestimuleerd, en het energieverbruik en de belasting van het milieu geminimaliseerd. Onze aanbestedingen hebben wij zodanig ingericht, dat we verbeteringen hebben bereikt in het gebruik van materialen en energie. Wij betrekken de Participatiewet bij de uitvoering van inkopen en aanbestedingen. Tot op heden voldoet de provincie aan de vereiste normering. Het komende jaar zal het inkoop- en aanbestedingsbeleid in lijn worden gebracht met het nieuw te sluiten collegeakkoord en de uitkomsten van het vast te stellen actieplan 'Het Goede Voorbeeld'.

6 Verbonden partijen

6.1 Algemeen

Verbonden partijen zijn publiekrechtelijke (gemeenschappelijke regelingen) of privaatrechtelijke (verenigingen, stichtingen, BV's en NV's) rechtspersonen waarin we een bestuurlijk én een financieel belang hebben. Een financieel belang houdt in dat we financiële middelen ter beschikking hebben gesteld aan een verbonden partij en we deze middelen niet meer kunnen verhalen indien de verbonden partij failliet gaat. Een bestuurlijk belang betekent zeggenschap, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur hetzij uit hoofde van stemrecht.

De indeling van de verbonden partijen wordt in lijn met het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en de notitie Verbonden partijen in vijf categorieën gesplitst. Dit zijn de categorieën: gemeenschappelijke regelingen, vennootschappen en coöperaties, stichtingen en verenigingen, overige verbonden partijen en de organisaties met een maatschappelijk belang.

Visie en beleidsvoornemens omtrent verbonden partijen

Het beleid ten aanzien van verbonden partijen is uitgewerkt in de Kadernota verbonden partijen 2015 die op 28 oktober 2015 door Provinciale Staten is vastgesteld. De nota schetst een visie en een beeld van de beleidsvoornemens die bij het al dan niet aangaan of aanhouden van een verbonden partij een rol spelen en beschrijft ook de positie van Provinciale Staten in relatie tot de verbonden partijen.

Volgens de definities is stichting DE-on formeel geen verbonden partij, echter wordt deze wel opgenomen om Provinciale Staten blijvend te informeren en omdat de provincie momenteel de enige financier is.

In de benadering van verbonden partijen gaan wij uit van de diversiteit aan verbonden partijen. Waar sprake is van een aandeelhoudersbelang is de positie van Flevoland beperkt. Onze invloed in dergelijke partijen is navenant gering en onze inzet is gericht op het uitoefenen van invloed op specifieke maatschappelijke of strategische onderwerpen. In die gevallen waar wij een groot aandeel hebben of alle zeggenschap hebben plegen wij grote inzet, alleen of samen met anderen om te zorgen dat de verbonden partij de opdracht optimaal uitvoert.

Lijst van verbonden partijen

Vennootschappen en coöperaties	Gemeenschappelijke regelingen (GR)
Ontwikkelingsmaatschappij Flevoland B.V.	Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek
OMALA N.V.	Het Flevolands Archief
Airport Garden City C.V.	Stichtingen en verenigingen
N.V. Afvalzorg Holding	Interprovinciaal Overleg (IPO)
Vitens N.V.	Overige verbonden partij(en)
N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	Provinciaal Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen Flevoland
Alliander N.V.	Organisatie(s) met een maatschappelijk belang
TMI Proof of Concept Fonds Flevoland B.V.	Stichting DE-on

Wijzigingen in de lijst van verbonden partijen

Er is een wijziging in de lijst met verbonden partijen ten opzichte van de Begroting 2018 en Jaarstukken 2017. Per 5 april 2018 is TMI Proof of Concept Fonds (POC-Fonds) Flevoland BV opgericht. Met het POC-Fonds wil de provincie een significante bijdrage leveren aan het vergroten van de toegang tot kapitaal voor het Flevolandse mkb. Vanuit dit fonds zullen leningen worden verstrekt aan ondernemers die een uitvinding willen ontwikkelen tot een marktrijp product.

6.2 Overzicht verbonden partijen

1 Ontwikkelingsmaatschappij Flevoland B.V.

Naam verbonden partij	Ontwikkelingsmaatschappij Flevoland B.V.	
Vestigingsplaats	Lelystad	
Juridische vorm	B.V.	
Website	www.omfl.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Bevorderen werkgelegenheid	
Bestuurlijk belang (zeggenschap)	Stemrecht AVA	
Betrokken bestuurder(s)	L. Verbeek & J.N.J. Appelman	
	1-1-2019	31-12-2019
Belang/stemrecht van de provincie (aandeel %)	100,00	100,00
Financieel belang van de provincie (aandeel €)	113	113
Financieel belang van de provincie (lening €)	0	0
Omvang eigen vermogen	11.164	11.164
Omvang vreemd vermogen	894	894
		2019
Verwacht financieel resultaat		0
Verwacht dividend		0

Prognose o.b.v. jaarverslag 2017 en begroting 2018

x € 1.000

Aanvullende informatie

De Ontwikkelingsmaatschappij Flevoland B.V. (OMFL) is destijds door de provincie opgericht en voert op economisch, recreatief toeristisch en sportief vlak activiteiten uit voor de provincie. De provincie is de enige aandeelhouder van de OMFL. Daarnaast is de OMFL aandeelhouder in diverse Flevolandse fondsen, zoals het MKB-fonds en het Technofonds. Met deze fondsen worden Flevolandse bedrijven ondersteund.

2 OMALA N.V.

Naam verbonden partij	OMALA N.V.	
Vestigingsplaats	Lelystad	
Juridische vorm	N.V.	
Website	www.lelystadairportbusinesspark.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Ontwikkeling Amsterdam Lelystad Airport	
Bestuurlijk belang (zeggenschap)	Stemrecht AVA	
Betrokken bestuurder(s)	J. de Reus & J.N.J. Appelman	
	1-1-2019	31-12-2019
Belang/stemrecht van de provincie (aandeel %)	33,33	33,33
Financieel belang van de provincie (aandeel €)	25	25
Financieel belang van de provincie (lening €)	0	0
Omvang eigen vermogen	225	230
Omvang vreemd vermogen	89	89
		2019
Verwacht financieel resultaat		5
Verwacht dividend		0

Prognose o.b.v. begroting 2018 en jaarrekening 2017

x € 1.000

Aanvullende informatie

OMALA N.V. is de enig beherend vennoot van Ontwikkeling Maatschappij Airport Garden City (AGC). Vanaf 2016 handelen OMALA NV en AGC CV onder de handelsnaam Lelystad Airport Businesspark (LAB). Omdat het luchthavenbesluit is genomen kan Amsterdam Lelystad Airport zich ontwikkelen tot luchthaven voor Low Cost

Carriers, zakenvluchten, lesvluchten en onderhoudsvluchten. De aanleg van provinciale infrastructuur en de aansluiting van een halve afslag op de A6 versterken de ruimtelijke positionering van het OMALA gebied.

Risico en beheersmaatregelen

Deze deelneming is nauw verbonden met Airport Garden City C.V. Derhalve zijn dezelfde risico's en beheersmaatregelen voor beide verbonden partijen van toepassing. Wij onderkennen het risico dat er door vertragingen een negatief resultaat kan ontstaan in de grondexploitatie van de ontwikkelingsmaatschappij. Dit bestaat uit twee onderdelen, namelijk: (a) de verkoop van de gronden wordt niet of later gerealiseerd, en (b) de kosten voor de ontwikkeling blijken hoger dan geraamd. Een groot deel van de gronden is reeds verkocht, er is een versnelling ingezet van de ontwikkelingswerkzaamheden en er wordt vervroegd afgelost op de leningen. Mede daardoor schatten wij de mogelijke financiële impact van het risico voor de provincie laag in. Zie voor een verdere toelichting op het risico en de beheersmaatregelen de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

3 Airport Garden City C.V.

Naam verbonden partij	Airport Garden City C.V.	
Vestigingsplaats	Lelystad	
Juridische vorm	C.V.	
Website	www.lelystadairportbusinesspark.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Ontwikkeling Amsterdam Lelystad Airport	
Bestuurlijk belang (zeggenschap)	Stemrecht AVA	
Betrokken bestuurder(s)	J. de Reus & J.N.J. Appelman	
	1-1-2019	31-12-2019
Belang/stemrecht van de provincie (aandeel %)	33,33	33,33
Financieel belang van de provincie (aandeel €)	1.000	1.000
Financieel belang van de provincie (lening €)	1.400	1.200
Omvang eigen vermogen	3.001	3.001
Omvang vreemd vermogen	11.432	10.032
	2019	
Verwacht financieel resultaat	0	
Verwacht dividend	0	

Prognose o.b.v. begroting 2018 en jaarrekening 2017

x € 1.000

Aanvullende informatie

De beherend vennoot van Airport Garden City C.V. is OMALA N.V. Voor deze partij zijn dezelfde risico's en beheersmaatregelen van toepassing als bij de verbonden partij OMALA N.V.

4 Afvalzorg Holding N.V.

Naam verbonden partij	Afvalzorg Holding N.V.
Vestigingsplaats	Assendelft
Juridische vorm	N.V.
Website	www.afvalzorg.nl
Openbaar belang dat behartigd wordt	Afvalzorg
Bestuurlijk belang (zeggenschap)	Stemrecht AVA
Betrokken bestuurder(s)	J.A. Fackeldey

	1-1-2019	31-12-2019
Belang/stemrecht van de provincie (aandeel %)	10,00	10,00
Financieel belang van de provincie (aandeel €)	4	4
Financieel belang van de provincie (lening €)	0	0
Omvang eigen vermogen	64.252	71.301
Omvang vreemd vermogen	129.371	129.279
		2019
Verwacht financieel resultaat		7.049
Verwacht dividend		125

Prognose o.b.v. begroting 2018

x € 1.000

Aanvullende informatie

Het publiek belang van afvalverwerking en milieuzorg komt voort uit de voormalige nutsbedrijven.

Risico en beheersmaatregelen

Zowel bestuurlijk als financieel is er voor de provincie nauwelijks sprake van risico's anders dan een regulier risico als aandeelhouder in verband met het zeer beperkte aandeel in het bedrijf. Gezien de beperkte risico's zijn specifieke beheersmaatregelen niet aan de orde.

5 Vitens N.V.

Naam verbonden partij	Vitens N.V.
Vestigingsplaats	Utrecht
Juridische vorm	N.V.
Website	www.vitens.nl
Openbaar belang dat behartigd wordt	Drinkwatervoorziening
Bestuurlijk belang (zeggenschap)	Stemrecht AVA
Betrokken bestuurder(s)	H.J. Hofstra

	1-1-2019	31-12-2019
Belang/stemrecht van de provincie (aandeel %)	0,08	0,08
Financieel belang van de provincie (aandeel €)	250	250
Financieel belang van de provincie (lening €)	0	0
Omvang eigen vermogen	530.200	548.500
Omvang vreemd vermogen	1.221.000	1.229.700
		2019
Verwacht financieel resultaat		14.000
Verwacht dividend		12

Prognose o.b.v. meerjarenplan 2018-2020

x € 1.000

Aanvullende informatie

Vanwege de wettelijke eis dat de aandelen middellijk of onmiddellijk in handen van de overheid moeten zijn, heeft de provincie een belang in deze organisatie. De provincie loopt geen substantiële risico's.

6 N.V. Bank voor Nederlandse Gemeenten

Naam verbonden partij	N.V. Bank voor Nederlandse Gemeenten
Vestigingsplaats	Den Haag
Juridische vorm	N.V.
Website	www.bng.nl
Openbaar belang dat behartigd wordt	Financiële dienstverlening
Bestuurlijk belang (zeggenschap)	Stemrecht AVA
Betrokken bestuurder(s)	H.J. Hofstra

	1-1-2019	31-12-2019
Belang/stemrecht van de provincie (aandeel %)	0,14	0,14
Financieel belang van de provincie (aandeel €)	572	572
Financieel belang van de provincie (lening €)	0	0
Omvang eigen vermogen	4.953.000	4.953.000
Omvang vreemd vermogen	135.072.000	135.072.000
		2019
Verwacht financieel resultaat		393.000
Verwacht dividend		150

Prognose o.b.v. van de jaarrekening 2017

x € 1.000

Aanvullende informatie

De bank is door de Rijksoverheid als de vijfde systeembank van Nederland aangemerkt. De bankinstelling voldoet aan de hoogste (AAA) tot een na hoogste rating (AA+) van drie ratingbureaus (S&P: AAA, Moody's: Aaa en Fitch: AA+). Daarnaast geven de aandelen een goed rendement. De provincie loopt geen substantiële risico's.

7 Alliander N.V.

Naam verbonden partij	Alliander N.V.
Vestigingsplaats	Arnhem
Juridische vorm	N.V.
Website	www.alliander.nl
Openbaar belang dat behartigd wordt	Energievoorziening
Bestuurlijk belang (zeggenschap)	Stemrecht AVA
Betrokken bestuurder(s)	H.J. Hofstra

	1-1-2019	31-12-2019
Belang/stemrecht van de provincie (aandeel %)	0,04	0,04
Financieel belang van de provincie (aandeel €)	201	201
Financieel belang van de provincie (lening €)	0	0
Omvang eigen vermogen	3.942.000	3.942.000
Omvang vreemd vermogen	4.127.000	4.127.000
		2019
Verwacht financieel resultaat		0
Verwacht dividend		37

Prognose o.b.v. jaarverslag 2017

x € 1.000

Aanvullende informatie

Vanwege de wettelijke eis dat de aandelen middellijk of onmiddellijk in handen van de overheid moeten zijn, heeft de provincie een belang in deze organisatie.

Risico en beheersmaatregelen

Zowel bestuurlijk als financieel is er voor de provincie Flevoland nauwelijks sprake van risico's anders dan een 'normaal' aandeelhoudersrisico in verband met het zeer beperkte aandeel in de energiemaatschappij en netwerkbedrijven. Gezien de beperkte risico's zijn specifieke beheersmaatregelen niet aan de orde.

8 TMI Proof of Concept Fonds Flevoland B.V.

Naam verbonden partij	TMI Proof of Concept Fonds Flevoland B.V.	
Vestigingsplaats	Lelystad	
Juridische vorm	B.V.	
Website		
Openbaar belang dat behartigd wordt	Economisch ontwikkeling	
Bestuurlijk belang (zeggenschap)	Stemrecht AVA	
Betrokken bestuurder(s)	L. Verbeek & J.N.A. Appelman	
	1-1-2019	31-12-2019
Belang/stemrecht van de provincie (aandeel %)	100,00	100,00
Financieel belang van de provincie (aandeel €)	0	0
Financieel belang van de provincie (lening €)	0	0
Omvang eigen vermogen	665	3.062
Omvang vreemd vermogen	8.532	7.490
		2019
Verwacht financieel resultaat		22
Verwacht dividend		0

Prognose o.b.v. fondsplan 2018

x € 1.000

Aanvullende informatie

Op 5 april 2018 is TMI Proof of Concept Fonds Flevoland B.V. opgericht. Deze B.V. heeft als doel om via participaties en/ of (achtergestelde) converteerbare leningen te voorzien in een deel van de financieringsbehoefte van Flevolandse innovatieve MKB-ondernemingen. Hierbij is het uitgangspunt dat het Fonds 50% revolverend is. Het Fonds heeft een omvang van € 13,3 miljoen waarvan € 5,3 miljoen afkomstig is uit EFRO-middelen. De provincie heeft een aandeel van € 1 euro en is daarmee 100% eigenaar van deze onderneming. Onder het vreemd vermogen is opgenomen het reeds overgemaakte fondsvermogen vanuit de provincie en de vooruitbetaalde EFRO-middelen. Zodra het fondsvermogen wordt uitgezet via leningen wordt dit geconverteerd naar het eigen vermogen.

Risico en beheersmaatregelen

Aan de inzet van EFRO-middelen zijn voorwaarden verbonden. Hierbij is het risico dat de EFRO-middelen niet volledig ingezet kunnen worden in de periode tot en met 2022. Als gevolg hiervan kan er sprake zijn van een terugbetalingsverplichting aan Europa. Om dit risico te mitigeren is een deskundige fondsmanager aangetrokken. Deze fondsmanager is bekend met het Flevolandse financieringslandschap en beheert nu al de bestaande fondsen. Het gaat hier om het Technofonds Flevoland en het MKB-fonds Flevoland.

9 Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek

Naam verbonden partij	Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek
Vestigingsplaats	Lelystad
Juridische vorm	Gemeenschappelijke regeling
Website	www.ofgv.nl
Openbaar belang dat behartigd wordt	Milieu
Bestuurlijk belang (zeggenschap)	Algemeen en Dagelijks bestuur
Betrokken bestuurder(s)	J.A. Fackeldey

	1-1-2019	31-12-2019
Belang/stemrecht van de provincie (aandeel %)	26,95	26,95
Financieel belang van de provincie (aandeel €)	0	0
Financieel belang van de provincie (lening €)	0	0
Omvang eigen vermogen	875	875
Omvang vreemd vermogen	4.053	4.053
		2019
Verwacht financieel resultaat		0
Verwacht dividend		0

Prognose o.b.v. begroting 2019

x € 1.000

Aanvullende informatie

De Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek (OFGV) voert taken uit op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving voor de deelnemende provincies en gemeenten. Naast de verplichte milieutaken heeft de provincie ook de vergunningverlening-, toezicht en handhavingstaken op een breed terrein van bodem, ontgronding en water ondergebracht bij de OFGV. Als gevolg van de invoering van de kostprijsystematiek is ons aandeel/stemrecht gewijzigd ten opzichte de jaarstukken 2017 (34,63%). De provincie loopt geen substantiële risico's.

10 Het Flevolands Archief

Naam verbonden partij	Het Flevolands Archief
Vestigingsplaats	Lelystad
Juridische vorm	Gemeenschappelijke regeling
Website	www.hetflevolandsarchief.nl
Openbaar belang dat behartigd wordt	Archiefbeheer
Bestuurlijk belang (zeggenschap)	Algemeen en Dagelijks bestuur
Betrokken bestuurder(s)	L. Verbeek

	1-1-2019	31-12-2019
Belang/stemrecht van de provincie (aandeel %)	8,00	8,00
Financieel belang van de provincie (aandeel €)	0	0
Financieel belang van de provincie (lening €)	0	0
Omvang eigen vermogen	0	58
Omvang vreemd vermogen	1.296	268
		2019
Verwacht financieel resultaat		0
Verwacht dividend		n.v.t.

Begroting Het Flevolands Archief 2019

x € 1.000

Aanvullende informatie

Regionaal Historisch Centrum Het Flevolands Archief (RHC HFA) is een openbaar lichaam met als doel (een deel van) de archiefwettelijke taken van de deelnemers uit te voeren. RHC HFA beheert de overgebrachte archieven van de deelnemers. De archivaris van RHC HFA houdt toezicht op de naleving van de Archiefwet 1995

door de deelnemers. In RHC HFA nemen het rijk, de provincie Flevoland, het waterschap Zuiderzeeland en de gemeenten Dronten, Lelystad, Urk en Zeewolde deel. In 2019 bedraagt de provinciale bijdrage € 68.000.

11 Inter Provinciaal Overleg

Naam verbonden partij	Inter Provinciaal Overleg	
Vestigingsplaats	Den Haag	
Juridische vorm	Vereniging	
Website	www.ipo.nl / www.bij12.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Samenwerking en belangenbehartiging	
Bestuurlijk belang (zeggenschap)	Stemrecht ALV	
Betrokken bestuurder(s)	J. Fackeldey	
	1-1-2019	31-12-2019
Belang/stemrecht van de provincie (aandeel %)	8,33	8,33
Financieel belang van de provincie (aandeel €)	0	0
Financieel belang van de provincie (lening €)	0	0
Omvang eigen vermogen	3.723	3.723
Omvang vreemd vermogen	19.040	19.040
		2019
Verwacht financieel resultaat		0
Verwacht dividend		n.v.t.

Prognose o.b.v. de jaarstukken 2017 en Kadernota IPO

x € 1.000

Aanvullende informatie

De provincie loopt geen substantiële risico's. Aan de hand van financiële- (jaarrekening en halfjaarlijkse rapportages) en inhoudelijke rapportages (prioritaire IPO-agenda/bestuurlijke cockpit, Europese prioritaire agenda en Midyear Reviews) wordt de voortgang gevolgd. In 2019 bedraagt de provinciale bijdrage € 2,0 mln.

12 Provinciaal Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen Flevoland

Naam verbonden partij	Provinciaal Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen Flevoland	
Vestigingsplaats	Lelystad	
Juridische vorm	Publiek rechtspersoon	
Website	n.v.t.	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Afvalzorg en milieubeheer	
Bestuurlijk belang (zeggenschap)	College vormt Dagelijks- en Algemeen bestuur	
Betrokken bestuurder(s)	H.J. Hofstra & J. de Reus (Dagelijks Bestuur) / Voltallig college (Algemeen Bestuur)	
	1-1-2019	31-12-2019
Belang/stemrecht van de provincie (aandeel %)	100,00	100,00
Financieel belang van de provincie (aandeel €)	0	0
Financieel belang van de provincie (lening €)	0	0
Omvang eigen vermogen	-134	-718
Omvang vreemd vermogen	24.869	26.143
		2019
Verwacht financieel resultaat		-585
Verwacht dividend		n.v.t.

Prognose o.b.v. de begroting 2018 en jaarrekening 2017

x € 1.000

Aanvullende informatie

De provincies zijn op basis van de Wet Milieubeheer verantwoordelijk voor de eeuwigdurende nazorg van de stortplaatsen binnen de provinciegrenzen waar na 1 september 1996 afvalstoffen zijn gestort. Wanneer de stortplaats is volgestort, zorgt de exploitant voor de afdichting van de stortplaats. Na de technische eindinspectie gaat de nazorg, en daarmee de financiering van de nazorg, over naar de provincie (overdracht). Elke provincie heeft daartoe een Nazorgfonds in het leven geroepen. Het Nazorgfonds is op grond van artikel 15.47 van de Wet Milieubeheer een rechtspersoon en heeft een Dagelijks Bestuur en een Algemeen Bestuur alsmede een eigen begroting en jaarrekening. Gedeputeerde Staten zijn bij dezelfde wet belast met het beheer van het fonds. Zij vormen het Algemeen Bestuur. Het Dagelijks Bestuur bestaat uit twee gedeputeerden met de portefeuilles Financiën, Milieu en Afvalzorg. Het Nazorgfonds heeft 2 doelstellingen: de middelen zo goed mogelijk beheren zodat de eeuwigdurende nazorg bekostigd kan worden en zorgdragen dat de middelen alleen aan dit doel besteed worden. Het eigen vermogen van het Nazorgfonds zal op basis van de huidige uitgangspunten in 2019 negatief worden. De rentetoevoeging in de voorzieningen is jaarlijks gelijk aan het doelrendement (4,4%), onafhankelijk van het werkelijke rendement op het vermogen. De afgelopen jaren was het werkelijke rendement lager dan het doelrendement, waardoor ingeteerd wordt op het eigen vermogen (de buffer voor schommelingen in het rendement). Vanwege de mogelijkheid om de door de exploitant te betalen heffing nog te verhogen en de herziening van de doelvermogens in 2018 is het nazorgfonds in de positie om het saldo in de nabije toekomst aan te vullen. Het verwachte negatieve eigen vermogen leidt nu niet tot een beperking in de continuïteit van het fonds.

Risico en beheersmaatregelen

Financiële risico's: Nadat een sluitingsverklaring wordt afgegeven voor een stortplaats gaat de nazorgfase van start. Als na het afgeven van een sluitingsverklaring blijkt dat in het Nazorgfonds onvoldoende vermogen aanwezig is om de eeuwigdurende nazorg te kunnen bekostigen, komen aanvullende kosten voor rekening van de provincie en is het verhalen op de exploitanten niet meer mogelijk. Ook ontstaat er een financieel risico wanneer het werkelijke beleggingsrendement van het Nazorgfonds lager is dan het doelrendement (rekenrente voor doelvermogen en heffing) of wanneer het op te brengen doelvermogen te laag blijkt te zijn. Voor de provincie speelt dit risico alleen voor de gesloten stortplaats Het Friese Pad. Beheersmaatregelen: Bij het bepalen van de hoogte van de jaarlijkse nazorgheffingen betrekken we het beleggingsrendement van het Nazorgfonds. Bij het afgeven van een sluitingsverklaring stellen we een financiële eindafrekening op om een tekort of overschot ten opzichte van het doelvermogen bij aanvang van de nazorg te kunnen vereffenen op het moment van overdracht van de stortplaats. We berekenen de benodigde doelvermogens volgens het IPO rekenmodel op basis van goedgekeurde nazorgplannen. De nazorgplannen en rekenmodellen voor de nog niet gesloten stortplaatsen zullen worden geactualiseerd aan de hand van de IPO checklist en het rekenmodel RINAS 4. In december 2017 zijn het treasurystatuut en de beleggingsmix van de portefeuille van het Nazorgfonds gewijzigd, met het doel het rendement over het beleggingsfonds te verbeteren.

13 Stichting DE-on

Naam verbonden partij	Stichting DE-on
Vestigingsplaats	Lelystad
Juridische vorm	Stichting
Website	www.deonflevoland.nl
Openbaar belang dat behartigd wordt	Duurzame energievoorziening
Bestuurlijk belang (zeggenschap)	Geen
Betrokken bestuurder(s)	J.A Fackeldey

	1-1-2019	31-12-2019
Belang/stemrecht van de provincie (aandeel %)	0,00	0,00
Financieel belang van de provincie (aandeel €)	0	0
Financieel belang van de provincie (lening €)	6.495	6.495
Omvang eigen vermogen	-232	-232
Omvang vreemd vermogen	6.645	6.495
		2019
Verwacht financieel resultaat		0
Verwacht dividend		0

Prognose o.b.v. begroting 2018

x € 1.000

Aanvullende informatie

Stichting DE-on is formeel geen verbonden partij, echter is met Provinciale Staten afgesproken dat DE-on wordt behandeld als ware het een verbonden partij. DE-on draagt bij aan de ontwikkeling van duurzame energie in Flevoland. Deze bijdrage vindt plaats door het financieren van projecten gericht op zowel besparing en/of het duurzaam opwekken van energie, in die delen van de markt welke zich autonoom onvoldoende ontwikkelen.

Risico en beheersmaatregelen

Op basis van leningsvoorwaarden loopt de provincie het risico dat de lening in de toekomst mogelijk (deels) oninbaar is. Jaarlijks wordt over de inzet gerapporteerd. In de subsidievoorwaarden zijn voorwaarden opgenomen voor het tempo van investeringen. Indien niet aan de voorwaarden is voldaan kan (een deel van) de lening worden teruggevorderd. Om het risico af te dekken dat de lening niet wordt terugbetaald, is binnen de reserve Strategische projecten een bedrag van € 6,3 mln. geormerkt en voor het negatieve eigen vermogen van DE-on een voorziening getroffen ter grootte van € 0,2 mln.

7 Grondbeleid

In de provincie wordt grondbeleid ingezet ten behoeve van het realiseren van doelen op het gebied van integrale gebiedsontwikkeling, infrastructuur, de ecologische hoofdstructuur en de gebiedsontwikkeling van het landelijk gebied. De provincie voert grondbeleid enerzijds als grondeigenaar en grondbeheerder (taakgebonden grondbeleid) en anderzijds als gebiedsontwikkelaar (gebiedsgericht grondbeleid). In beide gevallen is het grondbeleid een instrument om provinciaal beleid te realiseren en geen doel op zich.

Hierbij is het taakgebonden grondbeleid van de provincie Flevoland gericht op de realisatie van nieuwe, dan wel de aanpassing van bestaande, provinciale infrastructuur en is het gebiedsgerichte grondbeleid van de provincie Flevoland gericht op het realiseren van provinciale strategische doelen, zoals vastgelegd in het Omgevingsplan (zie voor het geconsolideerde omgevingsplan de website <http://omgevingsplan.flevoland.nl>). Uitgangspunt is dat per ontwikkelingsproject zal worden bezien welk grondbeleidsinstrumentarium daartoe zal worden ingezet.

Kaderdocumenten

We hebben ons grondbeleid doorvertaald in verschillende provinciale kaderdocumenten, zoals het Omgevingsplan 2006, de Omgevingsvisie FlevolandStraks welke het visiedeel van het Omgevingsplan 2006 vervangt en de Kadernota Grondbeleid. In deze kadernota zijn zowel het bestaande beleid als de volgende beleidsuitgangspunten neergelegd:

- Voor de grondverwerving ten behoeve van infrastructurele werken wordt in samenloop met elke minnelijke onderhandeling tevens een aanvang gemaakt met de administratieve fase van de onteigeningsprocedure. Het definitieve besluit om over te gaan tot onteigenen, dat onderdeel is van de administratieve procedure, wordt pas genomen als het minnelijke traject niet tot het gewenste resultaat heeft geleid.
- Wij bepalen per concreet project of programma de inzet van provinciale middelen ten aanzien van het actieve grondbeleid en daarbij behorende projectmatige aanpak. Een voorbeeld hiervan is het programma Nieuwe Natuur, waarvoor in het besluit ten behoeve van een werkbudget voor grondverwerving aanvullende voorwaarden zijn opgenomen voor deze grondhandelingen.

We beschouwen de regeling van de bouwgrondexploitatie in eerste instantie als een verantwoordelijkheid van gemeenten en private partijen. Indien het provinciale belang dit vereist kan - met instemming van Provinciale Staten - van dit uitgangspunt worden afgeweken. Hiervan is vooralsnog geen sprake. De provincie participeert in de verbonden partijen OMALA N.V. en Airport Garden City C.V., waarin wel bouwgrondexploitaties plaatsvinden.

Met het provinciale grondbeleid beogen we tegen aanvaardbare prijzen tijdig gronden beschikbaar te krijgen of te laten krijgen voor de realisering van ruimtelijke doelen. Aanvaardbare prijzen zijn in de regel marktconforme prijzen, waarbij we in overleg met andere overheden zodanig opereren dat marktverstoringen (prijsoptijdrijving) zoveel mogelijk worden voorkomen.

Gronden in eigendom (gebiedsgericht grondbeleid)

De provincie heeft een beperkte hoeveelheid grond in eigendom ten behoeve van het gebiedsgerichte grondbeleid (niet zijnde ondergrond van infrastructuur en dergelijke). Deze gronden zijn oorspronkelijk aangekocht ten behoeve van het voormalig plangebied OostvaardersWold en nu opgenomen in het programma Nieuwe Natuur. Omdat deze gronden zich niet in een transformatieproces bevinden en veelal (tijdelijk) een vaste bestemming kennen worden deze in de jaarrekening gepresenteerd als Materieel Vast Actief. Aan deze gronden wordt geen rente toegerekend.

Gronden programma Nieuwe Natuur

In 2015 is in het kader van het programma Nieuwe Natuur een grondhandelingskader vastgesteld welke toegepast wordt op het sluiten van de realisatieovereenkomsten met de initiatiefnemers, de inzet van de programmagronden hierbij en het tijdelijk beheer van de programmagronden.

Naast de gronden die in bezit zijn van de provincie, zijn er gronden in het programma Nieuwe Natuur ingebracht door terreinbeherende organisaties (Staatsbosbeheer en stichting Flevo-landschap). Deze gezamenlijk ingebrachte gronden vormen samen de programmagronden die binnen het programma Nieuwe Natuur ingezet worden voor ruiling, verkoop of directe inzet voor de doelstellingen. De programmagronden die

nog ingezet moeten worden voor de doelstellingen zijn in tijdelijke pacht uitgegeven. De pachtinkomsten komen (na aftrek van beheerskosten) ten goede aan het programma Nieuwe Natuur.

Beoogde transacties - verkopen

Naar verwachting zullen in 2019 enkele grondtransacties plaatsvinden van percelen die als ruilgrond zijn aangemerkt binnen het programma Nieuwe Natuur. Conform eerdere besluitvorming worden de verkoopopbrengsten van die transacties toegevoegd aan de reserve Nieuwe Natuur zodat daarmee dekking beschikbaar is voor de investeringen in het kader van dit programma. In 2018 zijn de realisatieovereenkomsten met de initiatiefnemers gesloten, waardoor er duidelijkheid is over het doel van de beschikbare gronden. De transacties in 2019 bestaan dan uit het effectueren van de gemaakte afspraken, zoals het daadwerkelijk ruilen van gronden die niet op de juiste plek liggen voor de te realiseren Nieuwe Natuur projecten, evenals dat in 2018 heeft plaatsgevonden.

Beoogde transacties - aankopen

Gronden die toekomstig (tijdelijk) worden aangekocht ten behoeve van de projecten Nieuwe Natuur worden geactiveerd. Indien vaststaat dat deze gronden worden ingezet voor een specifiek traject zullen deze gronden afgewaardeerd worden naar de waarde op basis van die nieuwe bestemming. Deze afwaardering wordt gedekt uit de voor het programma Nieuwe Natuur beschikbare middelen, omdat daarmee in feite de verwervingsbijdrage voor het betreffende project (deels) gerealiseerd is. Waar sprake is van transacties streeft de provincie binnen de kaders van het programma en de daarmee beoogde doelstellingen naar opbrengstmaximalisatie en beperking van kosten.

Waardering grond

De gronden zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs, bestaande uit de aankoopprijs voor de grond en opstellen, vermeerderd met de kosten voor schadeloosstelling en verminderd met ontvangen bijdragen van derden. Omdat onzekerheid bestaat over de terugverdienmogelijkheid van de huidige boekwaarde bij toekomstige inzet of verkoop van de gronden is in voorgaande jaren een voorziening getroffen van € 1,1 mln. Deze voorziening is in mindering gebracht op de boekwaarde van de grond.

IV Financiële begroting

1 Overzicht baten en lasten

Het overzicht van baten en lasten geeft een totaalinzicht in de financiële consequenties van het voorgenomen beleid. Het saldo van de baten en lasten van de programma's vormt het geraamde saldo exclusief reservemutaties. Vervolgens vinden er toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves plaats, waarna het geraamde resultaat 2019 (en latere jaren) zichtbaar wordt. De meerjarenbegroting 2019-2022 is structureel en reëel in evenwicht (zie paragraaf 1.3).

1.1 Financieel overzicht

Overzicht baten en lasten 2019

Het overzicht van baten en lasten is hieronder op programmaniveau weergegeven voor het begrotingsjaar 2019. De programma's zijn onderverdeeld naar programmaonderdelen, een specificatie hiervan vindt u terug in het programmaplan. De autorisatie door Provinciale Staten vindt plaats op het niveau van deze programmaonderdelen.

Tabel 1.1: Saldo van baten en lasten per programma

	Lasten 2019	Baten 2019	Saldo 2019
1 Ruimtelijke ontwikkeling en waterbeleid	4.365	-492	3.873
2 Landelijk gebied en natuur	11.388	-50	11.338
3 Economie	4.389	0	4.389
4 Cultuur, samenleving en sport	6.928	0	6.928
5 Energie, milieu en klimaat	7.445	-559	6.885
6 Mobiliteit	70.084	-8.713	61.372
7 Gebiedsontwikkeling	14.000	-2.037	11.964
8 Kwaliteit openbaar bestuur	70.506	-169.661	-99.156
Saldo	189.106	-181.512	7.593
Saldo reservemutaties	91.360	-98.953	-7.593
Geraamd resultaat	280.465	-280.465	0

x € 1.000

Detallering baten en lasten in meerjarenperspectief

Tabel 1.2: Saldo van baten en lasten per programma meerjarig

Saldo lasten en baten per programma	Rekening 2017	Begroting 2018 na wijziging	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
1 Ruimtelijke ontwikkeling en waterbeleid	1.928	4.057	3.873	779	779	579
2 Landelijk gebied en natuur	8.896	14.379	11.338	8.941	8.941	8.940
3 Economie	4.695	8.758	4.389	4.077	3.810	3.544
4 Cultuur, samenleving en sport	10.722	7.750	6.928	6.708	6.550	6.550
5 Energie, milieu en klimaat	6.613	8.323	6.885	6.059	5.616	5.616
6 Mobiliteit	36.452	58.602	61.372	57.565	49.878	51.100
7 Gebiedsontwikkeling	19.635	14.793	11.964	2.843	2.543	2.443
8 Kwaliteit openbaar bestuur	-116.347	-102.215	-99.156	-100.055	-96.993	-96.076
Saldo van baten en lasten	-27.406	14.446	7.593	-13.083	-18.875	-17.304
Stortingen in reserves	82.678	35.503	91.360	65.173	65.652	64.935
Onttrekkingen aan reserves	-62.473	-49.949	-98.953	-52.091	-46.777	-47.631
Saldo reservemutaties	20.206	-14.446	-7.593	13.083	18.875	17.304
Geraamd resultaat (- = overschot)	-7.201	0	0	0	0	0

x €1.000

Tabel 1.3: Lasten per programma meerjarig

Saldo lasten en baten per programma	Rekening 2017	Begroting 2018 na wijziging	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
1 Ruimtelijke ontwikkeling en waterbeleid	2.561	4.560	4.365	1.272	1.272	1.072
2 Landelijk gebied en natuur	8.871	14.429	11.388	8.991	8.991	8.940
3 Economie	4.695	8.758	4.389	4.077	3.810	3.544
4 Cultuur, samenleving en sport	10.722	7.894	6.928	6.708	6.550	6.550
5 Energie, milieu en klimaat	7.262	9.203	7.445	6.572	6.088	6.088
6 Mobiliteit	70.956	67.236	70.084	66.299	58.634	59.879
7 Gebiedsontwikkeling	20.958	18.734	14.000	3.679	3.404	3.304
8 Kwaliteit openbaar bestuur	52.911	62.096	70.506	73.885	77.158	82.241
Lasten	178.936	192.909	189.106	171.483	165.908	171.618
Stortingen in reserves	82.678	35.503	91.360	65.173	65.652	64.935
Lasten inclusief toevoegingen reserves	261.613	228.412	280.465	236.657	231.560	236.553

x €1.000

Tabel 1.4: Baten per programma meerjarig

	Rekening 2017	Begroting 2018 na wijziging	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
1 Ruimtelijke ontwikkeling en waterbeleid	-633	-502	-492	-492	-492	-492
2 Landelijk gebied en natuur	25	-50	-50	-50	-50	0
3 Economie	0	0	0	0	0	0
4 Cultuur, samenleving en sport	0	-145	0	0	0	0
5 Energie, milieu en klimaat	-649	-880	-559	-513	-473	-473
6 Mobiliteit	-34.503	-8.634	-8.713	-8.735	-8.757	-8.779
7 Gebiedsontwikkeling	-1.323	-3.941	-2.037	-836	-861	-861
8 Kwaliteit openbaar bestuur	-169.259	-164.311	-169.661	-173.940	-174.150	-178.317
Baten	-206.342	-178.463	-181.512	-184.566	-184.783	-188.922
Onttrekkingen aan reserves	-62.473	-49.949	-98.953	-52.091	-46.777	-47.631
Baten inclusief onttrekkingen reserves	-268.814	-228.412	-280.465	-236.657	-231.560	-236.553

x €1.000

Algemene dekkingsmiddelen

Tabel 1.5: Algemene dekkingsmiddelen (baten)

	2017 Rekening	2018 Na wijziging	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
a. Provinciefonds	-94.278	-88.231	-91.300	-95.000	-94.600	-98.000
b. Opcenten MRB	-69.836	-71.068	-73.700	-74.400	-75.100	-75.900
c. Dividend	-488	-369	-329	-329	-329	-329
d. Rente	-426	-363	-141	-115	-89	-62
Totaal	-165.028	-160.031	-165.470	-169.844	-170.118	-174.291

x €1.000

a. Provinciefonds

De uitkering uit het Provinciefonds is een vrij besteedbare uitkering die alle provincies van het rijk ontvangen. De hoogte van de uitkering wordt mede gebaseerd op de mogelijkheden die de provincies hebben om in eigen inkomsten (belastingen en vermogensinkomsten) te voorzien. De Provinciefondsuitkering groeit of krimpt jaarlijks mee met de ontwikkeling van de rijksuitgaven (het zogenoemde 'samen de trap op en samen de trap af'-principe). Dit houdt in dat rijksombuigingen of -beleidsintensiveringen doorwerken in de hoogte van de Provinciefondsuitkering. De in deze begroting geraamde uitkeringen voor 2019 en volgende jaren zijn gebaseerd op de Meicirculaire 2018.

b. Opcenten motorrijtuigenbelasting (MRB)

Op grond van de Provinciewet heft de provincie een opslag (opcenten) op de motorrijtuigenbelasting (MRB). Het Rijk stelt hiervoor jaarlijks de maximale hoogte vast. Daarbinnen bepaalt de provincie zelf het tarief. Op grond van het Coalitieakkoord 2015-2019 is er een indexering van 1% op het tarief gehanteerd. De raming voor 2019 is gebaseerd op het voertuigenoverzicht per 1 juli 2018. Op basis daarvan is de raming met ingang van 2019 structureel met ca. € 2,0 mln. verhoogd. Voor de begroting en meerjarenraming wordt conform de bestendige gedraglijn verondersteld dat er geen sprake zal zijn van groei of krimp in het voertuigenbestand binnen de provincie. Meer informatie over de opcenten op de motorrijtuigenbelasting is opgenomen in de paragraaf Lokale heffingen.

c. Dividend

De provincie ontvangt jaarlijks dividend als gevolg van een beperkt aandelenbezit. De dividenduitkeringen van de verbonden partijen over het boekjaar 2017 zijn bekend. Voor de jaren 2019-2022 wordt verondersteld dat die in lijn zullen liggen met de dividenduitkering over voorgaande jaren (exclusief incidentele extra dividenden).

d. Rente (saldo financieringsfunctie)

Het saldo van de financieringsfunctie bestaat uit twee componenten:

- *rente provincie*: dit is rente die de provincie ontvangt op verstrekte leningen uit hoofde van de treasuryfunctie (aan gemeenten);
- *overige rentebaten*: dit is de rente die de provincie ontvangt op verstrekte overige langlopende leningen vanuit de publieke taak.

Zie voor meer informatie de paragraaf Financiering.

Tabel 1.6: Saldo financieringsfunctie

	2017 Rekening	2018 Na wijziging	2019 Ontwerp	2020 Ontwerp	2021 Ontwerp	2022 Ontwerp
Rente provincie	-182	-151	-126	-102	-78	-53
Overige rentebaten	-244	-212	-15	-13	-11	-9
Totaal	-426	-363	-141	-115	-89	-62

x €1.000

Kosten van overhead

De provincie Flevoland verantwoordt alle apparaatskosten (personeel en materieel) op het programmaonderdeel 8.5 Bedrijfsvoering. Op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording gemeenten en provincies (BBV) moet in de financiële begroting een overzicht worden opgenomen van de geraamde kosten van de overhead. Dit betreft de totale apparaatskosten na aftrek van het personeel dat direct aan de taakvelden kan worden toegerekend. De provincie hanteert hiervoor de door de commissie BBV vastgestelde definitie. De kosten voor overhead zijn in tabel 1.7 gespecificeerd.

Tabel 1.7: Geraamde kosten overhead

Kosten overhead	Begroting 2018 na wijziging	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Totaal personeel en organisatie (8.5.1)	35.316	36.320	36.121	35.878	35.929
Af: direct personeel	-18.572	-19.119	-19.015	-18.887	-18.914
Saldo personeel en organisatie indirect	16.744	17.201	17.106	16.991	17.016
Financiën (product 8.5.2)	125	86	86	86	86
Communicatie (product 8.5.3)	102	104	104	104	104
Bestuurlijk-juridische zaken (product 8.5.4)	255	221	220	220	220
Facilitaire zaken en admin. (product 8.5.5)	4.351	3.979	4.577	4.556	4.245
Informatievoorziening (product 8.5.6)	6.056	3.913	4.210	3.668	3.668
Totale kosten overhead	27.633	25.502	26.304	25.625	25.338

x €1.000

Tabel 1.8: Percentage personele overhead

	Begroting 2018 na wijziging	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Personele lasten indirect personeel	12.956	13.841	13.765	13.672	13.692
Personele lasten direct personeel	18.572	19.119	19.015	18.887	18.914
Personele overhead in %	41%	42%	42%	42%	42%

x €1.000

Stelposten, vennootschapsbelasting en onvoorzien

Tabel 1.9: Stelposten

	2018 na wijziging	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Vennootschapsbelasting	50	50	50	50	50
Onvoorziene uitgaven	150	150	150	150	150
Stelpost onzekerh Perspectiefnota	400	800	1.200	1.600	2.000
Loon- en prijsontwikkeling	257	1.450	4.525	7.675	11.050
Stelpost nieuw beleid	3.379	11.032	12.174	12.676	14.284
Totaal	4.236	13.482	18.099	22.151	27.534

x €1.000

Vennootschapsbelasting

Met ingang van 1 januari 2016 zijn overheden onderworpen aan vennootschapsbelasting, indien en voor zover zij ondernemingsactiviteiten uitvoeren en daarmee structurele overschotten behalen. Op basis van de huidige stand van zaken is geconcludeerd dat Flevoland mogelijk een belastingplichtige activiteit voor de vennootschapsbelasting heeft, namelijk de participatie in Airport Garden City C.V. (OMALA). De definitieve implicaties hiervan worden nog onderzocht. Zolang er onzekerheid bestaat omtrent de hoogte van de mogelijk af te dragen vennootschapsbelasting, is een stelpost opgenomen van € 50.000.

Onvoorziene uitgaven

De post onvoorzien is bedoeld om in de loop van het jaar in te kunnen spelen op onvoorziene omstandigheden en nog enige flexibiliteit in de besteding van middelen te behouden.

Stelpost onzekerheden Perspectiefnota

Jaarlijks wordt in de begroting een stelpost Onzekerheden perspectiefnota opgenomen. De reden hiervoor is dat er in de programmabegroting/perspectiefnota rekenkundige aannames worden gedaan, die in de praktijk anders kunnen uitpakken c.q. tot tegenvallers kunnen leiden. Door hiervoor begrotingsruimte te reserveren wordt voorkomen dat dergelijke tegenvallers direct leiden tot een niet sluitende begroting. Het gaat vooral om aannames met betrekking tot de grote inkomstenstromen, zoals de Provinciefondsuitkering en de opbrengst uit de opcenten MRB. Met ingang van 2017 wordt jaarlijks (cumulatief) circa 0,25% van de begrotingsomvang voor onzekerheden gereserveerd. Dit komt voor 2019 neer op € 0,8 mln. oplopend tot € 2,0 mln. in 2022.

Loon- en prijsontwikkeling

In de begroting is een stelpost opgenomen die bedoeld is voor loon- en prijsstijgingen van salarissen voor provinciepersoneel, inkoop van goederen en diensten en het verstrekken van subsidies aan derden. Bij het opstellen van de Programmabegroting 2019 is een deel van de stelpost ingezet om de begroting en meerjarenramingen op het prijspeil 2019 te brengen. De stelpost is daarna weer meerjarig op niveau gebracht om toekomstige kostenstijgingen ten opzichte van 2019 (prijspeil meerjarenraming) van salarissen, goederen en diensten en subsidies te kunnen dekken. Hiervoor zijn wij uitgegaan van de prijsontwikkelingen zoals opgenomen in het Centraal Economisch Plan 2018 van het Centraal Planbureau alsmede actuele inzichten ten aanzien van een nieuw te sluiten cao. Het verloop van de stelpost is in tabel 1.10 weergegeven.

Tabel 1.10: Inzet stelpost Loon- & prijsontwikkeling (L&P)

	2019	2020	2021	2022
Kader stelpost Loon- & prijsontwikkeling PN 19-22	2.847	5.910	8.973	12.036
Ingezet in de Programmabegroting 2019-2022:				
Toekenning aan goederen en diensten budgetten	-620	-597	-539	-534
Toekenning aan subsidiebudgetten	-1.259	-1.206	-1.153	-1.151
Toekenning aan investeringsbudgetten	-298	-351	-374	-77
Toekenning aan salarisbudgetten	-231	-231	-231	-231
Subtotaal toegekend aan kader in begroting 2019	-2.408	-2.385	-2.298	-1.993
Saldo stelpost L&P na toekenning aan budgetten	439	3.525	6.675	10.043
Bijstelling L&P op basis van actuele inzichten	1.011	1.000	1.000	1.007
Hoogte stelpost Loon- en prijsontwikkeling PB 2019	1.450	4.525	7.675	11.050

x €1.000

Stelpost Nieuw Beleid

De stelpost Nieuw Beleid geeft de begrotingsruimte weer. In de Perspectiefnota (PN) 2019-2022 was een aantal bestedingsvoorstellen (en pm-posten) opgenomen, zowel van incidentele als van structurele aard. In deze programmabegroting (PB) zijn deze voorstellen (deels) ten laste van de stelpost Nieuw Beleid gebracht, voor zover deze voldoende concreet zijn uitgewerkt en de omvang van de stelpost daartoe toereikend was. Daarnaast zijn bij het opstellen van deze begroting enkele ontwikkelingen in het financiële beeld verrekend met de stelpost Nieuw Beleid (zie paragraaf 2.1). Het verloop van de stelpost Nieuw Beleid ten opzichte van het kader zoals gepresenteerd in de Perspectiefnota 2019-2022 is onderstaand op hoofdlijnen weergegeven, evenals de nog aanwezige oormerken. In bijlage E van deze begroting is een gedetailleerd verloopoverzicht van de stelpost Nieuw Beleid opgenomen, alsmede een totaaloverzicht van de wijze waarop de Perspectiefnota 2019-2022 is verwerkt in deze begroting.

Tabel 1.11: Stelpost Nieuw Beleid

		Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Kader vrije ruimte Programmabegroting 2019	A	1.666	3.906	3.014	2.671
Verwerkt in Begroting 2019 n.a.v. Perspectiefnota 19-22		-2.815	-2.530	-2.447	-2.060
Effecten begrotingsmutaties Programmabegroting 2019		1.287	943	965	699
Totaal mutatie stelpost Nieuw Beleid in begroting 2019	B	-1.528	-1.586	-1.482	-1.361
Waarvan ten laste van bestaande oormerken stelpost NB	C	85	80	0	0
Vrije ruimte stelpost Nieuw Beleid begroting 2019	A+B+C	223	2.400	1.532	1.310
A. Oormerken n.a.v. Perspectiefnota 2017-2021:					
- Houtribdijk strand 400m (kap.last investering a € 2 mln.)		0	100	100	100
- Energieagenda		4.000	0	0	0
- Snel internet landelijk gebied		100	0	0	0
- SWUNG (subsidieregeling)		200	200	200	200
- SWUNG (kap.last investering a € 2,7 mln.)		0	135	135	135
B. Oormerken overig:					
- Inzet Meerjarenaanpak Bedrijfsvoering (MAB)		600	600	600	600
- Werelderfgoed Schokland		50	50	50	50
C. Oormerk nieuwe Collegeperiode (nieuw beleid vanaf 2019)		1.000	2.000	2.000	2.000
D. Oormerk Interbestuurlijk Programma (IBP)		4.910	6.780	8.150	9.980
Totaal nog geoormerkt		10.860	9.865	11.235	13.065
Saldo stelpost Nieuw Beleid Programmabegroting 2019		11.083	12.265	12.767	14.375

x € 1.000

1.2 Grondslagen waarop de ramingen zijn gebaseerd

De baten, lasten en financiële positie voor de periode 2019-2022 zijn geraamd op basis van de grondslagen in tabel 1.12.

Tabel 1.12: Rekenvariabelen

	2019	2020	2021	2022
Loon- en prijsontwikkelingen (bron: CEP):				
* Goederen en diensten (inkoop), investeringen	1,6	1,4	1,4	1,4
* Subsidies (instellingen) o.b.v. gemiddelden	2,2	2,5	2,5	2,5
* Salarissen	2,5	3,0	3,0	3,0
Rente (gemiddelden):				
* Uitzettingen (schatkistbankieren)	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
* Uitzettingen (leningen gemeenten)	0,7%	0,7%	0,7%	0,7%
* Uitzettingen (leningen uit publieke taak)	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%
Overige:				
* Indexering MRB	1%	1%	1%	1%
* Voertuigbestand voor MRB	Juli 2018	Juli 2018	Juli 2018	Juli 2018
* Circulaire provinciefonds	Mei 2018	Mei 2018	Mei 2018	Mei 2018

De loon- en prijsontwikkelingen zijn gebaseerd op het Centraal Economisch Plan (CEP) 2018 van het Centraal Planbureau (CPB). De ramingen voor de jaren 2019-2022 zijn gebaseerd op het veronderstelde prijspeil van 2019. Voor prijsstijgingen in latere jaren is een stelpost Loon- en prijsontwikkelingen opgenomen.

1.3 Incidentele baten en lasten

Om te bepalen of er in de begroting en meerjarenraming sprake is van een structureel evenwicht dient op grond van het BBV (art. 19) inzichtelijk gemaakt te worden welke incidentele baten en lasten de begroting bevat. Incidentele baten en lasten betreffen posten die het begrotingssaldo incidenteel beïnvloeden en dus een tijdelijk karakter hebben. Onttrekkingen aan en stortingen in reserves hebben op grond van het BBV in principe een incidenteel karakter, tenzij deze reserves zijn ingesteld om een egaliserende werking te hebben op het gebied van investeringen en reguliere provinciale taken. De reserves die hieronder vallen zijn de reserves Technische bijstand Europa, Bodem, egalisatie gladheidsbestrijding, egalisatie activering vervangingsinvesteringen, jaarlijks onderhoud infrastructuur, Mobiliteit, Beheer en ontwikkeling natuur en de reserve Dekking afschrijvingslasten. Onderstaand is het overzicht voor 2019 opgenomen. Een nadere detaillering van de incidentele baten en lasten, alsmede het meerjarenoverzicht, is opgenomen in bijlage D.

Tabel 1.13: Incidentele baten en lasten

	Incidenteel 2019	Structureel 2019	Totaal 2019
1 Ruimtelijke ontwikkeling en waterbeleid	2.950	1.415	4.365
2 Landelijk gebied en natuur	1.550	9.838	11.388
3 Economie	793	3.595	4.389
4 Cultuur, samenleving en sport	326	6.602	6.928
5 Energie, milieu en klimaat	10	7.434	7.445
6 Mobiliteit	9.002	61.069	70.070
7 Gebiedsontwikkeling	10.781	3.219	14.000
8 Kwaliteit openbaar bestuur	3.189	67.316	70.506
Totaal lasten	28.602	160.489	189.092
1 Ruimtelijke ontwikkeling en waterbeleid	0	-492	-492
2 Landelijk gebied en natuur	0	-50	-50
3 Economie	0	0	0
4 Cultuur, samenleving en sport	0	0	0
5 Energie, milieu en klimaat	0	-559	-559
6 Mobiliteit	0	-8.699	-8.699
7 Gebiedsontwikkeling	-1.500	-537	-2.037
8 Kwaliteit openbaar bestuur	-172	-169.489	-169.661
Totaal baten	-1.672	-179.826	-181.498
Totaal saldo van lasten en baten	26.930	-19.337	7.593
Saldo van stortingen en onttrekkingen reserves	-17.377	9.784	-7.593
Geraamd resultaat	9.553	-9.553	0

x € 1.000

Op basis van onderstaande tabel kan worden geconcludeerd dat er sprake is van een structureel positief begrotingssaldo en de meerjarenraming dus structureel in evenwicht is. Het overschot op de structurele middelen wordt ingezet ter dekking van de incidentele lasten.

Tabel 1.13b: Presentatie van het structureel begrotingssaldo (cf. BBV)

	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Saldo van baten en lasten (tabel 1.2)	7.593	-13.083	-18.875	-17.304
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves (tabel 1.2)	-7.593	13.083	18.875	17.304
Geraamd resultaat (begrotingssaldo na bestemming)	0	0	0	0
Waarvan incidentele baten en lasten (bijlage D)	9.553	15.016	10.077	12.022
Structureel begrotingssaldo (- = tekort)	9.553	15.016	10.077	12.022

x € 1.000

2 Uiteenzetting financiële positie

Dit hoofdstuk beschrijft de wijze waarop het financiële begrotingsresultaat 2019 tot stand is gekomen. Daarnaast wordt in dit hoofdstuk meer gedetailleerd ingegaan op een aantal specifieke onderdelen, waaronder hetgeen is voorgeschreven in het Besluit Begroting en Verantwoording gemeenten en provincies (BBV). Ook bevat dit hoofdstuk de uitkomst van de financiële diagnose (paragraaf 2.8). Aanvullend op de financiële diagnose zijn de door het BBV voorgeschreven financiële kengetallen weergegeven en toegelicht. Het op grond van het BBV voorgeschreven overzicht van de geraamde baten en lasten per taakveld is opgenomen in bijlage C.

2.1 Uitgangspunten voor de Programmabegroting 2019

De basis voor de Programmabegroting 2019 is het financieel perspectief zoals gepresenteerd in de Perspectiefnota 2019-2022, aangevuld met eventuele effecten van aangenomen moties en amendementen tijdens de Algemene Beschoouwingen. Op 20 juni jl. hebben Provinciale Staten de Perspectiefnota 2019-2022 behandeld. Daarbij zijn drie moties aangenomen, zie bijlage A. Deze moties zijn beleidsmatig verwerkt in de Programmabegroting 2019 maar leiden (vooralsnog) niet tot een financiële mutatie. De effecten van de Meicirculaire 2018 op de raming voor de provinciefondsuitkering zijn weergegeven bij onderstaande toelichting op de stelpost Nieuw Beleid.

Nieuwe inzichten 2019-2022

De volgende nieuwe inzichten zijn verwerkt in de begroting:

Nieuwe indicatoren Provinciale Staten

In het voorjaar van 2018 is door Provinciale Staten het initiatief genomen om te komen tot een aantal aanvullende indicatoren. Hiertoe is vanuit Provinciale Staten een Begeleidingscommissie P&C ingesteld die tezamen met de Statencommissies een selectie van nieuwe indicatoren heeft gemaakt. Naar aanleiding hiervan zijn in de Programmabegroting 2019 een aantal nieuwe indicatoren toegevoegd aan de programma's 3, 4 en 5. De overige indicatoren vragen eerst nog een nadere uitwerking alvorens deze opgenomen kunnen worden.

Verwerking Perspectiefnota 2019-2022

De perspectiefnota kent met ingang van het boekjaar 2017 een andere opzet dan voorheen gebruikelijk was. De perspectiefnota is niet langer voorzien van begrotingswijzigingen waarmee de voorstellen direct verwerkt worden in de meerjarenbegroting. In plaats daarvan bestond de Perspectiefnota 2019-2022 uit richtinggevende voorstellen (waarvan sommige met een pm-raming) die mede afhankelijk van de uitkomsten van de Algemene Beschoouwingen nader zijn uitgewerkt en verwerkt zijn in de Programmabegroting 2019. Dekking van deze voorstellen vindt plaats vanuit de vrije ruimte in de stelpost Nieuw Beleid of het ongeoormerkte deel van de reserve Strategische Projecten. Een totaaloverzicht van de verwerkingwijze van de Perspectiefnota 2019-2022 is opgenomen in bijlage E van deze begroting.

Begrotingseffecten nieuwe inzichten

In paragraaf 1.1 is een totaaloverzicht opgenomen van het verloop van de stelpost Nieuw Beleid. Deze stelpost is gewijzigd als gevolg van het (gedeeltelijk) invullen van de voorstellen zoals opgenomen in de Perspectiefnota 2019-2022 (zie voorgaande paragraaf) alsmede ontwikkelingen en nieuwe inzichten die zijn ontstaan bij het opstellen van de Programmabegroting 2019 en die van invloed zijn op het financieel perspectief. Dit zijn in de meeste gevallen effecten die voortvloeien uit bestaand beleid en van technische aard zijn, maar die wel effect hebben op de begrotingsruimte, omvang van de reserves en voorzieningen en/of aanwezige stelposten. De niet-resultaatneutrale begrotingsmutaties zijn daarbij conform vigerend beleid ten laste of ten gunste van de stelpost Nieuw Beleid gebracht. Per saldo is er in 2019 sprake van een voordelig effect van € 1,2 mln., hetgeen toegevoegd is aan de stelpost Nieuw Beleid. In onderstaande tabel is op hoofdlijnen weergegeven welke begrotingseffecten zich hebben voorgedaan ten opzichte van de Perspectiefnota 2019-2022. De opgenomen wijzigingen zijn voorzien van een toelichting.

Tabel 1.14: Mutaties en effect op de stelpost Nieuw Beleid

	2019	2020	2021	2022
01. Meicirculaire provinciefonds 2018 (8.3)	97	-56	16	546
02. Bijstelling stelpost Loon- en prijsontwikkeling (8.4)	1.011	1.000	1.000	1.007
03. Effecten MRB a.g.v. toename voertuigbestand (8.3)	-1.982	-2.002	-2.022	-2.102
04. Actualisatie dividend- en renteopbrengsten (8.3)	81	77	72	99
subtotaal Algemene Dekkingsmiddelen	-793	-981	-934	-451
05. Actualisatie afschrijvingslasten (6.3/6.4/8.5)	-590	5	-7	-243
06. Overige kleine mutaties	97	33	-24	-5
subtotaal overige budgetten	-494	38	-31	-249
Totaal effect begrotingsmutaties (-/- = voordeel)	-1.287	-943	-965	-699
Totaal toename stelpost Nieuw Beleid	1.287	943	965	699

x €1.000

01. Meicirculaire 2018: Accressen en overige ontwikkelingen

De accressen zijn in de Meicirculaire 2018 bijgesteld. Op grond van de Meicirculaire 2018 treden er beperkte mutaties op in de geraamde uitkeringen voor 2019 en volgende jaren ten opzichte van de aannames in de Perspectiefnota 2019-2022. Deze hangen vooral samen met ontwikkelingen in de rijksuitgaven welke volgens de geldende normeringsmethodiek (trap-op, trap-af) van invloed zijn op de omvang van het provinciefonds. Voorts is rekening gehouden met de verwachte effecten op de verdeling van het Provinciefonds van het voertuigenoverzicht MRB per 1 juli 2018 (de MRB-opbrengst is namelijk een verdeelmaatstaf in het Provinciefonds).

02. Bijstelling stelpost Loon- en prijsontwikkeling

De hoogte van de loon- en prijscompensatie wordt in de provinciale begroting en meerjarenraming gebaseerd op de cijfers uit het laatst verschenen Centraal Economisch Plan (CEP) van het Centraal Planbureau (CPB), zie ook paragraaf 1.2. Op grond van de aannames in het in maart 2018 verschenen CEP en actuele inzichten, is voor loon- en prijscompensatie structureel circa € 1,0 extra nodig. Dit wordt voor een deel veroorzaakt door ontwikkelingen ten aanzien van de nieuw te sluiten cao en pensioenpremies.

03. Bijstelling raming MRB

Voor de raming van de inkomsten uit de opcenten motorrijtuigbelastingen (MRB) is evenals in de Perspectiefnota 2019-2022 het uitgangspunt gehanteerd dat de jaarlijkse indexering van het opcententarief met 1% wordt gecontinueerd in de gehele planperiode (tot en met 2022). De ramingen in de Perspectiefnota 2019-2022 waren gebaseerd op het voertuigenoverzicht per 1 januari 2018. Voor de Programmabegroting 2019 zijn deze ramingen geactualiseerd op basis van het voertuigenoverzicht per 1 juli 2018, hetgeen als gevolg van een groei van het wagenpark met ca. 10.000 voertuigen leidt tot een structurele verhoging van ca. € 2,0 mln.

04. Actualisatie dividend- en renteopbrengsten

Op basis van het uitgekeerde dividend in vorige jaren en de verwachting voor komende jaren is de raming voor de dividendopbrengst van de BNG structureel verhoogd met € 107.000. Daarentegen zal door reguliere aflossingen de renteopbrengst op de verstrekte leningen aan gemeenten afnemen. Gezien de huidige rentestand wordt terughoudend omgegaan met het verstrekken van nieuwe langlopende leningen. Ook heeft de Stichting Thuishaven gebruik gemaakt van de contractuele mogelijkheid om haar lening (voor project Reedewaard) vervroegd af te lossen, waardoor deze renteopbrengsten komen te vervallen. Per saldo nemen de totale baten uit dividend en rente hierdoor in 2019 met € 81.000 af.

05. Actualisatie kapitaallasten

De kapitaallasten (afschrijvingen) zijn geactualiseerd aan de hand van de Staat van Activa, die is bijgesteld op basis van actuele investeringsprognoses. Als gevolg van een gewijzigde fasering van investeringen treden er verschuivingen op in de kapitaallasten. Daarnaast kan een deel van het budget 2019 vrijvallen doordat investeringen in huisvesting en facilitaire zaken later plaatsvinden dan oorspronkelijk was gepland.

06. Diverse kleine mutaties

Diverse kleinere mutaties (< € 100.000) leiden tot het hier genoemde verschil.

Eindbeeld

Op basis van de hiervoor genoemde ontwikkelingen kan worden geconcludeerd dat we een sluitende Programmabegroting 2019 kunnen presenteren. Ook de meerjarenraming 2020-2022 is sluitend. De in de Perspectiefnota 2019-2022 opgenomen voorstellen zijn daarbij van dekking voorzien, met uitzondering van de voorstellen die nadere uitwerking/besluitvorming behoeven (zie bijlage E). Daarnaast is binnen de stelpost Nieuw Beleid structureel ruimte aanwezig voor nieuw beleid vanaf 2019.

2.2 Geprognosticeerde begin- en eindbalans

Op basis van de begrote ontwikkelingen in de investeringen, voorzieningen en reserves is op voorschrift van het BBV onderstaande geprognosticeerde meerjaren balans opgenomen.

Tabel 1.15: Geprognosticeerde balans (meerjarig)

	31-12-2017	31-12-2018	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022
Materiële vaste activa	104.922	135.512	188.924	205.896	225.898	238.585
Financiële vaste activa	40.386	31.083	27.383	23.483	19.583	16.283
Vlottende activa	163.360	119.991	53.890	43.820	40.691	41.362
Balanstotaal activa	308.668	286.586	270.197	273.199	286.172	296.230
Algemene reserve	21.066	21.422	21.779	22.135	22.492	22.848
Bestemmingsreserves	220.633	205.830	197.881	210.607	229.126	246.074
Voorzieningen	32.730	29.284	22.527	18.852	13.561	6.753
Vlottende passiva	34.239	30.050	28.010	21.605	20.993	20.555
Balanstotaal passiva	308.668	286.586	270.197	273.199	286.172	296.230

x €1.000

Als gevolg van de grote investeringsprojecten in de komende jaren alsmede het vorig jaar gewijzigde BBV neemt de (boek)waarde van de materiële vaste activa de komende jaren sterk toe. De financiële vaste activa nemen af overeenkomstig het aflossingsschema van de desbetreffende leningen. De vlottende activa nemen sterk af, voornamelijk als gevolg van de liquiditeiten die worden ingezet voor de financiering van de investeringen. De reserves nemen in de eerste jaren af als gevolg van de te realiseren beleidsambities. Op de langere termijn nemen de reserves toe, met name als gevolg van de aan te houden reserves voor de dekking van kapitaallasten (als gevolg van het vorig jaar gewijzigde BBV). De vlottende passiva nemen af als gevolg van de inzet van reeds ontvangen decentralisatie-uitkeringen.

2.3 Bijdrage EMU-saldo

Het EMU-saldo is het verschil tussen de inkomsten en de uitgaven van de collectieve sector (Rijk, mede-overheden en sociale fondsen). Het EMU-saldo wijkt af van het begrip exploitatiesaldo waarmee gemeenten en provincies werken. Het verschil zit onder meer in een andere behandeling van investeringen, afschrijvingen en voorzieningen. Voor de berekening van het EMU-saldo wordt mede gebruik gemaakt van de geprognosticeerde balans, welke is opgenomen in paragraaf 2.2. Over de hoogte van het EMU-tekort zijn binnen Europa afspraken gemaakt. De Wet Houdbare overheidsfinanciën (Wet Hof) is de Nederlandse uitwerking van de Europese afspraken ten aanzien van de overheidsfinanciën. Deze wet moet de begrotingsdiscipline op nationaal en decentraal niveau waarborgen.

Referentiewaarde EMU-saldo

Het aandeel van de decentrale overheden in het EMU-saldo is macro genormeerd. De Rijksoverheid maakt daarover afspraken met het IPO, de VNG en het UWV. In het Bestuurlijk overleg financiële verhoudingen (BOFV) is in mei 2018 de afspraak gemaakt dat de ruimte in het EMU-saldo voor de decentrale overheden tezamen voor de jaren 2019 tot en met 2022 totaal 0,4% van het BBP bedraagt. Het Rijk verwacht (op grond van de Wet Houdbare overheidsfinanciën) dat de het IPO, de VNG en het UWV een onderverdeling van de ruimte zullen overeenkomen. Als die er is, leidt dat tot individuele EMU-referentiewaarden. Op het moment van opstellen van deze Programmabegroting 2019 was nog geen nieuwe informatie beschikbaar over de verdeling van de norm voor 2019. Het bovengemiddelde EMU-saldo in 2019 wordt voornamelijk veroorzaakt door grote incidentele (of éénjarig geraamde) uitgaven in 2019, alsmede het hoge investeringsvolume in 2019 (o.a. hogering, aansluiting A6 en de vervangingsinvesteringen infrastructuur).

Tabel 1.16: EMU-saldo

	Rekening 2017	Ontwerp 2018	2019	2020	2021	2022
Exploitatiesaldo voor mutaties reserves	27.406	-490	-7.593	13.083	18.875	17.304
+ afschrijvingen t.l.v. exploitatie	6.292	6.344	5.675	7.724	8.160	9.316
+ dotaties aan voorzieningen t.l.v. exploitatie	14.504	12.604	11.868	10.844	7.807	5.458
- vermeerderingen vaste activa	-45.447	-40.925	-67.929	-53.056	-42.542	-22.694
+ verminderingen vaste activa (incl. bijdragen)	10.514	10.362	12.541	32.260	18.280	3.991
- betalingen t.l.v. voorzieningen	-11.052	-13.642	-18.625	-14.517	-13.098	-12.266
Bijdrage aan EMU saldo (- =tekortverhogend)	2.217	-25.748	-64.063	-3.662	-2.518	1.109

x € 1.000

2.4 Jaarlijks terugkerende arbeidsgerelateerde verplichtingen

Het BBV schrijft voor dat inzage wordt gegeven in jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume, waarvoor geen voorziening is getroffen. Met de invoering van het Individueel Keuze Budget (IKB) in 2015 is deze jaarlijks terugkerende verplichting (onder andere vakantiegeld) niet meer aan de orde. De kosten en de uitgaven vallen in hetzelfde begrotingsjaar en zijn opgenomen in programmaonderdeel 8.5 Bedrijfsvoering. Hieronder vallen ook de kosten die samenhangen met het persoonlijk opleidingsbudget (POB) van de medewerkers, op basis van de vorig jaar gesloten cao. In afstemming met de accountant worden deze kosten toegerekend aan het jaar waarin de desbetreffende opleiding daadwerkelijk is genoten (er wordt geen voorziening getroffen voor eventueel opgebouwde opleidingsrechten). Gezien de mogelijkheid voor medewerkers tot het opbouwen van een spaarverlof zonder vervalt termijn is voor deze verplichting met ingang van 2017 wel een voorziening getroffen, ter hoogte van het per balansdatum gespaarde verlofsaldo (zonder vervalt termijn), zie hiervoor ook bijlage B.

2.5 Investerings in vaste activa

Onderstaande tabel geeft meerjarig inzicht in de boekwaarde van de vaste activa op 1 januari van het betreffende jaar.

Tabel 1.17: Boekwaarde vaste activa (meerjarig)

	2018	2019	2020	2021	2022
Materiële vaste activa					
1. Vaste activa met maatschappelijk nut					
Grond-, weg en waterbouw					
a. Verhardingen (wegen, fietspaden, etc.)	75.429	98.394	144.227	164.407	186.471
b. Kunstwerken (bruggen, sluizen, etc.)	1.446	1.388	1.331	1.273	1.215
c. Openbare verlichting	657	531	409	303	205
d. Gronden en terreinen	1.604	1.063	1.063	1.063	1.063
Totaal vaste activa met maatschappelijk nut	79.136	101.376	147.029	167.045	188.954
2. Vaste activa met economisch nut					
Bedrijfsgebouwen:					
a. Provinciehuis	9.804	9.148	8.492	7.836	7.180
b. Vestigingen (voormalig steunpunten)	435	399	362	325	288
c. Overige bedrijfsgebouwen (incl. NLE)	2.881	2.786	5.661	5.466	5.271
Machines, apparaten en installaties	4.459	5.996	11.980	10.232	9.621
Grond-, weg en waterbouw	7.993	15.611	15.221	14.830	14.440
Overige materiële vaste activa	213	196	179	162	145
Totaal vaste activa met economisch nut	25.786	34.135	41.895	38.851	36.944
Totaal materiële vaste activa	104.922	135.512	188.924	205.896	225.898
Financiële vaste activa					
Kapitaalverstrekkingen	2.166	2.166	2.166	2.166	2.166
Leningen aan openbare lichamen	23.900	20.600	17.300	14.000	10.700
Leningen aan overige verbonden partijen	11.970	7.917	7.517	6.917	6.317
Overige langlopende leningen (publieke taak)	2.350	400	400	400	400
Bijdragen aan activa van derden	0	0	0	0	0
Totaal financiële vaste activa	40.386	31.083	27.383	23.483	19.583
Totaal vaste activa	145.308	166.594	216.307	229.379	245.481

x € 1.000

De boekwaarde wordt beïnvloed door vermeerderingen en verminderingen. De vermeerderingen bestaan uit de (vervangings-)investerings. De verminderingen bestaan hoofdzakelijk uit afschrijvingen, verkoop van activa (bijvoorbeeld grond) en ontvangen aflossingen op verstrekte leningen. De boekwaarde van de activa met maatschappelijk nut loopt sterk op als gevolg van het gewijzigde BBV, waardoor bijdragen uit reserves met ingang van 2017 niet meer direct in mindering mogen worden gebracht op de boekwaarde.

Tabel 1.18: Overzicht per product van vermeerderingen en verminderingen vaste activa

	Vermeer- deringen 2019	Vermin- deringen 2019	Vermeer- deringen 2020	Vermin- deringen 2020	Vermeer- deringen 2021	Vermin- deringen 2021	Vermeer- deringen 2022	Vermin- deringen 2022
6.3.1 Investering provinciale infrastructuur	42.829	8.842	39.558	28.359	24.821	14.381	11.491	692
6.4.1 Instandhouding en realisatie prov.infrastr.	14.519	0	12.478	0	15.653	0	10.946	0
7.2.1 Amsterdam Lelystad Airport/OMALA	0	400	0	600	0	600	0	0
7.3.1 Zuidelijk Flevoland	2.970	0	0	0	0	0	0	0
8.1.1 Provinciale Staten	120	0	0	0	0	0	0	0
8.3.1 Algemene dekkingsmiddelen	0	3.300	0	3.300	0	3.300	0	3.300
8.5.5 Facilitaire zaken en financiële administratie	4.681	0	19	0	68	0	256	0
8.5.6 Informatievoorziening	2.810	0	1.000	0	2.000	0	0	0
Subtotaal mutaties	67.929	12.541	53.056	32.260	42.542	18.280	22.694	3.991
Afschrijvingslasten	0	5.675	0	7.724	0	8.160	0	9.316
Totaal	67.929	18.216	53.056	39.984	42.542	26.440	22.694	13.307

x € 1.000

2.6 Financiering

Gezien de financiële positie van de provincie worden er geen middelen geleend om de uitgaven en investeringen te financieren. Wel worden overtollige middelen uitgeleend conform het vastgestelde treasurybeleid. In de paragraaf Financiering zijn het beleid en de verwachtingen ten aanzien van de renteontwikkeling en liquiditeitenomvang uiteengezet.

2.7 Reserves en voorzieningen

In 2019 dalen de reserves per saldo met circa € 7,6 mln. Tegenover een totale toevoeging van € 91,4 mln. staan onttrekkingen van € 99,0 mln. In 2019 neemt de omvang van de voorzieningen af met € 6,8 mln.

De totale omvang van zowel de stortingen als onttrekkingen is toegenomen doordat de mutaties in de reserve Mobiliteit niet langer gesaldeerd worden. De beschikbare (van het Rijk ontvangen) middelen voor mobiliteit worden nu gestort in deze reserve en de in 2019 te besteden middelen worden daaraan onttrokken. Deze administratieve wijziging vergroot het inzicht in de beschikbaarheid en besteding van middelen, en is per saldo budgetneutraal.

Bij de voorzieningen gaan de vermeerderingen via de exploitatie (lasten in het begrotingsjaar), de verminderingen (bestedingen) vinden rechtstreeks ten laste van de voorzieningen plaats en lopen dus niet via de begroting van baten en lasten. Bij het vormen van de voorziening wordt namelijk al de besteding ervan in latere jaren geautoriseerd. De voornaamste toevoegingen en onttrekkingen hangen samen met (de egalisatie van kosten van) het niet jaarlijks onderhoud.

In de hierna volgende tabel zijn de mutaties in de reserves en voorzieningen op hoofdlijnen weergegeven. Voor nadere informatie over het doel van de diverse reserves en voorzieningen wordt verwezen naar bijlage B Overzicht reserves en voorzieningen. Hierin is ook een detaillering van de mutatie per afzonderlijke reserve en voorziening opgenomen, alsmede de resterende oormerken. Deze bijlage is gebaseerd op de vigerende nota Reserves en voorzieningen 2015-2019 en nadien genomen separate besluiten. De aanpassing van de mutaties in de reserve ten opzichte van het financieel kader zijn terug te vinden het programmaonderdeel 8.6 Reserves.

Tabel 1.19: Verloopstaat reserves

	Begrote stand 1/1	Storting	Onttrekking	Stand 31/12	Oormerk
A001 Algemene reserve	21.422	356	0	21.779	0
Totaal Algemene reserve	21.422	356	0	21.779	0
B003 Personeel	1.111	900	-626	1.385	0
B006 Grootchalige kunstprojecten	33	33	0	66	0
B008 Monumentenzorg	633	147	0	780	0
B009 Strategische projecten	40.700	4.561	-18.258	27.002	28.185
B011 Sportaccommodaties c.a.	330	0	0	330	0
B016 Zuiderzeelijngelden	14.348	0	-2.181	12.167	5.000
B017 Technische bijstand Europa	756	0	0	756	0
B024 Investeringsimpuls Flevoland-Almere	7.934	0	0	7.934	0
B025 Procesgelden gebiedsontwikkeling	1.038	1.000	-438	1.600	0
B027 p-MJP / POP	8.158	3.430	-1.606	9.981	0
B029 Bodem	3.196	0	-815	2.381	0
B030 Egalisatie gladheidsbestrijding	330	0	0	330	0
B031 Cofinanciering EU-projecten 2014-2020	3.568	900	-918	3.551	0
B032 Nieuwe Natuur	11.951	0	-2.353	9.598	0
B033 Activering vervangingsinvesteringen	10.492	180	0	10.673	0
B034 Flevokust Haven	7.393	0	-89	7.305	0
B035 Almere 2.0	4.724	4.200	-6.200	2.724	4.600
B036 Jaarlijks onderhoud infrastructuur	706	0	0	706	0
B037 Mobiliteit	46.671	42.685	-63.101	26.255	2.800
B038 Beheer en ontwikkeling natuur	6.587	850	-899	6.539	0
B039 Meerjaren Aanpak Bedrijfsvoering	1.709	0	0	1.709	0
B040 Doorgeschoven activiteiten	2.711	0	0	2.711	2.711
B042 Dekking afschrijvingslasten	22.632	32.117	-1.235	53.515	0
B043 Economisch Programma	8.116	0	-235	7.881	7.346
Totaal bestemmingsreserves	205.830	91.004	-98.953	197.881	50.642
Totaal reserves	227.252	91.360	-98.953	219.660	50.642

x € 1.000

Tabel 1.20: Verloopstaat voorzieningen

	Begrote stand 1/1	storting	onttrekking	Stand 31/12
V005 Grondwaterbeheer	804	0	0	804
V011 NJO provinciehuis	2.150	465	-744	1.871
V015 Pensioen (oud) leden GS	7.599	305	-290	7.613
V039 Reorganisatie Bedrijfsvoering	690	0	-165	525
V042 NJO Infrastructuur	15.528	10.832	-16.971	9.390
V043 NJO Vestigingen	424	85	-133	376
V044 NJO NLE	656	181	-322	515
V045 Garantstelling personeel NLE	1.085	0	0	1.085
V047 Spaarverlof	348	0	0	348
Subtotaal Voorzieningen Passiva	29.284	11.868	-18.625	22.527
V035 Oninbare vorderingen	35	0	0	35
V037 Oninbare leningen	178	0	0	178
V040 Gronden OVW / Nieuwe Natuur	0	0	0	0
Subtotaal Voorzieningen Activa	213	0	0	213
Totaal Voorzieningen	29.497	11.868	-18.625	22.740

x € 1.000

Gedelegeerde reserves

Provinciale Staten hebben bij het vaststellen van de nota Reserves en voorzieningen 2015-2019 besloten de beslissingsbevoegdheid tot besteding en het aangaan van verplichtingen voor de reserves Sportaccommodaties c.a., Gladheidsbestrijding, Flevokust Haven, Doorgeschoven activiteiten, Mobiliteit en de reserve Personeel bij Gedeputeerde Staten neer te leggen. Daarnaast is bij de instellingsbesluiten van de reserve Economisch Programma en de reserve Dekking afschrijvingslasten besloten deze eveneens te delegeren aan Gedeputeerde Staten. De besteding van de gedelegeerde reserves vindt plaats in overeenstemming met de doelstellingen die Provinciale Staten daarvoor hebben vastgelegd. De hiermee verband houdende gemandateerde begrotingswijzigingen worden via de reguliere procedure ter kennisneming aan Provinciale Staten aangeboden.

2.8 Financiële diagnose en kengetallen

Financiële diagnose

Jaarlijks laten we een externe partij (Deloitte) een beoordeling maken van onze financiële positie. Dit is vormgegeven in de vorm van een financiële diagnose (benchmark), die jaarlijks wordt geactualiseerd. In de diagnose wordt een aantal gegevens over de financiële positie van de provincie vergeleken met andere provincies en afgezet tegen algemeen geaccepteerde landelijke normen. De analyse 2018 heeft betrekking op de cijfers uit de jaarrekeningen over 2017 en de programmabegrotingen voor 2018 van de provincies. Met ingang van 2018 heeft Deloitte een wijziging in de systematiek doorgevoerd, die met terugwerkende kracht ook is toegepast op de vergelijkende cijfers (2017). Een vergelijking met de jaren vóór 2017 is daardoor niet meer mogelijk. Voorheen werd aan de indicatoren een waardering toegekend (variërend van zeer ongunstig tot zeer gunstig). Met ingang van dit jaar wordt geen waardering meer toegekend, maar per indicator de relatieve positie ten opzichte van andere provincies weergegeven. Bij de toelichting per indicator is vervolgens wel een nadere duiding opgenomen.

Tabel 1.21: Historisch verloop totaalbeeld Flevoland

Scores	Jaarverslag 2016 / Begroting 2017	Jaarverslag 2017 / Begroting 2018
Gunstiger ten opzichte van het gemiddelde	6	6
Gemiddeld	7	7
Ongunstiger ten opzichte van het gemiddelde	0	0

In zijn algemeenheid is het oordeel dat Flevoland een goede financiële positie heeft; de indicatoren zijn over het algemeen overeenkomstig of gunstiger dan het gemiddelde van alle provincies. De waarderingen zijn niet gewijzigd ten opzichte van vorig jaar. In de hierna volgende tabel worden de scores op de benoemde elementen vermeld en kort toegelicht.

Tabel 1.22: Waardering financiële positie

Standaardelement	Waardering	Toelichting
Provinciale opcenten	Gemiddeld	Belastingtarief ligt tegen het landelijk gemiddelde; additionele bron van weerstandscapaciteit aanwezig.
Weerstandsvermogen	Gemiddeld	Weerstandsratio van 1,4 blijft binnen bandbreedte van 1,1 - 2,0.
Schuldpositie	Gunstig	Debt ratio (schulden kort en lang in % van balanstotaal) is verder afgenomen (gunstiger) in 2017.
Aanwending externe financiering	Gemiddeld	Er is geen sprake van lang vreemd vermogen; provinciale voorzieningen zijn volledig gefinancierd met eigen vermogen.
Reservepositie	Gemiddeld	Gemiddeld ten opzichte van andere provincies.
Verhouding activa / reserves	Gemiddeld	Gemiddeld ten opzichte van andere provincies.
Gespaard voor onderhoud	Gunstig	Onderhoudsvoorziening aanwezig in tegenstelling tot 9 andere provincies.
Garant- en borgstellingen	Gunstig	Relatief laag bedrag aan garantstellingen.
Rentelasten	Gunstig	Geen lang vreemd vermogen; geen rentekosten.

Standaardelement	Waardering	Toelichting
Grondexploitaties	Gunstig	Geen actieve grondexploitaties, geen risico's maar ook geen kansen.
Investerings	Gemiddeld	Materiële vaste activa nemen naar verwachting toe met ca. € 110 mln. Hogere afschrijvingslasten zijn structureel gedekt in meerjarenbegroting.
Begroting 2018-2021	Gunstig	Eigen vermogen neemt toe met circa € 26 mln., begroting is structureel sluitend.
EMU-saldo 2017-2020	Gemiddeld	Gemiddeld ten opzichte van andere provincies.

Financiële kengetallen BBV

In dit onderdeel worden aanvullende financiële kengetallen weergegeven, zoals voorgeschreven door het BBV. Deze kengetallen maken inzichtelijk in welke mate de provincie over voldoende financiële ruimte beschikt om structurele en incidentele lasten te kunnen dekken of opvangen. Gezien hun karakter maken ze onderdeel uit van de financiële diagnose van de provincie. Vanwege de uniform voorgeschreven berekeningswijze kunnen de waarden desgewenst worden vergeleken met die van andere provincies.

Tabel 1.23: Financiële kengetallen BBV (in %)

Kengetal (in %)	Rekening 2017	Begroting 2018 na wijziging	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Netto schuldquote	-63	-33	-14	-12	-11	-11
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	-82	-54	-29	-25	-21	-20
Solvabiliteitsratio	78	77	81	85	88	91
Grondexploitatie	0	0	0	0	0	0
Structurele exploitatieruimte	1	0	5	8	5	6
Opcenten	97	98	98	99	99	100

Netto schuldquote en netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen.

De netto schuldquote geeft aan in hoeverre de provincie in staat is haar schulden terug te betalen (hoe lager, hoe beter). De netto schuldquote (ongecorrigeerd) van de provincie Flevoland bedraagt naar verwachting 14% negatief in 2019. Dit kengetal weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de provincie ten opzichte van de eigen middelen. Doordat de provincie geen netto schuld heeft (vorderingen zijn hoger dan schulden), is het percentage negatief. Na correctie voor de verstrekte leningen ligt het percentage op 29% negatief. Naar verwachting stijgt de ratio (cq. minder negatief) doordat de komende jaren een groot deel van de eigen liquiditeiten wordt ingezet voor de financiering van grootschalige infrastructurele- en investeringsprojecten.

Solvabiliteit

De solvabiliteit is de verhouding van het eigen vermogen (reserves) ten opzichte van het totale vermogen, uitgedrukt in een percentage. Dit weerspiegelt de mate waarin de provincie in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger de solvabiliteitsratio hoe groter deel van de activa is gefinancierd met eigen middelen. Voor Flevoland stijgt het solvabiliteitspercentage naar 81% in 2019. De oorzaak van deze stijging ligt met name in de toename van de bestemmingsreserve voor het dekken van de afschrijvingslasten van de investeringen. Deze (nieuwe) investeringen worden als gevolg van het vorig jaar gewijzigde BBV voor een hoger bedrag op de balans opgenomen dan in het verleden, omdat bijdragen uit reserves niet meer in één keer in mindering gebracht mogen worden. Een interprovinciale vergelijking, uitgevoerd door de toezichthouder (BZK) op basis van de begrotingen 2018, laat zien dat in 2018 de gemiddelde solvabiliteit van alle provincies 66% is (mediaan: 71%).

Grondexploitatie

In het kengetal voor grondexploitatie dienen gronden te worden opgenomen die als 'voorraad' bouwgronden op de balans zijn opgenomen. Dit om inzicht te geven in de terug te verdienen boekwaarde van de gronden bij verkoop of exploitatie. De provincie Flevoland voert zelf geen bouwgrondexploitatie uit. Het kengetal heeft daarom de waarde 0. De gronden van de provincie Flevoland die op de balans staan, zijn overeenkomstig de

verslaggevingsregels opgenomen als materiële vaste activa. Deze zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs, welke lager is dan de huidige marktwaarde.

Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting wordt onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele lasten. Bij incidentele lasten of baten gaat het om eenmalige zaken die zich gedurende maximaal drie jaar voordoen. Voorbeelden van structurele baten zijn de algemene uitkering en de inkomsten uit de motorrijtuigenbelasting. Bij structurele lasten gaat het om de lasten die worden gemaakt voor het uitvoeren van structureel/meerjarig beleid, om bedrijfsvoeringslasten en kapitaallasten.

Stortingen in en onttrekkingen aan reserves zijn in beginsel incidenteel en hebben alleen een structureel karakter wanneer ze bedoeld zijn om structurele lasten te dekken of wanneer de reserve een egaliserende functie of een financieringsfunctie voor investeringen heeft. De structurele lasten en baten zijn in 2019 en latere jaren in evenwicht, dat wil zeggen dat structurele lasten gedekt worden uit structurele baten.

Opcenten

Dit kengetal is het percentage opcenten dat de provincie heft ten opzichte van het landelijk gemiddelde. Het geeft aan hoeveel relatieve ruimte de provincie heeft om de inkomsten uit de opcenten te verhogen om zo de structurele baten te verhogen. Uit het percentage blijkt dat de hoogte van de opcenten van de provincie relatief dicht bij het gemiddelde komt. De belastingdruk wordt nader toegelicht in de paragraaf Lokale heffingen.

Bijlagen

- A. Aanvaarde moties en amendementen Algemene Beschouwingen 2018
- B. Overzicht reserves en voorzieningen
- C. Specificatie van de verdeling van de lasten en baten over taakvelden
- D. Specificatie van incidentele lasten en baten 2019-2022
- E. Perspectiefnota 2019-2022 en stelpost Nieuw Beleid

A. Aanvaarde moties en amendementen Algemene Beschouwingen 2018

Tijdens de Algemene Beschouwingen 2018 in de vergadering van Provinciale Staten van 20 juni 2018 zijn nul amendementen en drie moties aangenomen. Hieronder is de inhoud van de aangenomen moties toegelicht.

Motie 11 - Ondertekenen Nationale Bijenstrategie (registratienr. 2259161)

Inhoud	Directe fin. consequenties	Toelichting bij de begroting
Verzoeken het college: • de nationale Bijenstrategie te ondertekenen; • samen met andere Flevolandse partners te onderzoeken op welke wijzen de nationale bijenstrategie een onderdeel kan vormen van het reguleren natuurbeleid en initiatieven hiertoe te stimuleren; • Provinciale Staten hierover op de daarvoor bestemde P&C momenten te rapporteren. Constaterende dat bestuivers een belangrijke schakel vormen in de voedselketen en meer dan de helft van de soorten in Nederland in hun voortbestaan bedreigd worden. Reeds 43 partijen hebben de Nationale bijenstrategie, welke meetbare doelstellingen bevat, ondertekend. Overwegende dat voedselzekerheid een toekomstbepalende factor is en bestuivers onmisbaar zijn voor een goed functionerend natuurlijk ecosysteem.	Geen	Activiteit opgenomen in programmaonderdeel 2.2: We onderzoeken, samen met andere Flevolandse partners, op welke wijzen de nationale bijenstrategie een onderdeel kan vormen van het reguliere natuurbeleid en hoe we initiatieven kunnen stimuleren.

Motie 14 - Participatie Energietransitie (registratienr. 2259165)

Inhoud	Directe fin. consequenties	Toelichting bij de begroting
Verzoeken het college: bij alle voorstellen met betrekking tot energietransitie projecten, een paragraaf op te nemen met een uitwerking van de mogelijkheden voor participatie van burgers en bedrijven. Constaterende dat in het collegeakkoord en de omgevingsvisie is opgenomen dat Flevolandse en Flevolandse bedrijven moeten kunnen participeren bij de energietransitie. Overwegende dat hieraan bij het regioplan Wind voor Flevoland een invulling is gegeven.	Geen	Bij de uitwerking van in de Omgevingsvisie vastgestelde koerslijnen, (Energie neutrale steden en dorpen, Ruimte voor energie, Het goede voorbeeld) en de Flevolandse Energieagenda zullen we de motie betrekken.

Motie 15 – Stimuleren plantaardige eiwittransitie (registratienr. 2259167)

Inhoud	Directe fin. consequenties	Toelichting bij de begroting
Verzoeken het college: in Flevoland te zoeken naar mogelijkheden om de productie en consumptie van plantaardige eiwitten in de provincie te stimuleren en Provinciale Staten hierover dit jaar te informeren. Constaterende dat Nederland kwetsbaar is voor de gevolgen van klimaatverandering, Nederland door voedselproductie en -consumptie bijdraagt aan de klimaatproblematiek en het eten van minder dierlijke producten en meer groente en fruit goed is voor de gezondheid en duurzaamheid. Overwegende dat met duurzame voeding besparingen van emissies van broeikasgassen kunnen worden behaald en er voor plantaardige eiwitten economische kansen liggen.	Geen	Binnen de proeftuin “plantaardige eiwitten”, een van de proeftuinen binnen de opgave Landbouw Meerdere Smaken wordt deze motie opgepakt.

B. Overzicht reserves en voorzieningen

Reserves		2017		2018			2019			2020			2021			2022		
Code	Omschrijving	Stand 31/12	Resultaat 2017	Stand 1/1	Storting	Onttrekking	Stand 31/12	Oormerk	Storting	Onttrekking	Stand 31/12	Oormerk	Storting	Onttrekking	Stand 31/12	Storting	Onttrekking	Stand 31/12
A001	Algemene reserve	21.066	778	21.844	356	-778	21.422	0	356	0	21.779	0	356	0	22.135	356	0	22.848
B003	Personeel	975	87	1.062	900	-851	1.111	0	900	-504	1.781	0	900	-337	2.344	900	-337	2.906
B006	Grootschalige kunstprojecten	423	0	423	33	-423	33	0	33	0	66	0	33	0	99	33	0	166
B008	Monumentenzorg	487	0	487	147	0	633	0	147	0	780	0	147	0	927	147	0	1.220
B009	Strategische projecten	39.267	4.577	43.844	11.028	-14.171	40.700	42.670	4.561	-18.258	27.002	28.185	4.253	-216	32.024	1.753	-270	33.508
B011	Sportaccommodaties / evenementen	330	0	330	0	0	330	0	0	0	330	0	0	0	330	0	0	330
B016	Zuiderzeelijngelden	16.648	0	16.648	0	-2.300	14.348	5.181	0	-2.181	12.167	5.000	0	-2.000	10.167	0	-2.000	6.167
B017	Technische bijstand Europa	756	0	756	0	0	756	0	0	0	756	0	0	0	756	0	0	756
B024	Investeringsimpuls Flevoland-Almere	8.634	0	8.634	0	-700	7.934	0	0	0	7.934	0	0	0	7.934	0	0	7.934
B025	Procesgeld gebiedsontwikkeling	625	0	625	1.000	-588	1.038	134	1.000	-438	1.600	0	1.000	0	2.600	1.000	0	4.600
B027	p-MUP / POP	8.193	0	8.193	1.615	-1.650	8.158	0	3.430	-1.606	9.981	0	430	-1.030	9.381	430	-1.030	8.181
B029	Bodem	4.306	0	4.306	0	-1.110	3.196	0	0	-815	2.381	0	0	0	2.381	0	0	2.381
B030	Egalisatie gladheidsbestrijding	330	0	330	0	0	330	0	0	0	330	0	0	0	330	0	0	330
B031	Cofinanciering EU-projecten 14-20	3.588	0	3.588	900	-920	3.568	0	900	-918	3.551	0	900	-901	3.537	900	-901	3.536
B032	Nieuwe Natuur	15.786	0	15.786	0	-3.834	11.951	0	0	-2.353	9.598	0	0	0	9.598	0	0	9.598
B033	Activering vervangingsinvesteringen	10.289	0	10.289	204	0	10.492	0	180	0	10.673	0	806	0	11.478	3.461	0	20.343
B034	Flevokust Haven	7.297	0	7.297	96	0	7.393	0	0	-89	7.305	0	0	0	7.215	0	0	7.035
B035	Almere 2.0	7.292	0	7.292	4.200	-6.768	4.724	5.950	4.200	-6.200	2.724	4.600	4.200	0	6.924	6.700	0	20.324
B036	Jaartijks onderhoud infrastructuur	706	0	706	0	0	706	0	0	0	706	0	0	0	706	0	0	706
B037	Mobiliteit	52.278	0	52.278	2.130	-7.737	46.671	7.329	42.685	-63.101	26.255	2.800	42.673	-40.405	23.569	39.354	-40.548	22.374
B038	Beheer en ontwikkeling natuur	6.760	0	6.760	850	-1.023	6.587	0	850	-899	6.539	0	850	0	7.389	850	0	9.089
B039	Meerjaren Aanpak Bedrijfsvoering	4.159	0	4.159	0	-2.450	1.709	0	0	0	1.709	0	0	0	1.709	0	0	1.709
B040	Doorgeschoven activiteiten	1.207	1.759	2.966	315	-570	2.711	2.711	0	0	2.711	0	0	0	2.711	0	0	2.711
B042	Dekking afschrijvingslasten	11.801	0	11.801	11.729	-897	22.632	0	32.117	-1.235	53.515	0	8.626	-1.602	60.539	9.167	-1.732	72.628
B043	Economisch programma	11.296	0	11.296	0	-3.180	8.116	7.581	0	-235	7.881	7.346	0	-275	7.606	0	0	7.541
Totaal Reserves		234.498	7.201	241.699	35.503	-49.949	227.252	71.556	91.360	-98.953	219.660	50.642	65.173	-52.091	232.742	65.652	-46.777	268.922
Voorzieningen		2017		2018			2019			2020			2021			2022		
Code	Omschrijving	Stand 31/12	Resultaat 2017	Stand 1-1	Storting	Onttrekking	Stand 31/12	Oormerk	Storting	Onttrekking	Stand 31/12	Oormerk	Storting	Onttrekking	Stand 31/12	Storting	Onttrekking	Stand 31/12
V005	Grondwaterbeheer	804 nvt		804	0	0	804 nvt		0	0	804	0	0	0	804	0	0	804
V011	NJO Provinciehuis	2.104 nvt		2.104	465	-419	2.150 nvt		465	-744	1.871 nvt		465	-1.000	1.639	465	-427	1.677
V015	Pensioen (oud) leden GS	7.544 nvt		7.544	305	-250	7.599 nvt		305	-290	7.613 nvt		305	-350	7.551	305	-350	7.505
V039	Reorganisatie bedrijfsvoering	948 nvt		948	0	-258	690 nvt		0	-165	525 nvt		0	-159	366	0	-80	127
V042	NJO Infrastructuur	18.007 nvt		18.007	11.069	-13.547	15.528 nvt		10.832	-16.971	9.390 nvt		9.809	-13.229	5.968	6.772	-11.343	-5.437
V043	NJO Vestigingen	745 nvt		745	85	-406	424 nvt		85	-133	376 nvt		85	-23	226	85	-26	285
V044	NJO NLE	764 nvt		764	181	-289	656 nvt		181	-322	515 nvt		181	-350	346	181	-126	359
V045	Garantstelling personeel NLE	1.466 nvt		1.466	0	-381	1.085 nvt		0	0	1.085 nvt		0	0	1.085	0	0	1.085
V047	Spaarverlof	348 nvt		348	0	0	348 nvt		0	0	348 nvt		0	0	348	0	0	348
V035	Oninbare vorderingen*	496 nvt		496	0	-461	35 nvt		0	0	35 nvt		0	0	35	0	0	35
V037	Oninbare leningen*	178 nvt		178	0	0	178 nvt		0	0	178 nvt		0	0	178	0	0	178
V040	Gronden OVW / Nieuwe Natuur*	1.102 nvt		1.102	0	-1.102	0 nvt		0	0	0 nvt		0	0	0	0	0	0
Totaal Voorzieningen		34.507	0	34.507	12.104	-17.113	29.497	0	11.868	-18.625	22.740	0	10.844	-14.517	19.065	7.807	-13.098	6.966

Meerjarig verloop reserves en voorzieningen

Eens in de 4 jaar wordt een nota reserves en voorzieningen uitgebracht waarin het beleid wordt uiteengezet. In december 2015 is de nota Reserves en voorzieningen 2015-2019 vastgesteld. Voor alle bestemmingsreserves geldt dat het saldo van de reserve beschikbaar is voor de benoemde bestedingsdoelen. Voor een deel zijn de hierin opgenomen middelen reeds geormerkt voor specifieke activiteiten. In deze bijlage is van iedere reserve en voorziening een detailoverzicht van het verloop in 2019 weergegeven, inclusief eventuele resterende oormerken.

Reserves

Algemene reserve (NR: A001)

De algemene reserve is noodzakelijk om te voorkomen dat bij incidentele tegenvallers ombuigingen op het bestaande beleid nodig zijn. Ook kan de reserve worden benut voor incidentele uitgaven waarvoor geen andere dekking beschikbaar is. Deze reserve wordt gevoed uit incidentele meevallers en rekeningoverschotten waaraan geen bestemming is gegeven. Voor de algemene reserve is een ondergrens vastgesteld. Deze bedraagt 5% van de begrotingsomvang voor bestemming; met de begrotingsomvang wordt bedoeld het totaal van de geraamde c.q. verantwoorde lasten in het jaar waarop de bandbreedte van toepassing is. Hieraan wordt ultimo 2018 voldaan.

De algemene reserve maakt onderdeel uit van de weerstandscapaciteit van de provincie. De noodzakelijke minimumomvang van de algemene reserve wordt mede bepaald door het risicoprofiel van de provincie en de andere mogelijkheden die er zijn om eventuele tegenvallers op te vangen. Dit wordt jaarlijks in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing toegelicht. Voor de algemene reserve bestaat geen bestedingsplan. Binnen de algemene reserve zijn geen oormerken aanwezig, deze kan voor de weerstandscapaciteit daarom volledig als 'vrije ruimte' worden beschouwd.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
A001 Algemene reserve	21.422	356	0	21.779
Bij				
Storting voorfinanciering aankoop vastgoed NLE (t/m 2023)		356		

Personeel (NR: B003)

Dit betreft een gedelegeerde reserve waarvoor verplichtingen mogen worden aangegaan, alvorens de begroting te wijzigen. De verplichting dient te passen binnen het bestedingskader. De reserve wordt ingezet voor:

- (tijdelijke) bovenformatieve formatieplaatsen;
- tijdelijke dubbeling van een functie (voor maximaal 3 maanden);
- personele knelpunten;
- vervanging bij langdurige ziekte (langer dan zes maanden);
- complexe personeelsdossiers en / of afvloeiingskosten;
- organisatieontwikkeling;
- kosten voortvloeiend uit reorganisatie bedrijfsvoering;
- kosten voortvloeiend uit afspraken gemaakt in de cao.

Bij de Zomernota 2017 is de doelstelling van deze reserve verruimd en de naam gewijzigd (voorheen: reserve Personele frictiekosten). Met ingang van 2017 worden de overschotten/tekorten op de personele budgetten voor medewerkerontwikkeling, management development traject, duurzame inzetbaarheid en mobiliteit, en stelpost versterking organisatie bij de jaarrekening toegevoegd of onttrokken aan deze reserve. Deze bredere inzet van budgetten maakt een meer programmatische aansturing mogelijk, waardoor de budgetten beter worden benut en tijdelijk extra personeelslasten beter kunnen worden opgevangen. Hierdoor kan de directie voor wat betreft de personele budgetten beter inhoud geven aan haar verantwoordelijkheid om de bedrijfsvoering binnen de bestaande budgetten uit te voeren en zich daarbij te conformeren aan de cao. De omvang van deze reserve wordt per bestuursperiode vastgesteld.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B003 Personeel	1.111	900	-626	1.385
Bij				
Reguliere storting		900		
Af				
Friciekosten 2019			-626	

Grootschalige kunstprojecten (NR: B006)

De reserve heeft de volgende doelen:

- Onderhoud en beheer van de 8 (was 7) landschapskunstwerken;
- Realisatie van landschapskunstwerken;
- Toepassing 1% kunstregeling bij investeringen in infrastructuur, verbouwing, nieuwbouw of aankoop van provinciale gebouwen door de provincie die een bedrag van 10 miljoen euro te boven gaan.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B006 Grootschalige kunstprojecten	33	33	0	66
Bij				
Reguliere storting		33		

Monumentenzorg (NR: B008)

De reserve heeft tot doel om middelen beschikbaar te hebben om financiële bijdragen toe te kennen voor restauratie en onderhoud van rijks- en gemeentelijke monumenten, overeenkomstig het daarvoor vastgestelde beleid.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B008 Monumentenzorg	633	147	0	780
Bij				
Reguliere storting		147		

Strategische projecten (NR: B009)

De reserve is ingesteld om projecten te realiseren / stimuleren die van strategisch belang zijn voor de provincie en bijdragen aan de verdere ontwikkeling van de provincie. Het gaat daarbij doorgaans om majeure projecten die naar hun omvang niet binnen de jaarlijks in de begroting beschikbare middelen kunnen worden opgevangen. Gelet op de omvangrijke bedragen die veelal met het uitvoeren van majeure projecten zijn gemoeid en de noodzaak om tot verdere ontwikkeling van de provincie te komen, is een substantiële reserve de komende jaren noodzakelijk.

Voor een beroep op deze reserve zijn de volgende randvoorwaarden gesteld:

- het gaat om – veelal grootschalige – projecten met substantiële effecten, uitstraling en betekenis voor Flevoland;
- op deze reserve wordt geen beroep gedaan op grond van het feit dat bestaande budgetten of andere reserves niet toereikend zijn;
- het gaat niet om onderwerpen die in de reguliere begroting thuishoren omdat zij met een zekere regelmaat voorkomen;
- het gaat om publieke zaken waarvan nadrukkelijk een multipliereffect mag worden verwacht.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12	Oormerk
B009 Strategische projecten	40.700	4.561	-18.258	27.002	28.185
Bij					
Reguliere jaarlijkse storting		4.561			
Af					
Omgevingsvisie (PN 1a1)			-3.000		
Nationaal Park Nieuw Land (PN 2b)			-450		

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12	Oormerk
B009 Strategische projecten	40.700	4.561	-18.258	27.002	28.185
Composietencluster (PN 2h)			-300		
Landzijdige ontsluiting Flevokust Haven (PN 2p)			-800		
Overheveling naar reserve pMJP/POP3 (PN 2q)			-3.000		
Tijdelijke formatie griffie (ZN amendement K)			-26		
Fonds Leefbaarheid Landelijk Gebied			-1.025		
Monitoring en evaluatie Economisch Programma			-50		
Cultuurbeleid 2017-2020			-200		
Toeristische recreatieve benutting Flevol. monumenten			-50		
Zwemwaterbebording			-10		
Procesgeld Rijksvastgoed Lelystad			-50		
Bijdrage project Marker Wadden			-400		
Digitalisering Statenwerk			-100		
Bijdrage aan stelpost Nieuw Beleid			-27		
Fietspadennetwerk			-1.394		
Bereikbaarheid Oostrand Dronten			-130		
Regiefunctie ontsluiting luchthaven			-21		
MOBLA - Bereikbaarheid luchthaven (naar reserve B041)			-857		
Stedelijke Bereikbaarheid Almere (naar reserve B041)			-5.819		
POP3 - water			-550		
			-18.258		
Resterende oormerken (onttrekking nog niet begroot)					
Procesgeld internet buitengebied					64
Medefinanciering glasvezel oostelijk en zuidelijk Flevol.					geheim
Poorten Nationaal Park Nieuw Land					3.000
Procesgeld Nationaal Park Nieuw Land					18
Nota Natuur					2.000
Spirocan					1.500
Economisch Programma: Monitor					50
Kredietfaciliteit MKB doorstartfonds					500
Scala					49
Herstructureringsprogramma bedrijven					494
Economische clusters					100
Gebiedspromotie & toerisme					150
Regiegroep techniek en gebiedspromotie					83
100 jaar Zuiderzeewet					150
Toeristisch recreatieve benutting Fl. monumenten					50
Evaluatie OFGV					40
Werelderfgoed Schokland					500
Cultuurbeleid 17-20					115
Krachtige samenleving					1.000
Monitoring natuurlandschap					5
Kunstwerk 100 jaar Zuiderzeewet					300
Waterloopbos					1.000
Hernieuwbare energie					500
Duurzaamheid (escrow Jaarrekening 2015)					71
Achternvang lening DE-on					6.317
Fietspadennetwerk					606
Haalbaarheidsonderzoeken mobiliteit					100
Kornwerderzand					1.436
Bereikbaarheid Luchthaven (MOBLA)					105

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12	Oormerk
B009 Strategische projecten	40.700	4.561	-18.258	27.002	28.185
Fietspad Grote Trap					997
Stedelijke bereikbaarheid Almere (SBA)					226
Regiefunctie ontsluiting luchthaven					146
Oostrand Dronten					50
HOV Luchthaven (infrastructuur)					1.000
Procesgeld Rijksvastgoed Lelystad					55
Optimalisatie landzijdige ontsluiting Flevokust Haven					2.200
Kapitaallasten Innovatiepaviljoen Floriade Werkt!					660
Trintelzand					1.000
Marker Wadden					500
Statengriffie					200
ICT					448
Informatietechnologie					400
Totaal oormerken (+geheim)					28.185

Het bedrag van de resterende oormerken is hoger dan de totale reserve. Dit wordt veroorzaakt doordat de geoormerkte gelden over meerdere jaren zullen worden besteed en de komende jaren nog stortingen in de reserve plaatsvinden, die nog niet in het saldo per 31 december 2019 zijn opgenomen. Rekening houdend met de reeds voorziene stortingen is het saldo van de reserve toereikend om de oormerken te dekken.

Sportaccommodaties / grootschalige sportevenementen (NR: B011)

De reserve ondersteunt de uitvoering van het sportbeleid door bijdragen te verstrekken aan:

- de stimulering van een voor Flevoland toereikend sportvoorzieningsniveau;
- subsidie voor sportaccommodaties met een provinciale of landelijke betekenis;
- grote sportevenementen.

De bestedingsdoelen van de reserve zijn opgenomen in de Sportnota 2013-2016. De uitvoering van de sportnota is opgedragen aan Gedeputeerde Staten. Aanvragen worden getoetst aan de Sportnota. Gedeputeerde Staten hebben in 2016 besloten het sportbeleid tot en met 2018 te verlengen. In de tweede helft van 2018 wordt het sportbeleid herijkt. Vooralsnog wordt er vanuit gegaan dat dit in 2019 en verder ongewijzigd wordt gecontinueerd.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B011 Sportaccommodaties c.a.	330	0	0	330

Zuiderzeelijngelden (NR: B016)

Het doel van de reserve is de realisatie van projecten tot verbetering en versterking van de bereikbaarheid en economische ontwikkeling van Flevoland, die kunnen worden gezien als compensatie voor het niet doorgaan van de Zuiderzeelijn. De reserve blijft in stand tot de daarmee te realiseren projecten zijn afgerond; daarna kan de reserve worden opgeheven (indicatie 2022). Het Rijk heeft de resterende bijdrage voor de gehele periode in 2017 reeds volledig voldaan.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12	Oormerk
B016 Zuiderzeelijngelden	14.348	0	-2.181	12.167	5.000
Af					
Projectbijdragen Luchthavenfonds			-181		
Provinciale bijdrage projecten ZZL			-2.000		
			-2.181		
Resterend oormerk (onttrekking nog niet begroot)					
Provinciale bijdrage Maritieme Servicehaven NF					5.000

Technische bijstand Europa (NR: B017)

Voor de uitvoeringskosten van de Europese programma's zijn, onder de noemer technische bijstand, middelen beschikbaar gesteld. Het betreft hier salariskosten (inclusief overhead), accountantskosten en overige (declarabele) kosten. Deze uitvoeringskosten kennen geen gelijkmatig verloop. Met deze egaliseringsreserve kunnen de schommelingen in de kosten van technische bijstand in een verantwoordingsjaar worden opgevangen.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B017 Technische bijstand Europa	756	0	0	756

Investeringsimpuls Flevoland-Almere (NR: B024)

De provincie wil met het IFA in de periode 2007-2020 het volgende realiseren:

- krachtige impulsen voor de ontwikkeling van een uniek stedelijk klimaat in Almere en het versterken van de economische positie van Almere binnen de Noordvleugel van de Randstad;
- impulsen voor ideeën, ondernemingen en mensen, waardoor Almere duurzaam aantrekkelijk blijft en waarbij het gaat om investeringen in de sociale, culturele en economische infrastructuur.

Het IFA-programma is in een afrondende fase, er worden geen nieuwe projecten meer gesubsidieerd. Na financiële afwikkeling van de lopende projecten wordt aan Provinciale Staten een voorstel voorgelegd voor de bestemming van de resterende middelen.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B024 Investeringsimpuls Flevoland-Almere	7.934	0	0	7.934

Procesgelden gebiedsontwikkeling (NR: B025)

Voor de uitvoering van de speerpunten in de gebiedsontwikkeling is externe deskundigheid nodig, die kan wisselen afhankelijk van de fase waarin het speerpunt zich bevindt. Voor elk speerpunt wordt een bestuursopdracht door Provinciale Staten vastgesteld, waarbij inzicht wordt gegeven in de uitgaven die voor de speerpunten zullen worden gedaan. Vanwege het ongelijkmatig verloop van de uitgaven is een reserve ingesteld; hierdoor wordt het jaarlijks beslag op de begroting geëgaliseerd.

Jaarlijks wordt een bedrag aan de reserve toegevoegd waaruit de proceskosten worden betaald. Niet bestede middelen worden via de reserve meegenomen naar het volgende jaar. Indien in een jaar extra middelen nodig zijn worden deze in eerste instantie uit deze reserve onttrokken.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B025 Procesgelden gebiedsontwikkeling	1.038	1.000	-438	1.600
Bij				
Reguliere storting		1.000		
Af				
Procesgeld Noordelijk Flevoland			-75	
Procesgeld Amsterdam Lelystad Airport			-113	
Procesgeld Markermeer IJmeer			-100	
Procesgeld Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland			-150	
			-438	

p-MJP/POP (NR: B027)

De reserve is ingesteld om in enig jaar niet bestede cofinancieringsmiddelen voor het plattelandsontwikkelingsprogramma (POP3 2014-2020) beschikbaar te houden voor latere jaren. De provinciale cofinanciering voor het programma is gelijkmatig beschikbaar. De feitelijke inzet hiervan wisselt echter van jaar tot jaar. Om die reden is deze egaliseringsreserve ingesteld.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B027 p-MJP/POP	8.158	3.430	-1.606	9.981
Bij				
Overheveling uit reserve Strategische projecten (B009)		3.000		
Reguliere storting provinciale cofinanciering POP3		430		
		3.430		
Af				
Provinciale cofinanciering voor het programma POP3			-1.030	
Uitvoeringskosten programma POP3			-576	
			-1.606	

Bodem (NR: B029)

Het doel van de reserve is de realisatie van projecten in het kader van het meerjarenprogramma Bodem. Het betreft bodemsaneringen en projecten in het kader van het programma Duurzaam gebruik van de ondergrond. Dit ter uitvoering van het met het Rijk afgesloten Convenant Bodemontwikkelingsbeleid en Aanpak Spoedlocaties. In 2015 is een vervolgconvenant Bodem en ondergrond 2016-2020 afgesloten. De voeding vindt plaats uit nog niet bestede van het Rijk (te) ontvangen (decentralisatie-)uitkeringen.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B029 Bodem	3.196	0	-815	2.381
Af				
Duurzaam bodemgebruik			-815	

Egalisatiereserve gladheidsbestrijding (NR: B030)

Het doel van deze egalisatiereserve is om voor de korte en langere termijn een flexibelere buffer te creëren om de sterk wisselende inzet (en kosten) ten behoeve van de gladheidsbestrijding op te vangen, zonder dat in het reguliere onderhoudsprogramma moet worden ingegrepen. De egalisatiereserve is bij de instelling eenmalig gevoed met € 325.000 uit het rekeningresultaat 2011. Vervolgens vindt voeding plaats uit batige saldi op de begrotingspost gladheidsbestrijding in de jaren dat er lage kosten worden gemaakt. Het maximale saldo is € 500.000. Dit betreft een gedelegeerde reserve.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B030 Egalisatie gladheidsbestrijding	330	0	0	330

Cofinanciering EU-projecten 2014-2020 (NR: B031)

Het doel van de reserve is om de provinciale cofinanciering voor de projecten uit het Europese programma 2014-2020 gelijkmatig ten laste van de begroting te laten komen. De reserve wordt primair ingezet voor de cofinanciering van projecten in het kader van het Europese programma 2014-2020. Daarnaast worden eventuele oninbare vorderingen (in het kader van het Europees programma) uit de reserve gedekt en vervult de reserve een rol bij het afdekken van het risico dat de Europese commissie de gedeclareerde programmakosten niet volledig vergoedt.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B031 Cofinanciering EU-projecten 14-20	3.568	900	-918	3.551
Bij				
Reguliere storting		900		
Af				
Operationeel Programma Kansen voor Flevoland 2014-2020			-900	
Interreg V			-18	
			-918	

Nieuwe Natuur (NR: B032)

De in de reserve beschikbare middelen, alsmede de in het kader van het voormalig OostvaardersWold verkregen grondposities, worden ingezet voor de realisatie van het programma Nieuwe Natuur en de

afwikkeling van het voormalig OostvaardersWold. Om het inzicht te verbeteren in de nog beschikbare middelen voor het programma is hiervoor een aparte reserve ingesteld.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B032 Nieuwe natuur	11.951	0	-2.353	9.598
Af				
Saldo programma Nieuwe Natuur 2019			-2.353	

Egalisatiereserve activering vervangingsinvesteringen (NR: B033)

Op basis van de Koepelnota integraal infra beheer is een totaal dekkingsarrangement gemaakt voor de kosten van infrabeheer (jaarlijks onderhoud, niet jaarlijks onderhoud en vervangingsinvesteringen) voor de komende jaren. Daarbij worden de vervangingsinvesteringen geactiveerd, waarbij de kapitaallasten ('de stille lasten') worden gedekt uit het daarvoor beschikbare budget. Dit betekent dat er in de eerste jaren ruimte binnen het stille lasten budget ontstaat, die in latere jaren nodig is om de oplopende kapitaallasten te dekken. Deze egalisatiereserve is bedoeld om de lasten van het infrabeheer in latere jaren te dekken.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B033 Egalisatiereserve activering vervangingsinvest.	10.492	180	0	10.673
Bij				
Egalisatie budgetten vervangingsinvesteringen 2019		180		

Flevokust Haven (NR: B034)

Met het genomen investeringsbesluit Flevokust is besloten om de middelen die binnen de reserve Zuiderzeelijngelden gereserveerd waren voor de ontwikkeling van de buitendijkse haven, in 2015 over te hevelen naar de ingestelde reserve Flevokust Haven. De exploitatieberekening die ten grondslag ligt aan het genomen investeringsbesluit laat een onrendabele top zien. De met het project gemoeide kosten zijn hoger dan de te verwachten opbrengsten. De reserve dient ter dekking van deze onrendabele top, zodat het geen (aanvullend) beslag op de algemene middelen legt. In enig jaar optredende exploitatietekorten of waardeverminderingen worden derhalve gedekt uit deze reserve.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B034 Flevokust Haven	7.393	0	-89	7.305
Af				
Dekking exploitatiesaldo Flevokust Haven 2019			-89	

Almere 2.0 (NR: B035)

Het doel van de reserve is om de voor het Fonds Verstedelijking Almere beschikbare provinciale bijdrage beschikbaar te houden totdat deze op basis van gehonoreerde projecten tot besteding komt. Tevens worden de middelen hiermee gescheiden van de afronding van het lopende IFA-programma zodat de omvang van de beschikbare middelen transparant blijft. Bestedingen ten laste van de reserve Almere 2.0 vinden plaats op basis van een door Provinciale Staten vastgesteld jaarprogramma Fonds Verstedelijking Almere (inclusief eventuele tussentijds vastgestelde wijzigingen).

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12	Oormerk
B035 Almere 2.0	4.724	4.200	-6.200	2.724	4.600
Bij					
Reguliere storting		4.200			
Af					
Bijdrage Fonds Verstedelijking Almere Jaarprogramma 2019			-6.200		
Resterende oormerken (onttrekking nog niet begroot)					
Economische making of Floriade					4.600

Het bedrag aan geormerkte gelden is hoger dan de omvang van de reserve. Dit wordt veroorzaakt doordat de besteding van geormerkte gelden over meerdere jaren zal plaatsvinden en de komende jaren stortingen in de reserve zijn voorzien, die nog niet in het saldo per 31 december 2019 zijn opgenomen.

Egalisatiereserve jaarlijks onderhoud Infrastructuur (NR: B036)

Door de egalisatiereserve jaarlijks onderhoud infrastructuur kunnen overlopende activiteiten in het daaropvolgende jaar worden gedekt. Na afloop van de vierjaarlijkse periode valt het restant van de egalisatiereserve volledig vrij ten gunste van de algemene middelen.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B036 Egalisatiereserve jaarlijks onderhoud Infrastructuur	706	0	0	706

Mobiliteit (NR: B037)

De reserve wordt ingezet ter dekking van de kosten voor openbaar vervoer, verkeers- en mobiliteitsmanagement, verkeersveiligheid en infrastructurele projecten. De primaire functie van de reserve is om schommelingen in de inzet van deze middelen te egaliseren en de middelen vanuit de decentralisatie uitkering voor Verkeer & Vervoer beschikbaar te houden. Het instellen van de reserve draagt bij aan het uitvoeren van het Coalitieakkoord 2015-2019 dat stelt dat de huidige budgetten voor openbaar vervoer en infrastructuur in stand worden gehouden, ook als de Brede Doeluitkering Verkeer & Vervoer (BDU) is overgeheveld naar het provinciefonds (hetgeen inmiddels heeft plaatsgevonden). De bestedingsdoelen zijn identiek aan de bestedingsdoelen van de oude BDU-bestedingen en zijn opgenomen in het p-MIRT. Daarin wordt inzicht gegeven in de specifieke bestedingsdoelen van de middelen. Het betreft een gedelegeerde reserve voor zowel stortingen als onttrekkingen.

Om het inzicht te vergroten zijn met ingang van 2019 de stortingen en onttrekkingen afzonderlijk weergegeven (geen saldering), zoals dit ook voor andere reserves wordt toegepast.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12	Oormerk
B037 Mobiliteit	46.671	42.685	-63.101	26.255	2.800
Bij					
Reguliere storting loon & prijsontwikkeling exploitatiebudg.		906			
Reguliere storting loon & prijsontwikkeling investeringen		298			
Reguliere storting mobiliteitsmiddelen uit provinciefonds		38.469			
Reguliere storting middelen AROV		3.012			
		42.685			
Af					
Dekking product 6.1.1 (OV)			-27.144		
Dekking product 6.2.1 (Mobiliteit en verkeersmanagement)			-1.057		
Dekking product 6.2.2 (Verkeersveiligheid en -hinder)			-1.137		
Dekking product 6.3.1 (Investerings prov. infrastructuur)			-1.580		
Dekking AROV			-3.012		
Bijdrage busbanen Almere			-4.529		
Investerings Hogering (naar reserve Dekking afschr.)			-12.741		
Investerings Waterlandseweg (naar reserve Dekking afschr.)			-4.489		
Investerings Gooiseweg (naar reserve Dekking afschr.)			-3.230		
Investerings MOBLA (naar reserve Dekking afschr.)			-444		
Overige investeringen p-MIRT (naar reserve Dekking afschr.)			-3.738		
			63.101		
Resterende oormerken (onttrekking nog niet begroot)					
Bijdrage N50					500
Bijdrage busbanen Almere					2.300
Totaal oormerken					2.800

Beheer en ontwikkeling natuur (NR: B038)

Het doel van de reserve is de realisatie van projecten en het uitvoeren van beheermaatregelen in het kader van de decentralisatie van het natuurbeleid. De reserve zorgt ervoor dat de verschillen in kasuitgaven tussen de jaren worden geëgaliseerd.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B038 Beheer en ontwikkeling natuur	6.587	850	-899	6.539
Bij				
Reguliere storting conform begroting		850		
Af				
Dekking last beheer natuurgebieden i.v.m. beheerwijziging			-899	

Meerjaren Aanpak Bedrijfsvoering (NR: B039)

Bij de instelling van de reserve is deze eenmalig met € 6,5 mln. gevoed vanuit de algemene reserve. Jaarlijks zullen de eventuele overschotten op eenmalige ICT-middelen worden toegevoegd aan de reserve. De reserve wordt ingezet voor de kosten die gemaakt worden voor de Meerjaren Aanpak Bedrijfsvoering (MAB).

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B039 Meerjaren Aanpak Bedrijfsvoering	1.709	0	0	1.709

Doorgeschoven Activiteiten (NR: B040)

Doel van deze reserve is het overhevelen van niet bestede budgetten voor specifieke activiteiten die over de jaargrens heen schuiven. Het gaat daarbij uitsluitend om doorgeschoven middelen voor activiteiten waarvoor geen specifieke bestemmingsreserves zijn ingesteld. Deze middelen zijn uitsluitend gedurende het volgende begrotingsjaar binnen de reserve beschikbaar en vallen vrij in het rekeningresultaat indien besteding niet tijdig heeft plaatsgevonden. Omdat deze bestedingen pas geraamd worden zodra daar concreet zicht op is komt de onttrekking nog niet in het verloopoverzicht tot uitdrukking (om die reden is het saldo volledig als 'geoomerkt' weergegeven).

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12	Oormerk
B040 Doorgeschoven activiteiten	2.711	0	0	2.711	2.711

Dekking afschrijvingslasten (NR: B042)

De primaire functie van deze reserve is de (extra) afschrijvingslasten te dekken, om deze zodoende te egaliseren en daarmee de exploitatieruimte van de provinciale begroting stabiel te houden. De reserve wordt ingezet ter dekking van de afschrijvingslasten voor investeringen in activa met maatschappelijk nut. De hoogte van de onttrekking uit de reserve is afhankelijk van de afschrijvingslasten, zoals deze jaarlijks voortvloeien uit de staat van activa. Het betreft een gedelegeerde reserve.

Per 1 januari 2017 is het volgens het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) niet meer toegestaan om bijdragen uit het eigen vermogen (reserves) of uit de eigen exploitatie direct in mindering te brengen op het te activeren bedrag van investeringen in maatschappelijk nut. Als gevolg van deze wijziging stijgt de hoogte van de te activeren activa aanzienlijk, met als gevolg een toename van de jaarlijkse structurele afschrijvingslasten. Deze hogere structurele lasten kunnen een negatief effect hebben op de beschikbare begrotingsruimte. Om dit effect te voorkomen zijn de (reeds gereserveerde en voorgenomen) bijdragen aan investeringen apart gezet in deze reserve om de toekomstige afschrijvingslasten te dekken. Over de gehele looptijd van de activa is het effect budgetneutraal.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B041 Dekking afschrijvingslasten	22.632	32.117	-1.235	53.514
Bij				
uit reserve Strat.projecten (Flevokust, MOBLA en SBA)		7.475		
uit reserve Mobiliteit (investeringen p-MIRT 2019)		24.642		
		32.117		
Af				
Dekking extra afschrijvingslasten a.g.v. BBV-wijziging			-1.235	

Economisch Programma (NR: B043)

Doel van deze reserve is een duidelijk label te geven aan de middelen voor het Economisch Programma. Daarnaast wordt de onvoorspelbaarheid van inzet van middelen opgevangen door de middelen niet direct actief op de programmabegroting te zetten. Onttrekkingen aan deze reserve zijn gedelegeerd aan Gedeputeerde Staten. Op basis van doelbereik en voortgang kan met behoud van snelheid uit deze reserve geput worden, binnen de daartoe gestelde kaders.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12	Oormerk
B043 reserve Economisch Programma	8.116	0	-235	7.881	7.346
Af					
Uitvoering Human Capital agenda			-235		
Resterende oormerken (onttrekking nog niet begroot)					
Human Capital agenda					746
Financiering en support					1.500
Internationaal Ondernemerschap					1.500
Groeihuis					1.500
Netwerkversterkend ondernemerschap					1.000
Groeimakelaarschap					500
Transitie OMFL (Perspectiefnota 2019)					600
Totaal oormerken					7.346

Voorzieningen

Grondwaterbeheer (NR: V005)

De voorziening is bestemd voor het egaliseren van jaarlijkse verschillen tussen uitgaven wegens grondwaterbeheer (inclusief schadevergoedingen) en inkomsten uit de grondwaterheffing. De bestedingsdoelen van de grondwaterheffing vloeien voort uit de Waterwet (voorheen de Grondwaterwet), artikel 7.7. De doelen zijn: maatregelen om nadelige effecten van grondwateronttrekkingen te compenseren, onderzoeken ten behoeve van het grondwaterbeleid, het grondwaterregister en schade in verband met onttrekkingen. Ook het met deze taken belaste personeel kan betaald worden uit de grondwaterheffing. Besteding aan andere doelen is niet toegestaan. De voorziening wordt gevoed uit de opbrengsten van de grondwaterheffing, voor zover die niet in het jaar van ontvangst zijn besteed.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V005 Grondwaterbeheer	804	0	0	804

Niet-jaarlijks onderhoud provinciehuis (NR: V011)

De voorziening is bedoeld om het Provinciehuis inclusief de daarin aanwezige installaties in de huidige vorm voor een lange periode in stand te houden; dit gebeurt op basis van een opgesteld meerjaren onderhoudsplan, waarin voor een langere periode (max. 40 jaar) een doorkijk wordt gegeven in de benodigde financiële middelen. Dit onderhoudsplan wordt om de 4 jaar door Provinciale Staten vastgesteld. Het huidige plan dat bij de Perspectiefnota 2017-2021 door Provinciale Staten is vastgesteld betreft de periode 2018-2021. In het plan is inzichtelijk gemaakt op welke onderdelen voor het niet-jaarlijks onderhoud in die periode kosten zullen worden gemaakt.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V011 NJO provinciehuis	2.150	465	-744	1.871
Bij				
Reguliere storting		465		
Af				
Uitvoering onderhoud volgens onderhoudsplan			-744	

Niet-jaarlijks onderhoud infrastructuur (NR: V025)

De voorziening is bedoeld om het provinciaal wegen- en vaarwegennet voor een lange periode in stand te houden; daarvoor is periodiek groot onderhoud nodig. Op basis van inspecties en rekening houdend met de aspecten bereikbaarheid, verkeersveiligheid en staat van onderhoud worden meerjaren onderhoudsprogramma's opgesteld. Op basis hiervan wordt de jaarlijkse dotatie en onttrekking bepaald. De meerjaren onderhoudsprogramma's worden één maal per vijf jaar aangeboden aan Provinciale Staten. De uitwerking vindt plaats in het jaarlijks op te stellen Meerjarenprogramma Beheer en Vervanging Infrastructuur (MBVI).

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V025 NJO infrastructuur	15.528	10.832	-16.971	9.390
Bij				
Reguliere storting		10.832		
Af				
Uitvoering onderhoud volgens onderhoudsprogramma's			-16.971	

Niet-jaarlijks onderhoud vestigingen (NR: V043)

De voorziening is bedoeld om de vestigingen (voorheen: steunpunten) en de daarin aanwezige installaties in de huidige vorm voor een lange periode in stand te houden; dit gebeurt op basis van een opgesteld meerjaren onderhoudsplan, waarin voor een langere periode een doorkijk wordt gegeven in de benodigde financiële middelen. Dit onderhoudsplan wordt om de 4 jaar door Provinciale Staten vastgesteld. Het huidige plan dat bij de Perspectiefnota 2017-2021 door Provinciale Staten is vastgesteld betreft de periode 2018-2021.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V043 NJO Vestigingen	424	85	-133	376
Bij				
Reguliere jaarlijkse storting		74		
Af				
Uitvoering onderhoud volgens onderhoudsplan			-133	

Niet-jaarlijks onderhoud NLE (NR: V044)

De voorziening is bedoeld om het deel van het vastgoed dat voorheen in eigendom was van Nieuw Land Erfgoedcentrum, en sinds 2017 in eigendom van de provincie Flevoland is, inclusief de daarin aanwezige installaties in de huidige vorm voor een lange periode in stand te houden; dit gebeurt op basis van een opgesteld meerjaren onderhoudsplan, waarin voor een langere periode een doorkijk wordt gegeven in de benodigde financiële middelen. Dit onderhoudsplan wordt om de 4 jaar door Provinciale Staten vastgesteld. Omdat het eigendom per 2017 is overgegaan, zal naar verwachting medio 2021 een nieuw plan worden voorgelegd voor de volgende periode (2022-2025).

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V044 NJO NLE	656	181	-322	515
Bij				
Reguliere storting		181		
Af				
Uitvoering onderhoud volgens onderhoudsplan			-322	

Pensioenen (oud) leden GS (NR: V015)

Uit de voorziening worden de pensioenaanspraken van voormalige gedeputeerden betaald. De hoogte van deze voorziening wordt vastgesteld door een externe partner, Loyalis Maatwerk Administraties. Hiervoor worden de volgende recente actuariële grondslagen gehanteerd:

- Ervaringscijfers sterftekansen ABP, inclusief kostenopslag;
- Rekenrente van DNB;
- Overlevingskansen: prognosetafels ABP met CBS;
- Pensioenrichtleeftijd (thans 67 jaar);
- Contante waarde voor het nabestaandenpensioen.

Daarnaast worden de berekeningen aangepast op basis van informatie over neveninkomsten van de betreffende pensioengerechtigden.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V015 Pensioenen (oud) leden GS	7.599	305	-290	7.613
Bij				
Reguliere storting o.b.v. actuariële berekeningen		305		
Af				
Pensioenbetalingen (oud) leden GS			-290	

Oninbare vorderingen (NR: V035)

De voorziening is bedoeld ter dekking van het risico dat vorderingen oninbaar zijn.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V035 Oninbare vorderingen	35	0	0	35

Oninbare leningen (NR: V037)

De voorziening is bedoeld ter dekking van het risico dat uitgezette leningen oninbaar zijn.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V037 Oninbare leningen	178	0	0	178

Reorganisatie bedrijfsvoering (NR: V039)

In het verleden is op basis van een visiedocument bedrijfsvoering en de bijbehorende businesscase een halvering van het aantal ondersteunende afdelingen naar 3 afdelingen en een inkrimping van de formatie met 26 fte's gerealiseerd. Dit heeft er toe geleid dat er vanaf 2017 een structurele besparing van € 2,6 mln. is gerealiseerd. Omdat op een zorgvuldige manier te doen, moeten incidentele proces- en frictiekosten worden gemaakt. Daarvoor is deze voorziening gevormd.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V039 Reorganisatie bedrijfsvoering	690	0	-165	525
Af				
Anwending voorziening t.b.v. frictiekosten			-165	

Gronden OostvaardersWold / Nieuwe Natuur (NR: V040)

De voorziening is gevormd om het risico af te dekken dat de geactiveerde gronden OostvaardersWold met verlies (verkoopprijs lager dan de boekwaarde) worden afgestoten. Verwacht wordt dat de laatst beschikbare gronden waarop deze voorziening van toepassing is in 2018 worden ingezet binnen het programma Nieuwe Natuur, waardoor de voorziening in 2019 nihil is.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V040 Gronden OVW / Nieuwe Natuur	0	0	0	0

Garantstelling personeel NLE (NR: V040)

Deze voorziening is gevormd voor het provinciale aandeel in de garantstelling van de GR NLE voor het NLE-personeel na de overgang van dat personeel naar Batavialand. Er wordt alleen een beroep gedaan op de garantstelling in het geval dat Batavialand failliet gaat. Het aandeel van de provincie Flevoland in de garantstelling is conform het in de gemeenschappelijke regeling vastgestelde percentage van verdeling van de bijdragen van de GR-deelnemers bij tekorten, zoals vastgelegd in de bijlage bij de tekst van de gemeenschappelijke regeling uit 2004.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V045 Garantstelling personeel NLE	1.085	0	0	1.085

Spaarverlof (NR: V040)

In 2017 is een nieuwe voorziening Spaarverlof gevormd. In de CAO 2017-2018 is vastgelegd dat met ingang van 1 januari 2018 de vervalltermijn van het bovenwettelijk en aangekocht (IKB) verlof komt te vervallen. Daarnaast zijn de mogelijkheden voor het extra sparen/aankopen van verlof verruimd. Conform het BBV is hiervoor een voorziening ingesteld. De hoogte van de voorziening is gebaseerd op (een prognose van) het aantal gespaarde verlofuren en de geldende uurtarieven per balansdatum. Het verloop van deze voorziening laat zich moeilijk voorspellen omdat het een nieuwe regeling betreft waardoor ervaringscijfers ontbreken.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V047 Spaarverlof	348	0	0	348

C. Specificatie van de verdeling van de lasten en baten over de taakvelden

Lasten per programma naar taakveld (incl. directe personele lasten)	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
1 Ruimtelijke ontwikkeling en waterbeleid				
3.3 Kwantiteit grondwater	466	465	463	463
3.9 Water, overige baten en lasten	497	402	400	401
6.9 Regionale economie, ov. baten&lasten	854	852	849	849
8.1 Ruimtelijke ordening	4.753	1.746	1.738	1.539
8.2 Volkshuisvesting	63	63	63	63
Totaal 1 Ruimtelijke ontwikkeling en waterbeleid	6.634	3.528	3.513	3.316
2 Landelijk gebied en natuur				
5.2 Beheer natuurgebieden	9.732	8.881	8.877	8.827
5.3 Beheer flora en fauna	867	792	792	792
5.9 Natuur, overige baten en lasten	481	31	31	31
6.3 Kennis en innovatie	33	33	33	33
7.9 Cult.&maatschappij, ov. baten&lasten	1.083	58	57	57
Totaal 2 Landelijk gebied en natuur	12.197	9.795	9.790	9.740
3 Economie				
6.3 Kennis en innovatie	1.010	709	682	483
6.4 Recreatie en toerisme	973	921	920	920
6.9 Regionale economie, ov. baten&lasten	3.131	3.170	2.925	2.859
Totaal 3 Economie	5.115	4.799	4.527	4.262
4 Cultuur, samenleving en sport				
0.6 Overhead	178	178	178	178
7.1 Cultuur	4.799	4.577	4.417	4.418
7.2 Maatschappij	1.763	1.762	1.762	1.762
7.9 Cult.&maatschappij, ov. baten&lasten	731	731	731	731
Totaal 4 Cultuur, samenleving en sport	7.472	7.248	7.087	7.088
5 Energie, milieu en klimaat				
1.9 Bestuur, overige baten en lasten	10	10	10	10
3.4 Kwaliteit oppervlaktewater	11	0	0	0
4.1 Bodembescherming	1.763	990	660	660
4.4 Vergunningverlening en handhaving	4.211	4.210	4.208	4.209
4.6 Duurzaamheid	940	938	847	848
4.9 Milieu, overige baten en lasten	697	696	695	695
5.9 Natuur, overige baten en lasten	342	342	342	342
7.1 Cultuur	84	34	8	8
8.1 Ruimtelijke ordening	426	385	344	344
Totaal 5 Energie, milieu en klimaat	8.484	7.605	7.115	7.116
6 Mobiliteit				
2.1 Landwegen	35.223	32.345	24.165	22.689
2.2 Waterwegen	3.437	3.800	4.111	4.466
2.3 Openbaar vervoer	35.714	36.195	36.491	36.610
2.9 Verkeer en vervoer, ov. baten&lasten	4.429	2.631	2.480	4.739
Totaal 6 Mobiliteit	78.804	74.971	67.247	68.504
7 Gebiedsontwikkeling				
5.1 Natuurontwikkeling	4.097	442	440	440

6.2 Logistiek	645	645	643	644
6.9 Regionale economie, ov. baten&lasten	10.764	4.140	3.858	3.759
8.3 Stedelijke vernieuwing	75	25	25	25
Totaal 7 Gebiedsontwikkeling	15.581	5.251	4.966	4.868
8 Kwaliteit openbaar bestuur				
0.3 Geldleningen en uitzettingen	200	200	200	200
0.5 Alg. dekk.middelen, ov. baten&lasten	13.432	18.049	22.101	27.484
0.7 Vennootschapsbelasting	50	50	50	50
0.8 Mutaties reserves	91.360	65.173	65.652	64.935
1.1 Provinciale Staten	2.571	2.152	2.175	2.142
1.2 Gedeputeerde Staten	1.907	1.902	1.897	1.898
1.3 Kabinetszaken	3	3	3	3
1.5 Interbestuurlijk toezicht op regio	30	30	30	30
1.6 Openbare orde en veiligheid	211	211	210	210
1.9 Bestuur, overige baten en lasten	1.730	1.400	1.393	1.394
3.9 Water, overige baten en lasten	159	159	158	158
4.4 Vergunningverlening en handhaving	3	3	3	3
5.9 Natuur, overige baten en lasten	1.208	1.207	1.207	1.207
6.1 Agrarische aangelegenheden	1.940	1.363	1.363	1.363
6.9 Regionale economie, ov. baten&lasten	2.151	2.041	2.037	2.032
7.9 Cult.&maatschappij, ov. baten&lasten	583	33	33	33
0.6 Overhead	28.628	29.470	28.791	28.504
Totaal 8 Kwaliteit openbaar bestuur	146.166	123.445	127.301	131.645
Totaal Lasten	280.451	236.643	231.545	236.540
Baten per programma naar taakveld	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
1 Ruimtelijke ontwikkeling en waterbeleid				
3.3 Kwantiteit grondwater	-470	-470	-470	-470
3.9 Water, overige baten en lasten	-22	-22	-22	-22
Totaal 1 Ruimtelijke ontwikkeling en waterbeleid	-492	-492	-492	-492
2 Landelijk gebied en natuur				
5.2 Beheer natuurgebieden	-50	-50	-50	0
Totaal 2 Landelijk gebied en natuur	-50	-50	-50	0
5 Energie, milieu en klimaat				
4.1 Bodembescherming	-407	-400	-400	-400
4.6 Duurzaamheid	0	0	0	0
4.9 Milieu, overige baten en lasten	-73	-73	-73	-73
8.1 Ruimtelijke ordening	-80	-40	0	0
Totaal 5 Energie, milieu en klimaat	-559	-513	-473	-473
6 Mobiliteit				
2.1 Landwegen	-391	-391	-391	-391
2.2 Waterwegen	-83	-83	-83	-83
2.3 Openbaar vervoer	-8.225	-8.247	-8.269	-8.291
Totaal 6 Mobiliteit	-8.699	-8.721	-8.743	-8.765
7 Gebiedsontwikkeling				
5.1 Natuurontwikkeling	-1.429	-129	-129	-129
6.2 Logistiek	-358	-357	-357	-357
6.9 Regionale economie, ov. baten&lasten	-250	-350	-375	-375
Totaal 7 Gebiedsontwikkeling	-2.037	-836	-861	-861

8 Kwaliteit openbaar bestuur				
0.1 Uitkering provinciefonds	-91.300	-95.000	-94.600	-98.000
0.2 Opbrengst Provinciale belastingen	-73.700	-74.400	-75.100	-75.900
0.3 Geldleningen en uitzettingen	-141	-115	-88	-62
0.4 Deelnemingen	-328	-328	-328	-328
0.5 Alg. dekk.middelen, ov. baten&lasten	-1.022	-1.022	-1.022	-1.022
0.8 Mutaties reserves	-98.953	-52.091	-46.777	-47.631
0.9 Resultaat	0	0	0	0
1.2 Gedeputeerde Staten	-27	-27	-27	-27
6.9 Regionale economie, ov. baten&lasten	-1.090	-995	-932	-925
0.6 Overhead	-2.053	-2.053	-2.053	-2.053
Totaal 8 Kwaliteit openbaar bestuur	-268.614	-226.031	-220.927	-225.948
Totaal Baten	-280.451	-236.643	-231.545	-236.540

x € 1.000

D. Specificatie van incidentele baten en lasten 2019-2022

D1. Meerjarig overzicht incidentele en structurele lasten en baten

	incidenteel	structureel	Totaal 2019	incidenteel	structureel	Totaal 2020
1 Ruimtelijke ontwikkeling en waterb.	2.950	1.415	4.365	200	1.072	1.272
2 Landelijk gebied en natuur	1.550	9.838	10.388	0	8.991	8.991
3 Economie	793	3.595	4.389	482	3.595	4.077
4 Cultuur, samenleving en sport	326	6.602	6.928	80	6.628	6.708
5 Energie, milieu en klimaat	10	7.434	7.445	0	6.572	6.572
6 Mobiliteit	9.002	61.069	70.070	5.349	60.936	66.285
7 Gebiedsontwikkeling	10.781	3.219	14.000	700	2.979	3.679
8 Kwaliteit openbaar bestuur	3.189	67.316	70.506	1.942	71.943	73.885
Totaal lasten	28.602	160.489	189.092	8.753	162.716	171.469
1 Ruimtelijke ontwikkeling en waterb.	0	-492	-492	0	-492	-492
2 Landelijk gebied en natuur	0	-50	-50	0	-50	-50
3 Economie	0	0	0	0	0	0
4 Cultuur, samenleving en sport	0	0	0	0	0	0
5 Energie, milieu en klimaat	0	-559	-559	0	-513	-513
6 Mobiliteit	0	-8.699	-8.699	0	-8.721	-8.721
7 Gebiedsontwikkeling	-1.500	-537	-2.037	-300	-536	-836
8 Kwaliteit openbaar bestuur	-172	-169.489	-169.661	-77	-173.863	-173.940
Totaal baten	-1.672	-179.826	-181.498	-377	-184.175	-184.552
Totaal saldo van lasten en baten	26.930	-19.337	7.593	8.376	-21.459	-13.083
Stortingen in reserves	15.527	75.833	91.360	12.219	52.955	65.173
Onttrekkingen uit reserves	-32.904	-66.049	-98.953	-5.579	-46.512	-52.091
Saldo van stortingen en onttrekkingen reserves	-17.377	9.784	-7.593	6.640	6.443	13.083
Geraamd resultaat	9.553	-9.553	0	15.016	-15.016	0

x €1.000

	incidenteel	structureel	Totaal 2021	incidenteel	structureel	Totaal 2022
1 Ruimtelijke ontwikkeling en waterb.	200	1.072	1.272	0	1.072	1.072
2 Landelijk gebied en natuur	0	8.991	8.991	0	8.940	8.940
3 Economie	266	3.544	3.810	0	3.544	3.544
4 Cultuur, samenleving en sport	0	6.550	6.550	0	6.550	6.550
5 Energie, milieu en klimaat	0	6.088	6.088	0	6.088	6.088
6 Mobiliteit	0	58.620	58.620	2.500	57.365	59.865
7 Gebiedsontwikkeling	425	2.979	3.404	325	2.979	3.304
8 Kwaliteit openbaar bestuur	1.945	75.213	77.158	1.938	80.302	82.241
Totaal lasten	2.837	163.057	165.894	4.763	166.841	171.604
1 Ruimtelijke ontwikkeling en waterb.	0	-492	-492	0	-492	-492
2 Landelijk gebied en natuur	0	-50	-50	0	0	0
3 Economie	0	0	0	0	0	0
4 Cultuur, samenleving en sport	0	0	0	0	0	0
5 Energie, milieu en klimaat	0	-473	-473	0	-473	-473
6 Mobiliteit	0	-8.743	-8.743	0	-8.765	-8.765
7 Gebiedsontwikkeling	-325	-536	-861	-325	-536	-861
8 Kwaliteit openbaar bestuur	-14	-174.137	-174.150	-7	-178.310	-178.317
Totaal baten	-339	-184.431	-184.769	-332	-188.576	-188.908
Totaal saldo van lasten en baten	2.498	-21.373	-18.875	4.431	-21.736	-17.304
Stortingen in reserves	12.219	53.433	65.652	12.219	52.716	64.935
Onttrekkingen uit reserves	-4.640	-42.137	-46.777	-4.628	-43.002	-47.631
Saldo van stortingen en onttrekkingen reserves	7.579	11.296	18.875	7.591	9.713	17.304
Geraamd resultaat	10.077	-10.077	0	12.022	-12.022	0

x €1.000

D2. Meerjarig detailoverzicht incidentele baten en lasten

In onderstaande tabel is een detailspecificatie van de incidentele baten en lasten opgenomen. Voor een toelichting op de desbetreffende posten wordt verwezen naar het desbetreffende programmaonderdeel en/of de Productenraming.

Programma- onderdeel	Omschrijving incidentele lasten	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
1.1 Ruimtelijke ontwikkeling	11 Actualisatie/uitwerken omgevingsplan	2.750	0	0	0
	13 Omgevingswet*	200	200	200	0
	Totaal 1.1 Ruimtelijke ontwikkeling	2.950	200	200	0
2.1 Leefbaarheid landelijk gebied	11 Beleidsontwikkeling landelijk gebied	1.025	0	0	0
	Totaal 2.1 Leefbaarheid landelijk gebied	1.025	0	0	0
2.2 Natuur en landschap	15 Faunabeheereenheid Flevoland	75	0	0	0
	23 Nationaal Park Oostvaardersplassen	450	0	0	0
	Totaal 2.2 Natuur en landschap	525	0	0	0
3.1 Ondernemerschap en groei	27 Financiering & support	300	0	0	0
	29 Human Capital agenda*	241	282	66	0
	31 Assembly of European Regions*	200	200	200	0
	Totaal 3.1 Ondernemerschap en groei	741	482	266	0
3.2 Recreatie en toerisme incl. gebiedspromotie	15 Recreatieve benutting van monumenten	52	0	0	0
	Totaal 3.2 Recreatie en toerisme	52	0	0	0
4.1 Cultuur	12 Investeringsimpuls Klassieke Muziek	85	0	0	0
	24 Rijksmonument Waterloopbos	85	80	0	0
	25 Cultureel evenement	156	0	0	0
	Totaal 4.1 Cultuur	326	80	0	0
5.1 Milieu incl. omgevingsdiensten	11 PUL	10	0	0	0
	Totaal 5.1 Milieu incl omgevingsdiensten	10	0	0	0
6.2 Mobiliteitsbeleid	12 Instrumentatie beleid	46	46	0	0
	12 Voorverkenningen infrafonds	21	21	0	0
	17 Fietsmaatregelen	1.394	0	0	2.500
	Totaal 6.2 Mobiliteitsbeleid	1.461	67	0	2.500
6.3 Mobiliteitsbeleid	13 Bijdragen busbanen Almere	4.529	2.270	0	0
	17 Actieplan Regionaal OV	3.012	3.012	0	0
	Totaal 6.3 Mobiliteitsbeleid	7.541	5.282	0	0
7.1 Noordelijk Flevoland	13 Servicehaven Noordelijk Flevoland	150	0	0	0
	Totaal 7.1 Noordelijk Flevoland	150	0	0	0
7.2 Midden Flevoland	11 Luchthaven Lelystad	181	0	0	0
	11 Procesgelden Rijksvastgoed Lelystad	50	0	0	0
	Totaal 7.2 Midden Flevoland	231	0	0	0
7.3 Zuidelijk Flevoland	11 IJmeer/Markermeer*	500	400	100	0
	12 Fonds Verstedelijking Almere	6.200	0	0	0
	14 Floriade Werkt*	200	300	325	325
	Totaal 7.3 Zuidelijk Flevoland	6.900	700	425	325
7.4 Nieuwe Natuur	12 Bijdrage projecten Nieuwe Natuur	3.500	0	0	0
	Totaal 7.4 Nieuwe Natuur	3.500	0	0	0
8.1 (Inter)nationale	11 Interreg V*	78	12	15	8
	11 p-MJP Coördinatie*	1.176	600	600	600

Programma- onderdeel	Omschrijving incidentele lasten	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
samenwerking en bestuurlijke positionering	12 Provinciale cofinanciering POP3*	430	430	430	430
	15 OP West 2014-2020*	939	900	900	900
	18 Samenwerking Flevolandse Gemeenten	16	0	0	0
	27 Top-up Waterprogramma	550	0	0	0
	Totaal 8.1 (Inter)nationale samenwerking en best. positionering	3.189	1.942	1.945	1.938
8.6 Reserves	11 Algemene reserve	356	356	356	356
	12 Personeel	900	900	900	900
	13 Grootchalige kunstprojecten	33	33	33	33
	14 Monumentenzorg	147	147	147	147
	15 Strategische projecten	4.561	4.253	1.753	1.753
	20 Procesgelden gebiedsontwikkeling	1.000	1.000	1.000	1.000
	22 p-MJP/POP	3.430	430	430	430
	24 Cofinanciering EU-projecten 14-20	900	900	900	900
	28 Almere 2.0	4.200	4.200	6.700	6.700
	Totaal 8.6 Reserves**	15.527	12.219	12.219	12.219
Totale lasten		44.129	20.972	15.055	16.982
7.3 Zuidelijk Flevoland	14 Floriade Werkt*	-200	-300	-325	-325
	Totaal 7.3 Zuidelijk Flevoland	-200	-300	-325	-325
7.4 Nieuwe Natuur	12 Bijdrage projecten Nieuwe Natuur	-1.300	0	0	0
	Totaal 7.4 Nieuwe Natuur	-1.300	0	0	0
8.1 (Inter)nationale samenwerking en bestuurlijke positionering	11 Interreg V*	-136	-77	-14	-7
	15 OP West 2014-2020	-36	0	0	0
	Totaal 8.1 (Inter)nationale samenwerking en best. positionering	-172	-77	-14	-7
8.6 Reserves	12 Personeel	-626	-504	-337	-337
	15 Strategische projecten	-18.258	-767	-216	-270
	16 Zuiderzeelijngelden	-2.181	-2.000	-2.000	-2.000
	20 Procesgelden gebiedsontwikkeling	-438	0	0	0
	22 p-MJP/POP	-1.606	-1.030	-1.030	-1.030
	24 Cofinanciering EU-projecten 14-20	-918	-912	-901	-901
	26 Nieuwe Natuur	-2.353	0	0	0
	27 Flevokust Haven	-89	-90	-90	-90
	28 Almere 2.0	-6.200	0	0	0
	38 Economisch Programma	-235	-275	-65	0
	Totaal 8.6 Reserves**	-32.904	-5.579	-4.640	-4.628
Totale baten		-34.576	-5.956	-4.978	-4.960
Totaal		9.553	15.016	10.077	12.022

x € 1.000

* Deze ogenschijnlijk structurele lasten en baten zijn van tijdelijke aard en worden gefinancierd uit reserves of middelen van derden, en zijn daarom als incidenteel beschouwd.

** Mutaties in de reserves zijn over het algemeen als incidenteel te bestempelen, tenzij het een egalisatiereserve betreft.

E. Perspectiefnota 2019-2022 en stelpost Nieuw Beleid

E1. Overzicht verwerking Perspectiefnota 2019-2022 per onderwerp

Intensivering t.b.v.	Ref PN	Ref PB	Onderwerp Perspectiefnota 2019-2022	2019	2020	2021	2022	Verwerkt in PB 2019		Geoomerkt in PB 2019	Niet verwerkt
								Gedekt t.l.v. stelpost Nieuw Beleid	Gedekt t.l.v. reserve Strat.proj.	Oormerk t.l.v. reserve Strat.proj.	Nog nader uit te werken
1. Omgevingsvisie	a1	1.1	Omgevingsvisie (procesgeld en investering '19)	3.000	pm	pm	pm		V		V (na 2019)
	a2		Omgevingsvisie (lange termijn investeringen)	-	pm	pm	pm				V
	a3		Formatie RE (doorontwikkeling afdeling)	pm	pm	pm	pm				V
2. Bestaande doelen	a	2.2	Landschapsbeheer Flevoland	50	50	50	50	V			
	b	2.2	NP Nieuw Land	450	pm	pm	pm		V		V (na 2019)
	c	2.2	Dierenwelzijn OVP (was pm in Perspectiefnota)	500	500	500	500	V (voorlopig)			V (definitief)
	e	3.2	Waterplanten (was pm in Perspectiefnota)	180	180	180	180	V			
	f	2.1	Snel internet buiten gebied	pm	-	-	-			V (geheim)	
	g	1.2	Uitstel van de Omgevingswet	200	200	200	-	V			
	h	3.1	Composietencluster	300	-	-	-		V		
	i	3.1	OMFL	500	500	500	500	V			
	j		Regio-Envelop	pm	pm	pm	pm				V
	k	5.2	Windenergie	250	250	250	250	V			
	l	6.4	Vaarbeveiliging Zuidersluis	-	-	-	13	V			
	m		Openbaar Vervoer	pm	pm	pm	pm				V
	n	4.2	Regenboogprovincie	50	50	50	50	V			
	q	8.6	cofinanciering POP3 Flevoland	1.100	-	-	-		V		
	r	3.1	AER programma Eurodyssey	200	200	200	-	V			
3. Overige zaken	a	8.1	IPO	188	158	155	155	V			
	b	8.1	Nationale viering Bevrijdingsdag 5 mei	250	-	-	-	V			
	c	8.1	Vergoeding Statenleden	40	40	40	40	V			
	d	8.5	Kosten nieuwe Coalitie	196	196	196	196	V			
	e2	6.4	Bediening bruggen en sluizen	26	26	26	26	V			
	e3	nvt	WNRA	pm	pm	-	-				vervallen
	e5	8.5	Beheer nieuwe werkplekken	100	100	100	100	V			

x €1.000

E2. Verloopoverzicht vrije ruimte stelpost Nieuw Beleid

	2019	2020	2021	2022
Herziene stelpost Nieuw Beleid Perspectiefnota 2019-2022	12.911	14.151	14.549	16.036
Waarvan geoormerkt:				
A. oormerken n.a.v. Perspectiefnota 2017-2021	-4.635	-765	-685	-685
B. oormerken overig (MAB en schokland)	-650	-650	-650	-650
C. oormerk nieuwe Collegeperiode (nieuw beleid vanaf 2019)	-1.000	-2.000	-2.000	-2.000
D. oormerk Interbestuurlijk Programma (IBP)	-4.910	-6.780	-8.150	-9.980
Af: waarvan geoormerkt	-11.195	-10.195	-11.485	-13.315
Totaal vrije ruimte bij Perspectiefnota 2019-2022 (zie H2 van PN)	1.716	3.956	3.064	2.721
Reeds vastgestelde begrotingswijzigingen (verwerkt in kader)				
Af: Zomernota 2018: Programmatische Aanpak Stikstof (PAS)	-50	-50	-50	-50
Kader vrije ruimte bij aanvang Programmabegroting 2019	1.666	3.906	3.014	2.671
- Uitstel Omgevingswet - 1.2 - PN2g	-200	-200	-200	0
- Landschapsbeheer Flevoland - 2.2 - PN2a	-50	-50	-50	-50
- Dierenwelzijn Oostvaardersplassen - 2.2 - PN2c	-500	-500	-500	-500
- Ontwikkelingsmaatschappij Flevoland - 3.1 - PN2i	-500	-500	-500	-500
- Waterplanten - 3.2 - PN2e	-180	-180	-180	-180
- Regenboogprovincie - 4.2 - PN2n	-50	-50	-50	-50
- AER Eurodisney - 3.1 - PN2r	-200	-200	-200	0
- Windenergie - 5.2 - PN2k	-250	-250	-250	-250
- Kapitaallasten vaarbeveiliging Zuidersluis - 6.3 - PN2l	0	0	0	-13
- Vergoeding Statenleden - 8.1 - PN3c	-40	-40	-40	-40
- IPO - 8.1 - PN3a	-188	-158	-155	-155
- Nationale viering Bevrijdingsdag 5 mei - 8.1 - PN3b	-250	0	0	0
- Bediening bruggen en sluizen - 6.4 - PN3e2	-26	-26	-26	-26
- Beheer nieuwe werkplekken - 8.5 - PN3e5	-100	-100	-100	-100
- Kosten nieuwe coalitie - 8.1/8.5 - PN3d	-196	-196	-196	-196
- Procesgeld waterloopbos toegevoegd aan begroting - 4.1 - PN2017	-85	-80	0	0
Af: totaal verwerkt in PB2019 n.a.v. Perspectiefnota	-2.815	-2.530	-2.447	-2.060
Beschikbare vrije ruimte ná uitwerking Perspectiefnota 2019-2022	-1.149	1.376	567	611
Meicirculaire Provinciefonds 2018 (8.3)	-97	56	-16	-546
Bijstelling stelpost Loon- en prijsontwikkeling (8.4)	-1.011	-1.000	-1.000	-1.007
Effecten MRB a.g.v. toename voertuigbestand 2018 (8.3)	1.982	2.002	2.022	2.102
Lagere renteopbrengsten door (vervroegde) aflossing leningen (8.3)	-188	-184	-179	-206
Hogere opbrengst dividend BNG (8.3)	107	107	107	107
Actualisatie afschrijvingslasten staat van activa (6.3/6.4/8.5)	590	-5	7	243
Overige effecten begrotingsramingen 2019	-97	-33	24	5
Bij: totaal effect begrotingsmutaties Programmabegroting 2019	1.287	943	965	699
- Procesgeld waterloopbos ten laste van bestaand oormerk PN2017	85	80	-	-
Bij: waarvan ten laste van bestaande oormerken Nieuw Beleid	85	80	0	0
Beschikbare vrije ruimte Programmabegroting 2019	223	2.400	1.532	1.310

Herhaling: Beschikbare vrije ruimte Programmabegroting 2019	223	2.400	1.532	1.310
Resterende oormerken in Programmabegroting 2019:				
A. oormerken n.a.v. Perspectiefnota 2017-2021:				
- Houtribdijk stand naar 400m (kap.last investering a € 2 mln.)	0	100	100	100
- Energieagenda	4.000	0	0	0
- Snel internet landelijk gebied	100	0	0	0
- SWUNG (subsidieregeling)	200	200	200	200
- SWUNG (kapitaallast investering a € 2,7 mln.)	0	135	135	135
B. oormerken overig:				
- Inzet Meerjarenaanpak Bedrijfsvoering	600	600	600	600
- Werelderfgoed Schokland	50	50	50	50
C. oormerk nieuwe Collegeperiode (nieuw beleid vanaf 2019)	1.000	2.000	2.000	2.000
D. oormerk Interbestuurlijk Programma (IBP)	4.910	6.780	8.150	9.980
Totaal nog geoormerkt	10.860	9.865	11.235	13.065
Totaal stelpost Nieuw Beleid PB2019 (vrije ruimte + oormerken)	11.083	12.265	12.767	14.375

x € 1.000